

Ohcejoga gielda

DEANULEAGI GÁDDEOASSEOPPALAŠLÁVAT OHCEJOGA OASSEGUOVLLU OASSEOPPALAŠLÁVVA

Oasseoppalašláva čilgehus

10.4.2018

Ráhkadeaddji   2002-2007
Pöyry Environment Oy
Jorma Harju, guovlo- ja báikkálašservodatplánejeaddji
Itkonniemenkatu 13, 70500 Kuopio
Tel: 010 33450

2012-
Tengbom Oy
Maarit Suomenkorpi, eanadatarkiteakta, YKS-359
Salomonkatu 17 A, 00100 Helsinki
Tel: +358 50 415 3009

OVDASÁNIT 2013

Ohcejoga oassequovllu oasseoppalašlávva dohkkehuvvui gieldda váldestivras jagis 2007. Roavenjárgga hálddahusriekti gomihii goittotge láva lágahheapmin 16.7.2009 (09/0329/1), danin go láva gehče dagahit stáhta eatnamiid háldda-šeaddjái Meahciráđđehussii govttohis hehttehusa. Dasa lassin Meahciráđđehusa eatnamiidda guoski lávvamearrádusat ledje gaskaneaset ruossalasat, iige lávva dán oasil deavdán dan sisdollui ja čielggasuuhit ásahuvvon gáibádusaid. Ohcejoga gielda váiddii mearrádusas alimus hálddahusriektái, muhto váidda hilgojuvvui (KHO:2011:61).

Láva álge ráhkadir odđasit jagis 2012 álggus. Ovddit lávvaproseassa áigge ráhkaduvvon lávvamateriála (2003–2007) geavahuvvo plánema vuolggamateriálan ja áššebáhpárat leat dievasmahttojuvvon dárbbašlaš osiin. Ulbmilin lea ráhkadir vuogatvuodáváikkuheaddjí Ohcejoga oassequovllu oasseoppalašlávva, nu ahete dan vuodul sáhttá miedihit huksenlobiid gáddegouovlluin, mat leat sajádatlávva- ja gáddesajádatlávvaguovlluid olggobealde. Ulbmilin lea dutkat huksenvuoigatvuoda sajustanvejolašvuodaid stáhta eatnamiidda ja divvut lávvamearrádusaid ruossalasvuodaid. Ulbmilin lea oppalaščoavddus, mii dorvvasta stánddalaččat guvlui boahtti huksensajiid meari ja báikkiid. Dasa lassin barggus váldojuvvo vuhtii seammá áigge jođus leahkki Ohcejohnjálmmi gili sajádatláva áiggi dássái bidjan ja viiddideapmi ja dan barggus vejolaččat ovdan boahtti oasseoppalašláva dárkilmahttindárbbut. Lágafámolaš ja vuogatvuodáváikkuheaddjí oasseoppalašlávva dahká vejolažžan guovllu geasuheaddjivuoda ja ealáhusaid ovddideami nu, ahete guovllu sierradiliid ja -árvvuid sihke árbevirolaš ealáhusaid hárjeheami sáhttá váldit vuhtii ja dorvvastit boahttevuodas.

Oasseoppalašláva odđasit ráhkadeami leat Ohcejoga gielddas stivren ja veahkehan čuovvovaš olbmot:

Toivo Partanen, giddodathoavda (jagiid 2012-2014)

Markku Porsanger, huksendárkkisteaddjí (jagiid 2012-2014)

Saara Vasama, eanamihtidaninšenevra

Taito Takkinen, giddodathoavda (2014-2017)

Markku Porsanger, huksendárkkisteaddjí (2017-)

Ohcejogas 10.4.2018

OHCEJOGA GIELDA TENGBOM OY

OVDASÁNIT 2007

Ohcejoga guovllu oasseoppalašlávva lea oassi Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávat -fidnus. Fidnus dahkkojuvvorit sihke ovddidanplána ja vuogatvuodaváikkuheaddji oasseoppalašlávat, mat geavahuvvojít ee. huksenlobiid miedžiheami ja sajádatláavid dakhama vuodđun Deanuleagi, Anárjohleagi ja Ohcejohleagi guovlluide Ohcejoga gielddas. Fidnu lea Eurohpá guovlluidovddidanfoandda (suomag. EAKR) ulbmil 1-prográmmaprošeakta.

Ohcejoga gielddastivra dohkkehii jagi 2004 áigge dahkkojuvvon ovddidanplána čoahkkimistis 22.12.2004. Ovddidanplána lea oasseraporta, mas čielggaduvvojít gieldda ovddideapmi ja oppa fitnu doaibmavuolggasajit ja ovddidanmolssaeavttut ja ásahuvvojít plánenulbmilat.

Oppalašláva dakhkamis vulgojuvvo vuosttažettiin das, mo báikkálašservodaträhkadus ja dasa guoskevaš eanageavaheapmi galgá stivrejuvvot. Dáinna oaivvildit huksema, bálvalan- ja bargosadjeguovlluid ja infrastrukturra stivrema eanadaga ja luonddudilálašvuodđaid, kultuvrra ja gieldda ovddideami dáfus bistevaš vuogi mielde. Vai báikkálašservodaträhkadusa sierra doaimmaid sáhttá stivret, de galgá diehtit doarvái bures daid dálá dili ja sajádaga ja daid boahttevaš ovdáneami.

Ohcejoga oassequovllu ollislaš ráhkadus boahrá čuovvovaš ovddidanpláanas gávn nahuvvon doaimmalaš ja birrasa dáfus sierralunddot oasseoppalašvuodđain:

- Ohcejoga giliguovddás
- Veahčat - máŋggaárvosaš luondo-, eanadat-, kultur- ja turismaoppalašvuohtra
- Badjegeavganjá máŋggaárvosaš luondo-, eanadat- ja turismaoppalašvuohtra
- Girku, girkostobut kulturbiras
- Geavu dutkanstašuvdna ja oktavuođat Geavu bálgái
- Ganejávrri góttiidsuodjalanprográmmaguovlu
- Máŋggat smávvaviidosá (čuoggálágan) turismabáikkat
- Eará Deanu ja Ohcejoga leahkeguovllut

Birrasii guoskevaš máŋgalágan vuolggasajid ja plánemii (ee. Deanuleagi ovddidanpláanas) ásahuvvon ulbmiliid mielde lea dahkkojuvvon oppalašráhkadusa dáfus vuogálaš oppalašlávvačoavddus, mii bálvala ja ovddida boahttevaš eanageavaheami.

Eanageavahan- ja huksenlága čuovvu válmmaštallanmuttu materiála - lávvahámus – dasa čatnašuvvi guorahallamiiguin dollojuvvui almmolaččat oaidninláhkái álgojagis 2006. Oaidninláhkái doallama, gullama ja das fidnašuvvan máhcahaga vuodđul lea válmmaštallon lávvaevttóthus. Lávvaevttóthus dárkkálnuhhton hámis lea dollojuvvon almmolaččat oaidninláhkái guktii j. 2006 áigge. Fidnašuvvan máhcahaga vuodđul lea válmmaštallon loahpalaš lávvaevttóhus gieldda hálddahuslaš dohkkehameannudeapmái.

Oasseoppalašlávvamateriála ja oassálasti giedħahlanproseassa vuodđul dieđut plánenguvlu dálá dilis ja erenoamážit boahttevaš eanageavaheamis lassánit ja čielggasmuvvet. Ná eanaeaiggádat ja earátge, geaid diliide lávvačoavddus váikkuha, sáhttet buorebut ráhkkanit boahttevaš eanageavahannuppástusaide sihke ovttaskas dáluid ja viidásabbot guovlluid dásis.

Oppa fidnu lea leamaš ollašuhttimin stivrenjoavku, mas leat leamaš mielde fidnu diŋgojeaddji Ohcejoga giellda ja Lappi lihttu, Lappi eanagottemusea, Lappi BE-guovddás, Lappi geaidnobiire, Lappi birasguovddás ja Sámediggi. Fidnu

konsuleantan lea doaibman Maa ja Vesi Oy. Stivrenjovkui leat gullan čuovvovaš lahtut ja plánejeaddjit:

Antti Katekeetta	Ohcejoga gielda (sátnejodžiheaddji)
Aulis Nordberg	Ohcejoga gielda
Samuel Paltto	Ohcejoga gielda
Anneli Nuorgam	Ohcejoga gielda (várrelahttu)
Uula Tapiola	Ohcejoga gielda
Veikko Porsanger	Ohcejoga gielda (várrelahttu)
Uwe Schmidt	Ohcejoga gielda, guovlluarkiteakta (čálli)
Markku Porsanger	Ohcejoga gielda, huksendárkkisteaddji
Kirsti Guttorm	Ohcejoga gielda, (rehketdoalli)
Ilmari Tapiola	Sámediggi
Leena Aikio	Sámediggi (várrelahttu)
Tarja Outila	Lapin birasguovddáš
Olavi Parpala	Lapin birasguovddáš (várrelahttu)
Voitto Tiensuu	Lappi lihttu
Riitta Lönnström	Lappi lihttu (várrelahttu)
Hannu Kotivuori	Lappi eanagottemusea
Ulla Alapeteri	Lappi geaidnobiire
Jorma Leskinen	Lappi geaidnobiire (várrelahttu)
Keijo Alanko	Lappi BE-guovddáš
Kare Koivisto	Lappi BE-guovddáš (várrelahttu)
Paula Alho	Ruhtadeami bearráigeahčči (EU-koordináhtor)

Fidnu konsuleantan lea doaibman Pöry Environment Oy. Lávvaplánemis lea vástidan guovlo- ja báikkálašservodatplánejeaddji Jorma Harju.

Ohcejogas 31.5.2007

STIVRENJOAVKU

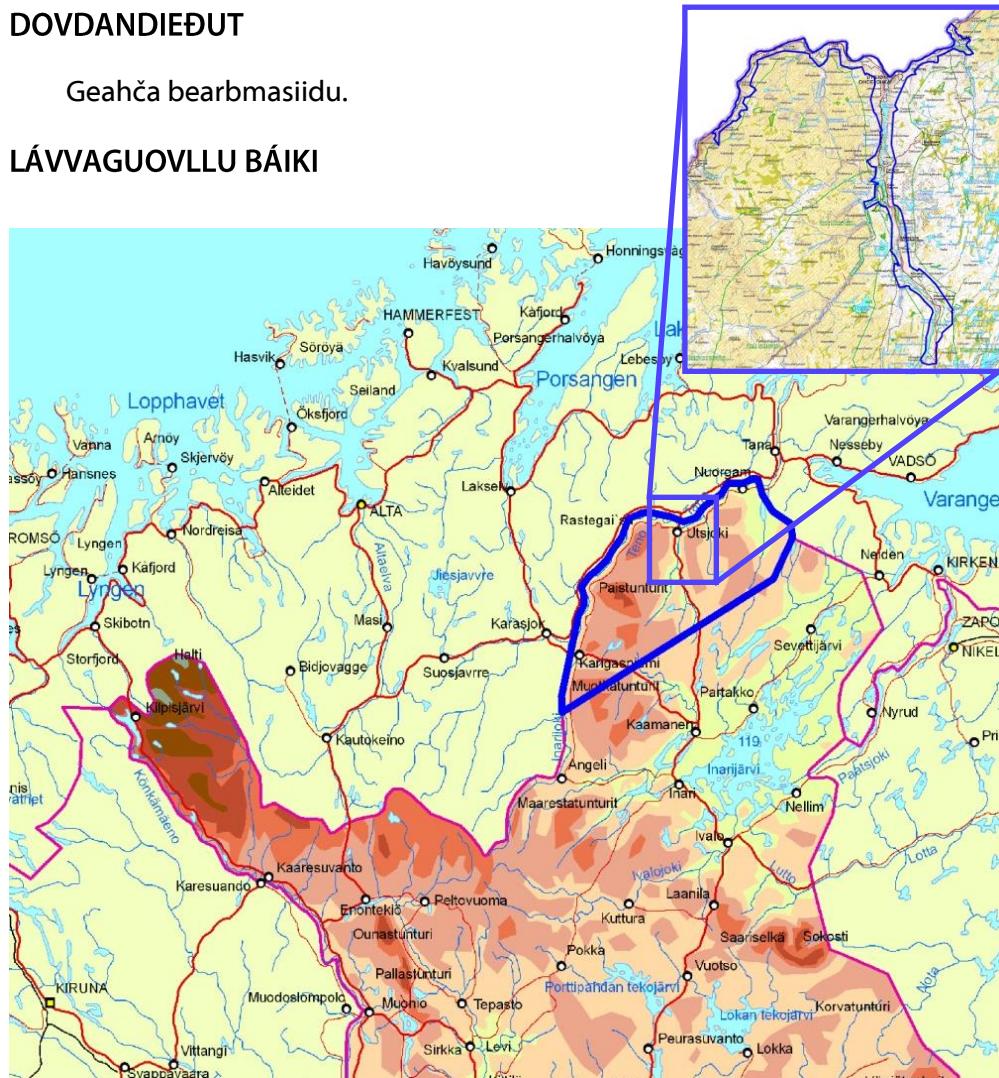
PÖRY ENVIRONMENT OY

1. VUODDO- JA DOVDANDIEÐUT

1.1 DOVDANDIEÐUT

Geahča bearbmasiidu.

1.2 LÁVVAGUOVLLU BÁIKI

Govva: Ohcejohka lea Suoma davimus gielda. Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašlávvaguvlui gullet Ohcejohleagi lassin maiddái Deatnogáttit Ohcejohnjálmmi gili lahkosiin. (© Eanamihtidanlágadus 2012).

1.3 LÁVA NAMMA JA ULBMIL

Láva namma:
Váldoulbmil:

Ohcejoga oasseguovllu oppalašlava
Eanageavaheami stivren ja huksenlobiid miedžiheapmi
sajádatlávva- ja gáddesajádatlávvaguvlluid olggobeale
gáddegouovlluin. Stáhta huksensajiid sajusteapmi.
sullii 20 920 ha

Viidotat:
Lávvačilgehus guoská:

10.4.2018 beaiváduvvon oasseoppalašlávvakártii

1.4 ČILGEHUSA SISDOALLOLOGAHALLAN

1.	VUODĐO- JA DOVDANDIEĐUT	5
1.1	<i>Dovdandieđut.....</i>	5
1.2	<i>Lávvaguoovllu báiki .....</i>	5
1.3	<i>Láva namma ja ulbmil .....</i>	5
1.4	<i>Čilgehusa sisdoallologahallan .....</i>	6
1.5	<i>Logahallan čilgehusa čuovusáššebáhpáriin.....</i>	9
1.6	<i>Logahallan lávvii guoski eará áššebáhpáriin, duogášielggademiin ja gáldomateriálas.....</i>	9
2.	ČOAHKKÁIGEASSU	11
2.1	<i>Lávvaproseassa muttut .....</i>	11
2.2	<i>Oasseoppalašlávva .....</i>	12
2.3	<i>Oasseoppalašláva ollašuhttin.....</i>	12
3.	PLÁNEMA VUOLGGASAJIT.....	13
3.1	<i>Ohcejoga gieldda vuodđodieđut .....</i>	14
3.2	<i>Plánenguovlu .....</i>	15
3.3	<i>Sápmelašvuohta .....</i>	16
3.4	<i>Plánendilli .....</i>	18
3.4.1	<i>Eanagoddeplánen .....</i>	18
3.4.2	<i>Oppalašlávat .....</i>	21
3.4.3	<i>Sajádatlávat.....</i>	21
3.4.4	<i>Gáddesajádatlávat .....</i>	21
3.4.5	<i>Huksenortnet .....</i>	21
3.4.6	<i>Eará plánat ja čielggadeamit .....</i>	21
3.5	<i>Huksejuvvon biras.....</i>	22
3.5.1	<i>Oppalašráhkodus .....</i>	22
3.5.2	<i>Ássan .....</i>	22
3.5.3	<i>Ealáhusat ja bálvalusat.....</i>	22
3.5.4	<i>Astoáiggéguovllut .....</i>	23
3.5.5	<i>Johtolat .....</i>	23
3.5.6	<i>Servodatteknihkalaš fierpmádagat .....</i>	24
3.5.7	<i>Birashetehthusat.....</i>	24
3.6	<i>Eanadat .....</i>	25
3.7	<i>Kulturhistorjjálaš báikkit .....</i>	32
3.7.1	<i>Mávssolaš kultureanadagat .....</i>	32
3.7.2	<i>Mávssolaš huksejuvvon kulturbiras .....</i>	37
3.7.3	<i>Arkeologalaš čuozáhagat .....</i>	51
3.7.4	<i>Sámemusea Deanu- ja Ohcejohleagi kultuvrra inventeremát .....</i>	56
3.8	<i>Luonddubiras .....</i>	65
3.8.1	<i>Duogáš .....</i>	65
3.8.2	<i>Natura 2000-guovllut ja riikkaviidosáš suodjalanprográmmat .....</i>	66
3.8.3	<i>Luonddusuodjalanlága vuodul suodjaluvvon luonddutiippat .....</i>	71
3.8.4	<i>Vuovdelágas oaivvilduvvon čuozáhagat .....</i>	72
3.8.5	<i>Čáhcelágas oaivvilduvvon eallinbirrasat .....</i>	72
3.8.6	<i>Inventerejuvvon čuozáhagat .....</i>	73
3.8.7	<i>Bodnečáhceguovllut .....</i>	98

4.	PLÁNENULBMILAT	98
4.1	<i>Almmolaš áššit .....</i>	98
4.2	<i>Riikkaviidosaš guovlluidegeavahanulbmilat .....</i>	99
4.3	<i>Eanagotteplánema ásahan ulbmilat .....</i>	100
4.4	<i>Deanuleagi ovddidanplána 2020 ásahan ulbmilat.....</i>	100
4.4.1	<i>Almmolaš vuolggasajit .....</i>	100
4.4.2	<i>Doibmii guoskevaš avádatollisvuodat ja eanageavahanfitnut.....</i>	101
4.4.3	<i>Almmolaš avádagaiide guoski eanageavahanprinsihpat .....</i>	102
4.4.4	<i>Oppalaččat gáddehuksema čujuhanprinsihpain .....</i>	102
4.5	<i>Oassálastinproseassa dagahan báikkálaš ulbmilat.....</i>	103
4.6	<i>Kulturbirrasa ásahan ulbmilat.....</i>	104
4.6.1	<i>Guovllu olbmuid oaivilat .....</i>	104
4.6.2	<i>Maid kultuvra mearkkaša plánenbargui .....</i>	104
4.6.3	<i>Birasdíkšuma ulbmilat.....</i>	105
4.7	<i>Luonddubirrasa ásahan ulbmilat.....</i>	105
4.7.1	<i>Almmolaš áššit .....</i>	105
4.7.2	<i>Oppalaš ulbmilat ja ávžžuhusat .....</i>	105
4.7.3	<i>Luondduárvvuid vuhtii váldin.....</i>	106
4.8	<i>Eanadatčielggadusa ásahan ulbmilat .....</i>	108
4.8.1	<i>Almmolaš áššit .....</i>	108
4.8.2	<i>Guorahallan oasseguovlluid mielde .....</i>	108
4.8.3	<i>Oppalašulbmilat mat čuhcet eanadahkii .....</i>	114
4.9	<i>Ulbumiid dákkisteapmi lagi 2012 .....</i>	115
4.9.1	<i>Gielda mihttomearit .....</i>	115
4.9.2	<i>Eanagoddeláva mihttomearit .....</i>	115
4.9.3	<i>Riikkaviidosaš guovlluidegeavaheami mihttomearit .....</i>	116
5.	OASSÁLASTIN JA OVTTASBARGU	119
5.1.1	<i>Oasálaččat .....</i>	119
5.1.2	<i>Johtui boahtin ja plánemii guoski mearrádusat .....</i>	120
5.1.3	<i>Oassálastin ja vuorrováikkuhanmeannudeamit .....</i>	120
5.1.4	<i>Eiseváldiid ovttasbargu .....</i>	120
6.	OPPALAŠLÁVA VÁLDDAHALLAN.....	121
6.1	<i>Oppalaš ráhkadus.....</i>	121
6.2	<i>Mihttenprinsihpat.....</i>	122
6.2.1	<i>Ovddidanplánas čuovvu vuolggasajit.....</i>	122
6.2.2	<i>Ohcejoga giliguovddáš .....</i>	122
6.2.3	<i>Gáddeguovllut.....</i>	123
6.2.4	<i>Giliguovddáža olggobeale gáddeguovllut .....</i>	124
6.2.5	<i>Girkosiida .....</i>	125
6.3	<i>Guovlovárremat .....</i>	126
6.3.1	<i>Ássanguovllut ja luopmoviessogouovllut .....</i>	126
6.3.2	<i>Bálvalan- ja bargosadjeguovllut .....</i>	127
6.3.3	<i>Astoáiggeguovllut .....</i>	128
6.3.4	<i>Luonddusuodjalanguovllut- ja čuozáhagat .....</i>	129
6.3.5	<i>Birassuodjaleapmi .....</i>	130
6.3.6	<i>Kulturárvut, eanadat-, huksensuodjaleapmi- ja dološázahusčuozáhagat.....</i>	131
6.3.7	<i>Eana-, meahcce- ja luonddudoallogouovllut .....</i>	134
6.3.8	<i>Sierraguovllut .....</i>	135
6.3.9	<i>Johtolat .....</i>	137

6.3.10 Eará merkemat.....	137
6.3.11 Almmolaš mearrásusat.....	138
7. OPPALAŠLÁVA VÁIKKUHUSAT.....	141
7.1 Almmolaš áššit	141
7.2 Váikkuhusat eanageavaheapmái	141
7.2.1 Oppalašráhkadus	141
7.2.2 Huksen / giliguovddás / giliguovddáža olggobeale guovllut	142
7.2.3 Bargosadjequovllut / bálvalusat.....	142
7.2.4 Báikkálašservodatteknihalaš fierpmádagat / johtolatoktavuođat	142
7.2.5 Astoágiggeguovllut / johtolagat.....	143
7.2.6 Luondduealáhusat / eana- ja meahccedoallu.....	143
7.3 Váikkuhusat eanadatráhkadussii	143
7.3.1 Guovloráhkadus	143
7.3.2 Girkosiidda ja Veahčaha guovlu	144
7.3.3 Deanuleahki	145
7.3.4 Ohcejohleahki	145
7.3.5 Turismma bálvaleaddji guovllut (RM)	145
7.3.6 Luopmoviessohuksen (RA).....	146
7.3.7 Meahciráđđehusa huksenbáikkit (AO ja RA)	146
7.3.8 Váikkuhusat kultureanadahkii	146
7.4 Váikkuhusat luonddubirrasii.....	147
7.4.1 Duogáš	147
7.4.2 Almmolaš áššit	148
7.4.3 Čuožáhatguorahallan	148
7.4.4 Váikkuhusat Natura-guovluide.....	153
7.4.5 Lundolaš čáhcibirrajohtin ja dan vuhtiiváldin eanageavaheamis	156
7.4.6 Buolžaguovllut	158
7.5 Váikkuhusat sosiála diliide	161
7.6 Váikkuhusat kultuvrii.....	163
7.6.1 Kulturbiras.....	163
7.6.2 Váikkuhusat sámekultuvrii.....	165
7.7 Váikkuhusat guollebividui	167
7.8 Oasseoppalašláva vuigatvuodaváikkuhusat	169
7.8.1 Almmolaš áššit	169
7.8.2 Huksen oppalašlávvaguovllus	170
7.8.3 Huksenlohpemeannudeapmi.....	171
7.8.4 Spiehkastanmeannudeapmi	173
7.9 Láva gaskavuohta riikkaviidosasaš guovluidgeavahanulbmiliidda.....	174
7.10 Láva gaskavuohta fámus leahkki eanagottelávvii ja dan ulbmiliidda.....	177
8. LÁVA OLLAŠUHTTIN	178
8.1 Ollašuhttin ja dan áigi	178
8.2 Ollašuhttima čuovvun.....	178

1.5 LOGAHALLAN ČILGEHUSA ČUOVUSÁŠŠEBÁHPÁRIIN

- Oassálastin- ja árvvoštallanplána
- Čoahkkáigeassu lávvahápmosa cealkámušain ja oaiviliin ja vel vástádusat
- Virgeoapmahaččaid ságastallama muittuhančála 12.6.2012
- Kárta Meahciráđđehusa huksenbáikkiin
- Lávvamearrádusat
- Lávvakárttat:
  0. Girkosiida
  1. Spárrasuolu-Báktevári
  2. Badjegeavŋjís-Goržán
  3. Veahčat-Gárnjárga
  4. Máttajávri-Geavojávri
  5. Buksaljávri-Leaibejohka
  6. Guhkesluoppal-Mierašjávri

1.6 LOGAHALLAN LÁVVII GUOSKI EARÁ ÁŠŠEBÁHPÁRIIN, DUOGÁŠČIELGGADEMIIN JA GÁLDOMATERIÁLAS

- Oasseoppalašlávvahápmosis boahtán cealkámušat ja oaivilat
- Kulturárbečuožáhagaid inventeren 2012. Ohcejoga oasseoppalašlávvii árvaluvvon Meahciráđđehusa Lappi luonddubálvalusaid hálldašan guovllut. Meahciráđđehus, Lappi luonddubálvalusat. Pirjo Rautainen. Meahciráđđehus 5820/630/2012.

Sajádatláva ráhkadeami várás čállojuvvon sierračielggadeamit girkosiidda guovllus:

- Ohcejoga viiddiduvvon sajádatlávvaguovllu luondučielggadeamit 2012, Faunatica Oy
- Ohcejohnjálmmi gili sajádatláva nuppástus ja viiddideapmi. Huksenkultuvra. Tmi Lauri Putkonen, 4.4.2013.
- Bodnečähceguovlu Ohcejotgeaidnu-Ohcejohka ja Máttajávri-čähceváldinsadji. Čoahkkáigeassu dakkon bodnečähcedutkamušain ja lassedutkamuševttohusain 29.0.2015
- Luondučielggadeapmi Buodđoluoppal, davvenuorti, davveoarji, Nisojárguolbba ja Máttajávri. Maire Puikko 15.11.2016
- Ohcejohka, Ohcejoga ja Suhpevári bodnečähceguovlluid guorahallan sajádatláva várás, FCG Suunnittelua ja tekniikka Oy, 4.10.2017
- Sajádatlátva / váikkuhusaid árvvoštallan Ohcejoga, Suhpevári ja Tenola bodnečähceguovlluin, FCG Suunnittelua ja tekniikka Oy, 8.11.2017

Deanu ovddidanplána ja Gáregasnjárgga, Ohcejoga ja Njuorggáma oasseguovlluid lávvabarggu áigge dahkkojuvvon čielggadusat ja plánat (2003 -2007):

- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlát. Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašlávva. Lávvakárttat ja lávvamearrádusat. Evttohus. Pöry Environment Oy. 31.5.2007

- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Ohcejoga oassegouovllu oasseoppalašlávva. Lávvačilgehus. Evttohus. Pöyry Environment Oy. 31.5.2007
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Ohcejoga oassegouovllu gádderegisttar. Pöyry Environment Oy. 4.12.2007
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Huksenvuohkerávvagat. Pöyry Environment Oy. 30.05.2006.
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Eanadatráhkadus. Kulturbiras. Luonddubiras. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy. 2.6.2005.
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Ovddidanplána 2020. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy. 22.11.2004. Dárkkistuvvon, gielddastivrra mearrádus 21.12.2004 50 §.
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Vuolggáčuokkesraporta. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy. 31.5.2004.
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Oassálastin- ja árvvoštallanplána. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy. 22.12.2003
- Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávát. Prošeaktaplána. Jaakko Pöyry Infra, Maa ja Vesi Oy. 21.03.2003.

Guovllu guoski eará čielggadusat ja plánat:

- Sámeguovllu kulturduovdagat ja duovddaoaidnámušat – Sámeguovllu riikkaviidosaččat divrras duovdagiid beaivádaninventeren, Sámemusea Siida / Lappi ealáhus-, johtolat ja birasguovddáš, 2014
- Gilit goargadin -fidnu. Ohcejoga gielda ja FCG Finnish Consulting Group Oy. 2012
- Eanadatčielggadus. Lapin liitto. Davvi-Sámi eanangottelávva. Juovlamánnu 2005.
- Riikkaviidosaččat mearkkašahti huksejuvvon kulturbirrasat (RKY 2009). Musealágádus 2009.
- Davvi-Lappi oastinvuloš bálvalusat. Anu Ruonakoski ja Sanna Tainio. Lappi lihttu. 2005.
- Davvi-Lappi eanangotteláva johtolatčielggadus. Johtolatvuogádaga dálá dilli. Johtolat-vuogádatplána. 26.1.2005.
- Deanu- ja Ohcejotleagi kulturinventeren. Loahpparaporta. Marja Sofe Aikio. Sámemuseafoanda 2003-2004. Sámemusea publikašuvnnat no 6. 2005.
- Davvi-Lappi eanangottelávvaguovllu geologalaš duogášdieđut. Geologian tutkimuskeskus (GTK), Jari Nenonen. 2004.
- Ohcejoga girkosiidda bodnečáhcedutkamuš. Suhpevárri. Lappi EJB-guovddáš 2003.
- Riikkaviidosaččat buolžadutkamuš. Lapin harjujen moninaiskäyttötutkimus, perusinventoinnin tulokset. Ari Lyytikäinen. Joganjálbmi 1983.

2. ČOAHKKÁIGEASSU

2.1 LÁVVAPROSEASSA MUTTUT

Ohcejoga gieldda guvlui ráhkaduvvui Deanu ovddidanplána oasseoppalašlávat jagiin 2003 - 2007. Roavenjárgga hálldahusrikti gomihii Ohcejoga oassequovllu oppalašláva lágaheapmin 16.7.2009 (09/0329/1), danin go láva gehčče dagahit stáhta eatnamiid hálldašeaddjái Meahciráđđehussii govttohis hehttehusa. Dasa lassin Meahciráđđehusa eatnamiidda guoski lávvamearrádusat ledje gaskaneaset ruossalasat, iige lávva dán oasil deavdán dan sisdollui ja čielggasuhtii ásahuvvon gáibádusaid. Ohcejoga gielda váiddii mearrádusas alimus hálldahusriktái, muho váidda hilgojuvvui (KHO:2011:61).

Alimus hálldahusrievtti mearrádusa maŋjá Ohcejoga gieldda váldostivra dagai lávvaráhkadanmearrádusa 30.9.2011 § 56 Ohcejoga oassequovllu oppalašláva ráhkadeami várás. Lávva bodii johtui teknalaš lávdegotti mearrádusain 30.3.2012 § 41 ja das gulahuvvui 12.4.2012.

Teknalaš lávdegoddi gieđahalai oassálastin- ja árvvoštallanplána 30.3.2012 § 41 ja bijai dan oaidninlhákai 12.4.–2.5.2012 gaskasaš áigái.

Teknalaš lávdegoddi lea gieđahallan lávvii merkenlhákai stáhta huksensajiid báikkiid 14.12.2012 § 139.

Álgghanmuttu virgeoapmahašágastallan lea dollojuvvon 12.6.2012. Hápmosa čájeheami maŋjá EJB-guovddážiin leat dollojuvvon bargošiehtadallamat 5.11.2014, 27.8.2015 ja 21.11.2017.

Láva válmmaštallanmuttus dollojuvvui buohkaide rabas álbmotdilálašvuhta 29.10.2013, gos buktojuvvui ovdan álgolávvahámus.

Gielddaráđđehus gieđahalai sajádatlávvahápmosa 11.2.2014 § 22. Lávvahámus lei oaidninlhákai 19.2.2014 – 20.3.2014.

Lávvahápmosis bohte 11 cealkámuša ja 42 oaivila. Sihke máhcahagas ja addojuvvon vástádusain lea čállojuvvon čoahkkáigeassu, ja dat lea čilgehusa čuovusin. Lávvahámus lea dárkkistuvvon ee. bodnečáziid suodjaleami, luondo- ja kulturárvvuide laktáseaddji merkejumiid, boazodoalloguovllu iešguđet huksenbáikki ja ovttaskas giddodagaid huksenbáikkiid sajádaga dáfus. Eamidállóčielggadusas fuomášuvvon feaillaid dihte ovttaskas giddodagain lea divvon huksensajiid meari. Dasa lassin leat váldojuvvonen vuhtii earret eará ođđa turismafidnut guovddážis gieldda mearrádusaid mielde.

Meahciráđđehusain ja bálgosiiguin leat ráđđadallan 28.5.2014.

Hápmosa čájeheami maŋjá dollojuvvui bargošiehtadallan EJB-guovddážiin 5.11.2014 ja 27.8.2015. Meahciráđđehusain ja bálgosiiguin leat ráđđadallan 28.5.2014. Lávvabargojoavku lea gieđahallan lávii laktáseaddji áššiid 11.11.2015, 20.9.2016, 15.11.2016 ja 20.12.2017.

2.2 OASSEOPPALAŠLÁVVA

Oasseoppalašláva várremat vuodđuduvvet jagis 2007 gieldda váldestivrra dohkkehan ja dasto gomihuvvon oasseoppalašlávvi ja dan vuodđojurdagiidda dan oasil, go ulbmilat eai leat rievdan ja dárkkálmuvvan. Sajádatláva, man seammá áigge leat válmmaštallamin girkosiidda guvlui, áiggi dássái bidjama ja viiddideami ulbmiliid bokte leamaš maiddái oasseoppalašláva várremiid dárbu dárkkistit. Girkosiidii leat čujuhuvvon ee. ássamii, bargosajiide, astoáigedoaimmaide dárbašlaš odda guovlovárremat. Oasseoppalašláva guovlovárremat doarjalit juo leahkki ráhkadussii, dan čavdemii ja viiddideapmái Ohcejohguora máttás, sihke manjelabbos maiddái Deatnoguora Gáregasnjárgga ja Njuorggáma guovlluide.

Suodjalanvárremat leat beaiváduvvon luondu- ja kulturbirrasa oasil, sajádatláva ráhkadeami oktavuođas dahkon čielggademiid mielede. Lávvvaráhkadeamis lea váldon vuhtii maiddái jagis 2009 beaiváduvvon Riikkaviidosaččat mearkkašahti huksejuvvon kulturbirrasat, RKY 2009, -inventeremiin ovdan buktojuvvon čuožáhagat. Oasseoppalašlávas lea čujuhuvvon háldahusrievtti mearrädusa mielede stáhta eatnamiidda huksensajit Meahciráđđehusa evttohusa mielede. Dáidda guovluide lea dahkon sierra luondu- ja arkeologalaš inventeremát.

Oasseoppalašláva lea ráhkaduvvon Eanageavahan- ja huksenlága § 44 mielede nu, ahte dan vuodul sáhttá mieđihit huksenlobiid sajádatlálava- ja gáddesajádatlálava- guovlluid olggobeale gáddegouvlluin. Oasseoppalašláva ulbmilin lea ollislaš čoavddus, mii dorvvasta stánddalaččat guvlui boahhti huksensajiid meari ja báikki. Lágafámolaš ja vuogatvuodaváikkuheaddji oasseoppalašláva dakhá vejolažžan guovllu geasuheami ja ealáhusaid ovddideami nu, ahte guovllu sierradiliid ja - árvvuid sihke árbevirolaš ealáhusaid hárjeheami sáhttá váldit vuhtii ja dorvvastit boahttevuodas.

Niemelä, Áibmejoga ja Máttajávrri davveguovlu lea mihttejuvvon 2015 ja mihttemiidda leat oasseoppalašlávas čujuhuvvon huksenbáikkit, maidda huksenlobi sáhttá mieđihit njuolgga oasseoppalašláva dáfus (MRL 72 §). Meahciráđđehusa giddodahkii 12:1 leat sirdojuvvon huksenbáikkit eará Meahciráđđehusa giddodagain.

2.3 OASSEOPPALAŠLÁVA OLLAŠUHTTIN

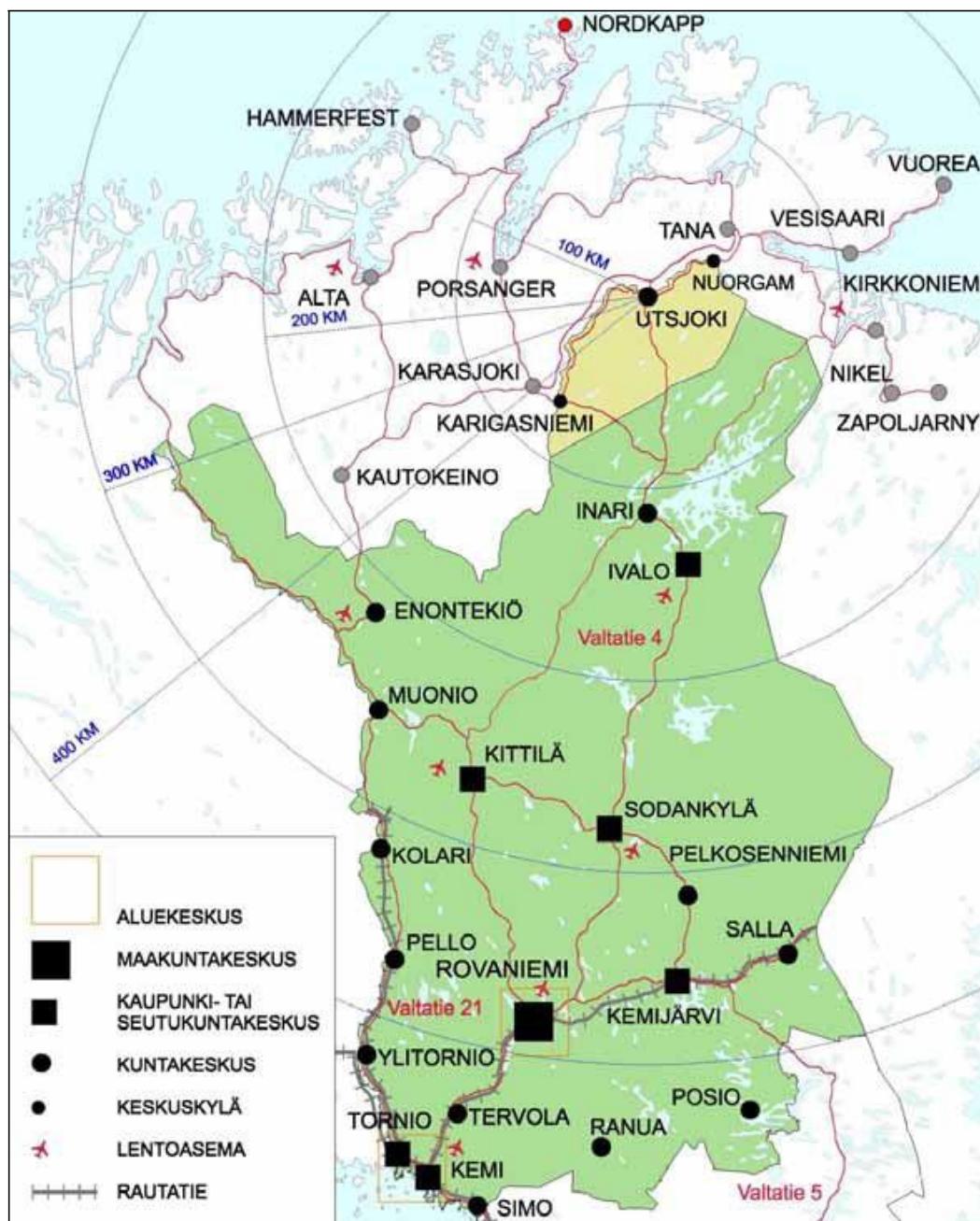
Oasseoppalašláva sáhttá ollašuhtigoahtit go lávva lea fidnen lágafámu.

Oasseoppalašlávas merkejuvvon sajádatlálava- ja gáddesajádatlálvvaguovlluid olggobeale gáddegouvlluin leahkki huksensajide sáhttá mieđihit huksenlobi njuolgga oppalašláva vuodul (EHL 44 §).

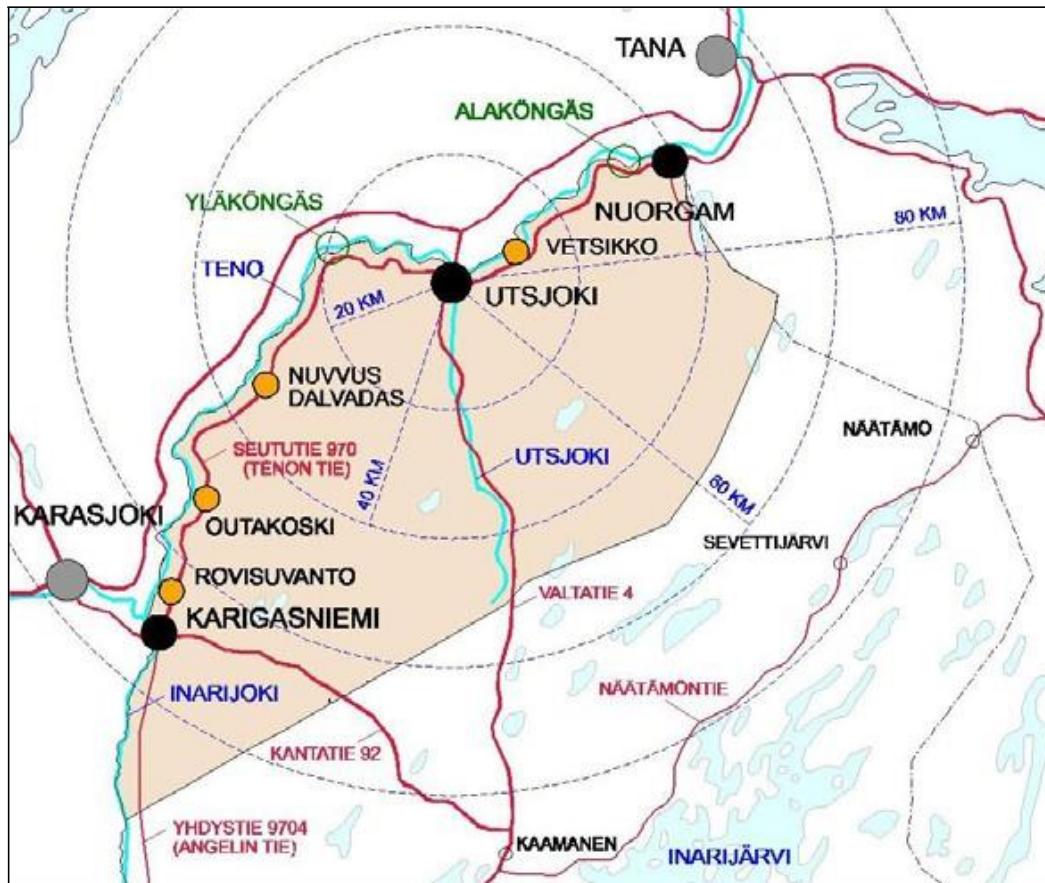
Girkosiidii válmmaštallon sajádatlálvvaguovllu máttaosis lea boares ruskabáiki, man guovllus eanavuođu galgá dutkat ja dárbbu mielede buhtistit ovdalgo ássanguovllut ollašuhttojuvvojt.

3. PLÁNEMA VUOLGGASAJIT

Jagis 2012 ođđasit johtui vuolgán lávvaráhkadeami oktavuođas vuolggadieđut ja čielggadeamit leat dievasmahttojuvvon geahčaduvvon huksensiđid sajustan-guovlluin. Oasseoppalašlåvain oktanaga jođus leahkki sajádatlåva várás lea girkosiidda guovllus ráhkaduvvon maiddái dárkilut čielggadeamit, mat leat váldon vuhtii oasseoppalašlavas.

Govva: Ohcejoga gielddaa sajádat

Govva: Ohcejoga gieldda guovloráhkadus

Oppalašlávvaguovlu gokčá Ohcejohnjálmmi gili guovddáža ja dan olggobealde Deanu gáddegouovlu sullii 60 km:a Veahčahis Nuvvos-Áilegas rádjái (Áilegas báhcá olggobeallái), ja olles Ohcejohleagi gáddegouovlu, man guhkkodat lea sullii 120 km.

3.1 OHCEJOGA GIELDDA VUODĐODIEĐUT

Ohcejohka lea Suoma davimus gielda, mii lea Lappis. Gielddas leat 1 285 ássi (2012) ja dan viidodat lea sullii 5.370 km², mas čáhceguovllut leat sullii 200 km². Gielda lea hui hárvet ássojuvvon, dušše 0,3 ássi/km². Gielddas leat suodjalanguovllut, main stuurámusat leat Gálldoaivvi meahcceuovlu 2924 km², Báíšduoddara meahcceguovlu 1570 km² ja Geavu luonddumeahcci 712 km². Oktibuoet suodjalanguovllut leat gieldda viidodagas sullii 83%.

Gieldda gilit leat girkosiida, Gáregasnjárga ja Njuoggán. Ássan lea čohkiidan eanaš Suoma ja Norgga gaskasaš rádjajoga, Deanu báldii. Ohcejohka lea Suoma áidna gielda, gos lea sámegielat eanetlohku. Ohcejoga ránnjágielddat leat Anár ja Norgga bealde Kárášjohka, Deatnu ja Unjárga.

Ohcejoga olmmošlohu árvaluvvo dálá ovdánemiin vehá lassánit. Ohcejoga ja Norgga gaskka fárrejít jahkásacčat 10 - 20 olbmo. Fárren dáhpáhuvvá goabbat guvlui. Sámit leat Ohcejoga olmmošlogus čielgasit badjel bealli.

Gáregasnjárgga guovllus ásset 295 olbmo, Vuovdaguoikka guovllus 170, Ohcejohnjálmmi - Mierašluobbala guovllus 600 ja Njuoggáma guovllus 200.

Ássanvisttit (AO) ja luopmoviesut (RO) leat gielddas oktiibuot sullii 1100 (dán fidnu oppalašlávvaguovlluin). Dáin sullii bealli leat dakkár visttit, mat leat birra jagi ássananus, ja sullii bealli fas leat luopmoviesut. Dát fidnus dahkkojuvvon oppalašlávvaguovlluid olggobealdi leat sullii 150 - 200 vistti, main s. 50 ássanvisttit ja s. 100 luopmoviesut.

Gieldda nettoloatna lei j. 2012 2187 euro/ássi.

(Ohcejoga gielda, 2013) (Eero Laesterä, 2013) (Statistikkkaguovddáš 2013)

3.2 PLÁNENGUOVLU

Oppalašlávvaguuvlui gullá Ohcejoga giliguovddáš ja dan olggobeali Deanu gáddegouovlluin sullii 60 km Veahčahis Nuvvos-Áilegasa rádjái sihke Ohcejohleahki ollásit, man guhkkodat lea sullii 60 km..

Ohcejohnjálmvis Mierašluobbalii ásset s. 600 ássi. Gili guovddáža olggobeali gáddegouovlluin huksema mearri lea aiddo dál vuollel 2 huksenbáikki gáddesárggeskilomehtera nammii.

Ohcejogas gávdnojit máŋggalágan almmolaš ja priváhta bálvalusat. Almmolaš bálvalusat leat Ohcejohnjálmimi skuvla (maiddái sámeskuvla) dearvvasvuoda-guovddáš, bátnedikšun, gielddadoaimmahat ja fuođđo- ja guolledeoalu dutkanlágádusa Deanu dutkanstašuvdna. Logenár fitnodaga, mat fállét turismabálvalusaid leat gili guovddáža olggobealdi.

3.3 SÁPMELAŠVUOHTA

Sápmelaččat eamiálbmogin

Sámit leat EU:a áidna álgoálbmot. Suomas leat dán áigge (2011) sullii 9 300 sámi. Sis badjel 3 500 áasset sámiid ruovttuguovllus, mii gokčá Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddaid ja Soađegili gielddäid davviosiid. Eará sajis Suomas áasset 5800 sámi ja loahpat áasset olgoriikkain.

Tabealla. Sápmelaččat Sámi (Ylä-Lappi) gielldain jagis 2011

	Eanodat	Anár	Ohcejohka	Soađegilli
Olles olmmošlohku	1 880	6 732	1 285	8 834
Sápmelaččat	391	2 137	768	163
Sámit olmmošlogus	20,8 %	31,7 %	69,9 %	1,8 %

Sápmelaš identitehta ja árvvut

Nana sámeidentitehtii gullet iežas giella, sohka ja ruovttuguovlu, kulturárbi, luondduriggodagaid bistevaš geavaheapmi, luonduu árvvusatnin ja gudnejahttin ja ráfi ja soabalašvuota. Sápmelašvuodas vuodu hábmejit erenoamážit eatnigiella, juoiganárbevierru, ivdne- ja hámpegiella ja luondu.

"Saamelainen"-sátni suomagielas válđojuvvui atnui 1950-logu manjnjá, dan ovdal geavahedje "lappalainen"-sáni, mas lei noadđin fuotnunvuoignja, ja máilmmiss geavahišgohte muđuige namahusaid, mat ledje lagabus dan namahusa, man álbmot ieš geavaha iežas birra. Dán áigge "lappalainen"-sáni geavahit vuosttažettiin dakkár historjálaš oktavuođain dego siida ("lapinkylä") ja sámevearru ("lapinvero"). "Sápmelaš"-sáni sámit geavahit ovttat olbmo birra. "Sápmi" fas lea sápmelaččaid eana, muhto dat oaivvilda maiddái sin giela, Sámi álbmoga ja ovttta olbmo dahje indiiva. (Maria Sofia Aikio cit. Pennanen-Näkkäläjärvi, 2000)

Sápmelaččaid vuoigatvuodođat

Láhkaásameamis ja riikkaidgaskasaš soahpamušain lea ásahuvvon geatnegas-vuohtan sámekultuvrra ja dan vuodđun leahkki luondduealáhusaid dorvvasteapmi. Sápmelaččain lea álgoálbmogin Suoma vuodđolága (731/1999) dorvvastan vuoigatvuohita bisuhit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra. Sápmelaččain oaivvildit sámediggleágas (974/1995) meroštallon olbmuid. ON:a konvenšuvnna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodođaid birra (ng. SP-konvenšuvdna) 2 artihkal dorvvasta vehádagaiđe gullevaš olbmuide vuoigatvuodođaid návddašit iežaset kultuvrras. Konvenšuvnna dáhkidan vuodđovuoigatvuodođade gullet osku, giella ja kultuvra. Kultuvrii lohkkojit dalle árbevirolaš ealáhusat dego boazodoallu, guolástus ja meahccebivdu. Soahpamušas oaivvilduvvon dorvu ii mearkkaš dan, ahte eará geavahanvuogit ja geavaheaddjít galggaše duvdiluvvot eret. Dat dušše eai oaččo mearkkašahttiláhkái headuštit álgoeláhusaid. Suoma vuodđolága mielde juohkehačcas lea vuoigatvuohita háhkat iežas áigáiboađu dainna bargguin, ámmáhiin dahje ealáhusain, man ieš lea válljen. (Sámeguovllu luođuriggodagaid plána 2000).

Go sierralágan plánaid dahket ja doaimmaid plánejít, dalle galgá árvvoštallat, man dási vahátlaš váikkuhus lea dat mii hehtte sápmelaččaid vuodđovuoigatvuoda eallit iežaset kultuvrras, nugo soahpamuš dorvvasta. Ovdamearkka dihte boazodoallu lea oassi sámekultuvras ja boazoguohtoneatnamiidda čuohcci doaimmat sáhttet váikkuhit maiddái sámekultuvrii. (Sámeguovllu luođuriggodagaid plána 2000)

Suoma EU-lahttuvohta ii cakka sámiid sajádaga ovddideami. Jagi 1994 searvansoahpamuša oassin lea beavdegríji nr 3 sámiin. Das oassebealit dovddastit daid geatnegasvuodođaid ja čatnasemiid, mat Suomas leat sisriikkalaš ja riikkaidgaskasaš rievtti vuodul sámiid hárrai, ja mat gusket erenoamážit sámiid árbevirolaš ealáhusaid, giela, kultuvrra ja eallinvuogi seailluheapmái ja ovddideapmái. Artihkkala 1 mielde sámiide sáhttá EO-vuoigatvuoda hehttekeahttá mieđihit sisriikkalaš láhkamearrádusain oktovuoigatvuodođaid boazodollui árbevirolaš sámeguovlluin ja artihkkala 2 mielde earáge oktovuoigatvuodođaid, jos EU:a doaibmaorgánat mihtet dasa. Suoma vuodđolága rievdađeami oktavuođas jagi 1996 álggu rájes lea dorvvastuvvon sámiide álgoálbmogin sápmelaččaid ruovttuguovllus iežaset gillii ja kultuvrii guoskevaš kulturiešstivren. Dán plánet ja ollašuhttit ásahuvvui Sámediggi, man sámit válljejít válggaiguin juohke njealját jagi. Sámediggi diksu sámiid iežaset giela ja -kultuvrra sihke sámiid sajádahkii álgoálbmogin guoskevaš áššiid ja dasa lassin ovddasta sámiid sisriikkalaš ja riikkaidgaskasaš oktavuođain. (Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma, 2000, láhka Sámedikkis 9 §)

3.4 PLÁNENDILLI

3.4.1 Eanagoddeplánen

Lappi lihttu bargá eanagotti, dan gielddaid ja ássiid eallima ovdii ovddidan-, plánen-, dutkan- ja ovdduidgozihanássiiin. Eanagotti plánemii gullet eanagoddeplánen, eanagoddelávva ja guovlluid ovddidanprogramma (eanagoddeprogramma). Eanagotti plánemis válđojuvvojtit vuhtii sisriikkalaš ulbmilat nu ahte dat heivehuvvojtit oktii guovlluid geavaheapmái guoskevaš eanagottálaš ja báikkalaš ulbmiliigui.

Lappi eanagoddeplána 2030

Eanagoddeplána 2030 mearrida Lappi ovddideami guhkeságge mihttomeriid, vai strategiija mihttomearit ollašuvvet. Lappi ealáhuspolitička strategijian lea deattuhit dan iežas luondduriggodagaid, geasuheaddji beliid, ja máhtu dáfus alla ovddidandási sihke luondduriggodat- ja energijaindustriijas ja maid turismaeallámušain. Dáid guovddáš surrgiid deattuheapmi buktá nu olu ođđa bargosajiid ahte Lappi eanagoddi nuppástuvvá guovlun, gosa fárrejtit eambbo olbmot go doppe fárrejtit eret. Lappi ovdána 195 000 ássi ealaskas eanagoddin jagi 2030 rádjái.

Lappi lihtu stivra lea čatnasan ollašuhttit strategiija ja dat lea dohkkehan eanagoddeplána iežas čoahkkimis 25.11.2009. Plána leat beaivádeame.

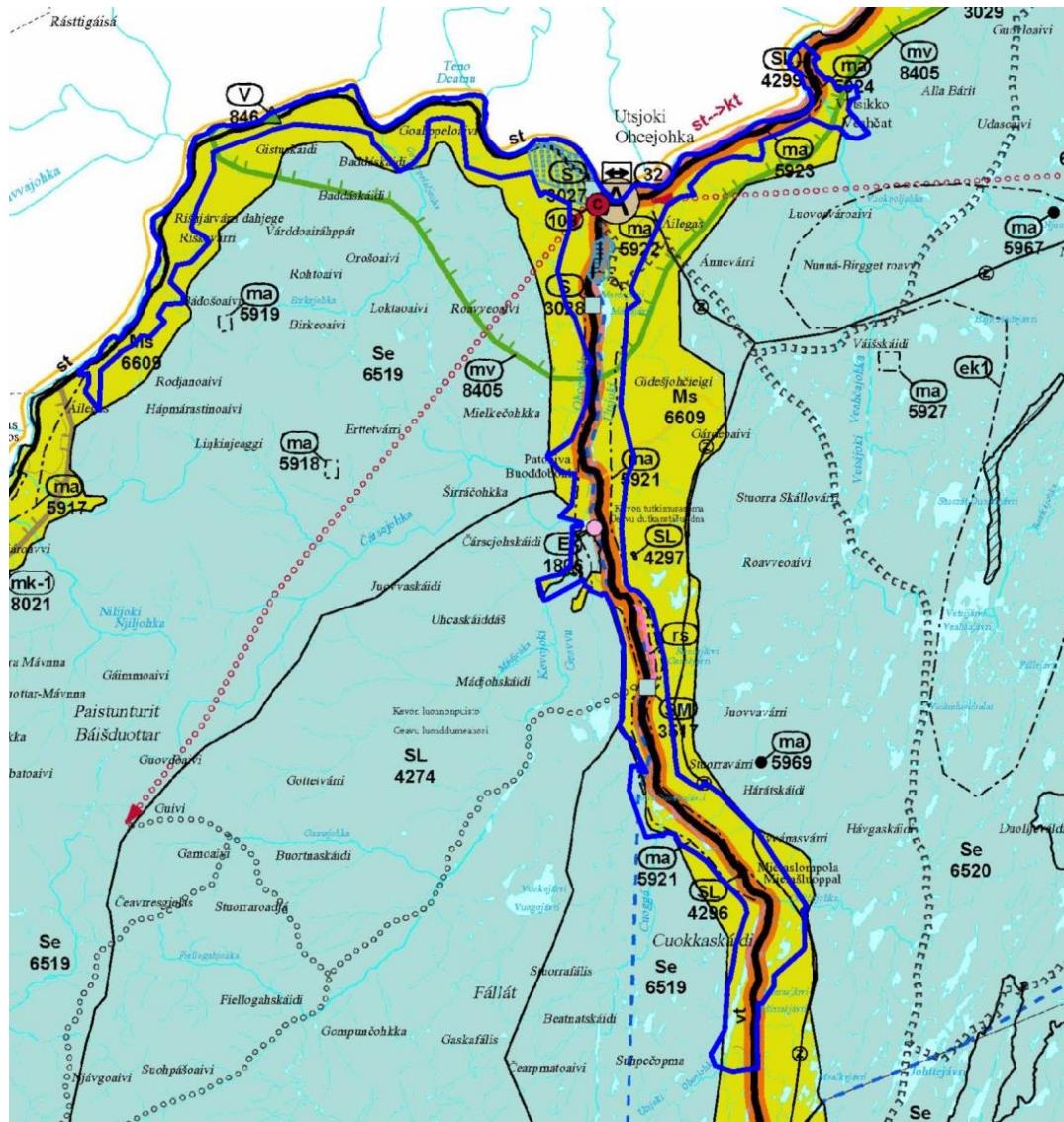
Eanagoddeplánain stivrejuvvo oppalašláva ja sajádatláva ráhkadeapmi ja rievda-deapmi. Dat lea maid rávan guovlluid geavaheapmái čuohcci doaimmaid álggaheapmái. Go eiseválddit plánejtit guovlluid geavahandoaimmaid ja mearridit daid ollašuhttimis, de sii galget válđit vuhtii eanagoddeláva, figgat ovddidit láva ollašuhtima ja bearráigeahčcat ahte doaimmat eai headuš láva ollašuvvama.

Davvi-Lappi eanagoddelávva

Eanagoddelávas leat addojuvvon olles eanagoddelávvaguvlui guoskevaš mearrádusat, mat gusket ee. šlápmahéhtehusaid ovddal gihtii eastadeapmái, márssolaš luonddubirrasiid, eanadatguovlluid, huksejuvpon kulturbirrasiid vuhtii válđimii ja daidda gullevaš plánemii, gáđdeguovlluid plánemii, dulve-, njirran- ja fierranváralaš guovluide, málbmaohcamii, boazodollui ja eará luondduealáhusaide, suodjalan- (S), luonddusuodjalan- (SL) ja meahcceguovlluid (Se) dikšun- ja geavahanplánaide. Dasto lea gávn nahuvvon, ahte plánemis galgá giddet erenoamáš fuopmášumi huksejuvpon birrasa láhkái. Oppa eanagoddelávvaguvllu guoski mearrádusain leat addojuvvon suodjalanmearrádusat ja eavttuvuloš huksenráddjen (eantageavahan- ja huksenláchka (MRL 33 §), mii guoská astoágige- ja suodjalanguovlun dahjege johtolaga dahje teknihkalaš fuolahusa fierpmádagaid dahje guovlluid várás merkejuvpon eatnamiid (V, LL, EN, EJ, S, SL, SM, SR, Se, sr, vt, kt, st, yt, tv elerávdnjelinjá). Ráddjen lea viiddiduvvon guoskat bealuštanfámuid guovluide (EP), suodjeavádaguide (sv) sihke deatalaš ja čáhceskáhppomii heivvolaš vuodđočáhceguovlluide.

Eanagoddelávas lea riikkageaidnu 4 ja guovllugeaidnu 970 Ohcejogas Njuorggáma guvlu merkejuvpon ovddidanvuodđojurddamerkejumiin (jk 8451) Jiekjameara oallin. Gažaldagas lea riikkaviidosačcat deatalaš riikkaidgaskasaš johtolatgeaidnu. Guovllugeaidnu 970 lea merkejuvpon nuppástuhttit vuodđogeaidnun (kt) seamma ossodaga buohta. Deatnogáddi Badjegeavgjás Njuorggámii sihke Ohcejohsiste Ganešjávrri máttageahčai lea čujuhuvpon turisma geasuhanguovlun, turisma ja astoágiggedoaimmaid ovddideami čuožáhatguovlun (mv 8405). Nuvvos lea

merkejuvvon dálonguovllu ovddideami čuozáhatguovlun, gos deattuhuvvo sámekultuvra (mk-1 8021). Ohcejoga girkosiidda biras lea čujuhuvvon čoahkke-báikedoaimmaid guovlun (A 32). Girkosiidii lea merkejuvvon maiddái guovddášdoaimmaid guovlu (C 109) ja dan viesttardavi bealde ja máttageažis deatalaš dahje čáhceskáhppomii heivvolaš vuodđočáhceguovlu sihke rádjerasttildanbáiki.

Govva: Davvi-Lappi eanagottelávva lea fidnen lágfámu 28.1.2008. Ohcejoga oassegovllu oasseoppalašlávvaguovlu lea čájehuvvon sullii alibiin.

Ohcejoga gielda gullá sápmelaččaid ruovttuguvlui (sa). Guovllut Ohcejohleagis ja Deanu lahkosis, váldu ássama olggobealde, leat merkejuvvon eanaš luondduealáhusa guovlun (Ms 6609). Daid birastahti guovllut leat bealistis merkejuvvon meahcceguovlun (Se 6519 ja 6520) ja Geavu luonddumeahcci luonddusuodjalan-guovlun (SL 4274). Oasseoppalašlávvaguovlui leat merkejuvvon čuovvovaš kulturbirrasa dahje eanadaga várjaleami dáfos dehálaš guovllut dahje čuozáhatagat: Álbmotlaš eanadat -Ohcejohleahki (ma 5921), Ohcejohleahki (ma 5921), Deatno-leahki (ma 5917), Luosnjársuolu, boares guollestobut (ma 5923), Veahčaha gilli (ma 5924), Ohcejoga kultureanadat -Mierašluoppal (ma 5921) ja Sámišaldi (ma 5922). Dáidda lassin guovllus leat čuovvovaš kulturbirrasa dahje eanadaga várjaleami dáfus dehálaš čuozáhatagat: Ohcejoga girkoeanadat (S 3028) ja kulturhistorjjálaččat mearkkašahti geaidnu Ohcejoga poastabálggis. Ohcejohsiste lea merkejuvvon

oasseguovlu gáttiid suodjalanprógrámmii gullevaš guovlun, Ganešjávri (rs). Gevvui lea merkejuvvon sierraguovlu (E 1806).

Eanagottelávas lea merkejuvvon lassin guovlogeaidnu Ohcejoga Girkosiiddas oarjjás Gáregasnjárgga guvlui sihke mohtorgielkágeinnodagat, olgolikhadan-geinnodagat ja daid oktavuođadárbbut, kulturhistorjjálaččat dahje eanadaga dáfus mearkkašahti geainnut ja geinnodagat, suodjalan- ja dološbázahusčuožáhagat (S 3027, SL 4296, SL 4922 ja SM 3517), astoágige- ja turismačuožáhagat (V 846) ja bálgosiid rájit.

*Govva: Jiekjameara manahat, Arctic Corridor, lea ođđa riikkaidgaskasaš ekonomijia-
guovlu sihke johtolat- ja ovddidanmanahat. Dat laktá Nuortameara guovllu Jiekjameara
čiekjalis hámmanniidda, oljo- ja gássafidnide sihke Davi mearrajohtolaga
viesttargeahčái. Johtolatmáđii johtá Ohcejoga oasseoppalašlávvaguovllu čáđa.
(Gáldu: Plaky)*

3.4.2 Oppalašlávat

Ohcejoga oassequovllu oasseoppalašlavvaguovllus eai leat fámus makkárge oppalašlávat. Lávvaguovlu lea gitta Deanu- ja Anárjohlegiide dahkon gáddeoasseoppalašlávain. Njuorggáma oassequovllu oasseoppalašlávva fidnii lága fámu 5.6.2007 ja Gáregasnjárgga oassequovllu oasseoppalašlávva 28.9.2011.

3.4.3 Sajádatlávat

Ohcejoga girkosiidii lea ráhkaduvvon huksenlávaid ovttastaddan jagi 1995. Ovdal jagi 2000 dohkkehuvvon huksenlávat leat eanageavahan- ja huksenlága mearrádusaaid mielde dál sajádatlávat. Ohcejoga girkosiidda sajádatláva áiggedássái bidjan ja viiddideapmi lea boahktán johtui jagi 2012 áigge.

Áitesavvona sajádatlávva lea barggu vuolde 2012-

3.4.4 Gáddesajádatlávat

Ohcejoga oassequovllu oasseoppalašlavvaguovllus leat čuovvovaš ráhkadeami vuolš dahje fámus leahkki gáddesajádatlávat:

- Osmá gáddesajádatláva nuppástus, evttohus lea leamašan oaidninlhákái giđđat 2016.
- Osmá gáddesajádatlávva lea dohkkehuvvon váldostivras 25.9.2007
- Áitesavvona gáddesajádatlávva lea dohkkehuvvon váldostivras 28.10.2004
- Badje-Jalvvi gáddesajádatlávva lea dohkkehuvvon váldostivras 20.8.2003
- Nillávári gáddelávva lea nannejuvvon 3.6.1988
- Gonagasgeadđggi gáddeláva viiddideapmi lea nannejuvvon 30.12.1982
- Gonagasgeadđggi gáddelávva lea nannejuvvon 8.3.1979

3.4.5 Huksenortnet

Váldostivra lea dohkkehan Ohcejoga gieldda huksenortnega 24.5.2010 § 23.

3.4.6 Eará plánat ja čielggadeamit

Váldostivra lea dohkkehan Ohcejoga gieldda birassuodjalanmearrádusaaid 15.12.2009 § 107.

Dán guovllus leat dahkon máŋgat čielggadusat ja dohko leat dahkon máŋga plána. Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávaid várás leat dahkon vuolgasadjiečielggadusat, man guovddášoosit leat rapporterejuvvon sierra vuolggasadjeraportan (Maa ja Vesi Oy 2004). Čielggadusat leat vuodđuduuvvan dakkár materiálii, mii lei juo dahkon, ja jearahallamiidda, oassebeliid oaiviiliida ja gieddebargguide sihke inventeremiidda. Lávvaplánema oktavuodas čielggadusat leat dievasmahton, erenoamážit luonduu ja eanadagaid guorahallama hárrái.

Lávvárähkadeami várás leat dahkon čielggadeamit:

- Šláđačielggadeapmi dain oassequovlluin, main dutkojuvvo huksensajiid čujuheapmi stáhta eatnamiidda.
- Arkeologalaš čielggadeapmi dain oassequovlluin, main dutkojuvvo huksensajiid čujuheapmi stáhta eatnamiidda.
- Ohcejohnjálmimi gili sajádatláva várás dahkon luondučielggadeapmi, eanadatčielggadeapmi ja visteinventeren.

3.5 HUKSEJUVVON BIRAS

3.5.1 Oppalašráhkadus

Oppalašlávvaguvlui gullet Ohcejoga gili guovddáš ja Deanuleagi gáddegouovllut s. 60 km Veahčahis Nuvvosa Áilegasa rádjái (Áilegas báhcá olggobeallái), sihke ollásit Ohcejohleagi gáddegouovlu, man guhkkodat lea sullii 120 km.

Ohcejogas leat máŋgalágan almmolaš ja priváhta bálvalusat. Almmolaš bálvalusat leat Ohcejohnjálmmi skuvla (maiddái sámeskuvla) dearvvassuođaguovddáš, bátnedivššohat, gielddadoaimmahat ja fuodđo- ja guolledeoalu dutkanlágádusa Deanu dutkanstašuvdna Logenár fitnodaga, mat fállit turismabálvalusaid leat gili guovddáža olggobealde.

3.5.2 Ássan

Ohcejohnjálmmis Mierašluobbalii ásset s. 600 ássi. Gili guovddáža olggobeali bieđggusássanguovllus, masa oppalašlávva dahkkojuvvo, dál leat nuppelohkái ássanviesu ja sullii 40 luopmovistti. Gili guovddáža olggobeali gáddegouovlluin huksenbeaktiviluohta lea aiddo dál vuollel 2 huksenbáikki gáddesárggeskilo-mehtera nammii.

3.5.3 Ealáhusat ja bálvalusat

Ohcejoga guovddážis lea beaiveruoktu, Ohcejohnjálmmi skuvla (72 oahppi), álšasále, vuojadanhálla ja girjerádju. Beaiveruovttus ja skuvllas leat sierra sihke suoma- ja sámegielat joavkkut ja luohkát. Sámegielat oahpahusa bálkágoluide gielda oažju 100 % stáhtadoarjaga. Ohcejohnjálmmis lea sámelogahat, mii lea gieldda áidna gaskadási oahpolágádus. Doppe leat 19 oahppi. Sámegielat oahpahusas lea ovttasbargu Norgga beallái. Gielddas lea maid rávesolbmuid skuvlen, man olis ordnejuvvojtit earálágan gurssat juohke gilis.

Gielddas lea dearvvassuođaguovddáš ja bátnedikšunbáiki. Dearvvassuođaguovddážis lea buohcciide 14 seaŋgasaji ja gielddas lea oasseáigáša doavttervirgi. Oassi buohcciid dikšuma bálvalusain ostojuvvo Avvilis ja oassi Norgga bealde.

Gádjundoaimmas lea ollu ovttasbargu ránnjágielddaiquin. Suoma bealde gádjundoaibma dikšojuvvo guovloovttasbargun, man okttiiveheaddjin lea Lappi liittu. Dasa lassin Norgga lagašgielddaiquin lea ovttasbargosoahpamuš nu, ahte lagamus ovttadat diksu omd. gádjundoaimma čáskadanbargguid. (Ohcejoga gieldda, 2013)

Ohcejoga oassegouovllus leat ee. čuovvovaš priváhta bálvalusat/fitnodagat:

- Monipalvelu Apuavain Ky
- T:mi Kai Karekivi
- Aimo's Auto Ky
- Parturi-Kampaamo SKIERAT
- Ohcejoga vuojadanhálla
- Liikunta- ja hierontapalvelut
- UTSVOIKKA
- Annukan Grilli
- Pub-Restaurant Rastigaisa
- Linjabiila
- TMI OSSi GUTTORM
- Taxi Antti Sujala
- Taksi Asko Länsman
- Taxi Raimo Esa Guttorm
- Tilausliikenne E & O Guttorm Oy
- Tapiola Ilmari
- Tmi Rauna Guttorm
- Baadus-Lomamökit Ky
- Camping Lapinkylä Utsjoki
- Hotelli Utsjoki
- Kenestupa (Eräsaukko Oy)
- Lohi-Aslakin Lomamökit Ky
- Tenon Kalastus- ja Eräpalvelu Ky
- Vetsituvat Ky
- Salmon Club
- Villa Teno Oy
- Tenon Tunturituvat Ky
- Tenon Lohituvat ky
- Vetsikon Leirintämökit Ay
- T:mi Poronpurijat
- Hotelli Pohjan Tuli Oy
- Meahciráđđehus, Ohcejoga rávvengohti
- Tero Ronkainen Ky
- EPELI Ky
- Arctic Abyss
- Wapaherra Oy
- Tunturilapin Rautu Oy
- SEPON JÄNKHÄLOMAT
- Tmi Jamen Eräpalvelut
- Tundrasafari
- Ittna
- Siluaur Ky
- Utsjoen Hillajänkä Oy
- Uulan Säästö
- Sähköpalvelu J. Yrjänheikki Oy
- Lohikoukku Ky
- Utsjoen LVI Palvelu
- LEK-Palvelut
- Utsjoen tilipalvelu
- Studio Borga
- Arctic Photos
- Tenon Vene
- Vetsikon vene
- Utsjoen Ympäristöhuolto Ky
- Sami Dekstor Ky
- Girjjat
- Pohjolan osuuspankki

3.5.4 Astoággeguovllut

Astoággedoaimmat laktásit Deanuleagis eanaš guolásteapmái dahje duoddariin vánndardeapmái dahje mohtorgielkkástallamii. Ohcejoga gili guovddáža olggobealde stuorámus astoággeguovlu lea Badjegeavgná biras ja dan guolástusbáikkit. Lávvaguovllus beassá maiddái Geavu bálgái.

Ohcejoga gilis leat čuovgaláhttua ja muhtun earáge smávit astoággebáikkit. Skuvllaaid lahkosis leat lihkadan- ja lášmmohallangiettit.

3.5.5 Johtolat

Geainnut

Plánenguovllus lea viiddis almmolaš ja priváhta geaidnofierpmádat. Deanuleagis lea guovllugeaidnu nr. 970 Gáregasnjárggas Girkosiidda bokte Njuorggámii (dovdojuvvo maid Deanu geaidnun). Dasa lassin Ohcejohleagis lea váldogeadnun 4.

Ohcejoga gili guovddážis leat buorit geaidnooktavuođat ja rádjerassttildanbáikkit Norgga beallái.

Čáhcejohtolat ja láddensajit

Deatnu lea álo leamaš čáhcejohtolahkan ja johtolatfámlin. Merkejuvvon fanas-johtolat jogas ii leat, muhto johkarágge lea álo johtaluvvon.

Deatnogáttis leat muhtun veardde ládden- ja fanasluoitinsajit. Ohcejoga gili guovddážis leat maiddái ládden- ja luoitinsajit.

Mohtorgielkámáđijat

Meahciráđdehus fuolaha čuovvovaš mohtorgielká máđijaid. Ohcejohka-Beazet, Ohcejohka-Njuorggán, Njuorggán Čeavetjávri.

Joavkojohtolat

Avvila guovllus Ohcejohkii ja Njuorggámii johtá dábálaččat okta linnjabiilavuorru beaivvis goappat guvlui.

3.5.6 Servodatteknikhalaš fierpmádagat

Energijafuolahuus

Ohcejogas doaibmá "Utsjoen sähköosuuskunta", mii jagis 2013 jugii rávnnji sullii 1300 dällui. Rávnnji doaimmaha Energia Polar Oy. Elerávdnjefierpmádat gokčá olles Ohcejoga gieldda.

Girkosiidii lea plánejuvvon ođđa liggenguovddáš skuvlla máttabeallái.

Čáhcefuolahuus

Ohcejoga gili guovddážis leat čáhcejođas- ja duolvačáhcebohccit, sihke čázeváldinrusttet ja duolvačáziid buhtistanrusttet. Biedđgosássan guovlluun sihke čáhceváldin ja duolvačáziid giedđahallan lea ordnejuvvon guhtege giddodagas sierra

Ođđa čázeváldinrusttega ja 3,5km guhkkosaš čáhcelinjjá leat huksemin Áitesavvonii ja dat válbmanit lagi 2013 loahpa rádjái. Eará sajiin gilliguovddáža olggobealde eai leat čáhcejođas- dahje duolvačáhcefierpmádagat.

Bázahusfuolahuus

Oppa Ohcejoga gielda gullá lágiduvvon bázahusfievrrideami vuollái. Bázahusaid fievrrida Napapiirin kuljetus Oy Avvili Lapeco vuostáiváldinstašuvdnii. Doppe dat fievriduvvojit ain Durdnosa ruskabáikái. Jahkásáččat bázahusat čoggojit sullii 550 tn.

3.5.7 Birashehttehusat

Šlápmuhehttehusat šaddet geaidnojohtolagas ja maid Osmá guovllu, Deanugeaidnoguora báhčinguovllus.

Girkosiidda móttasiin lea boares ruskabáiki, mii lea giddejuvvon 90- logu loahpas eanaávdnasiin, mii čuovui dan áigásáš láhkaásheami.

3.6 EANADAT

Oppalohkái

Deanuleahki ja Ohcejohleahki leat Davvi-Lappi mágssoleamos johkaleagit. Leagit luddejít duottarčilggiid ja dahket dán garra duoddaris luonddubirrasa ja eanadaga dáfus čielgasit earálágán ollisvuodá. Luonddudilit leat njuolgga váikkuhan maiddái johkalegiid kulturhistorjái ja ealáhusaide, main fas lea leamaš iežas váikkuhus eanadahkii. Johkalegiin lea ássojuvvon ja dat leamaš dehálaš johtingeaidnun juo ovdahistorjjálaš áiggis, das muitalit ee. eatnat dološ bázahusat.

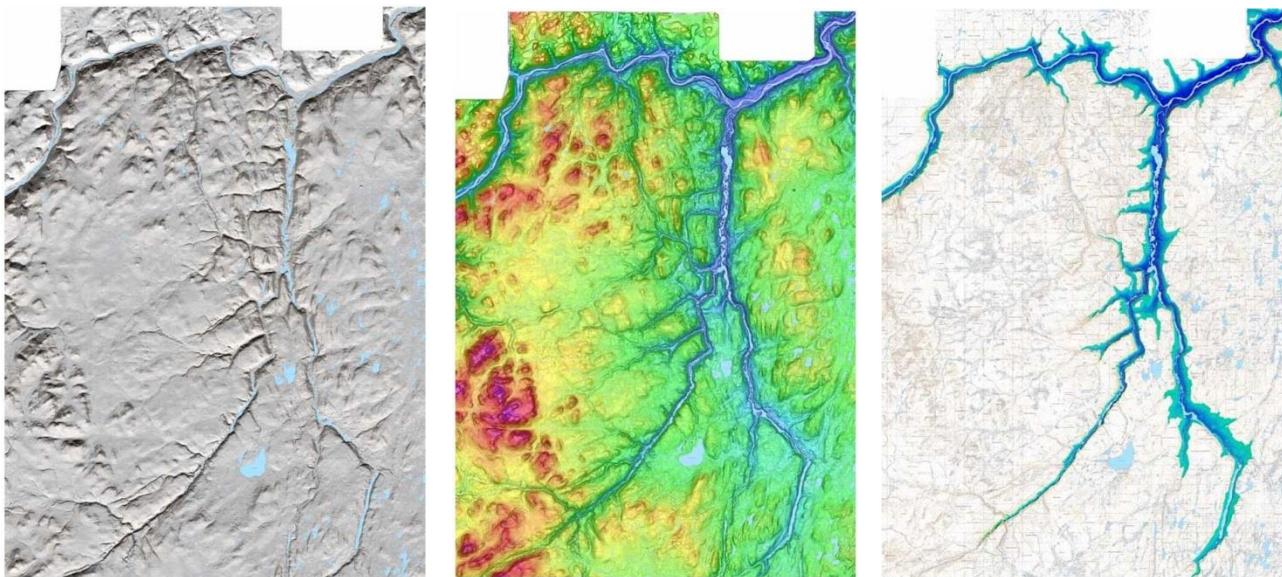
Plánenguovllu eanadat lea hui čáppis. Duoddariid ceakko vieltit dahje jieknaáiggi maŋjásaš johkaproseassaid borran, buolžáávdnasiin šaddan gáddesteallit badjánit báikkuid njuolgga johkarokkis, duovdagat leat meahccái ja rámšasat. Báikkuid johkagura ja várrečilggiid gaskii báhcet seakka gáddesteallit, gosa guovllu olbmot ásайдувве ja ráhkadedje smávva bealdduid. Dáppe čáppa luođu eanadat sihke luonddubirrasa ja olbmo doaimmaid gaskasaš oktavuohta dahket dán eanadagas nu čábbá. Plánenguovllu eanadagain lea oaidnimis sihke sápmelaš ja suopmelaš kulturárbbi váikkuhusat, ja dasa lassin eanadagas leat eandalii sápmelaš kultuvrras "oaidnemeahttun" mearkkašumit ja árvvut, maid báikkiid ii máhte merket kártii.

Eanadatráhkadus

Johkalegiid šaddanhistorjá

Leagit leamaš lean álggoálggus báktevuodú cuovkaneami avádagat, maid jieknaáiggi jiehkkerávnnjít leat hábmen u-leahkin. Báktevuodú cuovkanemiid njuolggočiegat koordináhtaid mielde Ohcejoga ja Deanu leagit leat njulgosat ja dahket 90 gráda mohkiid. Seammá njuolggočiegat koordináhtat oidnojít maiddái johkalegiid birrasiid eatnamiin. Jieknaáiggi jiehkkerávnnjít leat jorben muhtun veardde johkalegiid njuolggočiegat luonddu. Legiid ráigge leat golgan maid dološ jiehkevuole jogat, mat leat buktán legiide buolžáávdnasiid. Jiehki jávkama maŋjá leagit ledje eanaš meara vuolde, mii ovttas jogaiguin lea dáissen johkalegiid eanavuođu dálá hápmái.

Govas 1 plánenguovllu čuovgga molsašuvvamat leat hábmejuvvon duovddahámiid vuodul. Čuovgga rehkenastimis leat válđojuvvon vuhtii gosa guvlui vielti állana ja vieltti ceakkusvuhta. Ohcejohleagi čuovgadilit leat davás ja máttás guvlui ja dan dihte seammasullasaččat goabbatge bealde joga. Deanuleagis čuovgaeroħus lea davá- ja máttabeali gaskka erenoamáš mearkkašahti dalle go johka golgá nuorttas ja viestarii. Govas 2 oidnojít vilttiid njoaiddusvuhta ja eatnamiid allodatdássi, mas vuollegeamos eana lea merkejuvvon aliihin ja alimus guovlu fas ruoksadiin. Deanu ja Ohcejoga legiid ráddjen oidno govas 3.

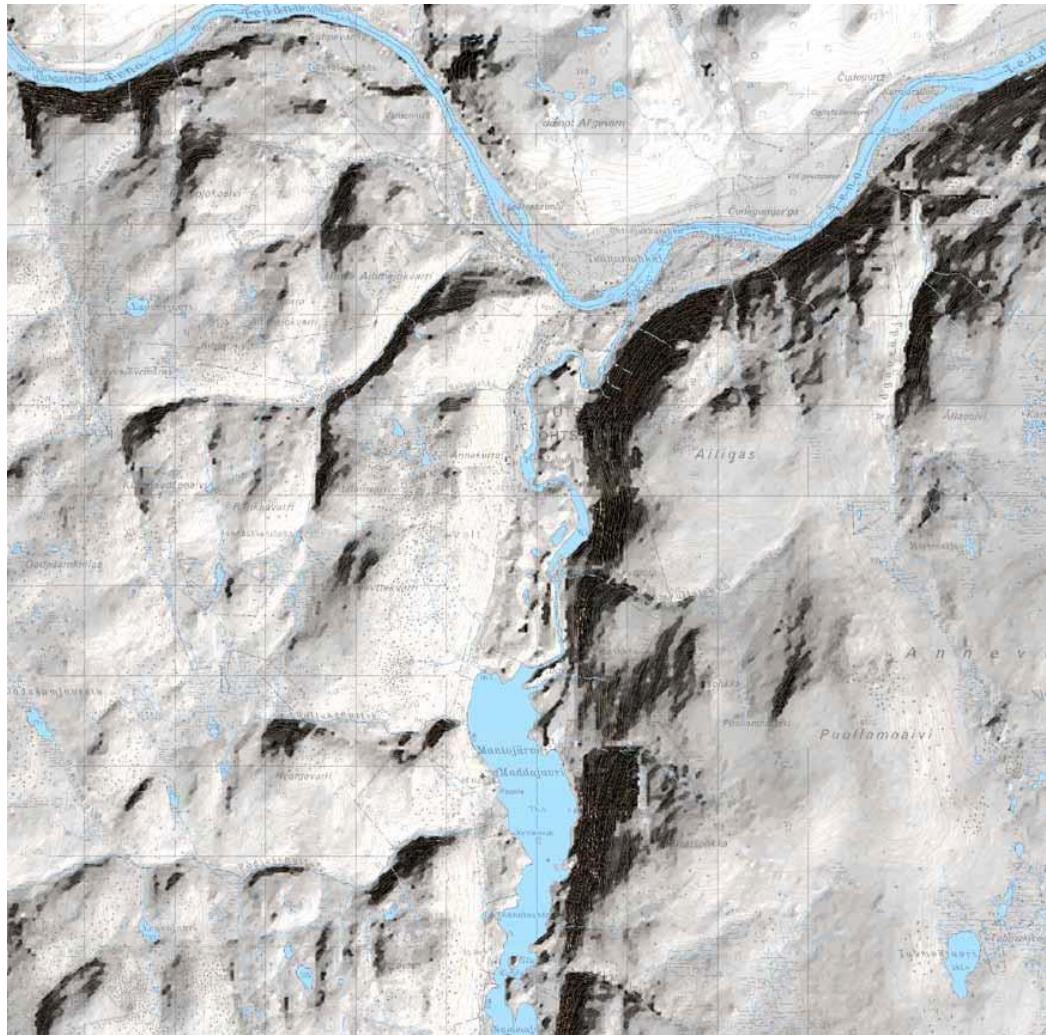

Govat: 1. Gurotbealde guovllu vielteálit ja duovdagiid allodatdásit. 2. Gasku guovllu duovddahámít čuvgadili hárrai. 3. Olgešbealde Ohcejoh- ja Deatnoleahki.

Jogaid váikkuhus johkalegiin

Ohcejohleahki lea earálágan go Deanuleahki das go Ohcejogas lea uhcit čáhcerávdnji. Gievrrat Deatnu borrá eatnamiid, mohkohallá ja hábme gáttiid ja vilttiid vuolágežiid olles leagi govdodagas. Ohcejoga čáhcerávdnji lea uhcit, nuba dat ii nákce borrat ja meanderet johkaleagi eatnamiid. Ohcejohka deavdá leagi botni rámšuid jávrin ja coahkáseamos báikkiin de fas golggiida leagi deavdin nuppi jávrái. Easkka Máttajávrri davábealde addo ovdal Deanu, Ohcejoga rávdnji lea givron doarvái ahte dat nákce vehážiid borrat eatnamiid (meanderet). Govas 4 oidno čielgasit Deanu ja Ohcejoga sturrodaga earru.

Jogaid earálágan rávnnjít leat hábmen Deanuleagi ja Ohcejohleagi eanadagaid earáláganin. Deanuleahki lea stuorát mihttolávas rabas johkaleahki, man gasku mohkohallá Deatnu. Ohcejohleahki lea ravddaid dáfos seammalágan go Deanuleahkige, muhsto leagi botni lea eanadaga dáfos unnit mihttolávas buolžžaid, vuvddiid ja jávriid ollisvuhta. Govas 5 oidno johkalegiid earálágan luondu. Ohcejohleahki lea šaddan smávva buolžžain ja jávriin, go fas joga borran ja dan meanderen lea dulben Deanuleagi johkabotni. Stuorra mihttolávas geahčadettiin johkaleagit Ohcejohnjálmmis máttás ja nuorttas sulastahttet nubbi nuppis guktuid sullii 15 kilometra guhkkosaš njuolggo leahkeoasi bokte.

Govva 5. Govas oidno iđitčuovggas Ohcejohleagi davimus oassi gos dat ovttastuvvá Deanuleahkái.

Govva 4. Ohcejohnjálm̄mi girkosiida ja duogábealde oidno njulges Ohcejohleahki.

Govva 6. Seakka Deanuleahki lávvaguovllu nuortta bealde, gokko johka ii čága mohkohallat dahje meanderet.

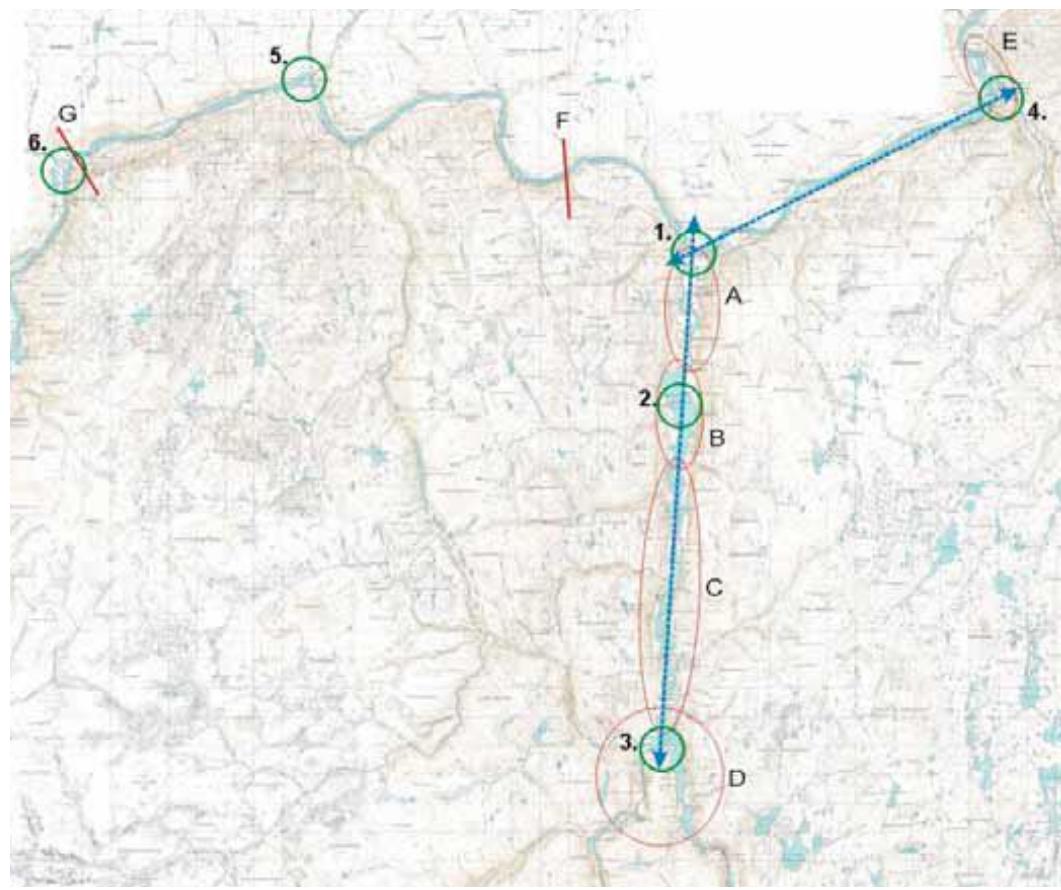
Deatnoleahki

Lávvaguovllus, earret lávvaguovllu viesttar oasis Deatnu golgá eanáš lássá cuovkkasávadagaid ráigge njuolggočiegat koordináhtaid siste. Johkaleagi botnis oidnojut joga borrama ja meanderema luottat eatnamiid duolbbasvuodás ja daid stuorra mihttolávas. Deanuleagis eai leat jávrrit, earágo muhtun Deanu boares oali bázahasat.

Dán plánenguovllus johkaleagi sáhttá juohkit sturrodaga dáfos guovtti oassái: viestarbeali baskkesleagát badjejohkii ja nuorttit govdadut johkaleahkái mii álgá sullii 7 kilomehtera Ohcejohnjálmmiss bajás guvli (čuovvovaš govva, báiki F). Joga mohkohallan dahje meanderen stuorru johkaleagi mielde. Nuppi guovlojuogu sáhttá dahkat njuolggosárggát ja njuolggočiegat gaskka ja njoidosit mohkohall johkaleagi gaskka. Eanadat nuppástuvvá dán guovtti guovllu gaskka Bihkkasavvona buohta joga viesttardavvečiegas (čuovvovaš govva, báiki G). Iežaslágán sierra bihtá Deanus lea dahkan Veahčajoga johkanjálbmi (čuovvovaš govva, báiki E).

Čuovvovaš govas lea njuolaiguin čájehuvvon earenomáš guhkes johkalegiide šaddan eanadagat ja eanadagaid čuolbmačuoggát. Deanuleahkái šaddá 15 kilomehtera guhkes njuolggo leahkegaska Ohcejogas Veahčahii. Áksila goabbáge geažis lea eanadaga dáfus dehálaš báikkit (čuovvovaš govva, čuoggát 1 ja 4). Eará eanadaga dáfos dehálaš čuolbmabáikkit leat Guošnjárga ja Bihkkasavu (čuovvovaš govva, čuoggát 5 ja 6).

Deanuleagis lávvaguovllus leat guokte eana-ávdnasiin čoahkkanan stuorát stealli, mat leat nuppelohkái mehtera čázeoaivvi bajábealde. Nubbi lea Veahčaha vulobealde ja nubbi fas Ohcejohnjálmmiss viesttardavás. Dát steallit leat dálá johkaoali erošuvdnaváikkhuhusaid olggobéalde, go ii váldde vuhtii ravidguovlluid. Eará oasit Deanus leat eanáš šaddan joga borrama erošuvdnaváikkhuhusas.

Govva: Guovllujohkku ja eanadagaid dáfus mágssolaš báikkit

Govva: Veahčajohnjálbmi

Go Deanus lea garraseabbo rávdnji ja mohkahalli oalli, de Detnui luoiti jogat, earret Veahčajoga, eai leat lávvaguovllus ráhkadan delta-guovlluid. Veahčaha vulobealde Veahčajohka lea ráhkadan mohkahalli/meanderen delta golggadettiin leagi botnis Deanu guvlu. Joga mielde leat vulos leahkái golgan eanaávdnsasat, main lea šaddan vuovdiluvvan delta-johkanjálbmi. Seammá sajis Deatnu dakhá garra mohki, dalle jogaid oktasaš váikkuhusas lea šaddan guotkku delta vuostá ja delta lea seammás jorggihan joga golganguvlui. Guovllu huksendoaimmaid galggašii čohkket dálá huksejuvpon guovlluide.

Ohcejohleahki

Ohcejohleagi sáhttá roavvát juohkit guovtti oassái, jos geahčada leagi sajádat-ráhkadusa stuorra mihttolávas: oktilaš leahki Deanus Geavojávrái ja dan mätta-bealde leat máŋggaid baskkes ja guhkes legiid guovlu. Davit oktilaš Deanuleagis sáhttá earuhit vel golbma sierralágan guovllu: davimus, veháš mohkahalli (meanderejeaddji) johkagaska, Máttajávri ja uhcit jávrriid ja buolžžaid gaska Geavojávrái sihke Geavojávrri biras (ovddit govva, báikkit A, B, C ja D).

Davimusas Ohcejoga gili buohta johka mohkohallá johkaleagi botnis veháš eaige dán oasis leat čielga jávrrelágan gaskkat. Joga goappáge bealde leat smávva dievát, mat dássánit Deanuleagi bealde. Guovllu rádjá máddin lea Máttajávrris (geahča govva: *guovlojuohku ja eanadaga dáfus mearkkašahhti báikkit*). Ohcejoga gilli lea Ohcejoga viestara bealde legiid ovttastuvvama sajis mättás. Girkosiidda huksen lea hábmen garrisit Ohcejoga viesttar beali, seammás go nuortta beali leahki lea seilon luođutviđá. Legiid ovttastuvvama báikkis eanadagas eanemusat čalbmái čuohcá Deanu rasttildeaddji šaldi, Sámi šaldi. Erenoamážit joga viesttarbealli lea heivvolaš huksemii.

Čuovvovaš oassi lea Máttajávri buohta, mii gokčá stuorámus oasi leagis njealji kilomehtera mátkkis. Máttajávri dakhá rabas speadjalasti oasi johkaleahkái, mii muđuid lea leagi botnis eanadagaid dáfos gittalundosaš ja smávislágan. Čáhcerájá vuostá speadjalastet johkaleagi vieltit ja jávregátti girku ja dan biras. Máttajávrrí eanadagat Ohcejohleagis leat rašimusat nuppástusaide.

Govva: Dákkár čađačuohpus lea Ohcejohleagis dábálaš. Čuohpus lea váldon Máttajávri máttabealde.

Govas duos ovddabealde lea čađačuohpus Máttajávri máttabealde, mii lea ovdamearkan Ohcejohleahkái dábálaš čađačuohpastagas. Leahki lea bajil badjel njeallje kilomehtera govdat ja vuolil sullii kilomehtera govdat. Vieltit leat sullii 100 - 200 mehtera alladat ja vilttiid čuohpastatsadjí leagi bodnái lea čielgaráját.

Govva: Uhca jávriid guovlu

Máttajávris máttás álgá uhca jávriid ráidolágan báddi, mii joatkašuvvá gitta Geavojávrái. Guovllus leat vurrolagaid leagi mieldásaš buolžžat ja daid gaskasaš leagit maid čähci lea deavdán. Eanadagas leagi botnis lea smávvasárgosat ja mearkkašahti eanadagat leagi botnis rahpasit leagi mieldásaš jávriid miehtá. Dán gaskka Ohcejohleagi máttaoasis čielga sajádatráhkodus viidugoahktá ja jávká Geavojávri buohta golmma sierra leahkin.

Geavojávri ja dan birasleagit ráhkadir iežaset ollisvuoda, man duovdaga mearkka- šupmi nanosmuuvvá, go dat lea Ohcejohleagi oainnusáksila joatkkan. Geavojávri buohta njuolggosárggát Ohcejohleahki juohkása golmma váldoleahkin, mat fas juohkásit máŋgga uhcit leahkin ja dahket mohkkás ollisvuoda.

Ohcejohleagis lea golbma čuoibmabáikki eanadaga dáfus. Davimus lea Ohcejohleagi ja Deanuleagi ovttastuvvama báiki. Nubbi lea Máttajávris dakko gokko Máttajávri botke leagi ja juohká dan guovtti sierralágan oassái. Máttimussan lea Geavojávri guovlu, mii botke oktilaš Ohcejohleagi ja juohká dan uhcit legiide (geahča gova: *guovlojuohku ja eanadaga dáfus mearkkašahti*, báikkit 1,2 ja 3). Ohcejohka joatkašuvvá máttás nuorttit suorggi mielde álggos čiekŋalis ja baskkes leahkin, de viidu ja njiedjá máttás guvli. Ohcejohka golgá johkaleagis eanás guhkeslágan jávreráidun, mas leat johkalágan gaskkat.

3.7 KULTURHISTORJJÁLAŠ BÁIKKIT

3.7.1 Mávssolaš kultureanadagat

ÁLBMOTLAŠ EANADAGAT

Gáldu: Kansallismaisema, Ympäristöministeriö, 1993. (Álbumotlaš eanadagat, Birasministeriija 1993)

Ohcejohleahki

Ohcejohsiste, Mierašjávrris Detnui lea bures oaidnimis kultureanadagas máŋgga-bealágít molsašuddi luonddubirrasa ja sámekultuvrra ja maiddái suopmelaš válđokultuvrra väikkahuusat. Ohcejohka golgá baskkes čiekŋalis leagis ja duogá-bealde oidnojit viiddis eanadagat. Jogas leat vurrolagaid guhkes seakka jávrit ja daid gaskkas bogit ja guoikkat. Dállu duokko dákko ja daid duohkin leabbájít čáppa eanadagat. Láddjen ja šibihiid guohtun leat hábmen árbeeatnamiid nugó gittiid, niittuid, šiljuid ja sávzaáiddiid.

Ohcejohsiste leat olu ovdahistorjjálaš ja historjjálaš áiggi dološmuittut. Boares fásta ássanbáikkit leat dušše fal doppe gos leamaš beldemii heivvolaš eana. Dálut leat eanáš oktodálut, dušše fal Buodđobogis leat máŋga dálu čoahkkálagaid. Ássangittiid boares dálut leat dakkárat go Davvi-Suomas leat muđuige Dán guovllu huksenárbbi mielde leat huksejuvvon ee. Mierašluobbala ja Ollela sámedálut. Ganešjávrri máttageahčen vuolgá boares bálggis, mii leamaš anus jo 1700-logus. Bálggis leamaš boastamáđii, mii manai Ganešbávtti badjel Ohcejohnjálbmái.

Máttajárgátti oinnoleamos visti lea ránes granihtagirku, mii lea alla dearpmi alde. Dat huksejuvvui stáhta goasttádusain 1850–53. Boares hávde-eatnama ravddas lea Ohcejoga boares Bassi Ulrika girku hirsasáhkát jagis 1776. Girkohearrá báhppala fiinna, empirestiillat válđovisti huksejuvvui maid stáhta ruđaiguin 1843. Dan šiljus leat ruksesmuolddain málejuvvon viesut, main boarrásepmosat leat 1700-logus. Jávregátti dearpmi alde leat girkostobut, mat leamaš sápmelaččaid anus girkobasiid ja márkaniid áigge. Girkostobuid guovlu lei ovdal Ohcejoga guovddáš báikin ja lei vel 1930-logus anus. Girkostobut leat 1800-logu álggu rájes cehkkojuvvon. Ovdalis dat ledje moaddelogi. Dál dáppe leat s. 14 vistti, mat leat divoduvvon ovddeš hápmái.

RIIKKAVIIDOSAČČAT MÁVSSOLAŠ EANADATGUOVLLUT

Gáldu: Arvokkaat maisema-alueet; maisema-aluetyöryhmän mietintö 2, Ympäristöministeriö, 1992. (Dehálaš eanadagat, eanadatbargojoavkku smiehttamuš 2, Birasministerija, 1992)

Stáhtaráđdi dagai smiehttamuša vuodul 5.1.1995 prinsihppamearrádusa riikkaviidosaččat mávssolaš eanadatguovlluin ja eanadatguovllu dikšuma ovddideamis.

Sámeguovllu riikkaviidosaččat mávssolaš eanadatguovllu beaivádaninventeren lea dahkon 2014 ja vuordá stáhtaráđi dohkkeheami. Inventeremis lea evttohuvvon Ohcejohleagi eanadatguovllu rádji viiddiduvvot Deanu rádjái, ja dasa gulale maid Áilegas-duottarfielttit.

Ohcejohleahki

Riikkaviidosaččat māvssolaš eanadatguovlu

Ohcejohsiste kultureanadat lea dakkár go Davimus Sámi duottarguovllus leage, johkalegiin lea hárves ja smávislágan ássan. Guovllu stuorámus árvvut vuodđu-duvvetge fiinna luonddubirrasha eanadagaide.

Eanadatgovva

Ohcejohsiste eanadagaide gullet guovllut Mierašluobbalis Máttajávrái, gos Ohcejohka luotá Detnui. Ohcejohka golgá baskkes leagis, mii lea borraluvvan veháš mohkohalli, alla stealleeatnamiid ja vuolleegis viiddis eanadagaid gaskii. Johkaleagi vieltit leat ceggosat ja alladat, ja dássidis eana lea vánet leagi botnis. Ohcejohka golggada vuorrolágaid guhkes seakka jávrin ja daid gaskkas ee. bohkin ja guoikan.

Eanadollui heivvolaš guovlu lea hui vánet ja fásta ássan lea hárvet. Máñggat ássan-báikkit leat eanadaga dáfus hui čábbát ja doppe leat máñggalágan árbebiotohpat. Olbmo ássan báhcá johkaleagis goit luonddueanadagaid suoivanii.

Luonddubirassárgosat

Ohcejoga viesttarbealde bákti lea eanáš granulihhta ja nuortta bealde fas suvra čiekŋjalisgeađgešlajat. Johkaleagi birastahti eatnamiin lea morena-eana ja buolžaávdnasat leat dušše joga siste. Ohcejohka lea guhkes, seakka buolžagaskkaid ja daid báldalas jávriid ráidu. Vieltit badjánit 100–200 mehtera allodahkii goabbáge bealde joga. Buolžat dahket báikkuid sulluid ja njárggaid jávriide. Johkaleagi topografijja lea molsašuddi.

Leagis johkagierragiin leat beahceguolbanat, muhsto beziid mearri muorrašlädjan geahppána vulos guvlui manadettiin. Vuolle Ohcejogas leagi botnis leat soahke-guolbanat, ja beziid oaidná šat duoppil dáppil. Máñgga sajis vieltit leat hui juvvii. Joga siste leat dulvevuovddit, guoikagáttiin bávttit, duoppe dáppe luktegáttit, smávva dulveniittut ja siedgarođut. Beldejuvvon rabas báikkiin, gos lea láddjejuvvon ja gos šibihat leat guhton, leat árbebiotohpat: giittel, bealddut, šiljut, rođut ja áidojuvvon giittel.

Kultursárgosat

Ohcejohsiste leat olu ovdahistorjjálaš ja historjjálaš áiggi dološbázahusat. Boares bissovaš ássanbáikkit leat dušše doppe gos beldemii lea heivvolaš eana. Dálut leat ovttaid ovttaid. Buođđobogi sulain leat máñgga dálú joavku.

Ássangittiid dálut leat davvi-Lappi vieru mielde vuollegaš hirsastobut. Mierašluobbalis, Ollelis, Leaibejogas, Ganešjávris ja Jumbális leat dán jahkečuodi álggus dahje mannan jahkečuodi áigge huksejuvvon visttit. Dáluid birra lea dávjá smávva bealdo-, giedde- ja gieddeeatnamat. Huksenbáikkit leat válljejuvvon dárkket ja eanadagat leat čábbát. Ovdamearkan Mierašluobbala dállu oktan boares visttiiguin lea ovdamearka hárvenaš kulturduovdagis. Ollela dállu njárggas hui čáppa báikkis, lea árbeviolaš sámedálu gieddi gos viesut leat ceggejuvvon hui friddja. Fielloskođastuvvon, málezehates ássanvisti lea jagis 1925, ja oassi viesuin lea huksejuvvon 1800-logu loahpas. Ovddeš boastafievrrideaddji várás huksejuvvon Ganešstohpu lea gohttenbáikin dál. Ganešjávri móttageahčen vuolgá boares boastabálggis Ganešbávtti badjel Ohcejohnjálmái. Dán áigge dat lea museageaidnu.

Geavojávrre birra geaidnoguoras, soarvestohpu ja meahcceráđđehusa viesut, leat hui earálaganat go maid árbeviolaččat huksejedje. Jávri nuppe bealde vielgá biologalaš stašuvdna Kulturhistorjjálaččat deháleamos báiki lea Máttajávregátti

kultureanadat. Das lea stuorámussan geađgegirku alla dievá alde. Girku lea huksejuvvon 1850-logus. Ohcejoga ovddeš girkus lea vel báhcán sáhkát, mii lea boares hávdeeatnama guoras. C.L. Engel lea sárgon 1840-logus huksejuvvon báhppala, mii lea ovttagearddát empirestiillat visti. Jávregáttis báhppala šiljus leat ruksesmuolddain málejuvvon olgovisttit. Máttajávrri gáddedievá alde leat girkostobut, mat ledje sápmelaččaid boares čoahkkananbáikin stuorra girkobasiid áigge. Girkostobuid guovlu lei ovdal Ohcejoga guovddáš báikin, ja vel 1930-logus dat stobut ledje ain višsalis anus. Girkostobut leat huksejuvvon 1800-logu bealde. Álgoálggus dat leamašan moaddelogi, muhto oassi dain lea sirdojuvvon eret. Dál doppe leat 14 máhcahuvvon ja ovddeš hápmái divoduvvon girkostobu. Girkostobuid birra lea sámilduvvan suoidnegiettit ja soahkešaddu.

Deanuleahki

Lávvaráhkadeami rádji lea viestaris Deatnoleagi guovllus.

Riikkaviidosacčat mágssolaš eanadatguovlu

Davvi-Lappi duottarguovllu Deanuleahki lea boares boazodoalu, luossabivddu ja eanadoalu hábmen kulturbiras, masa gullet viiddis luonddueanadagat.

Eanadatgovva

Eanadatguvlui gullá Deanuleahki ja dan ravdaduoddariid vuollevieltit Rávnas, Biešjohnjálmmi máttabealde johkaráiggi vulos gitta Áilegasnjárgii. Eanadatguovllu máttabealde ee. Luopmovisttiid huksen lea nuppástuhttán árbevirolaš jogasisássama luondu. Davvin, Áilegasnjárgga vulobealde johkaleahki lea hui hárvvet ássojuvvon.

Norgga ja Suoma rádjájoga Deantu lávejit gohčodit Davviriikkaid čábbáseamos johkan. Deanus lea stuorámus leahkečohkiideapmi olles Suomas, sullii kilomehtera govddu ja 200–300 mehtera čienjal. Báikkuid duoddariid ceakko vielttit leat geassádan guhkkelebbui jogas ja johkaleahkái šattai duolba guolbba, gos leat ovttat dálut ja daid giettit dahje juo olles gilli. Nuppe sajis leagi ceakko vielttit fas gorgnejit njuolgga jogas. Oalgejogat leat borran gáddederpmiide čiekŋalis siidolegiid, maid derpmiin johkaleagi geađgás vielttit ihtet oidnosii. Earenomáš čáppa duovdagat leat Áhkojohnjálmmis.

Eanadatguovllu davveoasis ceakkovielttát Nuvvos-Áilegasá alážis sáhttá oaidnit man stuoris ja viiddis Deanuleahki lea. Čiekŋalis, muhto nuppe dáfos rabas leagi botnis mohkohallá johka silbabáddin ja suhkkes soahkevuovddit buktet vilttiide ruonas ivnni ja šattolašvuoda gova.

Luonddubirassárgosat

Deatnu golgá stuorra granulihtaduoddariid (Áilegas, Báíšduoddar, Nuvvos-Áilegas) viestarbeali don dološ báktevuđdui gollan leagis. Joga oalli lea 300–500 mehtera, báikkuid juobe kilomehtera govddu. Geassečázis ihtet olu gáddečievra- ja sáttoeatnamat. Ovdamearkan Dálvadasa buohta leat viiddis sáttoguovllut, ja Nuorbenjárgga máttabealde lea gáddesáttobáikkiid lassin okta suolu, mii lea ollásit sáttun. Stuorra Deahppánsuolu Nuvvosis lea eanodoalu anus. Joga gáttiin leat muhtun veardde dulvegiettit, veháš dulvevuovddit ja derpmiid alde rássegiettit.

Beldemii heivvoláš eatnamat leat johkaleagi duolba guolbaniin Vilttiin ruodnájít soahkemuorat, mat leat miehtá subárktalaš guolbaniid. Muhtun sajiin, omd. Nuorbenjárggas šaddet maiddái beazit. Nuvvosa davábealde bákteseainnit ja čáhccás vielttit addet šaddogokčasii lasi hearvva. Deatnu lea ráfáidahtton čáhcefápmorusttegiid huksemis guoikkaid suodjalanlágain.

Kultursárgosat

Deanuleagis leat olu sierra ahkásáš ovdahistorjálaš ja historjjálaš áiggi dološ-bázahusbáikkit, ee. sápmelaš bázahusat. Deatnu lea don dološ johtinfávli, ja Deatnogáddi lea Ohcejoga gieldda deahttásépmosit ássojuvvon guovlu. Maiddái guovllu eanadoallu lea fámolaš Deatnogáttiin, gos leat eanemus beldemii heivvolaš eatnamat. Deatnogáttiin lea sihke sápmelaš ja suopmelaš ássan. Vuovdaguoika lea dán áigge Deanu sápmelaš kultuvrra guovddás.

Boazodoallu, guolástus ja johkaleiid eanadoallu leat addán vejolašvuoda bissovaš ássamii. Ieš eanadoallu, lagamusat šibihiid doallan ja binnánaš belden leat boahtán deike suopmelaš ássiid mielde. Guolástusa mearkkašupmi birgema ja ealáhusa addin lea geahppánan guollemeriid uhccuma dihte. Deatnu lea dovddus Davvi-Eurohpá buoremus luossajohkan ja dat buktá johkagátti ássiide turismadietnasa. Dáluid ealáhusaid vuodđun leat ainge lotnolasealáhusat eanadoalu ja boazodoalu lassin.

Árbevirolaš eanadoalu ja boazodoalu visttit ja ráhkkanusat, mat leat Deatnoleagis seilon ain juo 1800-logu álgobáliid rájes, čájehit boarráseamos ja máŋggabealat huksenárbbi. Historjjálaččat deháleamos huksema mállet leat árbevirolaš hirsavisttit, ovdamearkan bárrastohpolágan vuodu ala huksejuvvon sámedálut ja áittit. Earenoamášvuodat Deatnogátti visttiide leat dat davvin nu dábálaš muorraávdnasiid sesttolaš geavaheapmi, lavdnjeávdnasat ja njealječiegat vuodú sulastahti stohpomálle. Dien maŋimučča nuoramus heivehusat leat oðdasithuksema áiggi tiipadálut, main leat beannot gearddi.

Stuorábusge giliin boares visttit leat oinnolaš sajádagas. Eanadoalu dáluid šiljuid ollisvuhta lea šaddan guhkes áiggid čáda. Viesut leat dábálaččat viehka bálddalagaid, go eanavuođdu lea gárži. Dálut leat dávjá uhcit, máŋgga geardái viiddiduvvon ja divoduvvon muorraviesut. Báikkuid leat oððaáigásáš stuorra eanadoalloviesuid dahkan áibbas geaidnogurrii.

Áilegasnjárggas bajás Bihtegáddái johkaleagi ássan lea viehka oktilaš. Nuvvosis leat geaidnoguoras oððaáigásáš rukses dálut oktan stuorra eanadoalloviesuiguin ja bálddas leat boares visttit lagabuš joga. Vilttiin leat bealddut ja giettit. Deahppánsullos leat maid bealddut, rássegiettit ja suovkkat. Dálvadas lea čáppa báiki ja gilli lea deahhta ollisvuhta, man birrasis leat bealddut ja giettit. Nuorbenjárggas leat oððalágan visttit ja gilis leat maid olu geassevisttit. Seitala ja Sieiddeádjaga dáluin leat oðða ja boares huksemat bálddalagaid ja vuohkkasit. Vuovdaguoikkas lea dearvvasvuodadállu, kapealla ja skuvla. Ássanvisttit leat oððaláganat ja šiljuin leat seailluhuvvon boares visttit. Máŋgga dálus lea aktiivvalaš eanadoallu. Bealdduid gaskkas leat giettit, goike rássegiettit ja ng. Pakeahtt-bealddut, mat eai leat anus. Áhguokka birrasiin luopmovisttit hehttejít duovdagiiid ollisvuoda.

Buoremus beldensajiin eanadoallu orru leamen fámolaš. Šibihat oidnojit máŋgga sajis ja muhtun dáluin leat maid sávzzat. Earálágan áiteráhkkanusat leat dáid giliin valjít. Maiddái boazodoalu mearkkašupmi vuhtto burest. Buodut ja eará guolástussii gullevaš ráhkkanusat leat dehálaš oasit eanadagas.

ÁRBEEANADAGAT

Gáldu: Arvokkaat maisema-alueet; maisema-aluetyöryhmän mietintö 2, Ympäristöministeriö, 1992. (Dehálaš eanadagat, eanadatbargojoavkku smiehttamuš, Birasministerija, 1992)

Luosnjársullo guođohansullot

Vuolle-Deanus Veahčaha lahka lea Luosnjársuolu, mii lea mágssolaš ovdamearka das mo guolástusas ásse jagiáiggiid mielde ja mo sávzaaid doallan lea hábmen guovllu. Sullos leat májggat, viissage 1800-logu álgogeahčen huksejuvvon stobu. Oassi dain lea heajos ortnegis, oasi leat eaiggádat divodan, ain juo veháš. Árbeeana-dahkii gullet maiddái guokte báldalas gieddesullo, mat bures earuhuvvet Deanu leagi eanadagas.

ÁRBEBIOTOHPAT

Gáldu: Lapin perinnemaisemat; Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus, 1998. (Lappi árbe-eanadagat, Lappi birasguovddáš ja meahcceráđđehus, 1998)

Báhppal ja girkostobut

Riikkaviidosaččat mágssolaš rássegieddi, gieddi. Dán árvvu bajidit sierra dahkkit: áittavuloš hárvenaš šaddošlájat, hárvenaš šaddogeardeitiipa, kulturhistorjjálaš ja eanadagaid árvu.

Ohcejoga girku, báhppal ja girkostobut ovddastit álbmotlaš eanadahkan válljejuvvon Ohcejohleagi mágssoleamos huksejuvvon birrasa. C. L. Engela sárgun váldovisti huksejuvvui jagis 1843 ja dan šilljui gullet májggat ruksesmuoldtain málezjuvvon olgoviesut ja áittit, main boarrásepmosat leat 1700-logus. Máttagávrri gáddedearpmis leat girkostobut, mat leamaš guhkkin boahtti sáni guldaleaddjiid ja márkanolbmuid idjadánbáikkit. Dát stobut leat 1800-logu rájes.

Govva: Ohcejoga girku, girkostobut ja báppal

Mierašluobbala gieddi ja rássegieddi

Eanagottálaččat māvssolaš rássegieddi ja gieddi. Árvvu bajidit sierra dahkkit: áittavuloš šattut, hárvenaš šaddogeardeetiipa, kulturhistorjjálaš ja eanadaga árvu.

Ohcejoga Luobbal lea sápmelaš ássanbáiki ja das leat árbevirolaš visttit ja eará ráhkkanusat. Luoppal dakhá jávrri nuorttabeallái máŋggasárggát ollisvuoda, mii čuvoda dieváid ja eará duovdagiid hámIID.

Gieddi leavvá gitta luobbala gáddái, eatnangeeidnui ja soahkebohtuide dokko birra. Dán guovllus leat ovdal láddjen jahkasaččat, go dálus leamaš šibihat ja sávzzat gitta 1970–logu rádjái. Dán áigge gieddi láddjejuvvo šat duollet dálle. Visttit, mat dáppé ain leat: ássanstohpu, mii lea huksejuvpon jahkečuođi álggu ohcejohkalaš málle mielde, ja de leat vel máŋga olgovistti, main boarráseamos lea vissa 200 lagi boaris.

Boaresbáikki gieddi

Eanagottálaččat māvssolaš gieddi, rássegieddi. Árvvu bajidit sierra dahkkit: áittavuloš šattut ja gitta dološbázahusat.

Boaresbáiki Ohcejohnjálmmis lea boares sápmelaš ássanbáiki, mii lea johkaleagi suojes vieltái huksejuvpon. Go Deanu čázadatguovllus leat buorit ássamii heivvolaš eatnamat vánet, de ássan lea mealgadii álo bisson seammáid sajiin. Boaresbáikki gieltis leat oaidnimis dološbázahusat, nugo boares goahtesajit, ja guovlu lea merkejuvpon Ohcejoga ovdahistorjjálaš ja historjjálaš suodjalanguovlluid logahallamii.

Báikkálaččat māvssolaččat

Báikkálaččat māvssolaš báikkit lávvaguovllus leat Mierašluobbala davit dálú rássegieddi, Buollánmuotkki gieddi, Buksal gieddi, Cieskul gieddi, Jumbál gieddi, Mierašjárgeaži giellt ja Geavonjálmmi giellt.

Gáldu: Lapin perinnemaisemat; Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus, 1998. (Lappi árbeeanadagat, Lappi birasguovddáš ja Meahccerádđehus, 1998)

3.7.2 Mávssolaš huksejuvpon kulturbiras

RIIKKAVIIDOSAČČAT MEARKKAŠAHTTI KULTURHISTORJJÁLAŠ BIRRASAT - RKY 2009

Gáldu: Huksejuvpon kulturbiras, riikkaviidosaččat mearkkašahtti kulturhistorjjálaš birrasat RKY; Musealágádus, Birasministeriija, 2009.

RKY lea Musealágádusa ráhkadan inventeren, mii lea stáhtarádi mearrádusain 22.12.2009 váldon eanageavahan- ja huksenlákii vuodđuduvvi riikkaviidosaš guovlluideavahanulbmiliid oaivvildan inventeremin huksejuvpon kulturbirrasa oasil 1.1.2010 rájis. Inventeremis mánnašuvvojít dán guovllus čuovvovaš riikka-viidosaččat māvssolaš čuožáhagat govveiniuin:

Strömstada ráfi rádjegođggit

Golbma ng. Gonagasgeađggi Deatnogáttis Veahčahis leat mearkan 1751 čadnon Danmarkku-Norgga ja Ruota-Suoma gaskasaš Strömstada rádjesoahpamušas. Rádjegođggit leat merkejuvpon gonagas Adolf Fredrik áigge, mearkageđggiin leat hálddašeaddji kruvdnomonogramma ja jahkelohku 1766.

Strömská rádjeseahpmušas mearriduvvon rádji lea váikkuhan 1852 rádjegiddema maŋná sakka boazodoalu vejolašvuodáide Ohcejoga guovllus.

Historjá

Suoma riikkarájít hápmášuvve máŋggaid muttuid maŋná historjjálaš ovdáneami boađusin.

Lappis eai lean dárkilis riikkarájít ovdal lagi 1751, goas Suoma dálá riikkarájti Norgga vuostá meroštallojuvvui Ruota (Ruotta-Suopma) ja Dánmárku (Dánmárku-Norga gaskkas dahkon soahpmušas. Soahpmuššii gulai lassebeavdegirji sápmelaččaid vuigatvuodain (lappkodicill). Soahpmuš odasmahttojuvvui 1773 ja 1808.

Rádji luddii sápmelaččaid eatnama guovtti oassái čáhcejuohkama ja Deanu mielde, muhto lassebeavdegirji njuolggadusain Ruotta ja Dánmárku dáhkidedje sápmelaččaide vuigatvuoda rasttildit rájiid boazoealuideasetguin ja guollebivdoulbmilis. Deanu luossabivdu bázii oktasažžan Norgga ja Suoma sápmelaččaide. Vuigatvuhta joatkašuvai 1852 rádjegiddema rádjái. Áigi ovdal 1850-logu leige Ohcejogas guodohanboazodoalu ja luossabivddu golleáigi.

Ohcejoga girkoeanadat

Ohcejoga girku, báhppal ja girkostobut ráhkadir eanadaga dáfus váikkuheaddji rámmas 1700-logus 1850-lohki huksejuvvon girkolaš birrasa. Ohcejoga girku ja báhppal šiljuinis leat oassi stáhtalaš huksenvuogi davimus šaldegeahčesajádagas Lappis ja sierraahkásaš ordnejuvvon girkostobut dahket guovllus Suomas áidnalunddot historjjálaš girkobirrasa.

Ohcejohka golgá baskkes, čiekŋalis leagis, man duogážin leat Davvi-Lappi duottargoulluide mihtilmas badjeeatnamiid viiddis eanadagat. Måttajávrin govdu johkarokki bokte eanadaga hálddaša jávri ceakko vieltti stealli ala huksejuvvon girku, báhppala šilju ja girkostobuid joavku.

Intendeanta Lohrmann sárgosiid mielde stáhta doaimmas 1850-53 huksejuvvon guhkesgirku doartnain ránes granihtta lea loggojuvvon girkobávtis das lahka.

Girkohérrá báhppala fiinna, empirestiillat válđovisti huksejuvvui maid stáhta ruđaiguin, dat lea gárvánan 1843 intendeantagonora plánaid mielde. Báhppala bálddas leahkki boares hávdeeatnama ravddas lea Ohcejoga boares, bassi Ulrika girku hirsasáhkát jagis 1776. Báhppala šiljus lea ruksesmuoldtain málejuvvon šilljovisttit, main boarrásepmosat leat 1700-logus.

Måttajávri gáddemiellis leahkki girkostobut leat báikkálaš ássiid boares čoahkkananlanjat, main orro stuorra girkobasiid ja márkaniid áigge. Girkostohpo-guovlu leamaš guovddášleamos báiki Ohcejogas. Dálá girkostobut leat

huksejuvvon sierra áiggiin. Dolin dat ledje buohkanassii moaddelogi, muhto dál báikkis leat 14 oasil máhcahuvvon ja ovddeštuvvon girkostobu.

Lagamusas geainnu ja báhppala leat:

- Gearretstohpu dahje gielddastohpu, gos leat dollojuvvon gieldda čoahkkimat ja gearregat, johttiskuvla ja riippaskuvla; gielddastobu guovtti gámmáris leat ijastallan ee. leansmánni ja sierralágan dárkkisteaddjít
- Ohcejoga searvegotti 1959 huksehan gáffevisti, mii lea ceggejuvvon boares sunndistobu sadjái
- Ohcejoga gieldda boares stálle ávdnasiin 1958 huksejuvvon áite- ja hivssetvisti
- Sunndistohpu dahje Hans ja Terttu Guttorma stohpu lei álggos dálá gáffestobu sajis leamašan sunndistohpu, mii lei sirdojuvvon 1959 Buodđoluubbala oivošii ja ceggejuvvui dálá sadjái Musealágádusa doaimmas 1986.

Sunndistobu bálddas lea Helander soga lavdnjegoahti, mii lea ovddešteami ja vuodđodivodemiid áigge huksejuvvon ođđasit, maŋimus 2003. Gasku gietti leat Mierašluubbala Vulležiid stohpu, man lea huksehan dálá sadjái 1863 riegádan Samuli Aikio, sihke Veahčaha Aslak Lukkarin stohpu ja stálle. Stálle lea huksejuvvon boares stobu bázahusain ja leamaš gaskkas sirdojuvvon nuppi sadjái.

Máttajávrri gátti bealde girkostohpoguovllus leat lagamusas báhppala šilljovisttiid Musealágádusa 1970-logus Nils Holmberga vistejoavkku vuodul dahkan rekonstrukšvdna, masa gullet stohpu, guokte stálle ja hivsset. Vistti máttabealde lea lávvu ja davábealde Länsman soga stohpu. Holmberg soga ovddeš gávpelatnja lea sirdojuvvon 1940-logus Čohkavári bigálusgárddi lusa ja máhcahuvvon dálá sadjái 1970-logus. Gáttis lea maiddái 1923 huksejuvvon katekehta Nils Holmberg stohpu. Davimussan gáttis lea sávdnestohpu ja Musealágádusa 1970-logus ceggen guollegeallir.

Ohcejoga girku, báhppal ja girkostobut dahket Máttajávrri gáttis álbmotlaš eanadahkan meroštallon Ohcejohleagi riikkaviidosaččat mívssolaš eanadatguovllu davveoasi.

Historjá

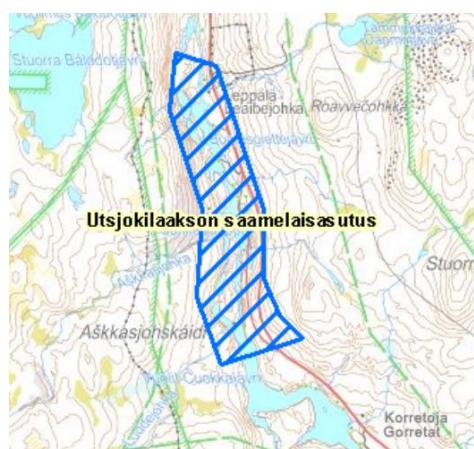
Vuosttas kapeallagirku kristalaš álbmoga ravdaguvluide Ohcejohkii huksejuvvui 1700. Dat gulai dalle Härnösand bismagoddái ja Guovdageainnu eamisearvegoddái. Ruota ja Dánmárkku gaskasaš rádjordnemiin 1747 Guovdageaidnu bázii Norgga beallái. Deanu máttabeale guovlluin dakkui Turku bismagotti vuollásazžan Ohcejoga eamisearvegoddi, masa maiddái ovdal Guossámii gullan Anára kapeallasearvegoddi laktojuvvui.

Ohcejohka unna 1700 huksejuvvon muorragirku viiddiduvvui 1740-logu álggus, goas dan oktavuhtii ceggejuvvui maiddái biellodoardna. Ođđa sáhkát girkui dakkui 1770-logus. 1820-logus girku lei nu heajos ortnegis, ahte girku divvuma atne doaivvuhis bargun. Senáhtta attii viimmat 1839 Turku duopmokapihtala evttohusas intendeantagontra bargun tevnnegiid dakkama Ohcejoga ođđa girku ja biellodoartna várás. Arkiteakta Carl Alexander Engel, intendeanta C.L. Engela bártni dahkan jorbagirkoplána válbmanii cuorjománuus 1840. Plána ii ollašuhuttojuvvon.

Geaisára guovvamánus 1849 miedíhan lasseruhtademiin huksen álggii geassit 1850 oululaš spellečeahppimeästtir Magnus Dahlbäck agoartan ja dálá geadgegirku válbmanii 1854. Diillat jorbageavllat lásaid lasáid muvremii, doartna badjeoassái ja sáhkáhii ráhkaduvvojedje báikki alde. Heivvolaš láirá gávdnui Deatnoguoras.

Boares girku Máttagávrrí gáttis burgojuvvui earrát sáhkáha 1854. Dan girkoeana geavahuvvo ainge searvegotti hávdeeanan. Girku lahkosiidda huksejuvvojedje dolin maiddái girkostobut, main girkui stuorra basiid áigge boahktán searvegotti olbmot idjadedje dávjá moadde ge vahku. Dalle deaivvadedje oahppáisiiguin, muhto dikšo maiddái virggálaš áššiid, gásttaid, heajaid, rihppaskuvllaaid, gearregiid, vearromáksimiid. Stobut ledje buoremus muttus goalmmát lohkái ja dat ledje anus vel nuppi máilmmisoadi manjnjá. Musealágádus lea ordnen daid stobuid, mat leat seilon guovllus, moadde eret sirdojuvvon stobu leat buktojuvvon ruovttoluotta, ja guovllus leamašan lavdnjegoađis ja lávus leat dakkon rekonstrukšuvnnat.

Ohcejohleagi sápmelaš ássan

Ohcejohleagi sápmelaš ássama joavkkus leat seilon ássangiettit, mat goovidit earenoamáš bures guolle- ja meahccebivddus, eanandoalus, čoaggimis ja boazodoalus eallámušas fidnen sápmelaččaid árbevirolaš ássanvuogi.

Ohcejoga sápmelaš ássan lea čoahkkanan Deanu ja Ohcejoga gurrii boares sohkaeatnamiidda. Ássama saji gávdnan lea mearrašuvvan guolle- ja meahccebivduin, eanan- ja boazodoaluin bargama ráhkadan rámmaid mielde.

Ohcejohleagis leat Mierašluobbalis Ollel ja Leaibejoga gaskkas seilon muhtin sierraagát oktonasdáluid ássangiettit 1800-logu álgogeahčen gitta ođđasithuksenáigái. Boarrásit ássangittiid vistit leat Davvi-Lappi mihtilmas unniislágán, árvvolaš boares hirsavisttit.

Ollel dállu lea ásaiduhtton Anára guovllus juo 1700-logus boares dálvemáđija gurrii. Bures seilon unna ássangiettäža boarráseamos visti lea jagi 1816 huksejuvvon. Árvvolaš, boares hirsavisttiid ráhkadan šilljui gullet ássanvisti, návet, sávdnji ja áittit. Ollel dállui gullá niitoceanan-, guolle- ja rievssatbivddu doarjjabáikin huksejuvvon Fállejohka, mii lea Veahčajávrre gáttis duoddaris Fállejoga joganjálmmádagas. Ássanviesu lea huksen 1880-1890-loguid dalá Ollel isit, Uula (Ovllá) Aikio ja su bárdni Ovllá Jovnna huksii láđu jáhku mielde 1939. Fállejogas leat ássan máŋgii birranjagis ng. láju áigge sihke murjen-, guolle- ja rievssatbivdoáiggiid; ja doppe leat doallan moadde geassegusa.

Ohcejoga sápmelaš ássama ássangittiide gullá maid Rávdoskáidi, rátkagárdki olis, dološ johtingeainnu gurrii juo 1800-logus siseatnamii huksejuvvon ássangieddi. Rávdoskáidi lea nubbi fásta ássojuvvon báikkiin, mii 1920-logu Ohcejogas ii lean johkaleagis.

Ohcejohleahki lea riikkaviidosaččat móvssolaš eanadatguovlu "Ohcejohleahki", mii lea meroštaljojuvvon álbtomlaš eanadahkan.

Historjá

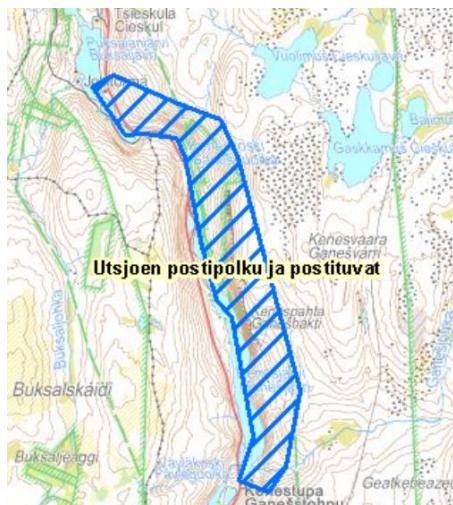
Suoma nuorttabeale Sámis sápmelaš ássan čoahkkanii guollás čáziid dego Deanu ja Ohcejoga gurrii.

Ohcejohleagi sápmelaš ássan gulai ođđa áigge álggus Ohcejoga sámi siidii.

Jagi 1852 rádjegidden ráddjii boazosápmelačaid johtima ja Ohcejoga sápmelačcat ásaiduvve fásta visstiide árbevirolaš sohkaeatnamiidda juo 1930-lohkui boađedettiin. Eará sápmelaš ássamis spiekastettii Ohcejogas eanandoalus, eanangilvimiš ja šibitdoalus, bodđii deháleamos ealáhus, mii attii lasi guolásteapmái, meahccebivdui ja čoaggimii.

Ohcejohleagi manni eatnangeaidnu gárváni Ohcejoga rádjái 1958.

Ohcejoga poastabálggis

Ohcejoga boastabálggis lei dovddus juo 1770-logu rájes. Sullii 6 km guhkkosaš bálgá geahći lea Ganešstobu luhtte ja nohká Ganešjávrri davágeahčái, gokko dat fas ovttastuvvá válodgeidnui.

Ohcejoga Ganešváris johti bálggis lea oassi dovddus johtingeainnus Anáris Ohcejohkii. Bálggis lea doaibman virggálaš poastafievredanmáđiin 1800-logu loahpas 1950-lohkui. Poastabálggis lea johtingeainnuid historjjálaš ráhkadusa govvideaddji ovdamearka.

Sullii guhtta kilomehtera guhkkosaš bálggis álgá Ganešstobus, čuvoda joga linjá ja nohká Ganešjávrri davágeahčen, gos dat boahtá geidnui.

Máđii guoras leat seilon stáhta huksehan, poastaalbmáid idjadansadjin oaivvilduvvon poastastobut. Ganešstohpu Ohcejoga poastabálggá guoras lea okta máđii stobuin. Šiljus lea guovtelanjet poastastohpu ja heastastálle, mat guktot leat ordnejuvvon turisttaid orrunlatnjan.

Ohcejoga poastabálggis johtá Ohcejohleagi riikkaviidosacčat móvssolaš eanadat-guovllus.

Historjá

Čáhce- ja bálggesmáđii Anáris Ohcejohkii lei dovddus juo 1700-logus. Lappi fidnii 1.10.1888 njeallje ođđa poastastašuvnna, main okta lei Ohcejohka.

Poasta fievrreduvvui Gápmasis Ohcejohkii vácci, suga, heasttain, herggiin dahje čuoingga. 103 km guhkkosaš máđii johte juohke nuppi vahkus, maŋŋelabbos golmma poastaalbmá fámuin golbmii vahkus goappát guvlui. Čáhceosiin ledje fatnasat geavaheamis. Geassit 1940 bálggis ordnejuvvui sihkkeliin vuojehahttin. Biilageaidnu gárváni Čoavčesjávrái 1938 ja Ohcejohkii 1958, goas dán gaskkas álggi jeavddalaš poastabiilajohtolat.

Máđii guoras leat stáhta huksehan, poastaalbmá idjadánbáikin oaivvilduvvon poastastobut. Ganešstohpu lea okta dán máđii stobuin.

RIIKKAVIIDOSAČČAT MEARKKAŠAHTTI KULTURHISTORJJÁLAŠ BIRRASAT - RKY 1993 -čuožáhagat

Beaiváduvvon lagi 2009 RKY inventeremis leat guđdon eret čuovvovaš čuožáhagat. Dat leat seailluhan riikkaviidosaččat māvssolaš stáhtusa čuožáhatgovvemis māinnašuvvon vuođuin.

Gáldu: Huksejuvvon kulturbiras, riikkaviidosaččat mearkkašahtti kulturhistorjjálaš birrasat RKY; Musealágádus, Birasministerija, 2009.

Máttajávri

Máttajávri guovlu gullá riikkaviidosaččat māvssolaš Ohcejohleagi eanadatguvlui. RKY 2009 mielde, riikkaviidosaččat māvssolaš Ohcejoga girkoeanadat gokčá Máttajávri guovddáš māvssolaš huksejuvvon guovlluid.

Ohcejohleagi kultureanadat lea viesuidis bealis riggáseamos Máttajávri viesttargáttiid dieváid alde, gos girku, girkostobut ja báhppal dahket fiinna ollisvuoda. Ohcejoga geadgegirku huksejuvvui stáhta ruđaiguin 1850–53. Hámis bealis dat lea guhkédáleš girku mas lea geahčedoardna. Siiddut lea ránes granihtageadggis, earret diilaseainnát sáhkáha. Boares hávdeeatnama bálddas lea Ohcejoga boares, Bassi Ulrika girku hirsasáhkát, mii lea huksejuvvon 1776. Ieš girku gaikojuvvui, go ođđa girku válmmaštuval. Ohcejoga girkohearrá báhppala čáppa válvodisti huksejuvvui stáhta goasttádusain 1843. Šilljobirrasii gullet māŋga ruksesmuolddain málejuvvon visitti, main boarrásepmosat leat guokte 1700-logu áitti. Máttajávri gáddedearpmis leat girkostobut, mat leat huksejuvvon guhkesmátkkálaš girkus johtiide idjadánbáikin. Dálá hirsastobut leat eanáš 1800-logu álgogeahčen. Ovdal áiggiid dás leamaš badjel 20 stobu, dál leat seailluhuvvон ja oassi máhcahuvvон deike fas ja dáppe leat 14 stobu.

Ohcejoga kultureanadat, Mierašluoppal

Ohcejoga kultureanadat gullá riikkaviidosaččat māvssolaš Ohcejohleagi eanadatguvlui.

Ohcejohsiste kultureanadat lea rikkis maiddái viesuid dáid báikkiin: Leaibejohka-Ollel-Mierašluoppal. Mávssoleamos ollisvuhta lea Mierašluobbala máttit dállu oktan šiljuin. Deike rahpasa čáppa oainnus boares boastamáđiija bealde.

Luosnjársuolu, boares guolástanstobut

Luosnjársulluid guovlu lea riikkaviidosaččat māvssolaš árbéeanadat.

Deanu Luosnjársuolu lea don dološ luossabivdiid gohttensadji ja sullos leat doallan maiddái šibihiid. Sullos leat seilon māŋga stobu, main boarrásepmosat bohtet árbin 1800-logu álgogeahčen.

Govva: Luosnjársullot

KULTURHISTORJJÁLAČČAT MÁVSSOLAŠ HUKSENÁRBI

Gáldu: Lapin rakennusperintö; Lapin läänin rakennusperinne ry, 1984. (Lappi huksenárbi; Lappi leana huksenárbi rs. 1984)

A. K. Laiti dállu, Mierašjárgeahči

Dállu lea Mierašjávrri m áttageahčen, ja dat dakhá čavddis birasoppalašvuoda. Ássanvisti leaš huksejuvvon lagi 1924. Dálu šilljovisttiin leat hárvenaš čovdosat ráhkadusa dáfus. Omd. áittiid stoalpovuođuštusat ja láskkohirsii cehkkojuvvon seaidneráhkadus skajás.

Mieraštohpu, Mierašjávri

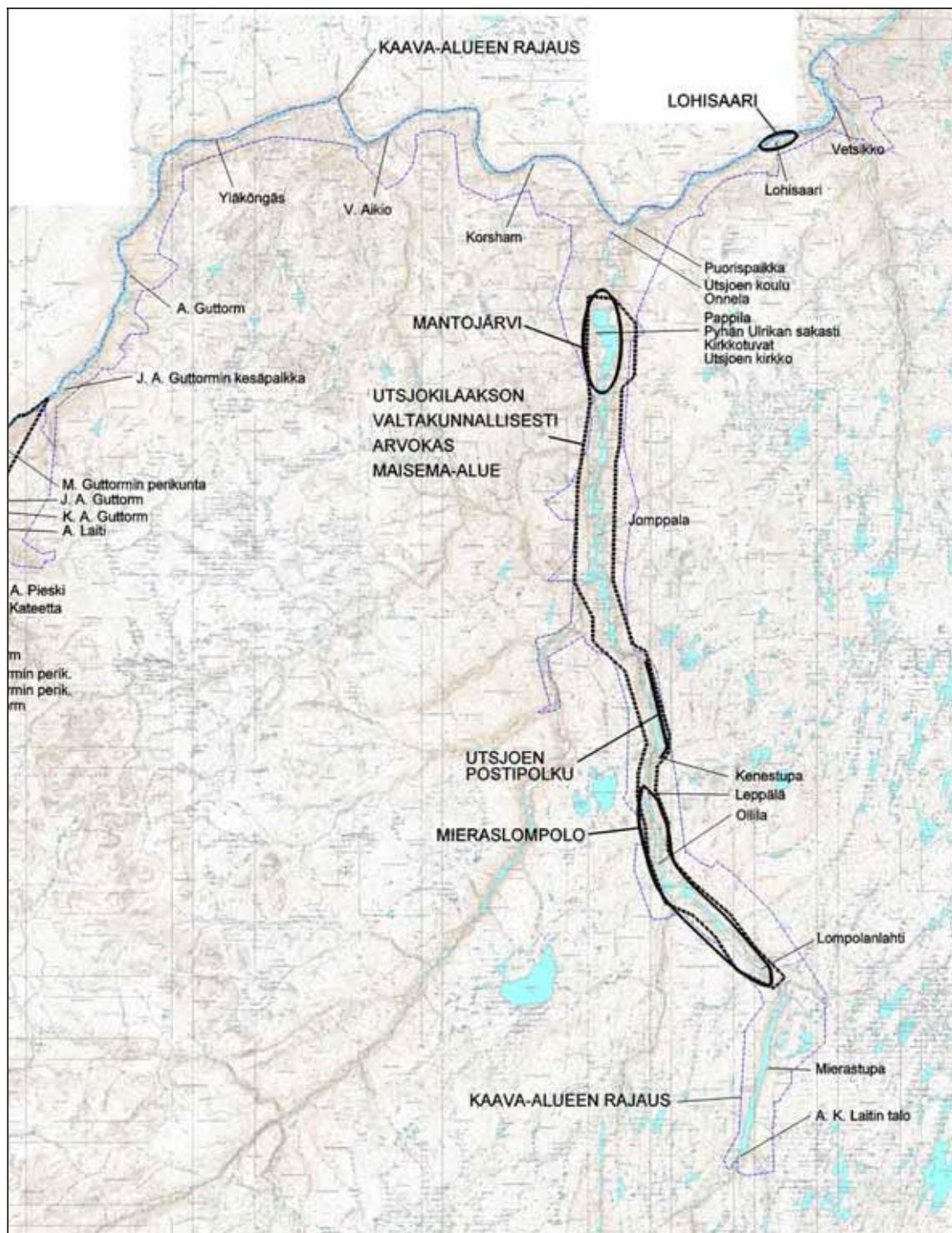
Mierašjávregáttis lea 1870-logus huksejuvvon ávdinstohpu, mas lea ain sámeuvdna. Stohpu lea eanadaga dáfus čáppa sajis. Stohpu lea oassin boares Gápmas-Ohcejohnjálmimi gaskasaš boastabálgá vuoinjastan- ja idjadanstobuin.

Máttit Luoppal, Mierašluoppal

Mierašluobbalis lea mearkkašahtti Ohcejohleahkái árbevirolaš šilljobiras. Johkaleagi čuvodeaddji geainnus (ovddeš boastabálgás) rähpasa viiddis oainnus v áriid birastahttin Máttit Luobbala (A. Aikion) ássanšilljui, mas leat máŋga árbevirolaš vistti ja áiddi. Dat leat jávrri nuortta bealde, visttit leat gieddedieváid alde ja čuvodit duovdagiid h ámiid, mas de šaddá dát rikkis ollisvuhta.

Huksejuvvon birrasis leat stohpu, n ávet, láhtu, s ávdni, muorravisti, guollebuvri ja vihtta áitti.

Lea dieđu mielde 200 lagi boaris ja huksejuvvon álggoálggus ássanvistin. Jagis 1929 lea skođaskeahtes hirsastohpu, mii čájeha Ohcejoga guovllu 1900-logu dábálaš huksenvuogi. Vistis lea stohpu ja gámmár, fiellus dahkkon feaskkir ja lokta. Dállu lea divoduvvon 1970. Dállui gullá boares guollegrámpá, mii lea Vuogojávris, dálus s. 10 km viestarii. Badjel 200 lagi boares guollegrámpá lea čehkkojuvvon hirssain ja ceggejuvvon s. 70 cm allosaš julgiid ala.

Govva: Kulturhistorijálaččat māvssolaš huksenárbi

Ollel (K.J. Aikio), Vuolit Cuokkajávri

Ássanstohpu lea jagis 1925 ja oassi olgovisttiin leat 1800-logu loahpas.

Leaibejohka (V. Valle), Ohcejohka

M. Aikio ovdeš ássangieddi, mii lea Valle ođđa stobu lahka Ohcejoga nuortta beali gáttis máttábealde Ganejávrri. Ássangietti stohpu, fiellogáhtot ja skođaskeahthes

hirsavisti lea huksejuvvon s. 1900. Vistis lea ođđa njoaiddogáhtot feaskkir, ng. fiellofeaskkir. Dálu šiljus lea áiti, mii lea sirdojuvvon dása kilomehtera duohken badjelis, gos dat lei návehin. Rabas šiljus leat vel sávdni, guokte fiellogáhtot áitti, main nubbi lea guovtgeareddat, bihkkahávddi vuodđu ja boares šaldi. Báikki oamasteaddji Uula Aikio lea boaldán bihka ja fievrredan dan joga mielde gitta Dážii. Bihkkahávdi lea gahčan. oassi das ja muhtun bihkafárpatal leat vel oaidnimis (j.1984).

Ganeštohpu, Ganešjávri

Ganešjávrri máttageahčen, gos boastabállegis vuolgá Ganešjávrri davágeahčai, leat guokte boastafievrrideaddjiid anus leamaš viesu: guovtelanjat stohpu ja heastta-stálle. Fiellogáhtot ja hirsaseainnát viesut leat aiddo dál gohttensadjin. Dáppe lea maiddái hirsasávdni, mii lea ain anus.

Ganešjávrri poastamáđii, Ganešjávri

Jumbál (I. Guttorm), Buodđobohki

Boares ássangieddi, man huksejuvvon viesut leat: ássanstohpu, vuorkávisti, sávdni, buvri, lavdnjegohti ja guokte áitti, main nubbi lea alla julggiid alde. Stobu nuppe geahči lea vissa huksejuvvon 1800-logu álgogeahčen ja 1800-logu loahpageahčen leat joatkán stobu. Ássangietti viesuin guokte áitti leat sirdojuvvon eará sadjái, nubbi lea dolvojuvvon Deatnogáddái, ja nubbi lea Ohcejohgeainnu guoras.

Báhppal, Máttajávri, Ohcejoga girkosiida

Ovttagearddat, auma-gáhtot empiresiilasaš báhppal huksejuvvui stáhta goasttádusain jagis 1843, plánejeaddjin lei arkiteakta, intendeanta Carl Ludvig Engel. Báhppal lea gieskat viiddiduvvon. Viiddiduvvon oassi lea vuollelut go boares visti, muhto dat lea huksejuvvon seammá stiillain go báhppalge. Jávregáttis leat šilljui gullevaš ruksesmuolddain málezuvvon olgoviesut, návet, keallir, ja muorrväisti jagis 1840, lagi 1890 huksejuvvon stálle, hivsset jagis 1900 ja sávdni jagis 1930. Guokte áitti leat jagis 1770. Báhppal gullá oassin jávri viestargátti kulturbirrasii, mas stuorámus visti lea girku. Eará kulturhistorjjálaččat árvui váikkuheaddjit dán birrasis leat girkostobut (21.12) ja hávdeeana gos lea boares girku sáhkát (21.11).

Bassi Ulrika sáhkát, Máttajávri, Ohcejoga girkosiida

Ohcejoga ovddeš girkus lea báhcán sáhkátoassi, mii lea hávdeeatnama ravddas. Bassi Ulrikii oamastuvvon hirsagirku huksejuvvui jagis 1700. Dan hápmi lei guhkedáleš girku, man viestargeažis lei biellodoardna. Girku jotkojuvvui iežas guhkkodaga veardde jagiin 1743 - 45, ja jagis 1776 huksejuvvui rungolanja davvesiidui sáhkát. Girku gaikkoduvvui jagis 1853, go ođđa geadgegirku válmmaštuval ja dat vuvdojuvvui Deanonjálbmái. Girkus lea seilon hirsasáhkát, mas lea hárjegáhttu – maiddái girku vuodu hápmi lea vel oaidnimis. Sáhkáha gáhttu lea giedđain heavvalaston fiellogáhttu, mii dahkkui jagis 1979 boares málle mielde. Álgoálgguid sáhkáhis lea beassegáhttu.

Girkostobut, Máttajávri, Ohcejoga girkosiida

Máttajávrri dearpmi alde lea Ohcejoga girkobáiki (báiki nr 21.13). Dastán lahka báhppala (báiki nr 21.10) leat girkostobut, main eatnážat leat huksejuvvon 1800-logu álggus. Álgoálggus dat ledje moaddelogi. Jagis 1973 báikkis ledje 4 vistti, ng. gearretstohpu ja golbma ássanstobu. Deike leat dan maŋjá máhcahan ruovttoluotta daid viesuid maid ledje eará sadjái sirdán. Dál stobut leat čieža Stobut eai leat skoadastuvvon. Lavdnje- ja fiellogáhtot hirsastobuin leat luonddugeđggiin muvrejuvvon sámeuvnnat ja suovvabiippu. Stobut leat das maŋjá divoduvvон

Musealágádusa jođihemiin. Dasa lassin leat divoduvvon vuosšangoahti, sávdni, guollebuvri ja lavdnjegoahti

Ohcejoga girkostobut leat sápmelaččaid boares čoahkkananstobut, maid atne jahkásáččat jeavddalaččat stuorra girkobasiid áigge. Dalle stobuin sáhtte orrut máŋgaid vahkuidge; doppe lonohalle ja vuvde gálvvuid, doppe deaivvadedje oahppásiid ja fulkkiid. Girkostohpogouovllu gohčodedje Márkanin, ja dat lei dan áigásáš Ohcejogas okta guovddášbáiki. Girkostobut ledje anus vel nuppi máilmmissađi maŋná. Dalle sápmelaččat heite geavaheamis daid ja stobuid álge gulul sirddašit eret.

Ohcejoga girku, Máttajávri, Ohcejoga girkosiida

Máttajávrri gátti girkostobuid ja báhppala kulturbirrasa hálddaša alla dievá alde geađgegirku. Arkiteakta, intendeanta Ernst Bernhard Lohrmann lea sárgon girku (Suoma intendeantta sárgumat 1848 / Suomen intendentikonttorin piirustukset v. 1848), mii lea dan áigásáš vieru mielde guhkédáleš girku. Girkus lea doardna ja dan njuolgočiegat ruŋgolatnjii laktása áltára geažis vuolleqis lassevisti.

Girku ráhkaduvvui stáhta goasttádusain 1850–53 oululaš spellečeahppi ja meaštir E. M. Dahlbäcka jođihemiin. Huksenávnasín válljejuvvon ránes granihtta loggojuvvui das lahka ja sáhkátoassi muvrejuvvui tiillas.

Ruŋgolatnja lea sádel-gáhttosaš, girkosáles lea dássidis muorragáhttu. Lássagárpmaid beallejorba hápmi ja girku vuollegáš hápmi govvejít ođđarománttalaš arkitektuvrra. Álttárseainnis lei álggos dušše gollejuvvon muorraruossa. August Koivisto málen áltártávval lea jagis 1924. Girku lea máŋgii divoduvvon, maŋimus jagis 1966.

Ohcejoga skuvla, Ohcejoga girkosiida

Intendeanta Engel lea plánen guktui skuvlaviesuid ja dat huksejuvvojedje easkka sullii čuohte lagi maŋná, 1920–1930 –loguin. Viesut leat fielloskoadastuvvon hirsavisttit, main lea auma-gáhttu.

Boaresbáiki (M. Nuorgam), Ohcejohka

Ohcejohnjálmmiss árbevirolaš ássangieddi (A. Helandera ovddeš báiki), man ássanvisti lea badjel 100 lagi boaris. Dálu geassenávet lei ovddeš ássanvisti 1800-logu álgobáliin. Šilljui gullá vel stuorra fiellogáhtot áiti.

Leansmánne virgedállu Onnela, Ohcejoga girkosiida

Polesa virgedállun doaibmi muorrvästi lea jagis 1921. Vistis vuhtto eandalii smávva áššiin (lásat, olgofeaskkir) klassistavuoijŋat jugend-stiila. Čuovgadin málezuvvon ja easkkabáliid divoduvvon váldovistti lassin šiljus leat rukses olgovisttit.

Luosnjársuolu, Deatnu

Deanu Luosnjársuolu leamaš guolásteaddjiid gohttenbáiki ja doppe leat maid doallan šibihiid. Sullos leat geassevisttit, vissa 1800-logu álgogeazis. Guovtti vistis lea gáhttu gahčan ja ovtta hirsastobu ja dan sámeuvnna leat divvon. Sullos leat vel lavdnjegáhtot hirsastoboš, fiellogáhtot skadjá ja guokte pyramidá-gáhtot geassevistti, main nuppis lea skoادasin fiellu ja nuppis lavdnji.

Veahčat, (A. V. ja P. Lukkari), Veahčat

Veahčaha viesut leat duolba gáđdegiettis Deanu nuortta bealde. Áiddi siste ássangiettis leat ođđalágan 1,5 gearddi ássanvisti, boares ássanvisti 1800-logu

loahpageažis, vel dánge boarrásut suovvastohpu dahje reahpenstohpu, mii dál geavahuvvo láhtun, ja vel árbevirolaš olgoviesut. Hirsavisttit, main buohkain lea fiellogáhttu, dahket ovttas oktilaš joavkku. Ođđa ássanvisti, mii lea skoadastuvvon doares fielluiguin ja bihkabábergáhtuin, dievasmahttá vuohkkasit dan.

Goržán (P. Nuorgam)

V. Aikio, Goahppelašjohka, Deatnu

Badjegeavŋnis (Tuovila, Helava ja Niemelä), Deatnu

Gutterm, Báđoš, Deatnu

Guttorma dállu lea ávdin, eanáš boares visttit leat šiljus áiddi siste giettis. Gietti geainnobeali ravddas leat gahčan sávzzabuvri ja stuorra áiti. Joga beali mielleravddas lea ovta sajis boares lavdnjegáhtot reahpenstohpu – gahča gahča gáhtu deattu geažil. Dat lea duvdojuvvon belkkuiguin. Ođđasut fielloskoadastuvvon uhca ássanvisti, fiellogáhtot uhca áiti ja johkadearpmis vel guollebuvri. Giettis lea ođđasut hirsanávet. Lavdnjegáhtot stohpu, boares reahpenráiggát stohpu lea huksejuvvon 1854. Dan uksabeallásis lea gahčan sámeuvdha, mii lei dahkkon luonddugeđggiin.

J. A. Gutterm geassebáiki, Deatnu

Ohcejoga áidna anus leahkki geassebáiki, man ássangiettis leat máŋga olgoviesu unna ássanstobu lassin. Visttit leat bieđgguid láddogáttis geainnu ja Deanu gaskkas. Lavdnjegohti lea dahkkon jahkečuođi molsašumis ja okta áitegodíin lea vissa 1800 –logu loahpajagiin.

GILIT GOARGADIN -FITNU KULTURBIRASČIELGGADEAPMI

Guvlui lea ráhkaduvvon Gilit goargadin –fidnu oktavuođas huksejuvvon kulturbirrasa čielggadeapmi.

Huksendáiddalaččat dahje kulturhistorjjalaččat móvssolaš visti (sr):

1. Onnela virgedállu

Leansmánni jugend-stiilasaš virgedállu Onnela, lea jagis 1922. Visttit leat suodjaluvvon láhkaásahusain 480/85.

2. Ovddeš poastadállu

Dál polesstašuvdnan doaibmi muorravisti lea 1940-50 –loguid molsašumis.

3. Villa Teno

Ohcejoga vuosttas guosseviessu huksejuvvui 1950-logu álggus.

4. Ohcejoga gielddadállu

Mášolaččat postmodearna, ođđa gielddadállu válbmanii 1985 Arkkitehtitoimisto Pasanen & Vahtera plána mielde.

5. Hotelli Luossajohka ovddeš Utsjoen matkailuhotelli

Hotealla válbmanii 1959 ja dat viiddiduvvui 1967. Vuodđodivvumat leat dahkkon jagiin 1980 ja 2044-2005.

6. Syrjäl

Luopmobáikin doaibmi boares ássanbáiki. Hirsavisti lea válbmanan jagis 1916 ja dat lea guovddáža boarráseamos visti. Vistti leat maŋŋá joatkán.

7. Buohcciidvisti

Klassihkalaš hirsavisti lea jagis 1929.

8. Boastaalbmáid idjadanstohpu

Girkosiidii huksejuvvui 1920-logus boastaalbmáid idjadanstohpu, mii lea olggosoaidnit klassihkalaš.

9. Ohcejoga boares skuvla

Vuosttas skuvla álggahii doaimmas Ohcejogas 1878. Skuvla fidnii iežas vistti goittotge easkka 1929. Boares ásodatvisti lea 1930-logus, ođđasut jagis 1957.

Huksendáiddalaččat dahje kulturhistorjjálaččat mávssolaš báiki, man birrasis galgá váldit vuhtii kulturbirrasa iešlágiid gáhttema (/s):

Rádjagozáhusa dálut

Rádjagozáhusa bargoveaga ráidodálut leat huksejuvvon 1950-1960 –loguin.

Giliidállu Giisá

Ohcejoga gieldda ovddeš virgedállu lea 1950-logus. Dat lea divvojuvvon jahkeduháha molsašumis giliidállun.

Earát

Sámi šaldi

1993 huksejuvvon Suoma davimus šaldi buoridii sakka johtinoktavuođaid. Dat lea tiippa dáfos modearna vinjuduovvešaldi guvttiin pylonain.

Birrasa plánemis galgá váldit vuhtii šalddi mearkkašumi eanadagas.

LAPPI KULTURBIRRASAT OAHPISIN –FIDNU KULTURBIRRASA INVENTEREN

Lappi kulturbirrasat oahpisin (LKYT)-fidnus inventerejuvvojedje njealji jagi áigges Lappi leana kulturbirrasat. Fidnu olis beaiváduvvui huksenárbaí ja kulturbirrasiidda čatnaseaddji diehtu áiggi dássái ja inventerendiehtu dolvojuvvui báikediehtovuorkái. Fidnus buvttaduvvon materiála geavahuvvui vuodđun go Lappi guovllu riikkaviidosaččat mearkkašahhti kulturbirrasat (RKY2009) inventeren beaiváduvvui.

Inventeremis oasseoppalašlávvaguvvillus dahje dastán dan lahkosis leat máinnašuvvon čuovvovaš čuožáhagat. Nummiraston čuožáhagat leat merkejuvvon lávvakártii sr-1 -merkemiin.

Ganeštohpu

Ohcejohka-Gámas poastabállegis

Tenonmaja (Villa Teno)

Hotelli Luossajohka

Ohcejohnjálbmi/ Duollu fáktastašuvdna

1950-logus huksejuvvon duollu fáktastašuvdna doaibmá dál vuorkán.

Onnel

Ohcejoga boastastohpu

Ohcejoga buohcciviessu

Luosnjársuolu SA

Inventeremis mánnašuvvo, ahte álgoállegus ássananus leamašan guovtti viesu joavku lea huksejuvvon 1920-logus. Dál visttit leat luopmoviessoanus. Sámekulturčuozáhat. Árvu historjjálačcat ja eanadaga dáfos.

Girkostobut SA

Girku

Báhppal

Ulrika sáhkát

Ohcejoga boares hávdeeana

Ohcejoga hávdeeana

Boaresbáiki SA

Syrjäl SA

Guldal SA

Boares gielddadállu (Giisá)

Ylitalo SA

Áitesavu SA

Ássanvisti, huksenjahki ii dieđus. Sámekulturčuozáhat.

Gárggoláttu SA

Boazostohpun doaibman visti válbmanii jagis 1961. Dál visti doaibmá áitin. Boazodollui čätnaseaddji čuozáhat. Sirddavisti. Laktása čuozáhahkii Beazeha bigálusgárði/Beazet.

Gonagasgeađgi

Njárga, Lukkari SA

Gođđunjárga SA

Cieskul SA

185. Čuvgesája SA

Árbedihtui vuodđuduuvvi goahtesaji báiki 1700-logus Viđđásnjárgga guovllus. Sámekulturčuožáhat. Máinnasárbečuožáhat.

Ollel SA**186. Uhca Geavojávri SA**

Uhca Geavojávrri nuortagáttis 1900-logu goahtesadji, mii árbedieđu mielde lea geavahuvvon guollebivdui. Sámekulturčuožáhat.

Mierašjávri SA (Sauva-Biehtár goahtesadji)**Rátnojohka SA**

Boazoáidi, mii lea huksejuvvon 1995. Sámekulturčuožáhat. Boazodoalločuožáhat. Priváhtta. Ain anus.

Ohcejoga boares skuvllat

Lappi kulturbirrasat oahpisin - fidnus dahkkon visttiid inventerema áigge Ohcejoga boares skuvlavisttit leat gávn nahuvvon eanagottálačcat mearkkašahti huksenčuožáhahkan. Ohcejoga girkosiidda vuostas skuvlavistti ja sullii golbma lagi maŋjá gárvánan ásodatvistti plánejeaddjis lea leamen gilimáinnas, mii muitala visttiid plánejeaddjin C. L. Engela. Ášši duodašteami várás ii goittotge leat gávdnon dokumeanta, nu go visttiid álgovuolggalaš tevnnegat. Engela davimus visteplána lea Ohcejoga báhppal (1841-43), mii ovddasta Engelii mihtilmass buhtes klassismma. Báhppala hápmegielas leat gal seammasullasaš sárgosat skuvllaaid dálá olgguldas hámiin, muhto áigeearru Engela buvttadeami (jámi 1840) ja Ohcejoga skuvlla huksema gaskkas lea oalle guhkki, badjel 80 lagi.

Davit skuvlavisti olgovisttiinis gárvánii čakčat 1929. Das lei álgoálggus guovtti luohkkálanja lassin oahpaheaddji golmma lanjat ássanviessu. Skuvlavistti hirssat njeidojuvvvojedje Anárjohsiste Biergeváris, gos dat vuojahuvvojedje Anárjoga ja Deanu mielde Ohcejohkii. Vuđđui dárbašuvvon geadgeávnna fitnašuvai lagaš várís. Gievkkana viessogálvvut dingojuvvojedje Helssegis Stockmannis. Viessogálvvut suvddihuvvojedje Helssegis Norgga Čáhcesullui, gos dat sirdojuvvojedje viidásabbot heasttain ja loahpas suvddihuvvojedje fatnasiin Ohcejohkii.

Máttit visti, mii gárvánii jagis 1932, dahkkui álgoálggus guhkkelis boahtán oahppiid ásodahkan. Vistái ráhkaduvvojedje oađđinlanjat sihke nieiddaide ja gánddaide, buohciidlätinja, ásodatdivššára latnja, sihke stuorra gievkkan. Skuvlavisttiide gulle dolin maiddái 4 eará vistti; sávdni, olgolatnjavisti ja bargoeanabaráhkka "riemuliiteri" sihke 1957 huksejuvvon ásodatvisti. Dáin leat leamen šat skuvlavisttit ja ásodatvisti. Maŋjá 1970-logus boares skuvlavisttiid máttabeallái huksejuvvui odđa skuvlavisti Ohcejohnjálmomi skuvla, gosa skuvladoibma sirdašuvai. Das maŋjá boares skuvlavisttit leat geavahuvvon boares gálvvuid vuorkán jahkái 2007. Jagis 1957 huksejuvvon ásodat lea dál lágoviessoanus.

Ohcejogas leat máŋja dutki, geat barget oasil gáiddusbarggu, oasil iežaset universitehtain Suomas ja Norggas. Moatti dutki álgagis bohciidii jurdda dutkidálus, mii lea viidánan dieđa- ja dáiddadállun.

Ohcejogas biddjui jagis 2006 johtui čielggadanbargu dieda- ja dáiddadálu vuodđudeami várás. Ulbmlin šattai Ohcejoga dieda- ja dáiddadállu Áilegas, mii boahtá doaibmat guovtti ovddeš skuvlavisttis Ohcejohnjálmomi gilis. Dálu lanjat

lágohuvvošedje diehtaga ja dáidaga hárjeheami doaibmalatnjan sierra geava-heaijoavkuide (doaimma deaddu lea sápmelašvuodas).

Jagis 2007 ollašuhttojuvvui Dieđa- ja dáiddadálú ovdačielggadanfidnu 2007 (ESR, Lappi leanaráđđehus), man boađusin šattai huksenhistorjjálaš čielggadus ja ordnenplána (Arkkitehtitoimisto Ajantaju, 2007).

Máttit vistti restaureren gárvánii 2011. Dál dát kulturhistorjjálaččat mávssolaš dállu fállá buriid rámmaid semináraid, čoahkkiimid dahje rieggáid doallamii. Dállu fállá doaibmagietti fágaolbmuide ja buđaldeaddjiide, sihke galledansaji nu báikkalaš olbmuide go maiddái turisttaide. Doppe leat Sámedikki buvttadan oahppo-materálain muitaleaddji čajáhus, duddjon- ja mánjggadoaimmalatnja (maiddái láktá ávdnasat), golbma lágohahti doaimmahaga sihke stuorra, Siida čajáhuslatnjan doaibmi, sále.

Dál leat plánemin Sámi giellaguovddáža, man vehkiin nannejuvvo Deatnoleagi kulturguovllu, nana sámegielat guovllu, ovdáneapmi arvvosmahti ja innovatiivvalaš sámegiela oahppan- ja geavahanbirasin. Giellaguovddážis čádahuvvojít oahpahus ja dutkan sihke kultur- ja astoáiggedoaimmat sierra ahkejoavkuide. Dasa lassin biddjojuvvo johtui ovdačielggadanfidnu sámemusihka rávesolbmuidskuvlejumi fidnema várás Ohcejohkii.

Davit vistti ordnen álgá jagis 2014.

Gáldut: (Ohcejoga boares skuvllat, huksenhistorjjálaš čielggadeapmi, Arkkitehtitoimisto Ajantaju, 2007), (Áilegasdálú doaibmaplána, 2013) (Ohcejoga gielda, 2013)

3.7.3 Arkeologalaš čuozáhagat

Deanuleagi topografija lea váikkuhan dološ bázahusaide ja dasa, gos dat gávdnojít. Johka lei jahkeduháhiid deháleamos johtinfávli ja eallima eaktu, mii attii johkasápmelaš servodahkii oalle sihkkaris biepmu ja ealáhusa guolástusas. Olbmot ásse johkaleagi čievra-/morenastelliin, maid johka ain hábmii. Johkaleagis ledje dávjá ceakko soahkevielttit ja geadgás duottaralážat. Ássamii ja guohtumii heivvoleamos eatnamat leat seakka johkagáttiid stelliin.

Gitta dološbázahusat, nugo ássansajit, rokkit, duktasajit, goahtesajit, bivdorokkiid ráiddut, dollasadjevuodut, ássanbáikegegearddit, sieidegeađggit ja hávdeeatnamat gávdnojít dávjá dálá ássama siste dahje daid lahkosiin. Olu dološbázahusain leat lunddolaččat dušsan juogo oassái dahje ollásit, go odđa visttit leat huksejuvvon daid ala. Dološ muittut leat boarráseamos oassi kulturbirrasis, ja dan sáhttá váilevaš ráhkadusaid dahje bođu bihtáid gávdnama bokte čatnat dihlo báikái.

Duovdagiid topografija (johkaleagit) lea gánske eanemus váikkuhan inventeren-guovllu dološbázahusaide ja dasa, gos dat gávdnojít. Johkalegiid birastahttá duottaraláš ja johkalegiid leat báidnán olbmuid ealáhusat, mat leat leamaš meahcástus, bivdu ja guolástus ja manjelis vel boazodoallu. Ássan lea leavvan čáda áiggiid johkaleagi vuollegris ja dássidis eatnamiidda. Báikkuid eandalii Deanuleagis vielttit leat ceggosat ja juovvái, nuba ássan doppe ii leat leamaš vejolaš. Inventeremis buoremus guovlun šadde Ohcejohleagi sáttoeatnamat, maidda leamaš álki goaivut bivdorokkiid ja maid duolba guolbaniidda lei buorre ássat. Sáttu – daid guovlluin lea dál maid erošuvdna, mii lea buktán dološbázahusaid ja diŋgaid oidnosii šattuid sis. Go inventerenguovlu lei ráddjejuvvon johkalegiide, lea árvideamis, ahte dál gávdnon dološmuittut leat dušše unna oasáš ollisvuodas. Duottarguovlluin ja oalgejogaid ja smávva ádjagiid siste sahttet leat maiddái bivdui

gullevaš dološbázahusat ja bivdobáikkit dahje orrunsaſit sihke diiddaide dahje oskumušaide gullevaš báikkit, nugo sieiddit.

Ohcejogas dálkkádaga garasvuhta dagaha dan, ahte šaddogeardi lea hui asehaš iige eanaiduva unnánin. Dákkár diliin dološ bázahusat oidnoſit bures eatnamis ja eandalii geađgeráhkkanusat leat dávjá áicanláhkái eatnama alde. Inventeremis gávdnojedjege máŋga njuolgočiegat geađgelána, mat leat godiid guovddášárranat dahje dollasajit. Bivdorokkit leat muhtun sajiin devdon vuollegis gohpin ja ássanguovlluin daid leat olbmot deavdán. Geađgeáigáaš ássanbáikkit gávdnojedje luopmovisttiid geainnuid alde, viehkanbálgáin ja mohtorgielkámádijaid alde dakkár sajiin, gos šattolašvuhta lei gollan. Duktasajit ledje ainge gávdnamis šattolašvuoda vuodul. Gittiin šaddet máŋggašlájat suoinnit ja duoppil dáppil leat smávva reatkkát. Gittiin sahtii maid áicat njealječiegat viessovuođuid ja jorba gehiid, mat leat lavdnjegođiid bázahusat, sihke ártegis rokkiid dahje gobádagaid. Dološ ássanbáikkit, maidda čatnašuvai árbediehtu, ledje jogaid ja ádjagiid siste, gos šattai valjít dearvvas, suhkkes soahkevuovdi. Stuorra oassi daid bázahusain maid leat gávdnan ledje guoskkakeahttá, iige daid seailuma áitte miige. Dábálaččat dološbázahusat dušset go huksejít gámpapáid ja luopmovisttiid ja ráhkadit geainnuid nu, ahte šattolašvuhta gollá ja šaddá erošuvdna.

Gitta dološbázahusat leat Suomas almma eará doaimmaid automáhtalaččat suodjaluvvon dološbázahuslágain (295/63). Dasa lassin suodjaleami merre jagis 1995 Suoma vuolláičállin eurohpalaš almmolaš soahpamuš arkeologalaš kulturárbbi suodjaleamis. Gitta dološbázahusain ii leat ahkerádji. Dološbázahuslákka geahččala dorvvastit riikkas leahkki našuvnnalaš kulturárbbi seailuma maiddái boahttevaš buolvvaide dutkat ja oaidnit.

Lávenproseassa oassin čáđahuvvojedje inventeremats 2003-2004 Deatno- ja Ohcejogalegiin (T. Karjalainen). Maŋjá lea dahkojuvvon ee. j. 2010 panorámamáđii ovdaciellggadanfidnu nr 5224 oasil inventeren Ohcejoga-Gáreganjárga gaskka (J-P. Joona). Lassin geassit 2012 oasseoppalašlávvaguovllus inventerejuvvui Meahciráđđehusa Luondobálvalusaid ovdánbuktin huksensajit (P. Rautiainen) ja geassit 2013 Ohcejoga čáhceváldinsaji ja dan linjá guovlu (E. Ojanlatva).

Gáldut: Karjalainen, T. 2003/2004. Tenojokilaakson ja Utsjokilaakson muinaisjäännösten inventoinnit (Deanuleagi ja Ohcejohleagi dološbázahusaid inventeremats).

Arkeologalaš čuožáhagat

Nro	namma	tiipa ja meroštallojuvvon áigi	dološbázahusnr
1	Riđunjárga 1	ássanbáikkit/giettit, historjálaš	890010121
2	Lintula/Lindol	ássanbáikkit/duktasajit, meroštalakeahthes áigi	890010063
3	Luosnjársuolu	ássanbáikkit/duktasajit, historjálaš	1000000901
4	Goatneljávri	ássanbáikkit, geađge- ja/dahje bronsaáiggis	890010018
5	Buollángaođesavu	ássanbáikkit/gobádat duktasajit, geađgeáiggis	1000001293
6	Matti Samuel Laiti ássanbáiki	ássanbáikkit/stohpovuođut, ovdahistorjálaš	1000001292
8	Goatneljávri (viesttarmáddi Sw)	ássanbáikkit/duktasajit, meroštalakeahthes áigi	890010106
9	Deanumohkki	geađgeráhkkanusat/lánat, ovdahistorjálaš	890010120
10	Ovddeš Rádjegozáhus	dološ bázahusjoavkkut, meroštalakeahthes áigi	890010060
11	Ohcejohnjálbmi (nuorti)	ássanbáikkit, geađge- ja/dahje bronsaáiggis	1000000899
12	Onnel	dološ bázahusjoavkkut, máŋgaperiodalaš	890010034
13	Geaidnolágádus	geađgeráhkkanusat/lánat, ovdahistorjálaš	890010102
14	Onnel	diida- ja máinnassajit/sieiddit, meroštalakeahthes áigi	890010019

15	Gaeidnolágádus (davvi N)	ássanbáikkit/duktasajit, ovdahistorjjálaš	1000001294
16	Turistahotealla (nuortamáddi)	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000898
17	Busteldearbmi	ássanbáikkit, meroštalakeahtes áigi	1000012196
18	Turistahotealla	ássanbáikkit, meroštalakeahtes áigi	890010110
19	Girkosiida	ássanbáikkit, geadgeáiggis	890010061
20	Sieidegeaðgi	diða- ja máinnassajit/sieiddit, meroštalakeahtes áigi	890010033
21	Girkosiida	ássanbáikkit/duktasajit, meroštalakeahtes áigi	890010070
22	Riebanrátnu	dološ bázahusjoavkkut, mánggaperiodalaš	1000001298
23	Nisojávri	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000931
24	Máttatguoikkasuolu	dološ bázahusjoavkkut, mánggaperiodalaš	1000001297
25	Máttajárguolbba 1	dološ bázahusjoavkkut, ovdahistorjjálaš	1000001296
26	Báhppal	ássanbáikkit/duktasajit, historjjálaš	890010037
27	Boarráíidsiida	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000720
28	Ánnaluokta (davvi N)	ássanbáikkit/gobádat duktasajit, meroštalakeahtes áigi	1000001295
29	Juhunjárga	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000710
30	Oanehisláddu	ássanbáikkit/giettit, historjjálaš	1000001303
31	Suohpajávri (davvi N)	dološ bázahusjoavkkut, mánggaperiodalaš	1000001306
32	Várbul	geadgeráhkkanusat/lánat, ovdahistorjjálaš	890010103
33	Guhkesláttu	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000001304
34	Suohpajávri 2	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000890
35	Suohpajávri 1	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000706
36	Áttásuolu	ássanbáikkit /gobádat duktasajit, ovdahistorjjálaš	1000001299
37	Ákšoláttu	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000704
38	Jaakkol	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000001315
39	Buollanmuotki	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000702
40	Jorbajávri	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000699
41	Gidešjohka	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000696
42	Giðdasaijávri	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000937
43	Buodðobohki	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000001301
44	Hávganjárga	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000695
45	Jumbál (davvi)	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000928
46	Jumbál	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000690
47	Jumbála gómpá	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000000689
48	Rássejohbohki	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000889
49	Jiesnnalvárri	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000001300
50	Allabuolža	dološ bázahusjoavkkut, meroštalakeahtes áigi	1000000687
51	Geavonjálbmí	ássanbáikkit/stohpovuođut, historjjálaš	1000000683
52	Geavojávri	dološ bázahusjoavkkut, meroštalakeahtes áigi	1000000679
53	Cieskuljohka (davvi N)	geadgeráhkkanusat/lánat, meroštalakeahtes áigi	890010040
54	Goaskinluoppal (viesttar)	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000000906
55	Buksal	ássanbáikkit/duktasajit, ovdahistorjjálaš	1000001307
56	Ganešjohnjálbmí	geadgeráhkkanusat/buortnat d. borat, meroštalakeahtes áigi	1000000636
57	Ganešguoika	bargo- ja duodjesajit/ráhpporokkit, meroštalakeahtes áigi	890010068
58	Ganešjávri (viesttar W)	dološ bázahusjoavkkut, mánggaperiodalaš	890010039

59	Ganešjávri (viesttar W), Huvila ássanbáikkit, ovdahistorjjálaš	890010038
61	Ganešjávri (máddi S)	890010086
62	Ganešjávri (máddi), suolu	1000000875
63	Ganeštöhpu	890010041
64	Buodđoláttu	1000000867
65	Ciekkáguoika 1	1000000866
66	Boaresgiettejávri	1000000865
67	Ciekkáguoika máddi	1000001310
68	Leaibejohka	1000001302
69	Boaresgieddebohki	1000001314
70	Jorbaluoppal (nuortadavvi NE)	1000000864
71	Jorbaluoppal (nuorti E)	1000000863
72	Boaresgieddebohki	1000000855
73	Bákteluoppal	890010100
74	Ollel sátku	1000000677
75	Cuokkaluoppal	1000000668
76	Cuokkajávri, suolu	1000000666
77	Gorrejohnjálbmi	890010107
78	Gorrejohka	890010099
79	Mierašluoppal	1000000663
80	Mierašguoikkat	1000000816
81	Gukčejohka	890010108
82	Mierašjávri (nuorti E)	890010098
83	Guhkesnjárga	890010097
84	Mierašjávri W	890010096
85	Mierašdearbmi	890010095
86	Čoalkkasborri	890010059
87	Áibmejohka III	890010058
88	Guldal	890010012
89	Áibmejohka 2	890010057
90	Áibmejohka 1	890010056
91	Jámežiid guolbba	890010116
92	Goržánláttu (nuorti E)	1000001317
93	Goržán	890010084
94	Guošnjárga	890010055
95	Dánsejohka (nuorti E)	890010054
96	Dánsejohka (viesttar W)	890010053
97	Goatneljohka	1000001319
98	Goatnelveaijávri	890010052
99	Luossagoatneljávri	890010051
100	Čearretsuolu	1000003144
101	Veahčat, Vetsituvat	1000003145
102	Boaresjohka	1000003146
103	Buodđogoatnelsavu	1000003148
105A	Áilegasfeaskkir 1	1000003150
105B	Áilegasfeaskkir 2	1000003151
106	Áttasuolu 2	1000003154

107	Oanehisláttu 2	dološ bázahusjoavkkut, ovdahistorjjálaš	1000003155
108	Máretbohki	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000003156
109	Gearddosjávri	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000003158
110	Gorrehatája 1	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000003160
111	Deanu luossastobut	ássanbáikkit, historjjálaš	1000003163
112	Áibmejohka 3	ássanbáikkit, meroštalakeahtes áigi	1000020189
113	Allabuolža davvi	eanaráhkadusat, meroštalakeahtes áigi	1000012197
114	Boaresjohka	ássanbáikkit, historjjálaš	1000003146
115	Godđunjárga	ássanbáikkit	1000020194
116	Gorrehat 1	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000020191
117	Gorrehat 2	dáidda, muitomearkkat, historjjálaš	1000020192
118	Hargeduššanláttu	geadgeráhkkanusat, meroštalakeahtes áigi	1000020185
119	Jámežiidguolbba	ássanbáikkit, ruovdeáiggis	1000020727
120	Jumbáljavri máddi	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000018280
121	Jumbáljavri viesstattardavvi	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000018279
122	Jumbáljavri viesttar	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000014890
123	Jumbáljavri Löpösa barta	ássanbáikkit, geadgeáiggis	
124	Geavonjálmmi bálggis	ássanbáikkit, geadgeáiggis	1000018282
125	Godđunjárga	ássanbáikkit, geadgeáiggis, bronsaáiggis	1000011815
126	Leaibejohroavvi 1	dáidda, muitomearkkat, historjjálaš	1000020263
127	Leaibejohroavvi 2	dáidda, muitomearkkat	1000020264
128	Máttajárguolbba 2	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000020186
129	Máttajárguolbba 3	ássanbáikkit, meroštalakeahtes áigi	1000020187
130	Mierašluoppal 1	dološ bázahusjoavkkut, meroštalakeahtes áigi	1000020195
131	Mierašluoppal 2	geadgeráhkkanusat, historjjálaš, árrametállaáiggis	
132	Niemel	ássanbáikkit, árrametállaáiggis	890010010
133	Njárggat	dološ bázahusjoavkkut	1000020193
134	Boaresbáiki	ássanbáikkit, mánggaperiodalaš	1000014764
135	Ringi	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	1000020728
136	Seitatie	geadgeráhkkanusat	1000020165
137	Stáloláttu	geadgeráhkkanusat, ruovdeáiggis	1000018283t
138	Boares girku	girkoráhkadusat, historjjálaš,	1000006969t
139	Veahčat	ássanbáikkit, historjjálaš	1000020188
140	Veahčajohnjálbmi 1	ássanbáikkit, historjjálaš	1000008653
141	Veahčajohnjálbmi 2	Biehtárašgieddi ássanbáikkit, historjjálaš	1000008654
142	Áibmejohguolbba	rähpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000023516
143	Áilegas 1	bargo- ja duodjesajit dollasajit historjjálaš	1000021642
144	Áilegas 2	geadgeráhkkanusat buortnat d. borat, meroštalakeahtes áigi	1000021646
145	Čoalkkasbore 2	ássanbáikkit, duktasajit, historjjálaš, ruovdeáiggis	1000022877
146	Ganešjávri S njárga	bargo- ja duodjesajit, meroštalakeahtes áigi	890010087
147	Buodđoláttu 2	dáidda, muitomearkkat graveremät historjjálaš	1000023513
148	Gearddosjávrrit 3	bargo- ja duodjesajit rähpporokkit, meroštalakeahtes áigi	1000023512
149	Máhteája	dáidda, muitomearkkat graveremät historjjálaš	1000023494
150	Gearddosjávrrit 1	bargo- ja duodjesajit rähpporokkit meroštalakeahtes áigi	1000023493
151	Gearddosjávrrit 2	dološ bázahusjoavkkut ovdahistorjjálaš	1000023510
152	Gorrehatája 2	dáidda, muitomearkkat graveren historjjálaš	1000023515
153	Goahtenjárga 2	dáidda, muitomearkkat graveren historjjálaš	1000023373
154	Goahtenjárga 1	ássanbáikkit ja rähpporokkit, ovdahistorjjálaš	1000023371
155	Poastabálggis, Mierašjávri johtingeainnut bálgát	historjjálaš	1000023372

3.7.4 Sámemusea Deanu- ja Ohcejohleagi kultuvrra inventeremat

3. Viđđásnjárga (kultuvra)

Viđđásnjárgga duovdagiin leamaš álbumotmuitalusa mielde goahti, man čuđit bolde oktan olbmuiguin. Guovlu leamaš badjeolbmuid anus johtin- ja ijastallanbáikin. Dáppe oidnojit bázahusat goahtesajiin ja alla Áitegeadgi, man alde badjeolbmot seailluhedje gálvvuid.

5. Viercanjearri (kultuvra)

Viercanjearri lea okta Deanu coahkáseamos jogain ja dáppe lea leamaš goahti. Máidnasa mielde Viercanjearri guovtti ássis ledje vierccat ja dat dorodedje dassái go nubbi gahčai johkii. Dás šattai báikki namma, Viercanjearri.

6. Goatnelveai'jávri (kultuvra)

Goatnelveai'jávri lea váldogeainnu Deanu bealde. Dat lea čiekŋalis jávri, mas leat duháhiid jagiid boares beahcerunnggut. Jávrii gaskkamuttus lea jagis 1984 huksejuvvon ceakkogáhtot astoágge viessu. Dáppe leat ollu goahtesajit ja dás lea ásson jo ovdal 1820-logu.

7. Niemel (Lukkari), (ássan)

Guovllus leat ássojuvvon lavdnjegodjiin ja duktasajit leat ain oaidnimis.

8. Boaresbáiki (Njuorggán), (ássan)

Boaresbáikki ássanvisti lea oalle boaris ja dat lea áibbas Ohcejohnjálmimi gili guovddážis. Vistemálle lea earálágan go dan veardida eará dalá aiggi visttiide, main lei feaskkir gasku dálu ja lanjat goabbat bealde. Boaresbáikki ássanviesu feaskkir lea geažis ja málle lea seammassulaš go Jeagelveaji dálu, mii lea dál museaviessun.

9. Áibmejohka, (ássan)

Áibmejoga ássanvistti ahki lea seammá boaris go Boaresbáikki stohpuge. Áibmejoga visti lea divoduvvon.

10. Buođđobohki, (ássan)

Guovllus leat gávdnon mearkkat vejolaš geadgeáigásaš ássamis: geadgeákšu, olbmo dávttit ja ássama luottat, duktasajit.

11. Sárel, (ássan)

Guovllus lea boares ássanvistin doaibman hirsastohpu, mii leamaš maŋimuš anus sávzabuvrin. Stohpu lea sirdojuvvon dálá guovtti gearddi stobu nuortta beallái.

12. Savela, (ássan)

Savela báiki lea Ohcjohnjálmvis. Guovllus leat gávdnon mearkkat boares ássamis: goahtesajit, dollasajit ja olbmo dákteriggi.

47. Goatneljohka, (ássan)

Dáppe lea ásson juo 1800-logus: okta ássin lei earret earáid 1880-logu rádjeboles. Báikkis lea vel dat boares áiti, mas lea gávpi, man doaibma sirdojuvvui ođđa vissui 1950-logus.

48. Spárrasuolu, boares ássangieddi, (ássan)

Boares dálú ássanvisti Deanu Spárrasullo ja Spárrasuologuoikka buohta, 100 mehtera geainnus eret.

49. Ismus, (ássan)

Ismusis lea oaidnimis árbevirolaš deatnulaš šillju.

50. Báđoš, (ássan)

Stohpu lea huksejuvvon 1975 ja divoduvvon 1981. Dál dat doaibmá guossestobuid vuostáváldinbaikin. Šiljus lea bures seilon hirsavisti, unna stoboš ja áiti, mas lea lavdnjegáhttu. Áitái leat čohkkejuvvon ollu boares biergasat, gárit, márkanbeaska jnv. Šiljus lea maiddái buvri, mii ii leat dal šat nu buorre ortnegis. Váldogeainnus stobu lusa lea geaidnu, man guoras lea boares hirsaláhtu, ja dat lea heajos ortnegis. Láhtu lea 300 mehtera eret geainnus.

51. Junttejohka, (ássan)

Báikkis lea boares hirsavisti ja Junttejohnjálmmis lea leamaš buođđosadji.

52. Gáva, (ássan)

Deatnogáttis lea badjel 100 jagi boares ássanviessu. Báikki ovddit namma leamaš Duodjesainjárja, mii čujuha dasa, ahte dáppe leat duddjon fatnasiid. Stuorrujuogu áigge nuppástuhhttamea Gávvan. Dákko manai dálvemáđii Ohcejohnjálmmis Roavvesavvonii ovdal biilageainnu. Gáva gáttis lea gorgjehat, gokko lea vuogas gorgjet nannámii.

Šillju lea bures seilon ollisvuoha, gos leat máŋggat hirsa- ja fielloivisttit. Báikki lahkosiidda leat huksen láigoheami várás stobuid 1980-logus ja ođđa ássanviessu lea huksejuvvon 1975.

53. Badjedállu, (ássan)

Báiki lea oassi boares ássanguovllus. Dál dás lea 1950 huksejuvvon 1,5 gearddi dállu.

54. Goatneljávri (Laiti), (ássan)

Dállu lea huksejuvvon jagis 1900. Dálu boares namma Goatnil nuppástuvai manjelis Goatneljávrin. Ruołagielat eanagirjiiid mielde dállu lei kruvnnu ođđadállu, mii leačča ásahuvvon 1860-logus. Dálus vulosguvlui 200 mehter duohkin lea leamas báđji lavdnjegoađis. Bájis leat dahkan ruovdebiergasiiid, nugo spiikkáriid ja heavvalderiid. Dáppe leat gávdnon ee. boares heavvalat ja firpmiid muoras dahkkon luovddit.

55. Ojala, Gárnjárga, (ássan)

Báikkis lea boares hirsadállu, guokte áitti ja návet, masa lea biddjon spellegáhttu. Ássanviesut leat huksejuvvon 1800-luogus, jagis 1938 ja 1953.

56. Luhkkár, Veahčat, (ássan)

Boares stohpu lea sullii 1820-logus. Dál dat lea anus bargovistin.

57. Luhkkár, Veahčat, (ássan)

Veahčaha guovllu boarráseamos hirsavisti. Veahčahis leat ássan sullii 400 - 500 jagi ja hirsavisttiid álge hukset juo 1700-logus ja heite lavdnjegodžiin ássama. Visti lea

válmmaštuvvan 1700 - 1800-logus ja álggos dat doaimmai ássanvistin ja maŋjelis láhtun. Šiljus leat máŋga hirsáitti ja boares návet, mas lea bealli juo gaikkoduvvon go dat lea mieskamin. Dáid hirsavisttiid galggašii divodit.

63. Buollánmuotki, (ássan)

Hirsa ássanviessu ja máŋga šilljoviesu.

64. Giđešjohka, (ássan)

Jorbajávrre móttageahčen Giđešjohgáttis lea boares ássangieddi. Dálu davábealde lea gieddi, Jávvágieddi, mii lea ain anus.

65. Jumbál, (ássan)

Dállu lea huksejuvvon 1905, man birra lea čuolastuvvon mearka hirsii skoادasfielluid vuolde. Šiljus lea boares hirsáiti ja giettis stuorra hirsaláhtu. Jumbál leamaš stuorra dállu, mas leat šaddan máŋga odđa dálu. Jumbál lea Ohcejoga vuosttas odđadállu, mii lea ásahuvvon jagis 1838.

66. Gođđunjárga, (ássan)

Dáppé leamaš 1920-logus huksejuvvon lavdnjegoahti, mas ásse gitta 1936–1937 rádjái. Dál dáppé leat goahtenávet, sávzabuvri, guollebuvri ja hirsáiti, mii lea seilon burest. Jagis 1975 šilljui buktui boares luddejuvvon hirssain dahkkon visti Mierašluobbalis. Dát visti lea ráhkaduvvon 1900-lohkui boadedettiin. Báiki lea vuvdojuvvon Geavu dutkanstašuvdnii

67. Geavonjálbmi (ássan)

Geavonjálmmi davábealde lea ássangieddi, man hirsavisti gárvvásmuvai jagis 1922. Báiki lei álggoálgguid oassi Geavonjálmmi dálus. Dál oassi dálus gullá Geavu luonddumeahccái.

68. Cieskul, (ássan)

Cieskuljohnjálmmis Buksaljávrri davágeahčen lea ássangieddi. Cieskula boarráseamos visti lea hirsáiti giettis. Áittis leat maid ássan muhtun áigge, dalle dohko leat ásahan oapmana. Hirsa ássanvisti, mas leat beannot gearddi, lea huksejuvvon 1922. Visti leat sirdán jagis 2001 Buksalbogi góddái.

69. Buksal, (ássan)

Buksaljávrri viesttarbealde lea ássangieddi, man stohpu lea huksejuvvon vissa 1959. Stohpu lea divvojuvvon.

70. Leaibejohka, (ássan)

Leaibejohnjálmmis, Ciekkáguoihgáttis lea boares ássangieddi. Hirsastohpu lea huksejuvvon 1800-logu loahpas. Leaibejogas lei vuosttas telefov dna. Dán báikki čađa manná s. 1300 mehtera mákki boares boastabálggis ja das leat golbma boares muorrašalddi. Leaibejohnjálmmis lea bihkkaboaldinhávdi. Leaibejogas doaimmai maid boasta.

71. Ollel, (ássan)

Vuolit Cuokkajávrri davágeahčen njárggas, jávrri viesttarbealde lea boares ássangieddi. Boares ássanbáiki, man boarráseamos visti lea válmmaštuvvan jagis 1816. Jagis 1843 dállu namahuuvvui odđadállun. Odđasut visti lea huksejuvvon 1920-logus. Dálus sullii 200 mehtera davás, njárgga alde lea leamaš boazoáidi. Ollelis leat visttit seilon burest, dušše boares geassenávet ii šat leat.

72. Gorrehat, (ássan)

Geainnu nuorttabealde Gorrehatádjaga guoras lea ássanbáiki. Álggos dákko leamaš gohti ja 1950-logus deike sirdui hirsaláhtu ja huksejuvvui hirsadállu. Dál leat divvumin hirsadálu.

73. Mierašluoppal, davit, (ássan)

Šiljus lea fielloskoadastuvvon 1,5 gearddi hirsadállu, hirsáiti ja fielloáiti seammá góhtu vuolde. Boares hirsastohpu lea sirdojuvvon dálá báikái 1950-logus. Muorravisti ja áiti leat seamma ráhkkanusas. Báikái gullet vel hirsasávdni ja návet. Lahkosis leat olu goddebivdorokkit.

74. Mierašluoppal, máttit, (ássan)

Geainnu ja luobbala gaskkas lea ássanbáiki, mii leačča 1930-logus. Árbevirolaš boares hirsavisttiid šillju, mas vel leat áimmuin hirsastohpu, láhtu ja áiti. Boares stohpu lea anus geassevistin. Stuorra oassi eará hirsavisttiin lea gaikkoduvvon. Geaidnoguoras lea 1980-logus huksejuvvon boazodállu, mas lea ássanviessu ja biilastálle-áiti.

75. Jaakkol (Vuolab), (ássan)

Jaakkol lea 100 mehtera geainnus eret, 1980-logus huksejuvvon boazodállu. Dearpmi vuolde dastán lea oaidnimis boares ássanšillju ja árbevirolaš huksen. Geaidnoguoras lea unna hirsáiti ja šiljus lea árbejuvvon hirsáiti.

76. Spárrasuolnjárga, (ássan)

Logenár goahtesaji duolba vuolleegis njárggas. Guovlu várra leamaš geassebáikin 1500-logus. Veháš badjeleappos, Suohpasavvonis lea dollojuvvon rastábuođdu

77. Syrjälä, (ássan)

Boares ássanbáiki Ohcejohnjálmmis, mii dál doaibmá gohttenbáikin. Šiljus lea boares hirsastohpu, mii lea huksejuvvon 1916.

78. Lindol, Boaresjohka, (ássan)

1,5 gearddi hirsastohpu, mii lea ožzon bálkkašumi bures lihkostuvvan divodeamis. Šiljus lea maid suovvasávdni, náveha dahje ládu bázahusat ja boares duktasajit ja goahthesajit. Gáddedearpmi alde gátti miel leat guhtta iešguđege surrosaš ja hápmásaš duktasaji. Muhtumiin sáhttá oaidnit árrana ja rokkiid. Sávnnes sullii 50 mehter nuorttas lea okta njeallječiegat goahtesadji ja moadde rokki.

81. Badjegeavŋjnis, (ássan)

Hirsa ássanvisti, mii lea válbmanan sullii 1900. Šiljus leat maid áiti ja boares hirsastálle. Šillju lea 60 mehtera geainnus eret johkastealli alde stuorra dearpmi vuolde, nuba visttit eai oidno geidnui.

83. Goržán, álggos Boaresbáikki geassebáiki, (ássan)

Dán áigge ássanvisti lea ávdin. Báiki leamaš geassebáikin.

84. Guldal, (ássan)

Áibmejoga ja válodgeainnu guoras lea stuorra dállu guvttiin gerddiin. Šiljus lea báldalágaid guokte áitti ja dat leat ožzon odđa fiellogáhtuid. Johkagáttis lea sávdni, mii lea ain anus ja návet, láhtu ja moadde skajá, mat leat heajos ortnegis.

Boares dállu lea buollán ja seammá sadjái huksejedje dálá dálu 1900-logu álggus. Dálus dolle gielddastivrra čoahkkimiid ovdal go huksejedje boares gielddadálu. Lahkosis lea gávnon arkeologalaš báikkit, omd. Čoalkkasborri. Dáppe lei maid gollegoavundoaibma 1900-logus.

85. Gaskajárstohpu, boastastohpu, (johtolat)

Mierašjávrri gaskkamuttus nuorttabeale gáttis lea hirsastohpu, mii lei anus boastastohpun. Visti lea heajos ortnegis go fas šilju muorravisti ja áiti leat buorre ortnegis.

87. Ganešjávri, boastastohpu, (johtolat)

Ganešjávrri máttageahčen jávregáttis lea ássanbáiki, gos dál lea boares boastastohpu. Šiljus vuhttojit árametállaáiggi ássanluottat. Boastastobu gáhtut leat divoduvvon. Dál boastastobus dollet turismafidnu. Dán guovllus leat máñggat luopmovisttit. Vuostáváldima ja ássama várás lea ođđa visti huksejuvvon geaidnogurrii. Ganešbávtti badjel manná boastabálggis.

89. Láidde gávpi, (ássan)

Máñggat visttit, ássanvisti ja ovddeš gávpi, dalá Gárnjárgga gili guovddáš. Ássanvisti, mii leamaš ávdin jagi 1970 rájes, lea huksejuvvon 1800-logus. Dálá áitin doaibmi viessu leamaš maid gávpin, muhto ieš gávpevisti lea huksejuvvon mañjá.

92. Ovddeš oasusgávpi, Áibmejohka (veardit 125), (fidnodatdoaibma)

Áibmejohnjálmmiss lea boares ássanbáiki. Dáppe lea stuorra ássanvisti. Áibmejoga dálú ássanvisti leamaš maid oasusgávppi anus 1950-logu loahpa rádjái. Dáppe lea maid boares rohkosvisti, mii lea huksejuvvon 1940-logus.

94. Geavgnáoaistohpu, (johtolat)

Badjegeavgná bajimus bihtá oivošis lea boares boastastohpu, maid lávejedje gohčodit Bihttáoaistohpun. Dál Meahcceráđđehus láigoha dán stobu.

96. Ovddeš boarrásiidsiida, dálá Hotelli Pohjantuli, Máttajávri, Sáttonjárga, (dikšunsuorgi)

Ovddeš boarrásiidsiida, dálá hotealla Máttajárgáttis. Boarrásiidsiida huksejuvvui 1960-logus ja dat doaimmai danin gitta 1980–90 loguid rádjái.

98. Jámežiidguolbba, hávddit, (kultuvra)

Dát báiki, masa gullet hávdeeana ja geadgeáigášaš gávnusbáiki, lea viestarmáttá gáttis, Deanu ja Ohcejohka - Gáregasnjárga geainnu gaskkas. Sáttomorenavuđot steallis šaddet soagit ja guolbanis sáhttá oaidnit sullii 1x2 mehtera viidosaš gobážiid. Hávdeeatnama viestarbeali sáttoeatnama gohčodit Jámežiidguolbba. Hávdeeatnamis sullii 60 mehtera máttás lea gávdnon kvárca.

100. Ávnnibákti, (kultuvra)

Ávnnibákti lea sullii 1km Gáva dálus bajás báktenjunni Norgga beali gáttis. Siidda eamit, Ávdni, hávdáduvvui gaskaboddosaččat bávtti hollui.

101. Skuoivvaváibmu / geadgi, (kultuvra)

Geadgi Deanus Ohcejohnjálmmiss buohta. Skuoiva-nammasaš ássi, guhte ásai 1900-logu álggus Niemeles, lávii fitnat gálgamin morrašiiddis geadđgi luhtte.

102. Biipogeađgi, (kultuvra)

Biipogeađgi lea Nollánsavvona bajágeahčen Suoma beal gádderájás. Geadđgi lea savvona ja guolástansaji bajágeahčen, gokko lávejedje láddet ja dalá vieru mielde cahkkehedje biippu.

103. Áitegeađgi, (kultuvra)

Áitegeađgi lea Gamanjarsavvona vuolágeahčen Suoma beali gáttis čáhcerájás. Geadđgi lea mealgat stuoris, njealječiegat ja bajil duolbbas. Áitegeađggi atne seailluhanbáikin dan áigge go gálvvuid lávejedje fievrredit fatnasiin.

104. Ánoha goahtesadji, (kultuvra)

Ánotjohgáttis, dan bálgá guoras mii vulggii Mierašjávrris Rávdoskáidái, lea Ánot-nammasaš olbmá goahtesadji (Laiti). Dás leat ássan vissa 1800-logus. Goahti leamaš vissa maiddái sávzabuvrin.

107. Oarribeahci, (kultuvra)

Boares Mierašjárgeaži dálus davás, jávri viestargáttis lea stuorra suhkkes beahci, man leat namahan Oarribeahcin.

108. Čoalkkasborri / dološbázahusguovlu, (kultuvra)

Historjjalaš ássangieddi, gos leat duktasajit. Báiki lea Ohcejoga-Gáregasnjárgga geainnu viestarmátti bealde, sullii 50 mehtera geainnus eret ja sullii 100 mehtera Guldal-dálus viesttardavás. Goahtesajit leat leagis s. 160 mehtera guhkkosaš ráidun ja dain sahttá oaidnit uvdnageđggiid ja čoma guovdu. Báiki leamaš márkan- ja girkobáikin. Goahtešillju lea árvaluvvon laktásit 1600-logus huksejuvvon girkui, mii lei vissage Áibmejohgáttis.

109. Keskitalo rotti (Junttejohka-oktavuohta 137), (ássan)

Ohcejohnjálmnis áibbas guovddážis lea boares ássanbáiki Gálgojohgáttis. Ássanvisti leamaš das, man namahit Keskitalo-rottin ja gos ainge lea láhtu.

111. Sauva-Biehtár goahtesadji, (kultuvra)

Goahtesadji Mierašjávri nuortagáttis. Duktasadji vuhtto ain njárgga buohta jávri nuorttabealde. Dás leat oidnosis geađggit, mat leamašan anus. Goahtesajis leat ássan 1800-logus, vejolaččat juo 1700-logu bealde.

112. Gassajuolgi goahtesadji, Mierašjároaivvuš, (ássan)

Dát dáidá lea Gassajuolgi vuosttas ássanbáiki. Gassajuolgi bodii Anáris Ollelii. Matti Aikio (1765 -1843) buddestatnamma lea Gassajuolgi, muhto maiddái su bártni Ovllá (1813 -1892) gohködedje Gassajuolgin.

114. Guldal gollegoivvohat, (fidnodoaibma)

Jagis 1903 leat goivon golli Guldal gittiin, gietti davágeahčen, Čoalkkasborri márkanbáikki guoras. Goivvohaga luottat vuhttojat ain vielttis.

121. Mierašjárgeahči, (ássan)

Mierašjávri máttageaži ássanbáiki, gosa lea 1920-logus huksejuvvon hirsia ássanvisti. Dál doppe lea vel hirsastohpu, mii lea skođastuvvon fielluiguin, fielloláhtu, sávdni, muorrvisti, hivsset, geassenávet ja sávzabuvri. Dálu šiljus álgá

goddebivdoroggeráidu. Ráhpporokkit leat Mierašjárgeaži ja Ivvár(-Ovllá) láddo gaskkas.

122. Luossagoatneljávri, (ássan)

Dán báikki giettis lea gávdnon muorrafanas, man sávnnjit ledje gorrojuvpon vettiin. Fatnasa oasit leat dál Musealágádusas.

123. Goahppelašjohnjálbmi, (ássan)

Goahppelašjohnjálmmis lea geassebáiki ja doppe lea unna stohpu, áiti, návet ja láhtu. Geassebáikkis lea sirrejuvpon eanabihttá earáide ja gáttabeale lea dállu, fiellovisti, mii lea geasseanus.

124. Luosnjársuolu, (kulturbiras)

Guovtteoasat suolu Deanus, Ohcejohnjálmmis sullii 10 km davás. Veahčatlaččaid guolástus- ja geassebáiki, gos leat doallan maid šibihiid. Dáppe leat 6-7 iešguđet ahkásaš stoboža.

125. Čáhkáljotnjálbmi, Kurula, (ássan)

Dállu lea huksejuvpon 1905 ja dat leamaš geassebáikin. Dálus leamaš guokte áitti, láhtu ja návet. Eará viesut leat divoduvpon, muhto návet lea oalle heittot. Šilljui leat marnjá huksen luopmovisttiid.

126. Geassesaiobhki, (ássan)

Bohki ja gieddi Ohcejohsiste. Báiki leamaš geassebáikin. Gieddi ja viesu sadji vuhttojít ain. Gietti máttaravddas leamaš vejolaččat ráhpporoggi.

127. Giđđasaiijávri, duktasajit, (kultuvra)

Giđđejoga dálu davábealde, Jorbajávrri davágeahčen lea buolža, mas leat dollasajit ja duktasajit. Hoaššaláddo ja jávrri gaskkas leat 4-6 bivdorokki ráidu.

128. Girku, báhppal, girkostobut, (hálddahus)

Girku lea 150 ja Báhppal 160 lagi boarrásat. Girkostobuid leat divodeamen.

133. Gárnjársuolu, (kulturbiras)

Sullo goappat bealde leat čiekjalis oalit, gos lea buorre bivdit luosaid. Sullos eai leat visttit, danin go dat sáhttá dulvot: jegis 1967 alla dulvvi áigge buot muorat gahčče ja dat leat ainge veallámin birra Gárnjársullo. Suoma beali fávllis lea geadgi, man turisttat gohčodit Máreha lihkkogeađgin.

135. Sárageađgi, (kultuvra)

Badjegeavgná bajágeahčen lea Suoma beali gáttis stuorra njealječiegat geadgi. Geadđgi buohta álggi dihkkáduvpon dálvemáđii Deatnoráigge gitta Vuolle-Jalvái.

137. Luossagoatneljávri, (kulturbiras)

Luossagoatneljávri lea Ohcejohnjálmmis sullii 40 kilomehtera Gáregasnjárgga guvli. Jávrri botnis leat máŋgalogi, sullii 3200 – 4000 lagi boares beahcerunnggut. Coahkása áigge oassi dain leat oidniosis.

138. Veahčabákti, (johtolat)

Váldogainnu guoras lea bákti, man guora lea johtán boares máđii. Dálvet bákti láve aškkastit ja dat illá suddá geassemánu loahpa rádjáige. Bávtti buohta lávejedje doallat gedđgiin bardon ruođu (ruohtu) joga ja bávtti gaskkas, vai šibihat eai beasašii gárgidit Luosnjársullo geassebáikkis Veahčahii. Bávtti gohčodedje maid Ruoh tobáktin.

139. Suohpajávrri duktasajit / ee. hávddit (kultuvra)

Suohpajávrri biillaid bisánanbáikki buohta, geainnu ja jávrri gaskkas leat guhkédáleš, olbmo guhkkosaš geađgelánat. Dát vihta hávddi leat rehkenaston gullat 900 – 1100-loguide.

141. Guošnjárga, (vuovdedoallu)

Njárga lea boldojuvvon 1956 ja dohko leat gilvojuvvon beahcelánját. Njárgamáddagis lea Deanus gorgnjen dálvemáđii, vuolil boadēdettiin dálá Bogdanoff dálu buohta.

144. Juhunjárgga gieddi , (eanadoallu)

Sárel dálu gieddi, mii ii leat šat anus.

146. Suohpasavu, (guollebivdu)

Suohpasavu lea Deanu guhkimus savu, 4 kilomehtera guhku. Savvona vulogeahčen leat ovdal áigge doallan coahkása áigge rastábuođu goldima várás. Dokko lei maid dološ ássanbáiki (geahča Spárrasulnjárga). Dál dán báikkis leat luopmovisttit.

147. Báhpabuođđu, (guollebivdu)

Ohcejoga Máttaguoikkas leamaš Báhppala buođđosadji sullo buohta. Buođuin lávejedje giddet guoikka nuppi suorggi ollásit. Buođđu ii leat leamaš šat anus.

148. Ciekkáguoika, buođđosadji, (guollebivdu)

Ohcejogas dalán Leaibejoga vuolábealde leamaš meardebuođđu. Dákko jogas lea savu, man leat vejolaččat divodan.

149. Buksalbohki, buođđosadji, (guollebivdu)

Bajit ja vuolit Buksalbogis leat ovdal áiggiid doallan buođuid. Vuolit bogis leat leamaš buođđomuorat botnis, mat leat váldojuvvon eret 1930-logus.

152. Čáhkáljotnjálmmi bálggis, (johtolat)

Máttajávrri máttageahčen vuolgá bálggis várrái Čáhkáljoga máttabeali Giđešjohgeaži jekkiide. Bálggis lea merkejuvvon duoddaris smávva geađgedihkáiguin.

157. Veahčajoga máđii, (johtolat)

Veahčajoga goappat bealde manná máđii bajás joga. Máttit máđija mielde leat fievrídan maid boaldenmuoraid. Dál dan geavahit maiddái lustaguolásteaddjít, vaikke máđii lea duše moadde kilomehtera hui buorre vázzit.

162. Skállovármáđii, (johtolat)

Bálgá lahkosis Vuojahallanbogi nuorttabealde leat bivdorokkit.

164. Bálddotjávrri máđii, (johtolat)

Bálggis gorgje ceakko vieltái Ganejávrri gaskkamuttus viestarii. Máđii lea váldon atnui vissa dalle go meahccefievrrut bohte 1960–70-loguin. Álgogeažis máđii lea hui geađgái ja heittot. Dát manná Bálddotjávrái ja dan nuorttabeali gitta Vuogojávrái.

169. Gonagaslássá Gáva dálu vulobealde, (hálddahus)

Gonagaslássá lea dalán Gáva dálus vulos Deatnogáttis duolba lássánjunni, masa lea čullojuvvon gonagasa mearka ja jahkelohku 1776.

170. Gonagasgeađgi, (hálddahus)

Gonagasgeađgi lea stuorralágan geađgi Geadggášguoikkas ja dasa lea čullojuvvon gonagasa mearka ja vuodđalohku 1776. Geadđgi lea merkejuvvon vuodđokártii.

171. Gárnjárgga feargasadji, (johtolat)

Gárnjárgga fearga rahppojuvvui 1957 ja dat doaimmai gitta jahkái 1972.

173. Sieidegeađgi, (kultuvra)

Ohcejoga šalddi bajábealde lea viesttar bealde uhca guollesieidegeađgi čáhcerájás, mii oidno dušše fal coahkása áigge.

174. Sieidegeađgi, (kultuvra)

Ohcejohnjálmnis dearvvasvuodadálu buohta Ohcejoga viesttar bealde čáhcerájás lea sala viidosaš goddesieidegeađgi, mas leat ráiggit.

177. Sirddolašdállu, Guošnjárga, (ássan)

Guošnjárgga vulogeahčen lea sirddolašdállu 300 mehtera duohken geainnus Deatnogáttis. Dálu buohta manai dálvemáđii Deanu ala.

178. Sirddolašdállu, (ássan)

Ovddit dállu bulii dušše 4 jagi dan huksema maŋjá 1970-logu álggus.

179. Sirddolašdállu, (ássan)

1,5-gearddi ássanvisti lea huksejuvvon jagis 1952 ja 1-gearddi dállu fas 1950.

181. Sirddolašdállu, Badjegeavŋjis, (turisma)

Hirsa sirddolašdállu lea huksejuvvon jagis 1948. Dán áigge Deano bealde leat luopmovisttit ja ássanvisti.

183. Báhpavári máđii, (johtolat)

Báhpavári leamaš ohcejohkalaččaide dehálaš jeagelbardinguovlu. Máđii Máttajávris Báhpavárrái ja Báhpavári láddo lusa gorgjii boares hávdeeatnama buohta, sullii 150 mehtera Badjeseavttheha šalddis davás.

184. Geavu dutkanstašuvdna, (hálddahus)

Dutkamušstašuvdna, máŋggat visttit, huksejuvvon oppalašvuohtha.

Gáldu: Sámémusea Siida inventeremat 2004.

3.8 LUONDDUBIRAS

Ohcejoga oassequovllu oasseoppalašláva luondočielggadusat ja gieddebarggut dahkkojuvvojedje njealji vahku áigge geassemánu beallemuttus suoidhemánu beallemuddui lagi 2005. Ovdal gieddebargomuttu čielggaduvvui materíala, mii juo lea gávdnomis. Lappi birasguovddáš attii oasseoppalašlávvaguovllu guoskevaš listu áittavulošregistara šlájain. Eará geavahuvvon gálduin sáhttá máinnašit Natura 2000 -diehtoskovit, riikkavidosaš gáttiidsuodjalanprógrámma, riikkavidosaš rohtsuodjalanprógrámma, Kalpio & Bergman Lappi árbeeanadagat (1999). Girjjálaš gáldomateríala vuodul ovdal duovddabargguid álggaheami ledje guokte háleštallama guovllu luondoárvvuid birra Turku universitehta Geavu dutkan-guovddáža bargoveagain. Dáid háleštallamiin plánaguovlu ii giedhallojuvvon systemáhtalaččat muhto baicce guovddáža bargoveahka muitalii oainnuid guovllu árvvuin.

Duovddabarggut dahkkojuvvojedje nu, ahte vinjugovaid ja eará gáldodiehtomateríala vuodul duovddabarggut plánejuvvojedje. Duovdagiin guorahalaimet buot potentíala báikkiid ja dagaimet báikegovvádusaid. Duovddabargguid oktavuođas dagaimet máŋgaid rievdadusaid álgoálgoosaš prógrámmii, dasgo duovddabargguid oktavuođas bođii ovdan, ahte dihto guovlluid fertii guorahallat earáláhkai go álgoálgoosaš plánii lei merkejuvvon.

Duovddabarggut ja rapportta čohkken lea leamaš FL Jari Hietaranta ovddasvástádussan. Sus lea 13 lagi vásáhus luondočielggadusaid dahkamis eará guovlluin Suomas. Veahkkin sus lei birasplánejeaddji stuđeanta Tiina Suomela.

Šlájadat lea merkejumi várás árvvoštallon báikkiin ja guovlluin čielggaduvvon válodosárgosiid dárkilvuoden. Čáhcešattuid, suinniid ja lukiid bokte sáhttet leat váilevuodat. Duovdagiin ii moge systemáhtalaččat dahkon áiccute shieddaealli-, divre-, guoppar- dahje jeagelšlájain. Šlájadaga oasil váilevaš kártema dihtii lea vejolaš, ahte dutkojuvvon mearkkašahhti báikkiin sáhttet leat gávdnamis lasi miellagiddevaš šlájat.

3.8.1 Duogáš

Deanuleahki lea riegádan juo ovdal maŋimuš jiekŋaáiggi. Jiekŋaáiggi maŋjá lea johka borran dasa sullii 50 km mátkkis 20–50 m čikŋosaš johkarokki ja gearddástuhtán dálá johkarokki siidduide valjis sierralágan geologalaš čohkiidemiid dego leahkedeavdagiid, buolžžaid, joganjálbmeduovdagiid ja sandurabajdusaid.

Ohcejohnjálmmi birrasiin Deanuleagis ja earáge johkalegiin lageža sadjái ihtigoahtá ovtta- ja českesruŋgot jiekŋamearasoahki, mii lea vel dávjá roaŋkkas.

Deatnu lea áiggiid čađa leamaš dehálaš johtolatfávli, maiddái šattuide. Dat lea namalassii doaibman máŋgga davviguovlluid šaddošlája leavvanjohtolahkan Jiekŋamearas siseatnama guvlii. Ovdamearkka dihte sáhttá máinnašit Suomas earenomáš hárvenaš, várra juo sogahuvvan šlájaid, dego skurbetrási ja girondáđira.

Deanu dahje Ohcejoga ceakko johkaviełtit eai dábálaččat heive oalle bureš huksemii. Dain leat dávjá herjgot ja bávttit ja dat heivejít márgii gazzalottiid bessenbirasin. Dain šaddet maiddái dávjá oalle hárvenaš šaddošlájat. Huksen sáhttá dagahit maiddái báikkálaš eanaudžasiid.

Don doložis Deanuleagis lea ássojuvvon eanaš 1-gearddi ja vuolleqis, dábálaččat ruškes dahje ruksesmuolddaivdnášaš muorravisttiin, mat leat heiven bureš birrasii.

Govva: Odđa gáddeássan Gistuskáiddi buohta.

3.8.2 Natura 2000-guovllut ja riikkaviidosaš suodjalanprográmmat

1. Geavvu

Koda	FI 130 2001
Gieda	Ohcejohka
Viidotat	71 406 ha
Guovlotiipa	SCI

Luondodirektiivva luonddutiippat:

Sáttoeatnamiid minerálavánis šattohis čázit (Littorelletalia uniflorae)	1 %
Humusláddot ja -jávrrit	1 %
Fenno-Skandia luonddudilálaš johkagurgadasat	<1 %
Alpiinnalaš jogat ja daid derpmiid rássešattut	1 %
Várevuliid duolbadasjogat, main šaddet Ranunculion fluitantis- ja Callitricho-Batrachium-šattut	1 %
Alpiinnalaš ja boreála duottarguolbanat	25 %
Subarktalaš Salix-suovkkat	3 %
Alpiinnalaš ja boreála silikáhtavuoláža niittut	1 %
Lákta sajiid stuorrarásit	1 %
Molsašuvvanjeakkit ja gáddejeakkit	<1 %
Fenno-Skandia gáldut ja gáldojeakkit	<1 %
*Áhpejeakkit	3 %
*Balsajeakkit	1 %
Gálkabávttit šaddogokčasiin	<1 %
Silikáhtabávttit šaddogokčasiin	1 %

*Boreála luondduvuovddit	<1 %
Lagešvuovddit	50 %
Boreála rođut	<1 %
*Muorrajeakkit	8 %
*Alnus glutinosa ja Fraxinus excelsior-dulvevuovddit (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	<1 %

*vuoruhuvvon luonddutiipa

Guovllu válddahallan:

Luonddumeahci čađa golgá čázehis Geavvu, man skurčoleahki lea okta Suoma áibmaleamos geologalaš čohkiidemiin. Leagi heannggovielttit leat báikkuid badjel 150 m alu. Luonddumeahcci čohkiida goittot eanaš njoaiddoslágan duottarjuovain dahje duottarguolbaniin (skáidi). Lastamáhtu lea duššadan ollu vuvddiid guovllus.

- dehálaš diedalaš dutkamuša čuozáhat
- áitatvuloš ja hárvenaš šaddo- ja eallišlájat
- hárvenaš luonddutiippat

Suodjalandili dárkkálmuhttin ja ollašuhttinvuogit

Guovlu lea vuodđuduvvon luonddusuodjalanylága vuodul luonddumeahccin. Geavu Natura 2000-guovllus leat gávdnon 11 luondodirektiiva čuvvosa II šlája, main okta šlädja lea vuoruhuvvon šladjatiipa. Loddedirektiivva čuvvosa I šlájat leat gávdnon 18. Guovllus leat 5 áitatvuloš šlája. Dasa lassin Geavu ja Uhca Geavojávrri guovllus leat luonddudilálaš sáttogáttit, mat gullet luonddusuodjalanylága 29 §:a vuollái.

2. Girkostobuid gieddi

Guovllu válddahallan

Girkostobuid guovlu lea Ohcejohleagis, váldegottálaččat márssolaš eanadat-guovllus. Dán guvlui gullet historjjálaččat márssolaš girkostobut ja daid birastahti šilljogieddi. Bajildushámi dáfüs guovlu lea goike vielti, mii lea állut jávrrí guvlu. Vielti lea eanaš goike suoidnegieddi, mas váldošlädjan leat sávzzasinut, biehtárrássi ja fiskesrássi. Viiddislágan guovllus oassi lea hárvenaš guolbbagieddi, mas váldošlädjan leat čáhppešmuorji, jokŋa ja sávzzasinut. Gáttis lea maiddái muhtun muddui lákta niitu, mas šaddet eanaš suoinnit ja rásit.

Guovlu lea davvegiehpabeaivelotti dehálaš gávdnonguovlu. Dálá geavahanvuohki dorvvasta guovlluid luondduárvvuid seailuma. Guovllu šlájain sáhttá máinnašit alitgierraga, márjjáčoavdaga, davverásselávkki ja bealdosáhpánrási, mat leat Sámis mearkkašahti šlájat.

Luondodirektiivva luonddutiippat

Eurohpálaš goike guolbanat	40 %
*Fenno-Skandia šladjariikkis goike ja lákta niittut	60 %

*vuoruhuvvon luonddutiipa

3. Mierašluobbala gieddi

Koda	FI 130 2013
Gienda	Ohcejohka
Viidodat	2,2 ha
Guovlotiipa	SCI

Guovllu válldahallan:

Mierašluobbala boares ássangieddi lea Ohcejohleagis, riikkaviidosaččat mearkkašahti eanadatguovllus. Sávzzat leat guhton guovllus gitta 80-logu rádjái, man maŋná gieddi lea láddjejuvvon duše soaittahagas. Bajildushámi dáfus giettis leat smávva leakkit ja čomažat ja šattolašvuoda dáfus dat lea viehka mihtilmas goike suoidnegieddi. Váldošlädjan leat biehtárrássi, sávzzasinut, ruksessinut ja gieddesuoidni.

Guovlu lea davvegiehpabeaivelotti dehálaš gávdnonguovlu. Guovllu dálá geavahanvuohki dorvasta guovlluid luonduárvvuid seailuma. Guovllu eará šlájain sáhttá máinnašit alássáhpánrási, nuortasiemanástti ja márjjáčoavdaga.

Luondodirektiivva luonddutiippat

*Fenno-Skandia šlädjarikkis goike ja lákta niittut	100 %
<i>*vuoruhuvvon luonddutiipa</i>	

4. Báhppala gieddi

Koda	FI 130 2012
Gienda	Utsjoki
Viidotat	3,2 ha
Guovlotiipa	SCI

Guovllu válldahallan

Báhppala gieddi lea riikkaviidosaččat mágssolaš eanadatguovllus Máttagávrri gáttis. Šaddogardi lea šaddan dálálágánin čudiid jagiid bistán geavaheami geažil. Guovlu lea uhccánaš állut jávrri guvli ja lea eanaš goike suoidnegieddi ja hárvenaš guolbbagieddi. Suoidnegietti váldošlájat leat sávzzasinut, biehtárrássi ja fiskesrássi, guolbbagiettis váldošaddun leat joknja, sávzzasinut ja čáhppesmuorji. Gáttis lea maiddái lákta gieddi, mas šaddet eanaš suoinnit ja rásit.

Guovlu lea davvegiehpabeaivelotti dehálaš gávdnonguovlu. Eará šlájain sáhttá máinnašit alitgierraga, márjjáčoavdaga, bealdosuorbmarási, davverásselávkki, alássáhpánrási ja muoh tacivzaga.

Guovllu dálálágan geavaheapmi dorvasta luonduárvvuid seailuma.

Luondodirektiivva luonddutiippat

Eurohpálaš goike guolbanat	40 %
*Fenno-Skandia šlädjarikkis goike ja lákta niittut	60 %
<i>*vuoruhuvvon luonddutiipa</i>	

5. Veahčajoga njálmmádatrohtu

Koda	FI 130 2008
Gienda	Ohcejohka
Viidotat	14 ha
Guovlotiipa	SCI

Guovllu válldahallan

Veahčajoga guovlu lea bajildushámi dáfus duolbbas ja dat báhcá giđđadulvvi vuollái. Guovllus leat moanat ádjagaččat ja goikan johkarokkit. Fiinna dulverođus šaddet eanaš gáiskkit. Váldošlädjan lea vuogodolgi. Guovllus lea suhkkes soahkevuovdi, man siste lea maiddái soames skáhpi ja miestta. Dulverođu

olggobealde leat maiddái luonddubirrasa dáfus mearkkašahtti eallinbirrasat, mat leat goviduvvon maŋŋelis teavsttas.

Dát hui šattolaš guovlu lea Veahčajoga njálmmádagas.

Eará šlájat leat ee. táigalukti, mii lea guovllu dásis áitatvuloš šládja. Dárkilut dieđut šlájaid birra gávdnojít dasa lassin rođuidsuodjalanprogramma inventerenskovis.

Suodjalandili dárkkálmuhttin ja ollašuhttin vuogit

Veahčajoga njálmmádatrohtu gullá roðuids suodjalán prográmmii (LHO). Guovllus lea jurdda dahkat luonddusuodjalán lága mieldásaš suodjalangu ovllu.

Luondodirektiivva luonddutiippat

Boreála rođut 75 %

Roðuids suodjalánprogramma guovllu šlájain sáhttá máinnašit vel eavrru, nuortasiemanástti, vuogodolggi, njálanjuokčama, rásselávkki, táigalukti, duottarsiemanástti, duottarsáhpala ja boskka.

6. Gálldooaiivvi meahcceguovlu

Koda	FI 130 2002
Gielda	Ohcejohka, Anár
Viidotat	351 633 ha
Guovlottiipa	SCI ja SPA

Guovllu válldahallan

Gálldoaivvi meahcceuovlu lea Duottar-Sámi stuorámus meahcceuovlu, masa leat mihtilmasat viiddis tundralágan duottarbadjosat. Jalges duottar álgá guovllu nuortadavágeahčen juo vuollel 300 mehteris. Vuolleglágan meahcceuovllus badjánit dušše Gálldoaivvi badjosat badjel 400 mehterii. Duoddarat leat maiddái davvin Deanu lahkosiin. Deanu guokte stuorra oalgejoga, Veahča- ja Buolbmát-johka, golget meahcceuovllu čáđa. Buolbmátjoga siste šaddet Suoma davimus luonddudilálaš beahcevuovddit. Lagešvuvddiid lea buorre muddui lastamáhtu duššadan.

Viiddis oktilaš meahcceguovlu Duottar-Sámis. Luonddutiippaid dáfus máŋgga-bealat ja molsašuddi guovlu. Meahcceguovllu siste lea Veahčajávrri buolžaguovlu, mii qullá buolžžaidsuodjalanprográmmii.

Samudjeggi-Vaijuvjeggi guovllu ja Gálldoaivvi meahcceguovllu evttohit laktit riikkaidgaskasaččat mearkkašahti láktaguovluid logahallamii dahjege ng. Ramsar-čuozáhahkan.

Suodjalandili dárkkálmuhttin ja ollašuhttin vuogit:

Guovlu čohkiida Gálldoaivvi meahcceguovllus (EMA), mii lea vuodđuduuvvon meahcceguovlolága vuodul, Samudjeggi-Vaijuv jeggi jekkiidsuodjalanguovllus (SSA), mii lea ollašuhhton luonddusuodjalanlága vuodul ja Tuurupuolžâ guovllus, mii gullá buolžzaidsuodjalanprográmmii (HSO). Tuurupuolžâ guovllu ollašuhttin-vuohkin lea eanaávnnasláhka.

Luondodirektiivva luonddutiippat

Humusláddot ja -jávrrit	3 %
Fenno-Skandia luonddudilálaš johkagurgadasat	1 %
Alpiinnalaš jogat ja daid derpmiid rássešattut	1 %
Alpiinnalaš jogat ja daid Myricaria germanica šattut	< 1 %
Alpiinnalaš ja boreála duottarguolbanat	40 %
Subarktalaš Salix-suovkkat	5%
Alpiinnalaš ja boreála silikáhtavuoláža niittut	1 %
Molsašuvvanjeakkit ja gáddejeakkit	1 %
Suonjut	< 1%
*Áhpejeakkit	20 %
*Balsajeakkit	1 %
Silikáhtabávttit šaddogokčasiin	< 1%
*Boreála luondduvuovddit	2 %
Lagešvuovddit	15 %
*Muorrajeakkit	1 %
*Alnus glutinosa ja Fraxinus excelsior-dulvevuovddit	< 1%

*vuoruhuvvon luonddutiipa

Guovllus gávdnojit jeavddalaččat luondodirektiivva čuvvosa II šlájat oktiibuot 6. Guovllus lea okta áitativuloš šládja. Loddedirektiivva čuvvosa I šlájat leat gávdnon guovllus oktiibuot 19. Guovllus leat oktiibuot 8 áitativuloš šlája.

7. Báíšduoddara meahcceguovlu

Koda	FI 130 2003
Gieda	Ohcejohka, Anár
Viidodat	159 770ha
Guovlotiipa	SCI

Guovllu válldahallan

Báíšduoddara meahcceguovllu ludde Geavu luonddumeahcci. Davvin eanadahkan leat eanaš njoiddos duottarbadjosat ja balsajeakkit. Dáid badjosiid rihkkot duokkot dákko čiekjalassii borraluvvan johkaleagit, main šaddet suhkkes soahkevuovddit. Luopmošjávri birra šaddet soahkevuovddit ja dan juohká guovtti sadjái alla guotkku. Luopmošjávri lea dehálaš guollečáhci. Meahcceguovllu máttageahčen leat eanaš vuollejis jeagge- ja jávreguovllut. Gámasjoga lahkosiin leat viiddis jeakkit.

Viiddis oktilaš meahcceguovlu Duottar-Sámis. Luonddutiippa dáfus mánngabealat guovlu (ee. balsajeakkit, áhpejeakkit). Áitativuloš ealániid eallinguovlu.

Suodjalandili dárkkálmuhttin ja ollašuhttinvuogit

Guovlu čohkiida: Báíšduoddara meahcceguovllus (EMA), mii lea vuodđuduvvon meahcceguovlolága vuodul, Biešjeakki-Luopmošjoga jekkiidsuodjalanguovllus (SSA), mii lea ollašuhton luonddusuodjalanlága vuodul ja Giellájoga ja Luopmošjávri buolžaguovlluin, mat gullet buolžáidsuodjalanprogrammii (HSO) ja suodjaluvvojtit eanaávnnaaslága vuodul.

Luondodirektiivva luonddutiippat

Humusláddot ja -jávrrit	1 %
Fenno-Skandia luonddudilálaš johkagurgadasat	1 %
Alpiinnalaš jogat ja daid derpmiid rássešattut	< 1 %
Alpiinnalaš ja boreála duottarguolbanat	40 %

Subarktalaš Salix-suovkkat	5%
Alpiinnalaš ja boreála silikáhtavuoláža niittut	1 %
Molsašuvvanjeakkit ja gáddejeakkit	1 %
*Áhpejeakkit	8 %
*Balsajeakkit	6 %
Silikáhtabáttit šaddogokčasiin	< 1%
*Boreála luondduvuovddit	2 %
Lagešvuovddit	25 %
*Muorraleakkit	1 %
*Alnus glutinosa ja Fraxinus excelsior-dulvevuovddit	< 1%
*vuoruhuvvon luonddutiipa	

Luondodirektiivva čuvvosa II šlájat guovllus leat gávdnon 5, main guokte leat ng. vuoruhuvvon šlájat. Loddedirektiivva čuvvosa I šlájat guovllus leat gávdnon 17. Áitatvuloš šlájat leat 5.

Ganešjávri lea bajildushámi ja duovdaga dáfus Ohcejoga Sápmái mihtilmas luonddutiippa ovddasteaddji. Jávrri gáddeguarain lea buolžäcielgi, mii lea buot govddimus jávrri máttageahčen ja gokčá iežas oarjjabeallai smávva leaggeláddoža. Geaidnumanná jávrri oarjjabeale gáddeguaora ja muhtun muddui buolžža alde. Jávrri nuorttabeale heanđgovilttiid buohta gáttit leat báktái ja juvvii. Bulžii laktásit sáatto- ja čievragáttit. Ganešjávri lea viiddis savu Ohcejogas, ja Ohcejoga čáhci váikkuha njuolingga čázi kvalitehtii. Dieđut guovllu čázi kvalitehtas leat váilevaččat, muhto jávri klassifiserejuvvo luohkkái erenoamáš, dego Ohcejoga earáge guovllut earret joganjálmmiid. Duottarbadjosiiin golget ádjagaččat, mat leagi ravddas šaddet smávva guoikkažin ja goržin. Golgančázit aškkastit nuorttabealevielttis dálvit, ja Ganešjávri das geaidnoguoras leage dovddus oaidnámuš.

Jávrri gáttit leat hui ceggosat, nuorttabealde báktái ja juvvii, oarjjabealde fas leat čievra- ja geađgegáttit, ja danin gáddešaddogeardi lea ainge uhcit go dábálaš luktejárris. Leagi vuodus leat hárvves beahcevuovddit. Vilttiin šaddogearddis vuhttogoahtá juo davvimáilmimi dovdu, ja rievdagaoahtá lagešvuovdin. Ohcejogas lea luonddudilálaš guollešlájat. Deanu luossa goargňu Ganešjávri bokte vel máddelii, goittot gitta Mierašjávrái.

3.8.3 Luonddusuodjalanlága vuodul suodjaluvvon luonddutiippat

Luonddusuodjalanlága 29 §:s leat logahallon 9 luonddutiippa, maid luonddudilálaš dahje luonddudilálašlágan čuozáhagaid ii oaččo rievdadit nu, ahte daid mihtilmasvuodat guovllus šaddet vára vuollai. Suodjaluvvon luonddutiippat leat:

- Lunddolaš vuogi mielde riegádan vuovdebohtut, main šaddet eanaš mívssolaš lastamuorat
- Niehttemiesttarođut
- Darveleaibevuovddit
- Luonddudilálaš sáttogáttit
- Mearragáddeniittut
- Jalges dahje lunddolaččat muorahis sáttocastasat
- Reatkágiettit
- Lastarisseniittu
- Stuorra muorat ja muorajoavkkut jalges eanadagas

Plánenguovllus sáhttá čujuhit čuovvovaš luonddusuodjalanlágas oaivvilduvvon eallinbirrasiid: Luossagoatneljávri (reatkágieddi, nr 2), Gáva rássegieddeguovlu (nr 7) ja Goatneljávri rássegieddeguovllut (nr 9). Dasa lassin luonddudilálaš

sáttogáttiide gullá Uvllásavvona gáddegouovlu áibbas plánenguovllu davágeahčen, Gáva davábeale gáddegouovlu ja Luosnjársullot ja Gárnjársuolu. Ain sáhttá máinnašit Busteldearpmi reatkágietti, Mierašjávrri sáttogátti, Máttajávrri boarrásiidsiidda sáttogátti.

Dasa lassin Buksálvári, Geavu, Uhca Geavojávrri ja Gearddosjávrri guovlluin leat moanat sáttogáttit, mat devdet luonddusuodjalanalága 29 § eavttuid.

Plánenguovllus leat moanat boralottiid bessenguovllut, mat leat jeavddalaš anus. Čuovuskárttas leat ovdanbukton bessenguovllut oppalaččat viiddis guovloollis-vuodaid mielde. Beassemuorat ja lottit leat ráfáidahtton LSL:a 36 §:a ja 29 §:a vuodul. Mierašjávrri oarjjabeale gáttis lea bessenguovlu, mii lea jeavddalaččat anus. Ganešjávrri nuorttabeale gáddi lea dehálaš bessenguovlu, seammá go guovllut, mat leat Geavus Uhca Geavojávrri máttabealde. Dehálaš bessenguovlun sáhttá dasa lassin máinnašit Námmájávrri ja Suohpajávrri guovlluid. Mearkkašahti bessen-guovlu lea maiddái Gorretjoga birrasiin.

3.8.4 Vuovdelágas oaivvilduvvon čuožáhagat

Vuovdelága 10 § geatnegahttá seailluhit mávssolaš luonddudilálaš dahje luonddudilálašlágan eallinbirrasiid ja dakkár birrasiid, mat earránit čielgasit eará birrasis. Daid dikšun- ja geavahandoaimmaid galgá čađahit nu, ahte eallinbirrasiid mihtimasvuodat seilot. Dákkár eallinbirrasat leat dábabálaččat viehka gáržžit. Vuovdelágas oaivvilduvvon erenoamáš dehálaš eallinbirrasat leat:

- Gálduid, ádjagiid ja bissovaš čähcegolganrokki hábmejeaddji ádjagaččaid ja láddožiid lagaš birrasa
- Rásse- ja suoidnevuovddit, gáiskevuovddit, rohtovuovddit ja Lappi leana máttabeale suonjut
- Šattolaš rohtodielkkut
- Guolbbavuovdebohtožat goikatkeahtes jekkiin
- Ávžžit ja skurččut
- Heŋgot ja vuovddit dasstán daid vuolde
- Sáttosajit, bávttit, juovat, muorahis jeakkit ja lákta gáttit, mat leat muorrabuvttadeami dáfus geafibut go guorba guolbanat

Plánenguovllus čielgasit vuovdelágas oaivvilduvvon čuožáhagat leat ee. Gistuskáiddi (nr 6) ja Báktevári (nr 5) čuožáhagat. Gistuskáiddi galggašii geahččalit suodjalit, vaikko guovllus eai gávdnoge LSL:s oaivvilduvvon eallinbirrasat. Ággan sáhttá geavahit guovllu šlájaid máŋggahápmásašvuoda. Maiddái Gálgojoga ájaroggi lea vuovdelágas oaivvilduvvon čuožáhat. Veahčatnunnásá báktevielti (nr 10) dáidá leat maiddái vuovdelágas oaivvilduvvon čuožáhat. Čáhkáljoga vielteája lea vuovdelágas oaivvilduvvon šattolaš rohtodielku (nr 12) ja Cieskuljoga gáiskerohtu (nr 17). Gukčejoga skurču Mierašjávrri davágeahčen dáidá leat maiddái vuovdelágas oaivvilduvvon eallinbirrasat.

Gáldut gávdnojit goittot Bávtaguoikka máttabealde ja Luosnjársavvona vielteguovllus. Kiviranta-dálu máttabealde Gistuskáiddi vielteguovllus sáhttet leat moanatge gáldut.

3.8.5 Čáhcelágas oaivvilduvvon eallinbirrasat

DEANU OASSEGUOVLU NUVVOS-VEAHČAT

Čáhcelága nuppástusa mielde (1105/1996, 15a ja 17a §) vuollel hektára sturrosaš fladat, kluvajárrit ja gáldut dahje eará sajis go Lappi leanas eanemustá ovta hektára sturrosaš láddot, járrit ja čáhcerokkit galget seailluhuvvot luonddudilis.

Čáhcelágas oaivvilduvvon čuožáhagaide dáidet gullat Ohcejoga bealde Oanehisláddo ja Guhkesláddo nuortadavábeale smávva johkarokkážat.

3.8.6 Inventerejuvvon čuožáhagat

Dán barggus inventerejuvvon čuožáhagaid govvideapmi ovdána Deanu hárrái máttíl davás ja māvssoleamos čuožáhagat leat nummiraston. Seamma nummirat bohtet ovdan čuovuskártaa. Ohcejoga hárrái govvideapmi ovdána davil máttás. Nummirastin joatkašuvvá Deanu nummirastima maŋjá. Māvssoleamos čuožáhagat leat rájiduvvon kártii.

1. Suohpajoga skurču okta birrasiigui

Suohpajoga nuorttabealli dahjege Luossagoatnelvári oarjabeale vielti ii dan ceakkusuodá dihte heive oalle bures huksemii, iige maiddái Luossagoatnelvári oarje-davábeale vieltige. Dát guovlu lea juo áibbas beazi eatnandieðalaš leavvan-guovllu davágeahčen ja buot lunddolaččat šaddan beahcevesáid galgashii seailluhit. Suohpajohka iešalddes lea viehka mearkkašahhti dološ suddan-čáhceroggi, mii dán áigge lea māvssolaš suddančáziid eretgolganroggi. Suohpajoga guovllus lea okta áitatvuloš šladja, muhto dat ii leat rájiduvvon guovllus.

Ávžžuhus: *Suohpajoga oarjabealli ja Suohpanjárgga guovlu goabbat bealde geainnu heivejít luonddubirrasa dáfus huksemii. Ieš Suohpajoga birrasiidda ii galgashii hukset. Ii goittotge gáibit luo-rájideami.*

2. Luossagoatneljávrri - Luossagoatnila guovlu

Luossagoatneljávrri nuortadavábealde lea várra Deanu dološ suorrái riegádan māŋggaid ládduid guovlu (Luossagoatnil). Ládduin stuorámusas Luossagoatneljávrri leat guorba gáttit. Dan gáttis šaddá soames mättašlädja dego rohto-teadjarássi. Láddot leat gollamii rašis guovllus. Guovllus lea čorut ja leakkit. Ládduid lahkiisin leat maiddái giettit. Luossagoatnelnjárgga davábeale gáttis lea reatká-bohttua, mas gávdno ee. suoidnečoavddarássi.

Ávžžuhus: *Dán guvlui ii galgashii báljo hukset, dasgo láddos šaddet moanat Davvi-Lappis hárvenaš čáhcešattut. Erenoamážit galgá váldit vuhtii Luossagoatneljávrri ja dan davábeale reatkábohtu. Jearaldagas lea LSL:a 29 §:s oaivvilduvvon eallinbiras (reatkágiettit), mii lea rájiduvvon kártii. Eará áitatvuloš šaddošlájat eai leat, muhto muhtun šattut leat Lappis juo hárvenaččat, de go rohtoteadjarássi. Oppa guvlui lea dárbu luo-rájideapmái.*

Hánnojoga suddančáhceroggi lahkiisdisguin badjána viehka njoidosit, ja nuba dat heive huksemii. Anttila ja Pekkala birrasa gáddestealli heive birrasa dáfus gáddehuksemii. Pekkala davábealde gitta Bádožii Deanu vielti lea goittot nu ceakkus ja gáddestealli nu seaggi, ahte dohko ii galgashii hukset. Dát guovlu lea maiddái lottiid dáfus māvssolaš. Hánnojoga guovllus gávdno okta áitatvuloš šladja (1998), muhto ii rájiduvvon guovllus.

3. Goatnelveijávrri guovlu

Goatnelveijávri lea Deanuleagi okta stuorámus jávriin Suoma bealde. Láttu lea sihke šattuid ja lottiid dáfus mearkkašahhti, vaikko eai leatge gávdnon áitatvuloš šlájat. Čáhcelottit lávejít orustit dasa vuoinjastit. Guovllus bessejít dábálaš lottit, eai gávdno áitatvuloš šlájat dahje direktiivašlájat. Jahkásaš molsašuddamat leat stuorrát. Moanaid čáhcešattuid davimus gávdnonbáikkit leat Goatnelveijávrriis dahje das vehá davvelis Goatneljotnjálmmis.

Goatnelveijávrri gáttit leat šattolačcat ja jávri lea móvssolaš čáhcelottiid dáfus. Bádoža birrasa gáttiid soahkevuvddiid sáhttá atnit luonduárvvu dáfus viehka dábálažjan.

Goatneljoga siste šaddá báikkuid davvin hárvenaš gádderuvsu. Dan dorvvastan dihte ii leat dárbu sierra lávvamerkemii, muhto dasttán johkaroggái ii galggašii hukset. lige maiddái joganjálbmái galggašii hukset.

Ávžžuhus: Gaidnu manná dán áigge áibbas Goatnelveijávrri gátti. Goatnelveijávrri gáddeguovlluide ii galggašii hukset. Luo-rájideami galggašii jurddašit danin, go láddos leat dihto šaddošlájaid davimus dovdovuvvon gávdnonbáikkit. Maiddái Goatneljoga galggašii seailluhit dálá dilis. Luo-rájideapmái ii goittot veaje leat dárbu. Bádoža gáddesoahkevuođi (doarvái guhkkin Goatnelveijávrri gáttis) gal heive huksemii.

4. Rišnjárvári guovlu

Gáddeguovllut leat viehka ceggosat ja jalges duottar ollá juo viehka lahka geainnu. Rišnjárvári alážat leat badjel 400 m alu. Vielteguovlluun šaddet viehka dábalaš lagešvuovddit. Guovllus gávdno okta áitatvuloš šlädja.

Ávžžuhus: Rišnjárvári oarjabeale vielti Galbmasavu -kártasáni rádjai ii heive huksemii bajildushámi dáfus. Rišnjárgga guovlu baicce gal heive birrasa dáfus huksemii. Dušše guovllu smávva láddoža galggašii seailluhit dálá dilis. Maiddái Rišnjárgga nuortadavábealde eai leat huksemii heivvoláš guovllut daid unohas bajildushámi dihte. Sierra guovlorájidemiide luonduárvvuid hárrái ii leat dárbu.

5. Báktevári guovlu

Báktevári guovllu vieltit lea rámšo juovva, mas šaddet dihto hárvenaš gáiskkit. Dát vielteguovlu ollá viehka guhkás nuorttas. Báktevári guovlu lea móvssolaš maiddái muhtun muddui lottiid dáfus. Sárageađđgi davábeale Dánsejoga njálmmádagas lea soahkevuođi, mii lea viehka dábalaš šlájaid dáfus. Dánsejoga siste gávdno okta áitatvuloš šlädja (2000). Báktevári guovllu šlájain sáhttá máinnašit ee. hildonartti, suoidnečoavddarási, dipmadealleggi, sáhpángáiskki ja ordasáhpángáiskki.

Ávžžuhus: Báktevári vieltejuovaide ii galgga hukset eanadaga dihte ja šattuid dihte. Dát guovlu dáidá leat maiddái vuovdelága 10 ſ:s oaivvilduvvon čuozáhat (juovat). Kártii rájiduvvon guovllu sáhtášii jurddašit suodjalit dahje dasa sáhtášii jurddašit uhcimustá luo-rájideami. Suodjalanvuloš guovlu galggašii gokčat Báktevári-Gistuskáiddi viiddis vielteguovllu ollásit (g. manjelas Gistuskáidi). Gistuskáiddi áitatvuloš šlájat eai leat dán guovllus muhto nuortalis davábealevieltis.

Govva 2 : Oainnus Dánsejoga njálmmádagas. Joga gáddedearpmit leat ceggosat ja johkaerošuvdna garas.

Hukset sahtášii gal baicce goabbat beallai geainnu Sárágeađggi davábealde gitta Geavgnái olli gáddesoahkevuovdeguovllus (sullii 3 km mátki). Geavgná buohta sahtášii hukset maiddái vehá guhkkeli geainnus máttabealde (sullii 300 m). Muhto juovvavilttiide dás máttásguvlui ii goittot galggašii hukset.

Govva 3 : Báktevári báktevielti. Jalges duottar ollá lahka johkaleagi.

6. Gistuskáiddi guovlu (Geavgnis-Bađđá johkaleahki)

Badjegeavgná guoikabiras lea bivnnuhis guolástanguovlu. Geavgnás leat moanat turistafitnodatolbmot, geat earret eará láigohit barttaid ja vuvdet guolástanlobiid ja borramušgálvuid. Guoikaguovllus šaddet eanaš lagežat, maid siste šaddet joknáčähppesmuorjedakŋasat ja gieddegearddis sámmálat. Deanugeaidnumanná lahka joga ja alimus sajiin lea hui várddus. Geaidnoguora steallis lea hui ceakkus joga guvlui ja nuppe bealde lea duolba lagešvuovdeguovlu, man duohken badjánišgoahktá duottarvielti. Geavgnás lea hui várddus Ohcejoga guvlui duoddariid gaskii šaddan v-leahkái.

2003:s dahkkojuvvon fitnodatgulaskuddama mielde turistafitnodatolbmot eai háliit ahte guvlui huksejuvvo. Badjegeavŋjnis lea merkejuvvon luonddubirasavádahkan, gosa eai galggašii ođđa huksenguovllut. Guovlu ovddiduvvo luondduguovlun. (Deanuleagi ovddidanplána ja gáddeoasseoppalašlávva 2004).

Gistuskáiddi guovlu lea ceakko roamši duottarvielti measta geainnu rádjai. Jalges duottar ollá hui vuolás, measta geainnu rádjái. Guovllus leat valjis bávttit ja lásihiptimat. Guovlu lea hui mávssolaš lottiid ja šattuid dáfus. Gistuskáiddi alážat leat badjel 400 m alu. Guovllu bajildushámis vuhttojit juo Báíšduoddara meahcceguovllu sárgosat. Geainnu ja Deanu gaskkas leat seakkalágan johka- ja jiehkkejohkaávdnasiin čohkiidan rogge-čorroduovdagat. (kettle & hole).

Guošnjárgga guovllus vuhttojit maiddái dološ Deanu johkarokkit. Guvlui leat gilvojuvvon beahcelánját meahcceboullima maŋjá, muhto muđui guovllu šaddogeardin jalges duoddara vuolábealde leat viehka dábálaš lagešvuovddit. Guošnjárgga buollinguovllus dáidet leat 1-2 luonddudilálaš beazi, mat cevze buollimis. Gistuskáiddi vuolágeaže vielttis geainnu lahkosiin lea soames giedde- ja bealdoouvlu (Kiviranta, Tenoharju ja Badje-Jalvi).

Gistuskáiddi guovlu lea šaddo- ja eallišlájaid dáfus hui máŋggabealat. Guovllu šlájain sáhttá mínnasit ee. suoidnečoavddarási, dipmadealaggi, duottarráktodealaggi, uhcaráktodealaggi, ordasáhpángáiskki, sáhpángáiskki, jassanoarssa, gollenartti, báktenartti, ájanartti, sodjeruohtasa, várrelukti, báktelukti, čuolbmanartti, alitnartti, báktelukti, seakkalukti ja duottargirjelukti. Dasa lassin dasstán plánenguovllu lahkosiin leat ovtta áitativuloš šlája áidna dovdojuvvon šaddansajit (3-4 sajis gávdno soames oktagas šaddu Anára Sámis).

Eanaš oassi ovdalís mínnasuvvon šlájain dárbašit ja juoba gáibidit gálkaeatnama, ja nuba daid gávdnonsajit leat gáržzit ja juohkásan. Dánge sivas ii galggašii hukset Gistuskáiddi viiddislágan guovloollisvuhtii. Eatnašat dán áigge dovdojuvvon áitativuloš šlájain leat plánenguovllu olggobealde, muhto báikki alde fitnamiid oktavuođas gávdnojedje om. šlájat plánenguovllu siskkobealdege.

Gistuskáiddi vielteguovllu lassin mínnasanveara čuožáhat das lahkosiin lea Bađđá johkaleahki. Leagis lea gávdnon goittot okta áitativuloš šládja (2000). Johkaleagi gáttit leat hui šattolaččat, ja leagis gávdno ee. njálggaháirttas, rásselávki, boska ja leaibi. Maiddái eará uhcit johkarokkit ja suddančáhcerokkit Gistuskáiddis ja Báktewáris leat mínnasan veara.

Ávžžuhus: Hukset sáhttá Geavŋjá ja Bađđá johkaleagi gaskasaš guvlui, jos huksejuvvo geainnu lahkosiidda duolba soahkevuovdái. Maiddái Guošnjárgga guvlui sáhttá vehá hukset. Njárgageahčái ii galggašii goittot hukset. Huksema dahje earáge olbmodoaimma ii dan sadjái galgga eisige čujuhit Gistuskáiddi bákte- ja juovvavilttiide. Gistuskáiddi guovllu sáhtášii várra suodjalit, dalle ággan lea guovllu šaddošlájaid máŋggabealatuvohta ja garra šaddangáibádusat (gálkaeana) ja áitativuloš šlájaid gávdnon. Suodjalanguovlu galggašii ollit plánenguovllu máttabeallai. Dasa lassin vieltejuovat leat vuovaldelága 10 ſ:s oaivvilduvvon čuožáhat (juovat). Erenoamážit Tenoharju ja Badje-Jalvi gaskkas gávdnojít erenoamáš áibmadas vielteguovllut. Maiddái Bađđá johkaleahkái ii galgga hukset. Bađđá guovllus luo-merken lea doarvái dorvvastit guovllu luondduárvvuid.

Govva 4: Bađđá johkaleagi njálmmádat. Johkaleagis gávdnojit máŋggat hárvenaš šattut, ee. rásselávki.

Eará mearkkašahti čuozáhagain, mat eai leat ovdal Badjegeavgnás inventerejuvvon, sáhttá mánnašit dáid guovlluid (guovllut leat rájiduvvón Gistuskáiddi nr 6 guovlorájideami sisá):

Báikkuid miesttaluvvan goike gieddi. Guovlu lea muhtun muddui njáskojuvvon. Giettis šaddet stuorra lagežat ja vuollegris reatkkát ja dasa lassin ee. bađverássi, boallorássi ja beatnatjoknja. Guovlu lea mearkkašahti kultureanadat ja dan galggašii doallat rabasin. Hukset sáhtášii dainna ákkain ahte duovdda bisošii rabasin, muhto huksenbáikki galggašii dárkkistit vuđolačcat báikki alde.

Ávžžuhus: Eai sierra lávvamearrádusat.

Boares gieddeguovlu, mii góibida ordnema. Miestagat leat báikkuid juo hárvejuvvon. Šattolaš giettis šaddet ee. boallorássi, gollerássi, váđot, čuotnjáträssi, boaresgállráSSI ja fiskesviola. Gietti čađa golgá smávva ádjagaš. Guovlu lea mearkkašahti kultureanadat ja galggašii dollojuvvot rabasin.

Ávžžuhus: Sáhtášii goittotge vehá hukset.

Lagešvuovdi, gos šaddet stuorátge soagit. Soahkevuovddi čađa manná bálggis góddái, gos lea fatnasa čáhcái luoitinsadjí. Soahkevuovdi lea báikkuid hárvejuvvon ja dan galgá atnit eanadaga dáfus móvssolaš guovlun.

Ávžžuhus: Eai sierra mearrádusat.

Boares miesttaluvvan gieddi. Giettis šaddet dárkonvuloš čievračoavdda ja eará šlájain sáhttá mánnašit fiskesviola, beatnatjona, duottarsáhpala ja váđoha. Gietti galggašii ordnet.

Govva 5: Badjegeavgnjás johkavielttit leat ceggosat ja juvvii.

7. Pađđá johkaleahki-Goržán

Bađđánjálmmis gitta Goahppelašsavvonii Deanu gáttit leat hui ceggosat ja danin lea váttis hukset lasi. Dan manjrá gitta Osmái gáddevilttiid ceakkusuuohta ii hehtte huksema ja guovllus šaddet dábálaš lagešvuovddit. Gáva guovllus gávdno maiddái LSL:s oaivvilduvvon sáttogáddi (g. govva 6).

Osmá ja Gáva gaskkas goabbat bealde geainnu šaddet vuolleqis soagit ja reatkkát. Dáin rássegittiin ja beallekulturgittiin gávdnojít moanat sierra čoavddarássešlájat (ee. suoidnečoavddarássi ja čievračoavdda). Maiddái Gorzáma guovllus gávdno suoidnečoavddarássi. Rátnojoga oarjjabealde lea olbmo hábmen bákti, mas šaddá ee. gollenarti ja nástenarti. Stálojoga suddancáhcerokkis lea 1 áitatvuloš šladja (1998). Junttejoga njálmádagas lea maiddái 1 áitatvuloš šladja. Dat gávdno guovtti sajis.

Gonagasgeadđgi njárgaguvlui lea gilvojuvvon beahcevuovdi. Guovlu lea goike guolbba ja viehka hearki erošuvdnii ja gollamii.

Guovllu oalgejogain sáhttá mánnašit Goahppelašjoga, man siste šaddá goittot guovtti sajis njálggaháurttas. Maiddái leaibi šaddá báikkuid.

Erenoamážit Törmälä - Gáva guovllus Goahppeloavvi vielttit leat ceggosat. Goahppeloavi lea sullii 420 m alu. Dan vielti lea juvvii ja jalget, muhto ii nu go Gistuskáiddi guovllus, iige dat leat šaddošlájaid dáfusge álggage nu dehálaš guovlu go Gistuskáidi. Šaddogeardin lea eanaš lagešvuovdi. Gáva máttabealde gitta Gorzámiit gáddegovllut leat ceggosat ja šaddogeardin dábálaš lagešvuovdi.

Ávžžuhus: Dasttán geainnu lahkosiin sáhttá várra hukset viidátge, ja ovdamearkka dihte Goahppelašsavvona nuorttabealde gitta Osmá rádjái sáhttá hukset. Gáva buohta lea gáttis maiddái luonddudilálaš sáttogáddi, mii lea LSL:s oaivvilduvvon čuozáhat. Gonagasgeadđgi ja Gáva gaskasaš guovlu heive maiddái huksemii. Gáva guovllu rássegieddi lea LSL:s oaivvilduvvon eallinbiras ja galggašii merkejuvvot SL-merkemiin. Dasa lassin Goahppeloavvi vielteguovlu lea vuovdelága 10 Š:s oaivvilduvvon juovvaguovlu ja galggašii merkejuvvot luo-rájidemiin.

Govva 6: Gáva guovlu. Dievasmahttinhuksen heive guvlu. Gova sáttogáddi lea LSL:s oaivvilduvvon čuozáhat.

Govva 7: Gonagasgeadggi njárgaguovlu. Guovlu heive luopmoviessohuksemii. Ovddabealde oidno dološ dulvestealli.

Rássegieddeguovllu goabbat bealde geainnu Gávas baicce gal galggašii guođdit huksema olggobeallai. Gáva ja Goržáma gaskii ii galggašii hukset, dasgo guovlu lea márssolaš lottiid dáfus iige dat ceakkusuoda dihte heive oalle bure luopmoviessohuksemii.

8. Goržánláddo guovlu

Goržánláttu lea smávva láddoš geaidnoguoras. Das leat šattolaš gáttit. Láddos davásguvlui gitta Deatnogáddái ja oarjin Gánegurrii ja máddin Áibmejohkii guovlu heive huksemii. Deanu vielltit eai leat menddo ceggosat. Muoradahkan leat eanaš gilvojuvvon beahcevuovddit. Guovllu eanavuodđu lea eanaš sáttu, ja danin guovlu ii gierdda menddo garra geavaheami. Geomorfologalaččat guovlu lea johkadoaimmaid gearddástuhttin eanaávnnašguovlu. Rátnonjárgga nuortadavábeale vielti ja Uhca Áibmejotoaivvi nuortadavábeale vielltit leat ceggosat huksemii, muhto dat leat juo lagabui kilomehtera duohken Deanus.

Govva 8: Goržánláttu oidno áibbas gova bajágeahčen. Dievasmahttihuksen heive guvlui.

Ávžžuhus: Goržánláddo guovllus ii leat sierra dárbu ráddjet gáddehuksema, go beare ovdalis mánnašuvvon láttu ja bákti báhcer huksema olggobeallai. Gáddehuksemis galgá maiddái váldit vuhtii dan, ahte geaidnu manná dáppe juoba 700 m duohken Deanus ja guovlu lea viehka lahka, sullii 3 km duohken Ohcejoga girkosiiddas. Deatnogáttit eai dáidde leat LSL:s oaivvilduvvon eallinbirrasat. Galgá goittot fuomášit ahte Áibmejoga sisá ja áinnas joganjálbmái ii oacčo hukset. Áibmejohka ollislaččat gieđahallojuvvo čuovvovaš bihtás.

9. Áibmejohka ja Ohcejoga girkosiidda guovlu

Measta miehtá Gávas gitta Áibmejohkii geainnu bajábeale vielttit leat ceggosat, alážat leat 330-340 m alu. Jalges duottar lea viehka vuollin, erenoamážit Áilegasas buohta. Áilegasas leat maiddái valjis bákteihtimat. Geomorfologalaččat miellagiddevaš čuozáhagat leat Goatneljávrri njárja ja Gárnjárga, Ohcejoga girkosiiddas nuorttasdavás. Guktot dáidet leat riegádan jiehkkejohkadoaimma dagahan gearddadagain ja muhtumassii jiekŋaáiggi manjá dáhpáhuvvan johkadoaimma gearddástuhttin ávdnasiin. Šaddogeardin lea eanaš soahkevuovdi.

Oasseguovllu oarjjageahčen Áibmejohka lea guovllu sihkkarit eanemus miellagiddevaš čuozáhat. Dan gáttit leat šattolaččat, muhtumassii rođuláganat. Johkaleagi šlájain sahttá mánnašit ee. rásselávkki ja erenoamáš hárvenaš dahje juo sogahuvvan jassanartti. Dan leat manjimuš áican 1970-logus iige šlädja gávdnon geassitge (2004). Áibmejoga gáttiin ja njálmmádagas lea rođulágan šaddogeardi. Doppe gávdno ee. suotnjoruški, vádot, beatnatjokŋa, fiskesviola, rohtoviola, boallorássi ja boaresgállarássi. Detnui luotti vielti lea rássegiettilágan, ja das lea ovdal šaddan márjjáčoavdda, muhto dat ii gávdnon geassit 2004.

Govva 9: Guldal Áibmejoga guovlu

Guovllus lea maiddái smávva rássegieddi, mas šaddet valjis reatkkát, muoh tacivzagat ja suoidnečoavddarásit. Joganjálmmis lea hui várddus Deanu ala, duohken oidno Sámešaldi Áilegasa vuostá. Joganjálmmi birrasat leat maiddái kulturhistorjjálaččat hui mearkkašahttit. Áibmejogas lea maiddái geologalaš mearkkašupmi. Áibmejohnjálmmis lea láttasadji. Áibmejoga alde Guldal is lea mearkkašahtti čáppa boares šilljobiras ja gieddi. Šilljobirrasis leat boares árbevirolaš visttit, mat ovddastit mearkkašahtti ohcejohkalaš kultureanadaga.

Ávžžuhus: Áibmejoga leagi ja njálmmádaga galggašii suodjalit dan máŋggabealat ja rođulágan šattuidis dihte. Dasa lassin johkaleagis sáttá gávdnot erenoamáš áitatvuloš jassanarti. Luo-merkemii lea dárbu Áibmejoga leahkái ja njálmmádahkii.

Ohcejoga girkosiidda birastahttet nuortan Ohcejohleahki ja Áilegas, oarjin badjánit duoddarat ja davvin golgá Deatnu. Váldogeaidnu 4 guorada Ohcejotrokki, muho čoahkkebáikái boađedettiin jávká johkaroggi eanadagas. Ohcejoga girkosiiddas ássanbáikkit leat čihkosis giligovas. Váldogeaidnu 4:s earránit geainnut ássanguovlluide. Ássanguovllut heivejit bures lagešduovdagiaidda ja visttit báhcet lagežiid sisa. Lagešvuovddit leat guđđojuvvon šaddat šilljobirrasiidda ja daid gaskii. Seammás go šaddogeardi gokčá oinnolašvuoda, de seammás dat maiddái suddje johtolatválas. Girkosiiddas johkaroggi lea čáppis ja doppe lea suhkkes šaddogeardi, ee. gávdno alitvuodjalasta, boallorássi, beatnatjoknja, honnetrássi ja gieddedádir.

Váldogeaidnu 4 nohká Ohcejoga girkosiidii Deanu rasttildeaddji Sámešaldái. Sámešalddi luhtte lea eanadaga čuolbmasadji, gos lea várddus sihke bajás ja vulos Deanu. Oidnosa Busteldearpmi alde Gáregasnjárgga guvlui hálldaša Sámešaldi, duogážin Deanuleahki ja duohken Áilegasa guoskameahttun vielttit. Ohcejohnjálbmi lea riikkaviidosaččat mearkkašahtti ovdahistorjjálaš suodjalanollis-vuohita. (Ohcejoga birasbargguid oppalašplána 1998, 9).

11 B. Boaresbáikki gieddi

Girkosiidda eanadaga dahket geasuheaddjin párrkalágan lagešvuovddit, ovda-mearkka dihte geaidnoguoras rávvengoadi ja searvegottedálu buohta. Gili guovddáža Ohcejoga bealde gilidálu ja Uulan Säästö duohken lea hui ceakkus

Ohcejohkii, dás joatkašuvvá duolba vuovdeguovlu gitta joga rádjai. Guovlu lea lávttas, šattolaš ja báikkuid jeaggiluvvan. Guovllu máttageahčen lea Boaresbáikki gieddi (11 B). Giettis šaddá riikkaviidosaččat áitatvuloš ja ráfáidahtton nuortasiemanásti ja guovllu dásis áitatvuloš bealdosuorbmarássi. Guovlu lea maiddái merkejuvvon Ohcejoga ovdahistorjjálaš ja historjjálaš suodjalančuožahagaid logahallamii. (Lapin perinnemaisemat 1999, 209)

Govva 10: Boaresbáikki mágssolaš árbeeanadat.

11C. Busteldearpmi reatkágieddi

Busteldearpmi máttabealde lea viiddislágan reatkágieddeguovlu, gos gávdnojít mágssolaš beaiveloddešlájat. Guovllus lea maiddái luonddusuodjalanlágas oaivvilduvvon reatkágieddi.

Ávžžuhus: Lappi árbeeanadagaaid inventeremis (1999) gieddi lea árvvuhuvvon eanagottálaččat mearkašahti čuožáhahkan. Guovllu galgashii rájidit luo-rájidemiin. Busteldearpmi gieddeguovlu galgá lávas merkejuvvot luo -rájidemiin.

Girkosiidda nuorttabealde sáhttá hukset geainnu ja gátti gaskkas gitta Niemelä dálú rádjái. Šaddogeardi lea viehka dábálaš. Dalán Niemelä nuorttabealde geaidnu lea linnjáduvvon nu lahka joga ahte ii leat vejolaš hukset. Maiddái geainnu ja vieltti gaskasaš guvlui ii galgga hukset eanadaga ja geomorfologalaš sivaid dihte Viđgaveainjálmmi rádjái.

Gárnjárgga buohta lea geainnu ja gáttis gaskkas viiddislágan gáddestealli, mas dán áigge leat moanat visttit. Guovllu šaddogearddi sáhttá atnit dábálazzan. Gárnjárgga davábealde Laitila buohta lea Deanus Gárnjársuolu, mii lea vuollegaš ja bahá dulvot ja danin dohko ii galgashii hukset. Dasa lassin Deatnoroggi sáhttá rievdat dan mađe ollu johkaerošuvnna ja gearddástuvvama dihte ahte suolu sirdašuvvá Norgga beallai. Guovllus eai leat LSL:s oaivvilduvvon eallinbirrasat.

Laitila dálú nuortadavábealde eai leat šaddogearddi dáfus erenoamáš miellagiddevaš guovllut. Deanu vielteguovllut leat ceggosat ja huksen rievdadivčii guovllu mealgat eanadaga dáfus ja geomorfologalačcat. Luosnjársavvona barta lea áidna vejolaš sajis.

Eará čuozáhagat Girkosiidda guovllus:

1) Gohttenguovllu šiljus lea árbevirolaš dállu ja šilljobiras. Dállu lea oassi árbevirolaš eanadagas ja muittuha boares huksenvieruin.

Ávžžuhus: *Eai sierra lávvamerkemát.*

2) Máttil Girkosiidii boađedettiin gurut bealde geainnu lea boares árbevirolaš dállu, man ovddabealde lea soahkegieddi. Ohcejoga birasbargguid oppalašpláanas (1998) soahkeguovlu mánnašuvvo dikšojuvvon. Divšsu haga dat lea goittot beassan sakka miesttaluvvat. Dasttán dálú lahkosit gal leat baicce dikšojuvvon.

Ávžžuhus: *Eai sierra lávvadoaimmat.*

3) Gálgojohka lea čáppis. Ájarokkis šaddet sámmálat. Ádjaga siste lea šattolaš rođulágan šaddogeardi Ája lea čiekŋalis skurčcus. Ájarokki davábealde lea ássanvisti ja máttabealde ávdin boares dállu. Gálgojohka luoitá Ohcejohkii. Ádjaga siste šaddet stuorra soagit ja dasa lassin gávdno fiskes- ja rohtoviola, davvedálvvut, boaresgállarássi, suotnijoruški, beatnatjoknja, vuovdegáiskkit, boallorássi ja čuotnjátrássi.

Ávžžuhus: *Ájaroggi dáidá leat vuovdelága 10 §:s oaivvilduvvon čuozáhat, ja galggašii rájiduvvot luo-rájidemiin.*

4) Dasa lassin sáhttá mánnašit Goatneljávrri ja dan viehka viiddis rássegiettelágan duovdagiid láddo oarjja- ja oarjedavábealde. Láddo birrasuin šaddet maiddái stuorra soagit. Šaddošlajain sáhttá mánnašit ee. suoidnečoavddarási ja čievračoavddarási. Goatneljávri lea mágssolaš maiddái lottiid dáfus; das leat mánnggalágan čáhcelottit.

Ávžžuhus: *Kártii merkejuvvon rássegieddeguovlu dáidá leat LSL 29 §:s oaivvilduvvon čuozáhat (rássegiettit) ja danin dohko ii galggašii hukset.*

5) Gárnjárggas lei ovdal feargasadji ja dán ášši galggašii "muitit" ovdamearkka dihte muitodávvaliin.

Govva 11: Goatneljávrri guovlu. Láddogáddái ii galggašii hukset iige maiddái láddo birrasiidda.

Govva 12: Gárnjárgga guovlu. Guovllu sáhttá dievasmahttit huksemiin.

Inventerema dievasmahttin

Jođus leahkki girkosiidda sajádatláva várás lea dahkkon luonddučielggadus (Faunatica Oy 2012).

Guovllus áicojuvvojedje oktiibuot 6 luondduárvoluohkáide I ja II gulli, guovllu-guovdasaččat márssolaš dahje báikkálaččat mearkkašahhti márssolaš luonddutiipabáikki.

Guovllus áicojuvvojedje oktiibuot 24 fuomášanveara luonddutiipabáikki. Cielgadeamis áicojuvvon luonddutiipabáikkiin stuorámus oassi leat gáržit ja daid mearkkašupmi luonduárvvuid dáfos lea lagamusat báikkálaš.

Cielgasit mársoleamos luonddubáiki guovllus lea eanagottálaččat márssolaš Boaresbáikki árbebiotohpa birastahti vuovdebihtáidisguin. Márssolaččat leat Ohcejohsiskkooččat vieldti goarddabirrasat, ájarokki rohtuolisvuhta, guokte gáržes, šattolaš luonddutiipabáikki ja luondučohkiidussan eahpedábálaš, viiddis ja gárgolágan goikan gáddi. Báikkálaččat márssolaš báikkiin eanemus fuomášanveara leat suovkaluvvi rássegiettit ja geologalaččat miellagiddevaš buolžaroggilágan guovlu. Njealji luonddutiipabáikái gullá maiddái čáhcelága mielde suodjalanláhkái luonddudilis leahkki johka- dahje ájaroggi.

Loddešlajain áicojuvvojedje čalmmis adnojuvvon gáddeviroš ja fuomášanveara loddešlädja cizásfálli. Luonddutiipaáiccuid ja soaittáhat loddeáiccuid vuodul oassi Ohcejoga gáddegovllus sáhttá leat lottiid dáfos mearkkašahti guovlu.

Guovllus áicojuvvojedje golbma fuomášanveara beaiveloddešlája: davveiehpabeaiveloddi, davveunnagollesoadjá ja sahpalbeallemuohcu. Šlájaid dáfos dehálaččat leat jalga goarddaguvvut. Heivvolá eallinbirrasat leat nappo huksejuvvon guovlluin, šlájat eai ceavzze luonddudilis leahkki guovlluin daid suojsvuoda geažil.

Luonddubáikkit leat válddahallojuvvon dárkilabbot luondučielggadanraporttas (Faunatica Oy, 2012).

Čuovvovaš čuozáhagat M, R ja X (X1+X2), mat čuvvot čielggadeami ávžžuhusaid ja mat leat guovlluguovdasaččat márssolaččat luohkáin I-II sihke báikkálaččat márssolaččat luohkás III, leat lasihuvvon oasseoppalašlavvakártii luo-merkemiiguin:

- A. šattolaš rohtodielkkut, vuovdeláhka, árvoluohkká II, gollamii hearkkes guovlu
- B. goarddavieittit, árvoluohkká II, gollamii hearkkes guovlu
- L. jalgalágan jeakkit, vuovdeláhka, čáhceláhka, árvoluohkká II, gollamii hearkkes guovlu, 3-oasat čuozáhat
- M. šattolaš rohtodielkkut, vuovdeláhka, árvoluohkká III, gollamii hearkkes guovlu
- N. sóatto- ja juovvaguovvut: maiddái goarddavieiti, vuovdeláhka, árvoluohkká II, gollamii hearkkes guovlu
- R. ádjagiid ja ájastagaid lagašbirrasat, vuovdeláhka, čáhceláhka, árvoluohkká III
- S. eanagottálaččat márssolaš árbeeanadat: gieddi (Boaresbáikki gieddi), árvoluohkká I
- T. oasil eanagottálaččat márssolaš árbeeanadat: šattolaš rohtodielkkut, ádjagiid ja ájastagaid lagašbirrasat (Boaresbáikki gieddi), vuovdeláhka, čáhceláhka, árvoluohkká I, gollamii hearkkes guovlu
- U. šattolaš suhkkes vuovddit: sitno- ja suidnevuovdi, vuovdeláhka, čáhceláhka, árvoluohkká II, gollamii hearkkes guovlu
- W. juovvaguovvut, goarddabirrasat, eanaávnnaasláhka, Vuovdeláhka (oasil), árvoluohkká II
- X. giittelit, goike gieddi (rássegieddi), goarddavieiti (geaidnoguorra), árvoluohkká III

Davveiehpabeaivelotti eallinbirasin doaibmi huksejuvvon geaidnoravddat ja - guorat 1 ja 11 leat merkejuvvon luo-merkemiiguin. Jalgtavuohta ja goarddahat leat davveiehpabeaivelotti ja máŋggaid earáidge fuomášanveara beaiveloddešlájaid dáfos sakka dehálaččat. Geaidnoravddaid galgašii seailluhit jalgadin ja sáttovuođđosažžan, go dalle dat doaimmašedje beaivelottiid johtingeaidnun sierra eallindilkkožiid gaskkas. Erenomážit galgašii garvit davveiehpabeaiveloddái

heivvolaš eallindilkkožiid cuovkaneami, ja danin šládjii dál heivvolaš čuožáhagaid dikšun lea dehálaš.

Áitavuloš ja ráfáidahtton nuortasiemanástti dehálaš šaddanguovllut leat merkejuvon s-1 -merkemiin suodjaluvvon guovlun. Čielggadeami oktavuodas máŋgat áitavuloš čoavddarásiiid šaddanbáikkit áicojuvvojedje Boaresbáikki árbebiotohpas govadagas S. Maiddái Njuorggángeaidnoguoras leahkki rássegieddeguovllut govadagain X1 ja X2 leat ainge eallinbirasin čoavddarásiide heivvolačcat. Govadagat gáibidit jeavddalaš dikšuma (láddjema dahje guođoheami), vai čoavddarásit ja eará árbebiotohpaid šaddošlájat sahttet ceavzit maiddái boahttevuodas. Govadagas X galggašii maiddái dahkat vuodđoordnen, dat lea ee. muorralánjáid čuohppan.

Girkosiidda gillemihttema guovlluide lea čállojuvvon luondočielggadus (Maire Puikko 2016). Niemel guovllus lea gáttis sneaida Luonddusuodjalanalága 29 § mielde suodjaluvvon luonddudilis leahkki sáttogáddi sihke gáddedearpmis reatkágieddi. Seammaláhkai Máttajávrri dávágeaže gáttis lea luonddudilis leahkki sáttogáddi. Dasa lassin guovlluin gávdnojedje meahccelága mieldášaš johka- dahje ájaroggebirrasat gáddejeakkit ja rohtodielkkut.

10. Luosnjársullot ja Veahčat

Dán oasseguovllus duottarvielti badjána ceggesit geainnus. Alimus duottaralážat leat badjel 300 m alu. Jalges duottar ollá viekha lahka geainnu. Erenoamážit Veahčatnjunnása buohta vielteguovlluin lea jalges duottar measta gitta geainnu rádjai. Veahčaha oarjjabealde lea laggojuvvon bákti geainnu lahkosiidda. Bákti lea mívssolaš lottiid ja šattuid dáfus. Bákteinetti galggašii geahččalit suodjalit, dasgo das šaddet moanat hárvenaš šattut de go duottarráktodealgi, duottarbihkkarássi ja báktenarti. Šaddogeardi lea jalges duoddara vuolábealde eanaš soahkevuovdi. Áinnas Veahčajoga njálmmádagas šaddet stuorra soagit.

Luosnjársulluin ja Gárnjársullos šaddet viidát reatkkát ja dain leat rássegiettit, main šaddá ee. suoidnečoavddarássi ja márjáčoavdda. Dasa lassin lea ollu eará šlájat. Sulluin lea bargojuvvon guollebivdduin ja guođohuvvon oamit, man manus dohko lea báhcán divrras kulturbiras (Arvokkaat maisema-alueet 1992, 1998). Guovllu guođoheamis galggašii goittot fuolahit. Sullot dáidet leat maiddái LSL:s oaivvilduvvon luondduttiipa (luonddudilálaš sáttogáttit).

Veahčat lea smávva geasuheaddji giláš Veahčajoga njálmmádagas, duogážin Norga beale duoddarat. Gilis leat árbevirolaš visttit ja fanasduddjonkultuvra. Veahčahis barget maiddái mátkeealáhusain.

Veahčajogas lea viiddis njálmmádat, man davábealde lea leahkedeavdda Riđunjárga, mii lea čohkiidan muhtumassii buolžáávdnsasiin ja muhtumassii Deanu fievrídan ávdnasiin. Riđunjárggas lea Deanuleagi áidna máttabealevielti Suoma bealde. Veahčajoga siste leat suhkkes rođut ja dulveniittut. Veahčaha guovllus leat valjis kulturbirrasat ja gieddeguovllut. Veahčajoga njálmmádrohtoguovlu gullá Naturai (g. ovdalis). Guovllus gávdnojít hárvenaš šattut, main sáhttá mánnašit dárkonvuloš davverásselávkki. Dan mihtilmas šaddanguovllut leat giliid rássegiettit ja gáttit. Dasa lassin guovllus gávdnojít earáge rohtošlájat dego vuogodolgi (davimus dovdojuvvon gávdnonguovlu) ja nuortasiemanásti (davimus dovdojuvvon šaddansadji) ja dasa lassin gávdnojít ee. boaresgállárássi, bađverássi (sp.) jna. Veahčajoga gáttis saddá máŋgagge sajis rásselávk.

Veahčahis leat maiddái valjis eallišlájat, áinnas loddešlájat.

Govva 13: Luosnjársullot. Guovllu galggašii geahčalit suodjalit. Gáddegouovllut leat LSL:s oaivvilduvvon luonddutiipa

Govva 14: Veahčajoga njálmmádatguovlu.

Ávžžuhusat:

1) Veahčaha gili guvlui njárgii sáhttá várra hukset dálá visttiid oktavuhtii. Guovllus lea kultureanadat ja geasuheaddji gilibiras, mii gierdá vel muhtun muduai lassehuksema. Buot boares sámedáluid šilljobirrasat leat suodjalan veara daid kulturárvvuid ja šaddošlájaid vuodul. Gili davágeahčen lea rođulágan guovlu, gos šaddet ee. boallorássi, fiskesviola, váđot ja beatnatjoknja. Divrras birrasat ja ee. áitatvuloš šlájat gávdnojít Na-tura-guovllu olggobealdege. Erenoamážit gánnáha deattuhit Natura-guovllu oarjjabeale niitoguovllu (niitorohtu), mii lea sullii 18–20 ha viiddu. Maiddái dát guovlu lea válđojuvvon kártii mielde ja galggašii rájiduvvot luo-rájidemiin. Dasa lassin kártii leat rájiduvvonen guovllut Veahčajoga siste maiddái mearkkašahtti čuozáhahkan, masa sáhtášii maiddái jurddašit luo-merkema.

2) Veahčajoga njálmmádatrođu (g. teavstta álgooassi ja guovlorájidančuovus) galgá rájidit Veahčaha (FI 130 2008) Natura-guovllu rájidandieđuid mielde. Natura-guovlu gokčá guovllus sullii 14 ha ja lea eanaš ng. dulverohtu. Guvlu ii galgga hukset. Guovlu galgá merkejuvvot SL-merkemiin.

3) Veahčatnjunnásá báktevielti ii heive huksemii. Vielti lea báikkuid menddo ceakkus huksemii. Guovlu lea mávssolaš lottiid ja šattuid dáfus. Čuozáhat dáidá leat vuovdelága 10 ſ:s oaivvilduvvon (ceakko vielti). Guovllu suodjaleamige sáhtášii jurddašit.

4) Luosnjársulluin ja Gárnjársullo leat viidát reatkkát ja rássegiettit, main šadet suoidnečoavddarásit ja márjjáčoavdagat. Dasa lassin leat ollu eará šlájat. Sulluin lea bargojuvvon guollebivduin ja guođohuvvon oamit, man manus dohko lea báhcán divrras kulturbiras. Luosnjársulluide ii galggašii hukset. Sulluid suodjaleami dahje goittot luo - merkema geavaheami galggašii jurddašit LSL 29 §:s oaivvilduvvon eallinbirasin (sáttogáddi, reatkágieddi).

5) Ridunjárgga buohta lea Deanuleagis Suoma bealde hárvenaš máttabeale vielti. Vielttis šadet máŋggat hárvenaš šattut, ee. moanat vildaguotašlájat. Guovllu suodjaleami galggašii jurddašit, muhto luo-rájideapmi maiddái dáidá dorvvastit guovllu luonduárvvuid seailuma. Áibbas plánenguovllu davágeahčen lea maiddái viiddis luonddudilálaš sáttogáddi.

Luosnjársulluid buohta geainnu ja Deanu gaskii Njallajoga njálmmis sullii 500 m vulosguvlui gal baicce sahtášii hukset. Maiddái Veahčaha guovllu davábeallái duoddara beallái sahttá hukset. Dat heive duovdagiid dáfus huksemii ja doppe šadet dábalaš lagešvuovddit. Dasa lassin dievasmahttinhuksema sahttá čujuhit Veahčaha láigobartaguvlui. Veahčaha njálmmádatroðus sahtášii leat oahpistandávval Natura-guovllu birra. Natura-guvlui dahje gili rohtui sahtášii vuodđudit smávvalágan luonddubálgá, mas sahtášedje leat oahpistandávvalat muitaleamen ovdamearkka dihte Natura-guovllu sárgosiin, šaddogearddis, geomorfologijias ja hydrologijias.

Govva 15: Čáppa báktevielti Veahčaha guovllu máttabealde.

Govva 16: Veahčajoga njálmmádatguovlu. Guovlu gullá eanaš Natura 2000-prográmmii.

OHCEJOGA OASSEGUOVLU

11. Ohcejoga girkosiida – Máttajávri

Ohcejoga girkosiidda máttabealde lea viiddis jiehkkejohka- ja johkaávdnasiid gearddástuvvanguovlu. Bákki alde fitnamiid oktavuođas eai Ohcejoga oarjjabeale gáttis Ohcejohnjálmmi ja Máttajávrri davágeaži gaskkas gávdnon luonddubirrasa dáfus menddoge mearkkašahti luonduárvvut. Dan sadjái juo ovdalis máinnašuvvon leahkedeavdaga sáhttá atnit geomorfologalaččat viehka miellagiddevaš čohkiideapmin. Čohkiidanollisvuodas leat moanat leakkit ja daid gaskasaš čorut. Áibbas oasseguovllu máttageahčen lea Máttatguoikka guovlu, gosa ii galggašii hukset.

Máttajávrri davábealde lea čáhceháhkama dáfus dehálaš bodnečáhceguovlu (Ohcejohka 12889001). Guovlu lea čohkiidan Ohcejohleahkái gearddástuvvan sáttoja čievraeatnamis. Gearddádat lea viiddis ja dássidis čohkiideapmi, mas leat dievva gobit. Gearddádaga ávdnasat leat šaddan jiehkkejohkaváikkahuusas. Johkadoaibma hábme guovllu dađistaga. Joga nuorttabealde Áilegasa vielteguovlluide ii galgga hukset. Vielteguovllut leat márssolaččat lottiid dáfus. Geainnu oarjjabeale vielteguovllut eai heive huksemii.

Govva 17: Ohcejoga girkosiidda ássanbáikkit johkадearpmi alde. Joga mohkkáivuohta oidno čielgasit.

12. Máttajávri

Máttajávri hábme eanadagaid čáppa ollisvuoden. Eanadatárvvuidis lassin Máttajávri ja dan gáddegouovllut leat mávssolaččat maiddái kulturhistorjjálaččat ja lottiid ja šattuid dáfus. Kulturhistorjjálaččat mársoleamos čuozáhat leat boares báhppala girkostobut Máttajávri oarjabeale gáttis. Dat gullá maiddái Natura 2000-guvlui. Erenoamážit guovlu lea davvegiehpabeavelotti suodjalanguovlu. Dasa lassin guovllus gávdno okta áitavuloš šaddošládja. Boarrásiidsiidda gáddi lea luonddusuodjalanlágas oaivvilduvvon čuozáhat (čuozáhat 12A). Guovllu rájideapmi lea gaskan (geassi 2006).

Luonddueanadaga guorahaladettiin sáhttá gávnnahit ahte oppa jávreguovlu hábme oktilaš ollisvuoden. Lottiid dáfus mávssolaččat leat erenoamážit jávri nuorttabeale ceakko vielteguovllut.

Šaddogearddi dáfus gánnáha mánnašit Čáhkáljoga vielteádjaga. Erenoamážit dan njálmádagas lea viehka máŋggabealat šaddogeardi, mas sáhttá mánnašit ee. boaresgállárasi, bađverási, boallorási, fiskesviola ja čuotnjátrási.

Ávžzuhus: Dievasmahtinhuksen livččii vejolaš hotealla oktavuhtii, muhto muđui ii galggašii mielas hukset dasstán Máttajávrri gáddegouovlluid lahkosiidda. li goittot gábit sierra lávvamerkemiid. Boarrásiidsiidda gáddi galggašii merkejuvvot luo - rájidemiin.

Báhppala Girkostobuid guovllu oktavuhtii ii galgga hukset ja guovlu galgá merkejuvvot SRS-merkemiin ollásit, nu ahte dat gokčá árbeeanadatguovllu ja Natura-guovllu. Čáhkáljoga vielteája dáidá leat vuovdelága 10 §:s oaivvilduvvon čuozáhat ja luo - rájideapmái lea dárbu.

Inventerema dievasmahttin

Jagi 2012 inventerema, man Meahciráđđehus (Liinu Törvi) dagai guovluidasas, vuodul Máttajárris leahkki luo-čuozáhaga ráját leat viiddiduvvon.

Máttajávri sáttogáttis leat šaddansadjái mihtilmas šlájat, ee. duottarsáhpal (*Astragalus alpinus* subsp. *arcticus*), duottarsillan (*Silene acaulis*), busságeahpil (*Antennaria dioica*) NT, honnetrássi (*Thymus serpyllum* subsp. *tanaënsis*) ja sávzzasinut (*Festuca ovina*). Luonddutiippaid áitavulošvuoden árvvoštallamis (Raunio 2008) jávriid sáttogáttit –luonddutiipa lea Davvi-Suomas árvvoštallon čalmmis adnojuvvomin (NT).

Govva 18: Girkostobuid guovlu.

13. Námmájávri-Suolojávri

Námmájávri lea Máttajávrri máttabealde. Dan gáddegouovllut leat riegádan johkadoaimma gearddástuhettin eanaávdnasiin. Jávrri morfologijai mihtilmas hámit leat seakka sáttobájnkkat ja daid gaskasaš luovttat. Šaddogearddi dáfus Námmájávri guovlu lea viehka dábalaš lagešvuovdi. Suolojávri buohta geaidnu manná lahka gátti. Jávrri nuorttabealegáttis leat coages luovttat, main šaddet čahcešattut. Dáid luovtaid galggašii guođdit huksema olggobeallai. Luovttat leat moanaid čahcešaddošlájaid davimus dovdojuvvon gávdnonbáikkit.

Ávžuhus: Šaddogearddi dáfus sáhttá huksema čujuhit Námmájárris gitto Sárelii. Suolojávri oarjabealevielti gal baicce lea menddo ceakkus huksemii ja nuorttabeale coages luovtaid galggašii guođdit huksema olggobeallai. Ii goittot gáibit sierra lávvamerkemiid.

14. Suohpajávri

Suohpajávri nuorttabeale gáddegouovllut leat viehka ceggosat muho šaddogearddi dáfus dábalaš lagešvuovddit. Vieltti mielde luoitá soames duottarája.

Šaddogearddi dáfus sáhttá mánnašit nuortadavábealde guokte láddo Oanehisláddo ja Guhkesláddo, mat leat guktot máttashaddošlájaid davimus dovdojuvvon gávdnonbáikkit. Šattolašvuoda dáfus mearkkašahttit leat maiddái Áttásullo nuortadavábeale guokte ádjaga. Jávrri oarjabealli lea sihke šattolašvuoda ja geomorfologija dáfus dábalaš guovlu.

Čahce- ja gáddešaddogearddi dáfus Ákšoláddo láttoguovlu Jaakkol davábealde lea hui mearkkašhti ollisvuhta. Láddos gávdnojit máŋggat máttaguovlluid čahcešaddošlájat, mat leat dáppe iežaset leavvanguovllu áibbas davágeahčen. Mielkejohnjálmmiss guovlorájideami davágeahčen gávdno okta áitatvuloš šládjá.

Ávžžuhus: Oanehisláddo ja Guhkesláddo oktan gáddegoulluiguin galggašii guodđit huksema olggobeallai daid málssolaš čáhcešaddogearddi dihte. Ládduid suodjaleami galggašii jurddašit. Goittot daid galggašii merket lávas luo-rájidemiin dainna ákkain, ahte dat leat iežaset leavvanguovllu áibbas davágeahčen. Seammaláhkai iežas čáhcešaddogearddi dihte galgá Ákšoláddo guovllu guodđit huksema olggobeallai. Maiddái ovdalis mánnašuvvon guokte ádjaga galggašii merket luo-rájidemiin. Dat dádet leat čáhcelágas oaivvilduvvon čuozáhagat.

Hukset sáhttá jávrri oarjjabeallai goabbat beallai geainnu, ovdamearkka dihte Varpulas máttás ja nuorttasmáttás dálá ássanguovlluid oktavuhtii. Dáid ládduid hárrái galggašii maiddái jurddašit suodjaleami. Muhto jávrri nuorttabeale gáttis Buollánmuotkki birrasii gal sáhttá hukset.

Jaakkol – Buođđobohki

Giđđasajjávrri ja Jorbajávrri nuorttabealde leat eanaš viehka dábalaš lagešvuovddit. Maiddái vieltti áluvuhta lea huksema dáfus vuogas. Eanadaga ja čáhcešattuidis dáfus dehálaš guovlu nuorttabealegáttis lea goittot Guorosvuohpi njárgaguovlu. Dan geažis lea mearkkašahti rássegieddeguovlu (g. 15 A). Guovllus gávdnojít moanat mättaguovlluid čáhcešaddošlát. Gánnáha maiddái fuomášit ahte guovlu lea maiddái beazi lunndolaš leavvanguovllu áibbas davágeahčen, ja nuba ii ovttaskas beziidge oččošii guovllus njeaidit.

Jávrriid oarjjabeale šattolašvuohtan leat dábalaš lagešvuovddit goabbat bealde geainnu, muhto vielteguovlu lea lottiid dáfus mearkkašahti guovlu.

Ávžžuhus: Guorosvuohpi njárgaguvlui ii galggašii hukset, sierra lávvamerkemiidda ii leat goittot dárbu. Buollánmuotkkis máttásguvlui gal sáhttá hukset, ja erenoamážit Jorbajávrri ja Giđđasajjávrri oarjjabeale gáddái sáhttá hukset luonddubirrasha dáfus muhtun muddui. Geainnu oarjjabeale vielteguvlui, guhkkelii gáttis, ii goittot galggašii stuorábut hukset eanadaga ja lottiid dihte.

15 A. Buollánmuotkki árbееanadatguovlu

Buollánmuotki lea Ohcejohleagis riikkaviidosaččat málssolaš eanadatguovllus ja málssolaš kulturbirrasis. Guovlu lea 1 ha viiddu ja dat leat Buollánmuotkki njárggas. Guovlu lea árvvuhuvvon Lappi árbееanadatinventeremis báikkálaččat mearkkašahti čuozáhahkan. Guovlu lea láddjejuvvon jeavddalaččat mašiinnain 1970-logu rájes. Guovlu lea šattuid dáfus viehka málssolaš ja doppe šaddet ollu šlájat, main sáhttá mánnašit ee. fiskesrási, biehtárrási, sávzzasinuha ja gieddedáđira. Mearkkašahti šlájain sáhttá mánnašit vilgesbeaivečalmmi, boallorási, duottarsáhpala, alitbiellorási ja alitgierraga.

Ávžžuhus: Guvlui ii galggašii hukset. Lávas guovllu galgá rájidit luo-merkemiin.

16. Buođđobohki – Gođđunjárga

Buođđobogi ja Gođđunjárgga gaskkas Ohcejohka mohkohallá viehka baskkes johkarokkis. Goabbat bealde johkarokki leat johka- ja jiehkkejohkadoaimma čohkken eanaávdnasat. Guovllus lea dán áigge viehka ollu ássanviesut. Guovllus eai leat báikki alde fitnamiid dahje ovddit dutkamiid vuodul fuomášuvvon mearkkašahti birasárvvut. Áidna spiehkastahkan lea oasseguovllu máttageaže Rássejoga ájaguovlu, vaikko doppe eai gávdonge erenoamáš mearkkašahti šlájat báikki alde fitnamiid oktavuođas.

Ávžžuhus: Dán oasseguovllus sáhttá hukset goabbat beallai joga, muhto erenoamážit jávrri nuorttabealegáddái. Dušše Rássejoga ájaguvlui ii galggašii hukset ja maiddái

smávva ládduid oktan birrasiigun sáhttá guođđit huksema olggobeallai. Rássejoga vuolágeahčen gávdno ovdamearkka dihte vuogodolgi, boallorássi ja stuorra siedđgat; fiskessiedđgat. Fiskessiedđga ja vuogodolgi eai báljo šatta šat davvelis. Luo-rájideapmái lea dárbu.

Gođđunjárgga guvlui sáhttá dárbbu mielde hukset lávgadeappotge, muhto njárga-geažis gitte gietti rádjai ii galggašii hukset. Gođđunjárgga geažis gávdno áitavuloš šládja.

Govva 19: Gođđunjárgga guovlu Geavojávri gáttis

16 A) Jumbál gieddi

Gieddi lea Jumbáljávrri oarjjabeale gáttis. Dálus lea ássojuvvon 1900-logu álggu rájes. Árbevirolaš geavaheapmái lea gullan jahkásaš láddjen. Dán áigge gietti láddjejt soaittähagas. Guovlu lea sullii 2.8 ha viiddu ja dat lea Ohcejoga oarjjabealegáttis Jumbálnjárggas. Guovlu lea báikkálaččat mearkkašahti. Váldošlágjan guovllus šaddet biehtárrássi, sávzzasinut, alitbiellorássi ja gieddejuopmu. Mearkkašahti šlájat leat bađverásit (sp.), alitbiellorássi, duottarsáhpal, márjjáčoavdda, rånesgazzabađvi ja várresuoidni.

Ávžžuhus: Guovllu galggašii merket luo-rájidemiin.

Geavojávri birrasiinnis

Geavojávri lea viehka viiddis ja áinnas dan nuorttabealevielttit leat ceggosat. Nuorttabeale gáttis leat viehka valjis dálá ássanviesut. Guovllus leat viehka suhkkes lagešvuovddit. Seahkalasmuorran leat ovttaskas beazit.

Geavonjárggas lea Turku allaoahpahaga Geavu dutkanstašuvdna. Šaddogeardin lea eanaš suhkkes lagešvuovddit ja seahkalasmuorran áinnas vilttiid vuolágeahčen leat ovttaskas beazit. Geavojávri oarjjageahčái luitet Geavvu ja Čársejohka. Čársejohnjálmmiss lea suolu, gos šaddet máŋggalágan šattut. Johka lea dađistaga hábmemin sullo. Geavonjálmimi guovllus leat rássegiettázat ja eará kulturšaddogearddit, main eandalii dán oktavuodas berre mánnašít Geavonjálmimi gietti (17A).

Geavoleahki ii leat dán oktavuodas kártejuvvon dárkileappot, dasgo dohko ii áinnas galgga viggat hukset šat. Dákko sáhttá dušše mánnašít muhtun gáskešlája, mii šaddá ee. Goaskinbávttis. Dát dáidá leat okta áidna šaddanbáikkiin Uralváriid oarjjabealde.

Šaddogearddi dáfus mearkkašahti čuozáhat lea Cieskuljoga gáiskerohtu. Erenoamážit joga vuolágeahčen leat suhkkes siedgasuovkkat (ee. fiskessiedggat) ja gávdno maiddái vuogodolgi. Dasa lassin gávdno ee. boallorássi, boaresgállarássi, fiskesviola ja eará rohtošlájat.

Cieskuljoga davábealde leat joga ja geainnu gaskkas viehka valjis ássanviesut dahje dutkandoaimma várás huksejuvvon *visttit ja dievasmahttinhuksen lea vejolaš luonduuvvuid dáfus.*

17 A) Geavonjálmmi gieddi

Geavonjálmmi gieddi lea Geavojávrri oarjabeale gáttis. Oassi das gullá Geavu luonddumeahccái. Guovllu lea Meahciráđđehus dikšon láddjemiin, muhto guovlu lea vehážiid fas miesttaluvvagoahčán. Gieddi lea eanaš goikkis muhto báikkuid maiddái lávtas. Válđošlárjan leat biehtárrássi, gieddesitnu, sávzzasinut, fiskesrássi, beatnatnuovčča ja várresuoidni. Mearkkašahti šlájain sáhttá máinnašit ee. márjjáčoavdaga, alitgierraga ja davveruhtarási. Lappi árbreenadatinventeremis guovlu lea árvvuhuvvon báikkálaččat mearkkašahttin.

Ávžžuhus: *Cieskuljoga gáiskerohtui ii galgga hukset. Jearaldagas lea vuovdelága 10 ř:s oaivvilduvvon čuozáhat. Guovllu galggašii rájdit luo-merkemiin. Cieskuljoga davábealegugvlui lea vejolaš čađahit dievasmahttinhuksema. Maiddái dutkanstašvnna guvlii lea vejolaš hukset, muhto stašuvnnas máttásguvlui, gitta Buksaljávrri rádjai, ii galggašii gal hukset. li leat dárbu sierra lávvamerkemiidda.*

Čársejohnjálbmái (gieddi ja njálmmádat) ii galgga hukset (luo-rájideapmi), iige maiddái oppalohkái Geavuleahkái (g. Naturaguovllut). Dutkanstašvnna dárbbuide sáhttá čujuhit dárbbu mielde 1-2 odđavistti, muhto stašuvnna máttabeallai gitta Buksalbogi rádjáí ii galgga hukset.

18. Buksaljávri

Šaddogeardin Buksaljávrri birrasiin leat eanaš suhkkeslágan lagešvuovddit. Jávrri oarjabeale gáttis lea Buksal dálu birrasiin viiddislágan gieddeguovlu (18 B), mas šaddet viehka máŋgabéalat šaddošlájat. Guovllus gávdno ee. boska, boallorássi, fiskesviola ja čievračoavdda. Nubbi gieddeguovlu lea Cieskula gieddi (18 C). Guktot girott (18 B-C) leat báikkálaččat mearkkašahttit.

Buksal gieddeguovlu (18 B) lea Buksal dálu birrasiin. Šibihat leat guhton guovllu gitta 1980-logu rádjai. Gieddi lea láddjejuvvon jagi 1993 rádjai. Gietti bajágeahčen lea mihtimas goike suoidnegieddi ja vuollelis lea láktaset eana. Mihtimas šlájat lácta oasis leat gieddesitnu, vilgesluovvar ja uvlórássi. Mearkkašahti šattut leat bađverásit, busságeahpil, alitbiellorássi, duottarsáhpal, márjjáčoavdda ja čáhppešgiilu.

Cieskula giitti (18 C) gusat leat guhton 1970-logu rádjai ja sávzzat jahkái 1985. Mearkkašahti šlájat leat bađverásit, busságeahpil, duottarsáhpal, alitbiellorássi, gieddedáđir, boallorássi ja giđđasuorbmarássi.

Jávrri nuortamáttageahčen lea ekologalaččat fiinna ja máŋggahápmásaš rohtobohttu, mas šaddet máŋggat hárvenaš šaddošlájat.

Govva 20: Buksaljávrri mättaoasis.

Ávžžuhus: Hukset sáhttá jávrri oarjjabeale gáddái sullii guovtti dálá priváhtabartta gaskasaš guvlui. Buksaljoga šattolaš njálmádahkii ja gieddeguvlui (18 B) ja Cieskula gieddái (18 C) ii goittot galgga hukset. Dát guovllut galget rájiduvvot luo-rájidemiin.

Hukset ii galgga maiddái jávrri nuortamáttageahči rohtoguvlui, gosa Ganešguoika luoitá. Sierra lávvamerkemii ii leat goittot dárbu guovllu uhccivuođa dihte.

19. Ganešjávri

Ganešjávri lea geomorfologalaččat ja eanadaga dáfus Ohcejoga Sámi luonddutiippa mihtimas ovddasteaddji. Guovllu báktevuodđu lea eanaš čohkiidan granihttagneairessas. Jávrri mättabealde lea maiddái šlienjagneaisaguovlu. Jávri lea viehka čiekŋalis ceakkolágan leagis. Relatiivvalaš allodatearut leat gitta sullii 170 m rádjái. Erenoamážit jávrri nuorttabealegáttis leat lottiid dáfus móvssolaš eallinbirrasat. Geologalaččat móvssoleamos čuozáhat lea Ganešbákti, mii gahččá 60 mehtera allosaš heanŋgun jávrái. Dat lea maiddái šaddogearddi dáfus mearkkašahti, dasgo doppe šaddet moanat härvenaš šaddošlájat.

Šaddošlájaidis dáfus dán oktavuođas galgá máinnašit erenoamážit juova geainnu oarjjabealde (19A), mas šaddet ráfáidahtton ja áitatvuloš šlájat. Dát vielteguovlu lea maiddái lottiid dáfus mearkkašahti guovlu. Jávri nuorttabealegáddi lea measta miehtá (erenoamážit Ganešbávtti guovlu ja dan davá- ja mättabealli) lottiid dáfus mearkkašahti guovlu.

Jávrri mättageahčen dan oarjjabealegáttis lea buolžäcielgi, mii gokčá oarjjabeallái smávva leaggeláddo. Leaggeláddo birrasat leat lottiid dáfus mearkkašahti guovllut. Geaidnu manná jávrri oarjjabeale ravdda ja muhtun muddui buolžäa mielde. Nuorttabeale gáddi lea juvvii ja báktái. Jávri nuorttabeale vielttis golgančázit

aškkastit dálvit, nu ahte šaddet jiekŋagoržžážat. Ganešstobu máttabealde jávrri birrasa morfologija sealu dakkárin go ovdalis govviduvvo.

Ávžžuhus: *Ganešjávri gullá gáttiidsuodjalanprogramma guvlui. Jávregáddái ii galgga čujuhit huksema. Dušše jávrri máttageahái Ganešstobu birrasiidda sáhttá uhccánaš hukset.*

Govva 21: Ganešjávri čáppa nuorttabeale gáddi.

20. Leaibejohka-Vuolit Cuokkajávri

Leaibejogas bajásguvlui gitta Boaresgiettejávrái, Jorbaluobbalii ja Guhkesluobbalii gáddegouvllut leat viehka njoidosat ja doppe šaddet suhkkeslágan lagešvuovddit. Luonddubirrasa dáfus gánnáha goittot fuomáshit guovllu moanaid smávva láddožiid, maid šaddošlájat leat hui rašit. Boaresgiettejávrri oarjjabealegáddi lea lottiid dáfus mágssolaš guovlu, ja maiddái Aškkasjoga duottarádjaga birrasat Guhkesluobbalia oarjjabealegáttis. Dát guovllut leat mágssolaččat šaddogearddi dáfus. Ollelis máttás gitta Gorretjoga rádjái šaddet gáddegouvlluin viehka dábálaš šattut.

Muhtun ládduin ee. Guhkesluobbala buohta leat áitavuloš šaddošlájat. Šaddogearddi dáfus hui mágssolaš čuožáhagain sáhttá mánnašit vel ceakko vielteguovllu Guhkesluobbala ja Vuolit Cuokkajávri gaskkas goabbat bealde geainnu.

Ávžžuhus: *Nuorttabeale gáddegouvllut Leaibejogas bajásguvlui heivejtit viehka burest luonddubirrasa dáfus hárves gáddehuksemii. Guovllus lea ovddežis juo soames barta. Muhto oarjjabealegáddái gal ii galgga čujuhit huksema.*

Jorbaluobbalia gáttit heivejtit viehka burest gáddehuksemii. Guhkesluobbala Gáldobogi guvlui gal baicce ii galggašii čujuhit huksema, dasgo vielttit leat ceggusat ja juvvii. Sierra lávalaš guovlorájideemiide ii leat goittot dárbu.

Vuolit Cuokkajávri gáddegouvllut heivejtit gáddehuksemii. Erenoamážit gáddegouvllut priváhtabarrias nuorttasmáttás heivejtit burest gáddehuksemii.

21. Bajit Cuokkajávri

Geomorfologalaččat Bajit Cuokkajávri oarjemáttabeale gáddi lea miehtá nu ceakkus ahte gáddehuksen almmá stuorra eanadatgovalaš rievdamiid haga ii leat vejolaš. Šaddogardin daninassii leat viehka dábálaš lagešvuovddit. Jávrri

nuortamáttabeale gáddegouovllut gal leat duolbadat ja dáppege lea dábalaš šaddogeardi. Guovllus leat jeaggeláddot, muhto geassit čáðahuvvon inventeremiid vuodul daid ii sáhte atnit menddo mearkkašahttin. Bajásguvlui manadettiin johkaroggi basku ja moalkkaga Mierašguoikan ja Mierašluoppalin.

Lottiid dáfus dán guovllu ii maiddái sáhte atnit oalle mávssolažjan. Mávssoleamos čuozáhat dán oassegouovllus lea Gukčejoga skurču. Dat dáidá leat vuovdelága 10 §:s oaivvilduvvon eallinbiras.

21A) Mierašluobbala rássegieddi

Báikkalaččat mearkkašahti rássegieddi, mii lea sullii 2,2 ha viiddu. Guovllu válđošládjan leat gieddesitnu, boaresgállárassi ja fiskesrássi. Mearkkašahti šlájat leat busságeahpil, gieddedádir, alitbiellorássi, boallorássi ja gáddevitku. Dukten lea muhtun muddui rievadan šlájaid.

Guovlu gullá muhtumassii Natura 2000-guvlui.

21B) Mierašluobbala máttit gieddi

Eanagottálaččat mearkkašahti čuozáhat, mii lea sullii 1,7 ha viiddu. Guovlu lea eanaš čappa goike suoidnegieddi, mas šaddet ollu šlájat. Guovllu válđošládjan leat biehtárrássi, sávzzasinut ja bálggeslukti. Gátti lahkosiin lea maiddái vehá lákta stuorrarásseniitu, gos šaddet ee. boaresgállárassi, miehtaskážir ja bađverásit. Dasa lassin guovllus šaddá sirdojuvvon šaddun ee. okta áitatvulos šladja.

Ávžžuhus: Hukset sáhttá luonduárvvuid dáfus Bajit Cuokkajávrri nuortamáttabeale gáddái. li galgašii čujuhit huksema áibbas Mierašguoikka ja Mierašluobbala gáttiide, muhto vehá dobbelažžii eret gáttis gal sáhttá dasstán geainnu lahkosiidda. Sierra lávalaš guovlorájidemiide ii leat dárbu.

Gukčejohskurčui ii galgga hukset ja dat galgá merkejuvvot luo-rájidemiin.

Ovdalis mánnašuvvon árbeeanadatguovlluid galgá merket luo-rájidemiin.

22. Mierašjávri

Mierašjávrri gáddegouovllut leat eanaš ceggosat ja huksemii heivvolaš steallit eai báljo gávdno. Juovvavielttit leat goabbat bealde jávrri. Jávrri birrasiin leat lottiid dáfus máŋggat mearkkašahti guovllut.

Davvin mánnašanveara guovlu lea Čuonjáláddos vuolgi ádjaga birrasat.

Nubbi mearkkašahti guovloollisvuhta lea Gárggoláddo Dápmotluobbala birrasiin Mierašjávrri nuorttabeale gáttis.

Guhkesnjárgga guovlu jávrri oarjjabeale gáttis lea maiddái mearkkašahti guovlu (lottit) ja maiddái Moalkejohnjálbmi. Moalkejoga sáhttá atnit vuovdelágas oaivvilduvvon skurčun.

Njealját čuozáhahkan sáhttá mánnašit Mierašjávrri gieddegouovllu (22 A) jávrri máttageahčen, gosa luitet moanat jogat. Guovlu lea báikkalaččat mearkkašahti ja dat lea sullii 5,5 ha viiddu. Dáid jogaid njálmádatguovlluin šaddet valjis ollu gáibideaddji ja ráfáidahtton šlájat. Guovlu lea Mierašjávrri máttageahčen. Guovlu lea don doložis láddjejuvvon. Vel 1985:s lávejedje doppe ráhkadir lastarissevitkuid. Šaddogardin lea goike suoidnegietti šlájat. Mearkkašahti šlájain guovllus

gávdnojit busságeahpil, gieddedáđir, alitbiellorássi, boallorássi ja gáddevitku ja dasa lassin okta guovllu dásis áitatvuloš šlädja.

Ávžžuhus: Mierašjávrri máttageahčai ii galggašii hukset, dasgo dohko luitet moanat jogat dego Ohcejohka, Ánotjohka, Luohkkoaijohka ja Rávdojohka. Guovllu galggašii rájidit luo-rájidemiin.

Moalkejohnjálbmái ja dan birrasiidda ii galggašii hukset. Vuovdelágas oaivvilduvvon čuozáhahkan guovllu galggašii rájidit luo-merkemiin.

Dasttán geaidnoguoras gávdnojit luonddubirrasa dáfus vuogas huksenbáikkit. Ovdamearkan sáhttá mánnašit Gárggoláddo davábeale guovllu geainnu nuorttabealde ja muhtun muddui oarjjabealdege, Gárggoláddo-Dápmotjárvri guovllu ja Gárggoláddo máttabealde geainnu máttabeale guovllu gitta Rovarinnesdálu rádjái. Roavvečohka máttabealde sáhttá maiddái hukset goabbat beallai geainnu, ii goittot Moalkejoga sisa.

Girjjálašvuhta:

Kalpio, S. & Bergman, T. Lapin perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 116.

Lappi birasguovddáš ja Meahciráđđehus.

Suoma birasguovddáš 2005. Hertta-tietojärjestelmä.

Birasministeriija, birasgáhttenossodat. Rantojensuojeluohjelman alueet. Selvitys 97 1991.

3.8.7 Bodnečáhceguovllut

Guovllus leat guokte bodnečáhceguovllu. I-luohká bodnečáhceguovlu, Ohcejohka (1289001), lea girkosiidda mättaoasis. Savela guovllus lea boares čáhceváldinsadji, mii lea báhcán várrečáhceváldinsadjin.

Suhpevári (1289026) sirdašuvvá I-luohkkái daningo guvlui lea ráhkaduvvon ođđa čáhceváldinsadji. Guovlu lea Deatnogáttis girkosiidda oarjedavábealde.

Dasa lassin guovllus leat dárkileappot dutkkakeahtes III-luohká bodnečáhceguovllut, maid galggašii váldit vuhtii eanageavaheamis: Tenola (1289027), Máttagávri (1289031), Máttagávri B (1289031B), Nuvvos (1289021), Osmá (1289025) ja Buodđobohki (1289032).

4. PLÁNENULBMILAT

4.1 ALMMOLAŠ ÁŠŠIT

Eanageavahan- ja huksenlága (35 §) mielde oppalašláva ulbmilin lea stivret oppalaččat gieldda dahje dan oasi báikkálašservodatráhkadusa ja eanageavaheami ja oktiivehiehit doaimmaid.

Oppalašlávas ovdanbuktojut ohcaluvvon ovdáneami prinsihpat ja čujuhuvvojít dárbbašlaš guovllut dárkilut lávvaplánema ja eará plánema sihke huksema ja eará eanageavaheami vuodđun.

Ohcejoga oassegouovllu oppalašlávvaplánemii ulbmiliid ásahit ee.

- riikkaviidosaš guovlluideavahanulbmilat
- eanagottálaš plánat dego guovlo- / eanagottelávat

- oppalašlavaplánema vuodđun dahkkojuvvon ja Ohcejoga gielddas dohkkehuvvon Deanu ovddidanplána 2020
- eanaeaiggáidid čálalaš gulaskuddan plánenguovllu eanageavaheami ovddidanárbbuin (2004)
- oppalašláva dahkama áigge dollojuvvon, eanaeaiggáididda oaivvilduvvon ráddádallandilálašvuodat
- guovllu várás dahkkon luondu-, eanadat- ja kulturbirasčielggadusat

Ohcejoga guovllu oasseoppalašlás čielggaduvvo ee., mo guovlluid sáhttá geavahit ja makkár čovdosat galget dahkkojuvvot ollašuhttin dihte ovddidanpláanas guovllu várás árvaluvvon ulbmiliid ja fidnuid eanageavaheami. Lávas stivrejuvvorjot eanageavaheami ja infrastruktuvrra nuppástusat sierra doaimmaid ovddidan dihte, dorvvastuvvo guovllu kultur- ja birasárvvuid sealun ja bargojuvvvo buori birrasa dássedettolaš ovdáneami ovdii.

4.2 RIIKKAVIIDOSAŠ GUOVLLUIDGEAVAHANULBMILAT

Riikkaviidosaš guovlluidegeavahanulbmilat leat eanageavahan- ja huksenlágas oaivvilduvvon plánenvuogágada oassi. Riikkaviidosaš guovlluidegeavahanulbmilat leat boahtán fápmui jagis 2000 ja daid dárkkistus 1.3.2009. Eanageavahan- ja huksenlága 24 Š:s oaivvilduvvon ulbmiliid galgá váldit vuhtii guovlluid buot geavahanplánain ja daid ollašuhtima galgá ovddidit eanagotti plánemis, gielddaid lávvabarggus ja stáhta virgeolbmuid doaimmain.

Riikkaviidosaš guovlluidegeavahanulbmilat leat juhkojuvvon oppalaš- ja sierraulbmiliidda dan vuodul, makkár guovlluidegeavaheami ja dan plánema stivrejeaddji váikkuhusat dain leat. Oppalašulbmiliid galgá váldit vuhtii eanagottelávvabarggus ja eanangotti eará plánemis, oppalašlavabarggus sihke stáhta virgeoapmahaččaid doaimmain. Sierraulbmilat gusket buot lávvabargui, jos ulbmilat eai leat earenoamážit čujuhuvvon guoskat dušše dihto lávvadási.

Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašlavabargui gusket čuovvovaš riikkaviidosaš guovlluidegeavahanulbmilat (oppalaš- ja sierraulbmilat): doaibmi guovlluráhkodus, čavddásmuvvi báikkálašservodatráhkodus ja eallinbirrasa láhki, kultuvra- ja luonduárbi, virkkosmanatnu ja luondduriggodagat, doaibmi oktavuodat ja energijafuolahus sihke luondu- ja kulturbirasin earenoamáš guovlluollisuodat. Luondu- ja kulturbirasin earenoamáš guovlluollisuodain dahkkojuvvon oppalašulbmiliin dán lávvaguovllu gusket earenoamážit čuovvovaš čuoggát:

- 1) *Guovlluidegeavahusain ovddiduvvo Sámi duottarguovlluid sealun luondu- ja kulturárvvuid dáfus earenoamáš mearkkašahti guovloollisuohtan. Seammás sihkkarastojuvvo, ahte ássama ja ealáhusdoaimmaid doalaheami eavttut seilot. Guovlluid mihtimasvuodain váldojuvvo čielgas ja guovlluidegeavaheapmi heivehuvvo nu bures go vejolaš oktii earálagan luonddudili, luondu gierdannávcca ja kulturárvvuid dorvvasteami várás. Seammás dorjojuvvo luonddudillái vuogáiduvvan mihtimas gili- ja kulturbirasiid sealun čavddisin.*
- 2) *Sámiid ruovttuguovllu guovlluidegeavaheamis váldojuvvo vuhtii sápmelaččaide eamiálbmogin gulli vuogatvuohta doalahit ja ovddidit iežaset kultuvrra sápmelaččaid árbevirolaš ealáhusaid ovddidaneavttuid dorvvasteami várás. Boazodoalloguovllus dorvvastuvvojot boazodoalu guovlluidegeavaheapmái guoski eavttut.*

4.3 EANAGOTTEPLÁNEMA ÁSAHAN ULBMILAT

Eanagotteláva ulbmilin lea ee. mágssolaš luonddubirrasiid, eanadatguovlluid, huksejuvvon kulturbirrasiid, dulve-, njirran- ja fierranvárraguovlluid vuhtii válđin. Dasa lassin ulbmilin lea dorvvastit boazodoalu ja eará luondduealáhusaid hárjeheami sihke kulturbirrasa ja eanadaga ja luonddusuodjaleami. Dasa lassin ulbmilin lea dorvvastit boazodoalu ja eará luondduealáhusaid hárjeheami, kulturbirrasa ja eanadaga suodjaleami sihke luonddusuodjaleami.

Ulbmilin lea válđit vuhtii válđogeainnu 4 ja guovlogeainnu 970 Ohcejogas Njuorggáma guvlii ovddideapmi Jiekjameara manahahkan. Gažaldagas lea riikkaviidosacčat dehálaš riikkaidgaskasaš johtolatmanahat. Turisma ja astoáiggeanu ovddideapmi lea okta plánema vuolggasajji.

4.4 DEANULEAGI OVDDIDANPLÁNA 2020 ÁSAHAN ULBMILAT

4.4.1 Almmolaš vuolggasajit

Deanuleagi ovddidanplána 2020 meroštallá eavttuid gieldda ja dan ealáhusaid ovddideapmái ja maiddái doaibmaprinsihpaid ja birrasii guoskevaš ravdaeavttuid eana- geavaheami plánemii.

Eanageavaheami plánemis guovddáš vuolggasadji lea stivret báikkálašservodatráhkadusa ovdáneami vuohkkasit plánejuvvon vuogi mielde. Dáinna oaivvildit huksema, bálvalus- ja bargosadjeguovlluid ja infrastruktuvrra stivrema eanadaga ja luonddudiliid, kultuvrra ja gieldda ovddideami dáfus bistevaš ja diđolaš vuogi mielde.

Ovddidanpláanas buktojuvvo ovdan ahte Ohcejoga giliguovddášguovllus guovddáš čoavdinvuloš áššit leat ee.:

- ođđa huksema sajáiduhttin dálá giliráhkadussii nu ahte dat čavdu
- gieldateknalaš fierpmádagaid ja ođđa huksema dásseđettolaš oktiivehiveheapmi
- giligova buoridandoaimmaid meroštallan nu, ahte válđojuvvojit vuhtii árbevirolaš kulturárvvut
- turismii guoskevaš doaimmaid ja eará doaimmaid - erenoamážit bálvalusaid – vuorrováikkhuhusa čielggadeapmi.

Maiddái čoahkkebáikedoaimmaid mággsabealatahittin lea guovddáš vuolggasadjin plánemii. Ohcejoga girkosiidda čoahkkebáikebirrasa lea ráhkadusa beales álkimus viiddidit guovllu eará giliguovddážiid ektui. Birasdilit (duovdagiid sárgosat, gieldalašteknikhka) dahket vejolažjan omd. turismii guoskevaš huksema laktima njuolgga oassín čoahkkebáikkis.

Gilibirrasa ja das bođuid sajáiduvvi mátkealáhusbirrasiid ja bieđgoássama gaskkas geahččalit ovddidit johtolatoktavuođaid bajásdoallama ja plánet dárbbashaš buoridandoaimmaid. Ovdamearkka dihte Girkosiidda ja Njuorggáma gaskasaš geaidnooktavuođa galgashii buoridit vejolašvuodaid mielde. Johtolatdorvvolašvuodja buoridandoaimmat – sihke giliguovddážis ja bieđgosássan-guovlluin - leat doaibmaruossalasvuodaid garvima dihte dehálaččat ja guovddážis.

Lassáneaddji luopmoviessoássama, čáziid alde vánndardeami, guolástusa jed. sivaid dihte boahtá maiddái fanasjohtolat várra lassánit. Danin dálá sátkkuid galgashii ovddidit ainge ja dárbbu mielde čujuhit vejolaš ođđa láttasajjiid. Dáin mágssolepmosiidda galgashii lágidit bálvalusaid omd. bázahusfuolahusa hárrai.

Ohcejoga gieldda veahkadat čohkiida jáhkkimis boahtteáiggis eanet ain eanet gille-guovddážiidda ja muhtun muddui smávit giliide. Oppalašlávvalnemis dásá sáhttá ráhkanit. Odđa huksenguovlluid plánemis lea ulbmilin giddet erenoamáš fuopmášumi birrasa geasuhussii ja nuppe dáfus dasa, man bures biras laktása dálá giliráhkadusaide.

Giliguovlluin odđa huksenbáikkiid plánedettiin galggašii váldit vuhtii gili árbevirolaš huksenvuogi. Dálá giliráhkadusaide heivvolaš dievasmahttinhuksen čielggaduvvo oppalašlávvalnemá oktavuođas oppalaš dárkilvuodain nu, ahte oppalašlávva sáhttá doaibmat vuodđun Ohcejoga giliguovddáža sajádatlávvalnemii.

Ássanguovlluid leavvama šlumpa miehtá johkalegiid gáddegouovlluid gánnáha caggat. Lunddolaš orošii viggat dakkár dillái ahte dorjojuvvo dálá gilleguovddážiid ja gililágan guovlluid seailun ja ovdáneapmi ássanguovlun. Gienda sáhtášii hákhat eatnama guovddáš sajiin aktiivvalaš eanapolitihka áigái oažzuma dihte.

Váldogeaidnofierpmádaga hárrái plánemis bohtet jearaldahkii dálá fierpmádaga ovddidandárbbut ja vejolaš odđa linnjádemii čujuheapmi.

Idjadansajiid, johtolagaid, orustansajiid, geainnuid ja turismii váikkuheaddji eará infrastruktuvrra sajáiduvvan stivrejuvvo lávvaplánemiin. Guolleoalu hárrái eanageavaheami plánemis galgá váldit vuhtii ee. árbevirolaš guolástanbáikkiid ja daidda johtinvejolašvuoda. Maiddái fatnasiid čáhcáiluoitinsajit ja gáttiid orustansajit ja guolástanbáikkiid gaskavuohta turismadoaimmaid sajáiduvvamii leat eanageavaheami plánemis móvssolaš ášshit. Dasa lassin vejolaš guollenállašuhttinlágádusaid guovlovárremiid galgá váldit vuhtii.

Lávvaplánemis váldojuvvojit vuhtii maiddái eanadat ja luondu turismma geasuhus-dahkin, doaibmabirasin ja birasárvun.

Boazodoalu hárrái plánenbarggus galgá váldit vuhtii doarvái bures njuovahaga ja nállašuhttinlágádusaid guovlovárremiid ja vejolaš bázahusgieđahallama. Bohccuiguin bargojuvvo eanaš meahcceuovlluin johkaleagi olggobealde, ja nuba boazodoallu ii váikkut olus plánenvuloš guovllus. Báikkuid boazoáiddit sáhttet ollit gitta johkalehkái.

Eará ealáhusaid hárrái eanageavaheami plánemis galgá várret dárbbu mielde guovlluid odđa doaibmabáikkiide. Almmolaš sektora doaimmaid hárrái eanageavaheami plánemis galgá váldit vuhtii vejolaš odđa doaibmasajiid dárbbu.

4.4.2 Doibmii guoskevaš avádatollisvuodat ja eanageavahanfitnut

Ohcejoga oassegouovllu oppalašlávvalnemá hárrái ovddidanpláanas deattuhuvvojit čuovvovaš avádatollisvuodat ja eanageavahanfitnut:

Avádatollisvuodat

- Ohcejoga giliguovddáža ovddideapmi ja viidánanguovlluid meroštallan
- Geavu dutkanstašuvnna lahkosiid, Badjegeavgná, Veahčaha ja Ganešjávrri ovddideapmi móvssolaš eanadatguovlun
- Eanadat- ja luonduárvvuid vuhtii váldin
- Gáddegouovlluid huksenvuoigatvuoda meroštallan

Eanageavaheapmái guoskevaš fitnut / árvalusat

- Gieldateknikhalaš fierpmádagaid viiddideapmi
- Giligova čorgen ja bajiloainnu buorideapmi
- Girkostobuid guovlu UNESCO máilmimiárbečuozáhahkan
- Deanu kultur- ja doaibmaguovddášbáikki čielggadeapmi

- Bohccobiergu ja guoli joatkkanállašuhittima ovddideapmi
- Dálveidjadansajid huksema doarjun
- Láttasajit Deanus ja Ohcejogas
- Mohtorgielkájohtolagaid lakin gilirovddážiidda
- Vejolaš lustavázzinjohtolat Njuorggán – Ohcejohka – Gáregasnárga

4.4.3 Almmolaš avádagaide guoski eanageavahanprinsihpat

Doaimmaid ja birrasa dáfus earálágan avádatollislašvuodain dahje guovlluin meroštallo huksenmearri addo dan guvlui heivvolaš ja mihtilmas vugiin. Almmolaš vuolggasadjin sáhttá atnit ahte hukset sáhttá eambbo guovluide, gos lea gielddateknikhalaš fierpmádat dahje guovlluin daid olámmuttus (čoahkkebáikkit). Deahuttaássama olggobeale guovluide, mat leat measta luondudulis, ii sáhte hukset go unnánaš.

Deanuleagi ovddidanpláanas ovdanbukton doaibmi birrasa, eanadat- ja luonddiliid oktiivehiveheaddji gáddegouvluid avádatjuohku lea prinsihpalaš ja ráddjemiid dáfus sullii árvvoštallon. Avádat geahčaduvvo dalle go oppalašlávva hábmejuvvo Huksema ja eanadat- ja luonduárvvuid dárkilis oktiivehiveheapmi dahkko oasseoppalašlávaid hábmema áigge. Evttohuvvon eanageavahančovdosiidda váikkuhit olu maid ráđdádallamat eanaeaiggádiiguin ja eará oassebeliiguin.

Dán tabeallas leat ovdanbukton ovddidanpláana oppalaš avádatguovdasaš eanageavahanprinsihpat.

AVÁDAT / GUOVLU	OPPALAŠ AVÁDATGUOVDÁSAŠ EANAGEAVAHANPRINSIHPAT
TA Čoahkkebáikkid guovllut	Huksen dahkko nu ahte jo leahkki ráhkadus čavddásmuvvá Doarju bálvalusaaid. Huksen sáhttá leat valjis. Laktojuvvo gielddateknikhalaš fierpmádagai. Oppalašlávain mearriduvvo oppalašráhkadus. Duohtandahkama várás hábmejuvvo dárbbu mielde sajádatlávva.
AT Unna gililágan guovllut	Huksen lea ráddjejuvvon ja dat vuodđuduuvvá báikki árvvuide. Oppalašlávain meroštallo gokko sáhttá hukset. Huksema várás ráhkaduvvojít njuolggadusat dárbbu mielde.
R, RM Unna turisma- čohkiideamit	Oppalašlávain meroštallo man olu sáhttá hukset. Turismma sierra dárbbut, fanasláttasajit, oktasaš guovllut jna. válđojit vuhtii. Huksen stivrejuvvo dihó báikkiide ja dalle sáhttá huksenmearri leat stuorát go dábálaččat.
MA Mávssolaš dahje huksemii rašes eanadatguovllut	Huksen heivehuvvo eanadahkii. Huksejuvvo dušše dan veardde maid eanadat gierzdá. Jo huksejuvvon guovluide doarjaleaddji guovlluin dahje suhkkes guovlluin huksenbeaktluohta lea stuorámus, rabas eanadatguovlluin unnimus.
MUUT Eará guovllut	Dábálaš teknikhalaččat huksemii heivvolaš gáddegouvlluin, main eai leat sierra iešvuodat, huksema mearri lea gaskamearálaš eará guovlluid ektui - ii stuorámus, muhto ii unnimusge.

4.4.4 Oppalaččat gáddehuksema čujuhanprinsihpain

Giliguovddážiid olggobeale gáddegouvluid várás ráhkaduvvo oppalašlávva nu ahte gáddegouvlluid biedđgoássama huksenlobiid sáhttá mieđihit vuogatvuodalaččat váikkuheaddji oasseoppalašlávva vuodul, man gieldda válđostivra dohkkeha. Oasseoppalašlávva geahpida sierralobiid giedahallama ja maiddái gáddegouvlluin eanaeaiggátguovdasaš gáddesajádatlávaid ráhkadandárbuid.

Oasseoppalašláva dehálamos ulbmilin lea čujuhit gáddeavádaga visttiid, eanás luopmoviesuid huksenbáikkiid oppalaš meari ja sullii báikki dálloguovdasaččat geahčadettiin.

Huksenvuoigatvuhta giedħahallo dálloguovdasaččat ja huksenvuoigatvuoda sáhttá sirddašit seammá eanaeaiggáda oamastan dáluid gaskka, jos dan bastá oppalašrāhkaduslaččat vuoduštit. Figgamušsan lea sirdit huksenvuoigatvuoda seammá eanaeaiggáda eará gáddiegħuovlluide eret din guovlluin, mat eai gierdha rievdadusaid luondu ja eanadaga dáfus. Huksenvuoigatvuoda sirdin ii oaččo goit čuohcat meariheamit ii eanaeaiggádi iige maiddái birrasii.

Huksenvuoigatvuoda čujuheamis giddejuvvo fuomášupmi guovlluid sajádahkii doaibmi oppalašrāhkadusa ektui, mo huksen heive birrasii ja nuppe dáfus eanaeaiggádiid ovttaveardásaš giedħahallamii.

Bieđgħosássanguvllu luopmoviesuid huksema sajušteamis giddejuvvo fuomášupmi jo leahkki giliguovddáži id doarjumii. Luopmoássama lassin galgħaši giliguovddáži id lahka leat maid fásta ássan.

Meannudanvuohkin galgħaši leat dat, ahte oasálaččat ja plánejeaddji sáhtáshedje bargat ovttasrádiid plánenproseassas mielde. Oassálastinmeannudeami oktan ulbmilin lea inspireret guovllu ja olggobeale olbmuid ja doaibmiid plánenvuloš birrasa ja dasa guoski doaimmaid geavatlaš ovddideapmái.

Plánenvuloš guovllu dálá eanageavaheapmi ja luonddudilit ja jo ovdalis rāhkaduvvon čielggadusat ja plánat leat vuodđun oppalašláva ulbmiliid ásaheapmái ja mihttenvuoduide.

4.5 OASSÁLASTINPROSEASSA DAGAHAN BÁIKKÁLAŠ ULBMILAT

Deanuleagi ovddidanplána 2020 dahkama oktavuoħdas, čakċat 2003 ja dálvit 2004, leat dollojuvpon oasálaččaide moanat ráddadallandilálašvuodat ja plánen-seminárat. Dilálašvuodain kártejedje ee. báikkálaš oainnuid plánenguovllu dálá dilis ja nuppe dáfus ovddidanvejolašvuodain.

Vuorrováikkhuhusa bohtosat leat čohknejuvvon oassin ovddidanplána analysaoassái. Dát oasálaččaid oainnut váldojuvvojtit vuhtii oktan vuolggasadjin oasseoppalašláva eanageavaheami plánedettiin.

Ovddidanplána dahkama oktavuoħdas dollojuvpon oassálastindilálašvuodain ja oppalašláva dahkanmuttu ráddadallandilálašvuodain ja eanaeaiggádiidda dahkkojuvvon gulaskuddamis Ohcejoga birrasii guoskevaš báikkálaš vuolggasadjin eanageavaheami ovddidan dihte leat buktojuvvon ovdan ee. čuovvovaš áš-šít:

- Eanageavahangárvvisvuodaid čoahkkebáikkiin galgħašii buoridit ee. nu, ahte dahkkojuvvojtit vejolażżeen odđa fitnodatdoaimmat.
- Ohcejohkii lea árvaluvpon alladássasaš hotealla.
- Girkosiidda ja Njuorggáma gaskasaš guovllugeainnu baskkáshit. Danin johtolatdorvvolašvuhta geainnu alde lea váilevaš - áinnas dalle go lossa johtolat deaivida eará johtolaga. Geainnu rāhkadusa galgħašii buoridit.
- Deatnogátti geidnui árvalit gokċevaš linnabiilabálvalusa - omd. sesonjaáiggi turisttaide.
- Cáhcáiluotin- ja láttasajjid leat evttoħan lasi. Dálá sajt eai leat doarvái bures ovdanbuktojuvvon áinnas Deanus.
- Johtolagaid, erenoamážit mohtorgielkájohtolagaid, laktima čoahkkebáikkiide galgħašii čoavdit.

- Ohcejoga gieldaguovddáža oktavuhtii dahje dan lahkosiidda árvaluvvo kultur- ja luonddubálbgis.
- Birrasa dáfus erenoamáš divrrasin adnojuvvojtit ee. Ohcejoga girku ja girkostobuid guovlu ja Máttajávrri birrasat oppalohkái.
- Oppalašláva dahkan adnojuvvo dábálaččat dárbbašlažžan.
- Buorrin beallin adnojuvvo dat, ahte oppalašláva bokte dálá spiehkastatlohpievieru sáhttá geahpedit ja huksenlobiid sáhttá mieđihit njuolgga oppalašláva vuodul gielddas.

Ovddidanplána ja dan ollašuhhti oppalašlávvaplánema bokte sáhttá doarjut ovdalis logahallon báikkálaččat dehálažžan adnojuvvon áššiid ollašuvvama. Boahttevaš huksema ja eará eanageavaheami sáhttá stivret sihke meari ja kvalitehta dáfus háliiduvvon guvlui - nu ahte váldojuvvojtit vuhtii biras- ja kultúrvvut.

4.6 KULTURBIRRASA ÁSAHAN ULBMILAT

4.6.1 Guovllu olbmuid oaivilat

Kultuvrra seailluheami atnet buot sápmelaččat dehálažžan. Oassi sápmelaččain oaivvilda ahte kultuvra seailu buoremusat gohan luondduealáhusaid doaibmanvejolašvuodat bisuhuvvojtit nu bures go vejolaš. Oassi sápmelaččain oaivvilda fas ahte guovllus sáhttá eallit gohan ealáhusat oppalohkái ovddiduvvojtit ja kultuvra fas seailu go guovllus leat doarvái olu olbmot. (Fitnodatjearahallan, 2003) (Seminárat, 2003/2004)

Máŋggat sápmelaččat oaivvildit ahte sii eai dárbbaš heivehit eallimis eaige árbevieruidis olggobealde boahttán olbmuid ássiid dahje turisttaid mielde. Omd. bálvalusaid fállan galgá dáhpáhuvvat sápmelaččaid eavttuid mielde. Turisma nugo earáge ealáhusat galget vuogáiduvvat sámi vieruide iige nuppe gežiid. (Seminavrit, 2003/2004)

Ohcejoga gielda ulbmilin lea nannet gieldda sajádaga sámi kulturgieldan.

4.6.2 Maid kultuvra mearkkaša plánenbargui

Ohcejoga gielddas sápmelašvuhta čuohcá buot doaimmaide ja dat galgá váldot vuhtii buot plánain ja doaibmabijuin. Sápmelašvuhta ii leat miige sierra áššiid, dat baicce lea buot áššiide gullevaš.

Ovddidanpláns galgá erenomážit vuhtii váldit kultuvrra ovddideapmái gullevaš árbevieruid ja ulbmiliid ja luondduealáhusaide guoskevaš áššiid. Kultuvrii ja luondduealáhusaide guoski áššit leat vuos jo plánema vuodđu, mii ásaha plánenulbmiiliid. Dasa lassin buot doaibmabijuid váikkuhusaid galgá veardádallat dan vuodul, mo dat čuhcet sámi kultuvrii ja luondduealáhusaide. Galgá omd. veardádallat mo plánat ja doaibmabijut čuhcet sámi kultuvrii vuodđovuoigatvuoda mearkkašumi dáfus. Boazodoalu stuorra mearkkašumi dihte dan berre geahčadit áibbas sierra.

Plánema ulbmilin lea oktiiveivehit ekologalaš, eanadatlaš, kultuvrralaš, sosiálalaš ja ekonomalaš vuolggasajjid nu bures go vejolaš. Oasseoppalašláva ulbmilin lea seailluhit ja várjalit plánenvullosaš guovllu birrasa nu ahte das vuhtiiváldojit čuožáhagat ja ollislašvuodat, mat govvidit guovllu luonddu, eanadaga ja kultuvrra (geahča čuokkis 1.7 Kulturbiras).

4.6.3 Birasdikšuma ulbmilat

Birasdikšuma ulbmilin lea duvdilit eret eanageavaheapmái ja birrasii guoski hehtehusaid ja nuppe dáfus deattuhit guovllu árvvuid. Birasdikšumii gullá maid oðða huksema heiveheapmi huksenárbevirrui, birrasii ja oppalohkái gili bajiloaidnimii dahje eanadahkii.

Dá logahallan birasdikšuma oppalaš ulbmiliin:

- Mávssolaš kulturbirrasiid ja čoahkkebáikkiid oktavuohta birastahti eanadahkii galgá bisuhuvvot. Vejolaš dievasmahtinhuksemiin galgá dáin guovlluin leat várrugas ja dat galgá heivet nu sajádaga, mihtuid, stiilla go báikki dáfusge birrasii.
- Odðahuksema plánedettiin čoahkkebáikkiid olggobeallái galgá sihkkarastit, ahte čoahkkebáikki ollislašvuoda rádjášuvvanprinsihpat ja gaskavuohta birrasiin ii rievdda menddo olu.
- Kulturbirrasa čábbáseamos beliid eanadaga dáfus ii galgga bilidit odðahuksemiin. Jos dehálaš visttiid dahje vistejoavkkuid lahka čujuhuvvo huksen, de galgá dát huksen heivet kulturbirrasa čábbáseamos beliiguin oktii nu mihttoláva go stiillage dáfus.
- Mávssolaš kulturbirrasiidda gullevaš gilvvaeatnamat ávžžuhuvvojít bisuhuvvot vejolašvuodaaid mielede huksema olggobealde. Bealdduid ja gittiid galggašii boahtteaiggisge dikšut jalges guovlun.
- Jos luonddueanadatduovdagiidä čujuhuvvo huksen dahje juoga eará doaimmat, (omd. campingvovnnaid báikkit, gohttensajit jna), de galget dát guovllut biddjot nu ahte dat eai oidno joga guvlui. Maiddái johkavielttit ja daid šaddogeardi bisuhuvvojít nuvván. Dáin guovlluin galgá ordnet dihto čielga johtalansaji gáddái amas ii eana gollat eará sajiin.

4.7 LUONDDUBIRRASA ÁSAHAN ULBMILAT

4.7.1 Almmolaš áššit

Lávvaplánemis galgá váldit vuhtii lávvaplánenvuloš guovllu ja lahkosiid birasárvvuid. Eanageavahan- ja huksenlága 5 §:s meroštallojít guovlluid geavaheami plánema ulbmilat. Guovlluid geavaheami plánema ulbmilin lea vuorrováikkhuhusaid plánemiin ja doarvái buriin váikkhuhusaid árvvoštallamiin ovddidit ee. luonddu máŋggahápmásašvuoda ja eará luondduárvvuid seailuma ja birassuodjaleami ja hehttet birasvahágiid.

Eará luondduárvvuid vuhtii váldima muddejeaddji mávssoleamos riikkasis lágat leat luonddusuodjalanláhka, vuovdeláhka ja čáhceláhka. Eurohpá Uniovnna láhka-mearrádusain dehálepmosat leat direktiiva luonddutiippaid ja luonddudilálaš ealliid ja šattuid suodjaleamis ja direktiiva luonddudilálaš lottiid suodjaleamis.

4.7.2 Oppalaš ulbmilat ja ávžžuhusat

Fidnoguovllu luonddubirrasii gullet jogat, johkaduolbadasat ja duoddariid vuolágeaže vielttit. Luonddubirrasa máŋggabealagahttet moanat joganjálmmádagat ja šaddogearddi dáfus eará birrasis spiehkasteaddji guovllut, dego šattolaš rohtogáttit, bávttit ja gálkaguovllut. Luonddubiras lea dábálaččat rašši ja bahá gollat. Dehálaš oassi luonddubirrasis leat buhtes čázadagat.

Eanageavaheami plánema stivrejít luonddubirrasa hárrái ee. čuovvovaš áššit:

- Luonddusuodjalanguovllut ja suodjalanprográmmmaid čuozáhagat leat guovllut, maidda ii huksejuvvo. Dasa lassin eanageavaheami plánemis galgá dorvvastit dáid guovlluid luondduárvvuid seailuma. Nuppiiguin sániiguin lávvačovdosiid galgá dahkat nu, ahte suodjalanguovlluid lahkosiodda eai biddjojuvvo dakkár lávvavárremat, maid ollašuhttin sáhttá heajosmahttit suodjalanguovlluid árvvuid. Nuppe dáfus suodjalanguovllut sáhttet doarjut ee. guovllu turismadoaimma. Maiddái turismma hárrái galgá goittot doaibmat nu, ahte suodjalanguovlluid luondduárvvut eai hedjon.
- Fidnoguovllus leat mágssolaš luondoollisvuodat, ee. Veahčajoga njálmmádatrohtu ja Gistuskáiddi vielteguovllut, main leat ovdamearkka dihte hárvenaš mearkkašahti šattut ja/dahje eallit dahje dat ovddastit máŋggahápmásašvuodaset dáfus mearkkašahti birrasiid. Dasa lassin guovluide laktásit dávjá eanadatárvvut. Mihtimas čuozáhagat leat johka- ja ájaguorain ja -njálmmádagain, duoddariid bávttiin ja árbebirrasiin. Oasi mágssolaš luondoollisvuodain gánnáha guođđit huksenguovlluid olggobeallai, go fas oassái lea vejolaš hukset nu ahte seammás seailluha luondduárvvuid.
- Vuodđočáziide guoská vuodđočáziid bilidangieldu. Vuodđočáhceguovlluin huksema galgá stivret nu, ahte bilidanvárra ii šatta. Huksema ja doaimma galgá stivret lávvamearrádusaiguin. Vuodđočáhceguovllut leat ee. Girkosiidda máttabealde.
- Luonddu raššivuoda ja máŋggahápmásašvuoda dáfus ii galggašii mielas hukset viiddis luonddudilálaš guovluide. Huksema čohkken dálá huksejuvon guovluide ja daid birrasiidda lea luonddu dáfus sávahahti.
- Čázadagaid buhtisvuohta lea guovddáš geasuhusdahkki ja luondduriggo- dat, mii galgá válđojuvvot vuhtii eanageavaheami plánemis.

4.7.3 Luondduárvvuid vuhtii váldin

Go Ohcejoga oasseoppalašlávvaguovlu (ee. Badjegeavnjis, Ohcejoga girkosiida, Geavu dutkanstašuvdna) lea máŋgga dáfus miellagiddevä ja áidnalunddot guovlu, de dan mihtimasvuodaid galggašii geahččalit seailluhit nu ahte heivehuvvojít viidáneaddji ja máŋggabealaguvvi olbmodoaimmat nu bures go vejolaš rašis lundai.

Luondočielggadusa vuodul (geahča čuokkis 1.8 Luonddubiras) galgá goittot muhtun muddui ee. Gistuskáiddis, Áibmiejoga siste ja njálmmádagas, Bákteváris, Luossagoatneljávrri guovllus, Bađđá johkaleagis ja Luossagoatnila ja Cieskuljoga guovluin ráddjet ođđa- ja lassehuksema. Erenoamážit galgá ráddjet guovlu geavaheami mealgat eanet go dál, dasgo máninnašuvvon guovllut hábmejít luonddubirrassa dáfus oalle máŋggahápmásaš ollisvuodaid.

Suohpajoga ja Suohpanjárgga guovllut heivejít huksemii goabbat bealde geainnu. Anttila – Pekkala guovlu heive maiddái huksemii. Báđoža guovlu lea báikkuid nu ceakkus ahte ii heive ássamii, muhto muhtun muddui heive ee. gáddesoahkevuovdi.

Rišnjárvári oarjjabeale vietii ii heive huksemii ja Rišnjárggas nuorttasdavás geaidnu manná nu lahka Deanu ahte vejolaš huksema galggašii čujuhit geainnu máttabeallái.

Báktevári - Gistuskáiddi guovllus sáhtášii várra čujuhit huksema duottarbeallái geainnu vihkkehallama vuodul ja várrugasat.

Tenoharju – Badje-Jalvvi guovllus galggašii huksema čujuhit duolba soahkevuovdái, mealgadii johkarokkis. Guošnjárgga guvlui sáhttá vehá hukset.

Bađdánjálbmi ja Goahppelašsavu; livčii viehka váttis hukset viltiid ceakkusvuoda dihte, muhto Goahppelašsavonna manjá gitta Osmái gal sáhttá hukset, dasgo guovllu luondu lea viehka dábalaš iige eatnamiid ceakkusvuohlage leat hehttemin. Gáva ja Gonagasgeađggi gaskasaš guovlu heive bures huksemii.

Gáva ja Gorzáma gaskasaš guovlu ii heive dan ceakkusvuoda dihte huksemii. Dan manjá Rátnojohvári nuorttabeale ádjaga ja Áibmejotnjálmmi gaskasaš guovlu heive luonddubirrasa dáfus huksemii, earret moadde spiehkastaga. Áibmejotroggi lea luonddubirrasa dáfus móvssolaš guovlu ja maiddái šilljobirrasiid galggašii guođdit ođdahuksema olggobeallai.

Gárnjárgga guovllus huksema ii leat miikkige hehttemin, beare huksejuvvo geainnu lahkosienda ja duolba eatnamii. Gárnjársullo galggašii suodjalit. Laitila dálu nuorttabeale vielti lea nu ceakkus ahte dohko ii galggašii čujuhit huksema, luonduárvvut eai goit leat hehttemin.

Luosnjársullo nuorttadavábealde vielti lea ceakkus ja doppe lea ee. Cárranansavonna báktevielti, man galggašii geahčalit rájidit lávvii goittot lumerkemiin.

Ohcejohnjálmmi ja Máttagávrri davágeazi gaskkas eai leat geainnu ja Ohcejoga nuorttabealde stuorra luonduárvvut ja sáttoeanavuođdu heive bures luopmoviessohuksemii. Spiehkastahkan leat Máttaguoikka gáttit, Áilegasá cekko oarjemáttabeale vuolágeazevielti ja cekko vielti skuvlla duohken.

Máttajávrri gáddeguvlui Villebáikki rádjai sáhttá hukset, muhto duovddaárvvuid galggašii erenoamážit gáhttet ee. materíala- ja ivdneválljemiiguin.

Námmájávrái sáhttá hukset gitta Sárel rádjái. Suolójávri ii riekta heive huksemii; nuorttabealde leat coages luovttat, main šaddet dievva čahcešattut, ja oarjjabeale gáddi fas lea viehka ceakkus. Suohpajávrri ládduid Oanehisláddo ja Guhkesláddo galggašii daid luonduárvvuid dáfus guođdit huksema olggobeallái.

Suohpajávrri oarjjabealde geainnu goabbat bealli heive bures huksemii. Jaakkol davábeale njeallje láddo gal baicce galggašii guođdit huksema olggobeallái. Buollánmuotkki davábealde leat gáddehuksemii vuogas guovllut.

Jaakkol-Buodđobogi guovllus leat birrasa dáfus huksemii vuogas guovllut. Spiehkastahkan lea Guorosvuohippi. Maiddái Ohcejoga oarjjabeale gáttis leat huksemii heivvolaš guovllut omd. gaskkas ja huksendohkálaš guovlu ollá gitta Gođdunjárgii.

Geavojávrái sáhttá huksema čujuhit Geavonjálmmi dálu guvlei, muhto ii lahka Geavojávrri gátti iige Čársejoga gáddái. Gođdunjárgga šilljobirrasii sáhttá hukset. Geavostobu máttabeallai sáhttá čujuhit lassehuksema. Dutkanstašuvnnas máttás Káspernjárgga davábealde gitta Buksalii sáhttá hukset. Rássejoga ja Cieskuljoga sisii goittot galggašii hukset dáid guovlluid luonduárvvuid dihte.

Buksaljávrri guovllus sáhttá hukset oarjedavábeale gáddái. Ganešguika birrasiiddisguin galggašii rájiduvvot goittot luo -merkemiin. Ganešguikka gáttit ja Ganešjávrri nuorttabealegáddi lea nu ceakkus ja bahá gollat ja lottiid dáfus móvssolaš ahte dohko ii galggašii čujuhit huksema. Ganešjávrái sáhttá buoremusat čujuhit huksema daidda guovlluide, mat leat oarjjabeale gáttis Ganešjávrri gaskkamuttus. Leaibejoga máttabeale guovlu Ohcejoga ja geainnu gaskkas heive luonddubirrasa dáfus huksemii. Ganešjávri gullá gáttiidsuodjalanprógrámma vuollai.

Leaibejoga bajábeale guovllut heivejit luonddu dáfus huksemii. Ceakko vielteguvlui Guhkesluobbala ja Vuolit Cuokkajávrri gaskkas ii goittot galggašii hukset dan ceakkusvuoda dihte. Ollel dálu birrasiidda sáhttá hukset ja maiddái Ollelis máttásguvlui. Gorrehaga duovdagat heivejit bures luonddu ja bajildushámi dáfus huksemii.

Bajit Cuokkajávrri oarjemáttabeale gáddi lea nu ceakkus ah te dohko ii riekta sáhte hukset. Jávrrí nuortadavábeallái gitta Cuokkajárbohkái sáhttá hukset luopmoviesuid. Mierašluobbala bajábeallái sáhttá čujuhit ođđa huksema, muhto ii Mierašguoikkaid birrasiidda.

Mierašjávrri gáttiide ii riekta sáhte hukset daid ceakkusvuoda dihte, muhto luondduárvvut eai leat hehtemin. Dasttán geaidnoguoras gal leat moanat vuogas huksenguovllut: ee. Gárggoláddo davábealde, Gárggoláddo ja Dápmotjávrri guovllut, Gárggoláddo máttabealde geainnu nuorttabealli gitta Rovarinne dállui, Rovarinne guktot bealit gitta Roavvečohkkii ja Roavvečohka máttabealde geainnu guktot bealit. Mierašjávrri máttageahčái, gos lea árbeeana dat ja muhtun jogaid njálmmádagat, ii goittot galggašii čujuhit huksema daid luondduárvvuid dihte.

Veahčajoga njálmmádaga guovllus sáhttá huksema čujuhit dálá luopmobálvalusdoaimmaid lahkosiidda, muhto Veahčajohkii bajás guvlui ii galggašii hukset.

Deanuleagis lea don doložis ássan 1-gearddi vuollegris muorristtiin, mat leat ivnni dáfus heiven bures birrasii. Visttiid birrasiid plánedettiin galgá áinnas muitit, ah te stohpogieddesitnun ii galggašii geavahit máttashlájaid.

4.8 EANADATČIELGGADUSA ÁSAHAN ULBMILAT

4.8.1 Almmolaš áššit

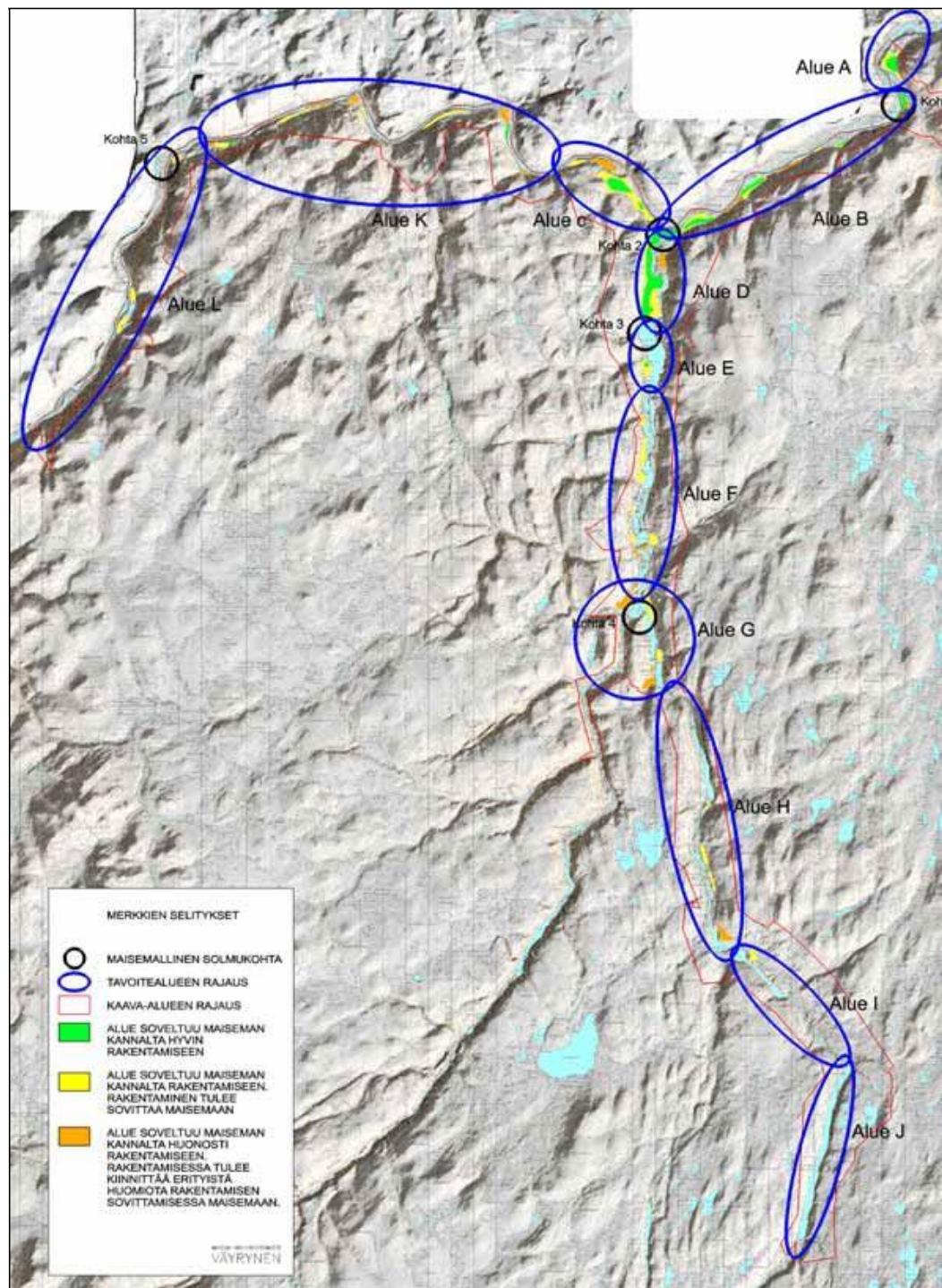
Plánenguovllu eanadaga dáfus oppalaš ulbmilin lea stivret eanageavaheami nu, ah te eanageavaheamis váljojt vuhtii ja deattuhuvvojt plánenguovllu sierralágan (luondu, eanadat, huksen, kultuvra) guovlluid mihtimasvuodat ja daid gaskasaš dássedeaddu; mávssoleamos luonddueanadatguovlluin (dego Badjegeavŋjnis) olbmodoaimma vahátlaš váikkuhusat ráddjejuvvojt nu ollu go vejolaš, kulturbirrasiin (dego Girkostobut) gáhttejuvvojt guovllu kulturhistorjjálaš árvvut ja huksenguovlluin (dego Ohcejoga giliguovddáš) ráhkadus deahtasmahttojuvvo ee. dievasmahttinhuksemin.

Eanadaga ásahan ulbmiin geahčalit váldit vuhtii luonddu, kulturhistorjjá ja huksejuvvon birrasa gaskasaš dássedeattu. Sierra guovlluin geahčalit deattuhit ja seailluhit guovlluid mihtimasvuodaid: oktilaš luonddueanadatguovlluin geahčalit ráddjet nu ollu go vejolaš olbmodoaimma váikkuhusa, kulturbirrasiin gáhttejuvvojt guovllu kulturhistorjjálaš árvvut ja huksejuvvon gille- ja čoahkkebáikeguovlluin geahčalit ovddidit geasuheaddji ássanbirrasiid.

4.8.2 Guorahallan oassegouovlluid mielde

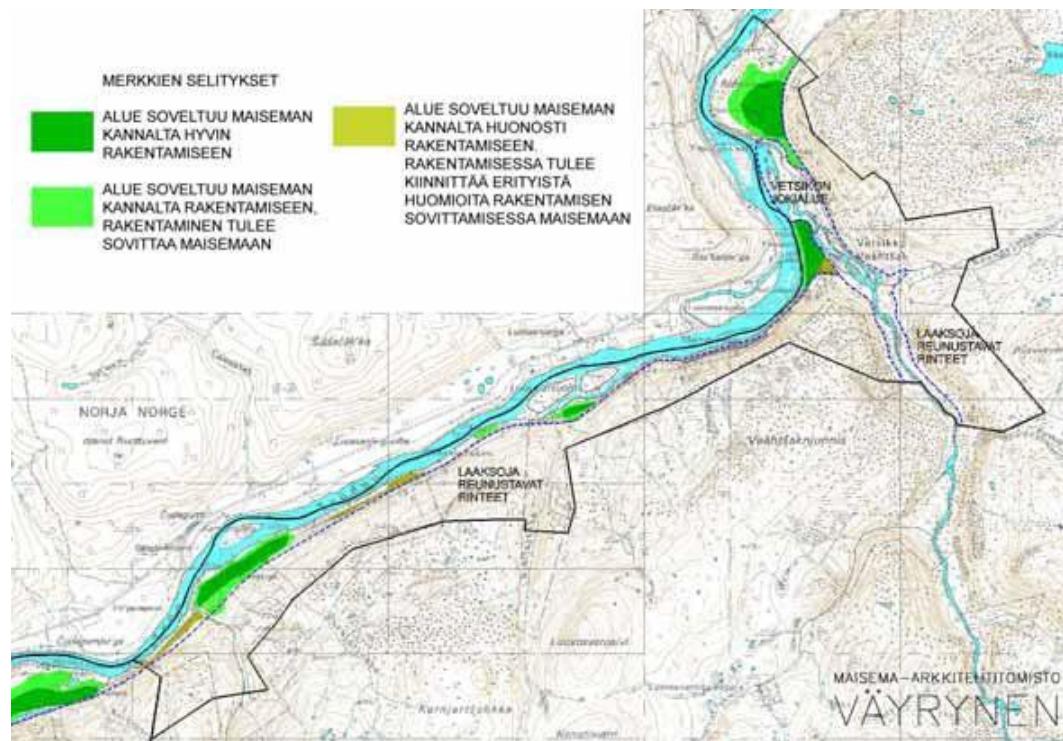
Čuovvovaš govas leat ovdanbuktojuvvon golmmadimenšuvnnalaš vuodđokárttas dat guovllut, maid mielde ulbmilat leat juogaduvvon. Kártii leat merkejuvvon eanadaga dáfus deháleamos čuoibmasajit. Eanadaga dáfus huksemii heivvoláš guovllut leat juogaduvvon golmma sierra luohkkái: eanadahkii bures heivejeaddji guovllut ruonáin, eanadaga vuhtiiváldi huksemii heivvoláš guovllut fiskadiin ja

eanadahkii funet heivejeaddji guovllut oránšsain. Loahppaguovllut lávvaguvllus eai heive eanadaga dáfus oððahuksemii.

Guovlu A

Guovlu A:s Deatnu gávvá máttabeallai čohkiidan dearpmilágan stealli birra. Jearaldagas lea guovllu C lassin lávvaguvllu stuorámus gáddeavádat Deanu suomabeale gáttis. Stealli bajit gaskaoasit heivejít eanadaga dáfus bures huksemii. Joga gádde- guovluide huksedettiin galggašii geahččalit seailluhit gáddeavádaga luonddudilis. Stealli ceakko ravddaid badjeoasit leat maiddái eanadaga dáfus rašis guovllut oððahuksemii.

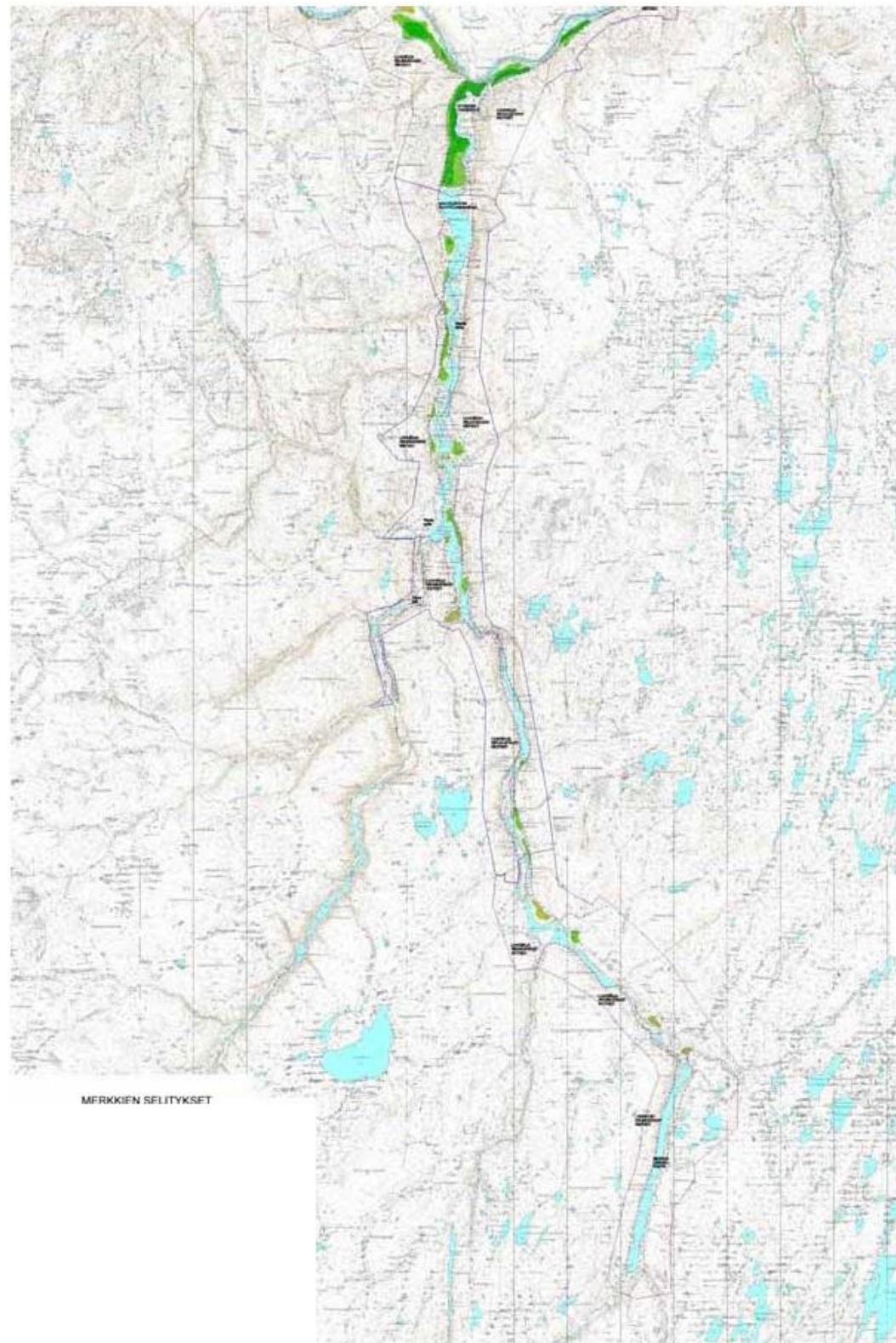
Govva: Detálja Veahčaha buohta

Guovlu B

Guovlu B:a leahki lea njuolggo, sullii 1-2 kilomehtera govdosaš ja 13 kilomehtera guhkkošaš njuolggo leahkečohkiideapmi, man vuodus Deatnu molkkohallá ja dulbe leagivuođu duovdagiid ja šaddada seammás mihttoláva stuorá bun. Njuolggo leahkeáksila goabbat geahčái šaddet eanadaga dáfus čuolbmásajit 1 ja 2, man vel deattuhit gililágan huksen ja jogaid ovttastuvvansajit. Duolba leahkeossođagas (stuorra mihttolávva) nuppástusat, dego huksen, oidnojít álkít viidát birrasii. Baskkes gáddeossođagaide ii galggašii hukset. Leagivuođdu lea Deanu máttabeale gáttis čielgasit seakkit go davábeale gáttis, ja nuba buorit huksenavádagat šaddet Suoma beallái dušše govddit gáddeavádagaid buohta. Huksen heive buoremusat dálá huksema oktavuhtii. Buoremus huksenguovllut leat Veahčaha gilli ja Ohcejoga girkosiidda oktavuođas leahkki govda gáddeavádagat. Veahčaha guovllus galggašii eanaš hukset Njuorggángeainnu ja joga gaskasaš njárgii iige galggašii šat hukset ođđa visttiid Veahčajoga njálmádahkii. Veahčaha gilli lea eanadaga dáfus guovddáš ja oinnolaš sajis, ja nuba ii sáhte šat jurddašit gokčat dan omd. šaddogeardeavádagain. Jos birastahti gáddeguovllut seilot luonddudilis, de Veahčaha gili oidnomá johkaeanadagas sáhttá ákkastallat. Eanadaga dáfus guovddážis lea ahte visttit ja daid birrasat leat bures huksejuvvon ja dikšojuvvon.

Guovlu C

Ohcejoga girkosiiddas oarjjás lea guovlu, gos Deatnu golgá leagi davveravdda mielde. Suoma beallai lea ná čohkiidan viidásut gáddeavádat, mii heive burez huksemii. Eanadaga dáfus buoremus guovllut leat Ohcejoga girkosiidda beale gáddedearpmi bajit stelliin.

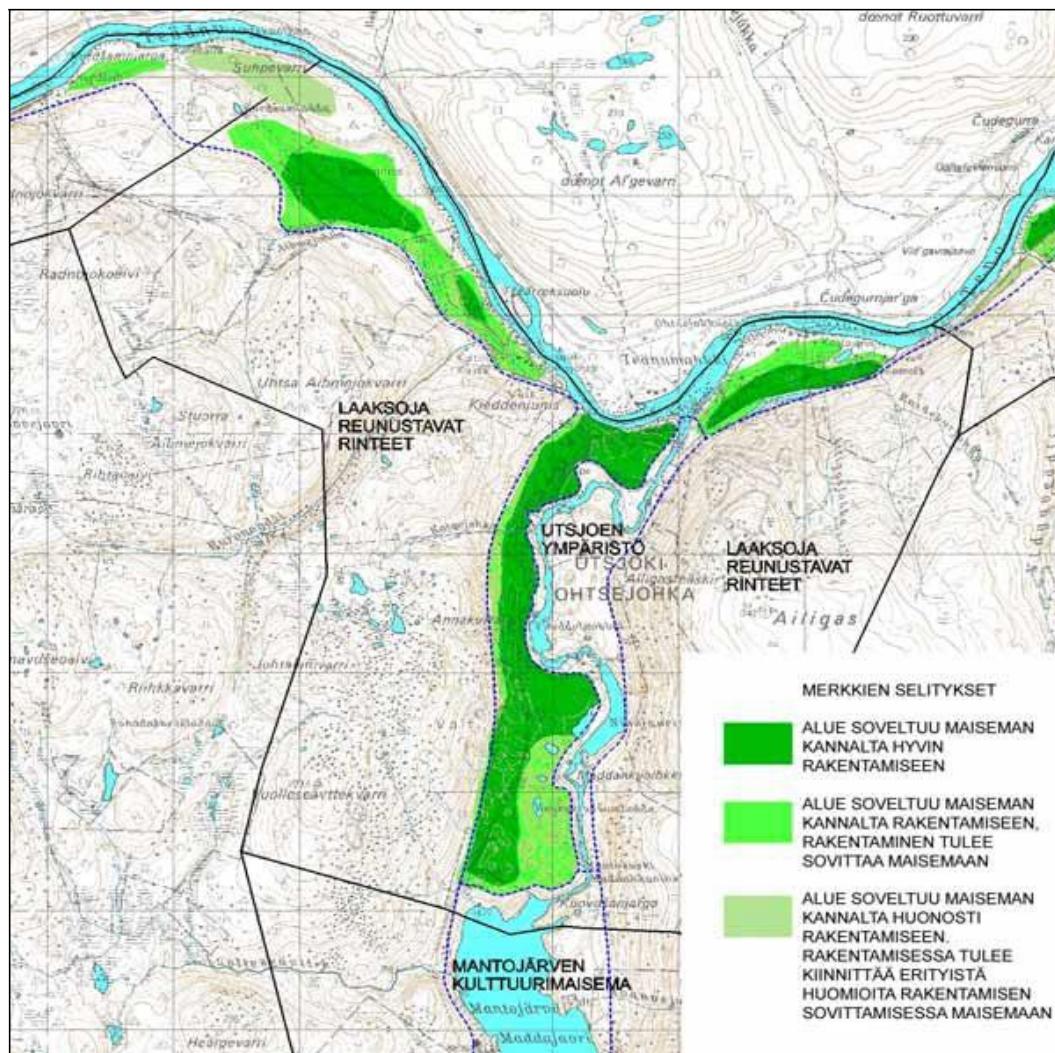
Govva: Ohcejohleagi huksemii heivvolaš guovllut eanadaga dáfus.

Guovlu D

Ohcejoga girkosiidda guovlu Deanuleagis Máttajávrái. Leagi gasku molkkohallá Ohcejohka seakka ja oktilaš johkan. Ohcejoga oarjabealde lea Girkosiidda čoahkkebáikkilágan ássanbáikkit ja nuorttabealli lea seilon luonddudilis huksema olggobealde. Ohcejoga nuorttabeale gáddái ii galggašii hukset eanadaga ja astoágiggeanu dihte ja huksen galggašii čohkkejuvvot joga oarjabeallái.

Buoremusat huksemii heive Girkosiida oktan lahkosiiguin dievasmahtinhuksema hámis. Giliráhkadus ja guovllu infrastruktuvra geainnuidisguin ja šalddidisguin boahtá bures oidnosii Deanu eanadagas. Guovllu dievasmahtinhuksen dáhpáhuvvá guhkás Girkosiidda giligova eavttuiguin. Johkaleahkái galggašii goittot eanaš hukset vuollegis visttiid. Girkosiida sáhttá buot lunddolepmosit viidánit máttásguvlui ja davvin fas sihke bajás ja vulos Deanuleagi. Viidáneapmi ii goittot galggašii ollit Máttajávrii gáddegoulluide.

Čuovvovaš govas lea detálja Ohcejoga girkosiidda buohta huksehahti-vuodaávžžuhusain eanadaga dáfus. Ivdneguovlluin leat čujuhuvvon huksemii heivvoláš guovllut. Govas leat maiddái nammaduvvon ja boatkasázuin rájiduvvon eanadatollisvuodat, maid galggašii doallat ollásit huksema olggobealde.

Govva: Detálja Ohcejoga girkosiidda buohta

Guovlu E

Guovllus hui guovddážis lea Máttajávri, mii gokčá leahkeguovllu measta ollásit. Guovllus lea Ohcejoga girku birrasiiddisguin, mas lea riikkaviidosaččat eanadat- ja kulturhistorjjálaš árvu. Danin odđahuksen dahje eará infrastruktuvrra huksen ii galggašii leat vejolaš, dasgo dakkár geahpeda čuozáhaga kulturhistorjjálaš dahje eanadatárvvu.

Guovllus álgá maiddái riikkaviidosačat māvssolaš eanadatguovlu ja joatkašuvvá máttás gitta Mierašluobbalii. Eanadaga dihte Máttajárvri gáddegouvlluid galggašii guođdit odđahuksena olggobeallái, dasgo gáddehuksen váikuha oppa jávrri eanadahkii. Ohcejoga girku māvssolaš eanadat ii leat dušše dan lagašbiras olggobealde geahčadettiin muhto maiddái dat eanadatollisvuhta, mii girku guovllus rähpasa olggosguvlui.

Huksemii vuohkkaseamos guovlu lea boarrásiidsiidda geainnobeale biras dievasmahttinhuksema hámis. Guovllu sáhttá viiddidit máttásguvlui geaidnoguora.

Guovlu F

Guovlu čohkiida smávva ládduin ja jávriin, maid ovttastahttet smávva johkaossodagat ja njavážat. Ohcejohleagi oassin guovlu gullá maiddái riikkaviidosačat māvssolaš eanadatguvlui Ohcejohleahkái Guovlu lea viehka ovttalágan ja nuppástusat báhcer báikkálažžan. Huksejuvvon guovllut leat eanaš leagi oarjjabealde geainnu guvlosažžan. Buođđobogi buohta geaidnu rasttilda johkaleagi ja sirdašuvvá dan nuorttabeallái, goas huksenge leavvá goabbat beallái leagi. Guvlu lea buoremus hukset dievasmahttinhuksemin dálá huksema oktavuhtii. Hukset galggašii eanaš Váldogeaidnu 4:a beallái joga.

Buođđobogi buohta ii galggašii hukset ovttaskas visttiid gáddegouvlluide ja hukset galggašii eanaš gililáganin, lávgadin ja vuollegažžan eanaš guovdu dan njárgga, mii lea geainnu rasttildansajis. Čuozáhat lea eanadaga dáfus guovddáš sajis ja gáibida buori plánema. Nubbi huksemii heivvolaš guovlu lea Giđešjoga davábeale guovlu.

Guovlu G

Geavojárvri buohta Ohcejoga njuolgolágan, measta juo ovttalágan leahki suorrana golbman leahkin, mat fas juohkásit uhcit legiide. Eanadaga čuolbmajis lea Geavu dutkanstašuvdna. Huksemii heivvolaš guovllut leat dievasmahttinhuksema hárrái Gođđunjárga ja eará huksejuvvon guovllut Váldogeaidnu 4:a guoras. Joga oarjjabealde Geavonjálmimi buohta gáddeavádagas lea doarvái sadji huksemii, muhto hukset galggašii doarvái guhkás gáddeavádagas Guovllu sierra sajádat geainnuid ja eará huksejuvvon guovlluid ektui ii oaivvil dan, ahte dat galgá válđojuvvot atnui muhto dás duohko galggašii huksejuvvot ainge eanaš leagi geainnu beallái dego guovllus F.

Guovlu H

Geavojárvri buohta davil boahhti Ohcejohleahki bieđgana. Ohcejohka luoitá Geavojárvai nuorttamus leagi mielde Ganešjárvri bokte. Nuorttamus leahki basku Ohcejoga gáddái gitta, muhto bissu goittot čieŋalin ja oktilažžan gitta Cuokkajárvai, gos das earrána Cuoggáleahki. Huksen galggašii bissut guovllus ainge dievasmahttinhuksemin, nu ahte válđojuvvojit vuhtii kulturhistorjjálaš árvvut.

Guovllut I ja J

Vuolit Cuokkajárvri mannjá Ohcejohleahki šaddá vuollegeabbon. Johkaleagi ravddat bissot ainge viehka ceakkusin. Johkaleahki bieđgana davil Mierašjárvri lahkonettiin. Mierašjárvri deavdá oppa Ohcejohleagi gávcci kilomehtera guhkkodagas. Leagivuodđu báhcá ollásit jávri vuollái ja leagi ravddat badjánit njuolgga jávris. Odđahuksen galggašii leat guovllus luonddustis dievasmahttinhuksen, nu ahte válđojuvvojit vuhtii kulturhistorjjálaš árvvut.

Guovlu K

Guovllus Deatnu manná johkaleagi vuodus, nugo njuolggočiegat koordináhttasyntomas sáhttá oaidnit. Deanuleahki basku joga govddun ja gáddeavádagat jávket báikkuid ollásit. Johka molkkohallá baskkes rokkistis, dalle gáddeguvlui šaddá seakka sierragovdosaš gáddestealli, mii báikkuid jávká ollásit.

Guvlui lea uhcán huksejuvvon ja guovlu galggašiige seailluhuvvot luonddudilis ollisvuohtan. Huksen galggašii leat dievasmahtinhuksen dálá huksejuvvon guovlluide, goas sáhttá seailluhit guhkes oktilaš luonddudilálaš johkaossodagaid.

Guovlu L

Deatnu sirdašuvvá guovllu davágeahčen leagi máttabeale ravdii ja jávkada ná suomabeale gáddestealli ja maŋnelis dat mohkohallá oppa leagi govddun. Deanuleahki nuppástuvvá njuolggočiegat koordináhttasyntomas njoidosit gávvaris johkalegiid ráidun. Guovllus leat guhkes huksekeahthes ossodagat. Huksen lea čohkiidan soames huksendohkálaš gáddeguvlui. Guovllus lea uhcán huksejuvvon ja guovlu galggašiige seailluhit luonddudilálaš ollisvuohtan. Huksen galggašii leat dievasmahtinhuksen dálá huksejuvvon guovlluide, dalle sáhttá seailluhit guhkes oktilaš luonddudilálaš johkaossodagaid. Guovllu oarjjabeale ravda gullá riikkaviidosaččat márssolaš eanadatguvlui Deanuleahkái. Ođđahuuksemis galgá váldit vuhtii guovllu eanadat- ja kulturhistorjjálaš árvvuid.

Govva: Govas olgeš bealde oidno eanadahkii vuogáiduvvan huksenvuohki ja gurut bealde funet vuogáiduvvi ođđahuksen.

4.8.3 Oppalašulbmilat mat čuhcet eanadahkii

Dása lea biddjon eanadaga vuhtiiváldi eanageavaheami oppalaš stivrenprinsihpat. Daid sáhttá heivehit vejolašvuodaid mielde oppa plánenguvlui nu lávvaplánemis go maiddái ieš huksema ollašuhtima oktavuoðas.

- Eanáš lassihuksen galggašii biddjot dálá čoahkkebáikkiide ja daid ravdaguovlluide. Dárbbu mielde ohcat huksema dakkár viiddidanguovlluid, mat leat sullii seammá eanadatavádagas go dálá čoahkkebáikki vissttit.
- Čoahkkebáikki ráhkadusa ja gova čavddásmuhttimii berre figgat.
- Čoahkkebáikkiid olggobalde ávžuhuvvo hukset dohko, gosa lea huksejuvvon ovddežis.

- Oktilaš luonddueanadagaaid bisuheapmi lea sávahahti.
- Heanggo várrevilttiide ja alážiidda ja johkarokkiide, mat leat heanggo gáddestelliid vilttiid gaskkas, ii galgashii hukset ollege. Dát guovllut leat rašit luondo- ja eanadaträhkadusaset bealis. Nuppe dáfus dáidda guovlluide ii leat árbevirolaččat huksejuvpon. Árbevirolaččat lávejit hukset johkarokki gáddeduolbadasaide.
- Arbevirolaš eanadaträhkadusaid seailluheami doarju oððahuksema sajusteapmi seammá allodahkii go maid vissttit lagaš kulturbirrasiinge ja čoahkkebáikiin leat.
- Váldoprinsihppa: huksenheivvolaš guovllut leat dábálaččat dat guovllut, main eana állana eanemustá 12 %, spiehkastagas 12 – 20 %. Eambo go 20 % állanemiin huksen lea dábálaččat teknikhkalaččat váttis ja rihkku sakka luonddubirrasa.

4.9 ULBMILIID DÁRKISTEAPMI JAGI 2012

4.9.1 Gieldda mihttomearit

Ohcejohka beaggá sápmelašvuodas, rájáid rasstildeaddji ealáhusdoaimmas, áidnalunddot kultur- ja luondoturismabálvalusain ja luondduealáhusain. Eanaheavaheami mihttomearrin lea heivehit ekologalaš, eanadagaide laktáseaddji, kultuvrralaš ja ekonomalaš vuolggasajiid nu bures go vejolaš ja seammás seailluhit birrasa, mii doarju guovllu eallinvieruid. Mihttomearrin lea oažžut vuogatvuodaváikkuheaddji oasseoppalašláva, mii stivre eanageavaheami.

Ulbmilin lea ráhkadir vuogatvuodaváikkuheaddji Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašláva dan láhkái, ahte dan vuodul sáhttá mieđihit huksenlobiid sajádatlánvva- ja gáddesajádatlávvaguovlluid olggobeale gáddegouovlluin. Ovddit lávvaproseassa áigge ráhkaduvpon lávvamateriála (2003–2007) geavahuvvo plánema vuolggamateriálan.

Ulbmilin lea dutkat huksenvuoigatvuoda sajstanvejolašvuodaid stáhta eatnamiidda ja divvut lávvamearrádusaid ruossalasvuodaid. Ulbmilin lea ollislaš čoavddus, mii dorvvasta stánddalaččat guvlui boahtti huksensajiid meari ja báikki. Dasa lassin barggus válđojuvvo vuhtii seammá áigge jođus leahkki Ohcejohnjálmmi gili sajádatláva áiggi dássái bidjan ja viiddideapmi ja dan barggus vejolaččat ovdan boahtti oasseoppalašláva dárkkálnuhtima dárbbut. Lágafámolaš ja vuogatvuodaváikkuheaddji oasseoppalašláva dahká vejolažžan guovllu geasuuhannávcca ja ealáhusaid ovddideami nu, ahte guovllu sierrasárgosat ja árvvut sihke árbevirolaš ealáhusaid hárjeheami sáhttá váldit vuhtii ja dorvvastit boahttevuodas.

4.9.2 Eanagoddeláva mihttomearit

Lappi eanagoddeplána 2030 mihttomearrin lea Lappi ássiidlogu ja bargosajiid lasiheapmi. Mihttomeari eaktuda oasseoppalašlávas dan ahte dat dahká oðđa bargosajiid ja ássama vejolažžan.

Davvi-Lappi eanagoddelávvamearrádusa mielde Jiekñameara manahat ovddiduvvo riikkaidgaskasaš johtolatmanahahkan, man eanageavaheamis galgá váldit vuhtii erenomážit johtolaga njuovžilvuhtii ja dorvvolašvuhtii, johtolat- ja turismabálvalusaide, johtolatbirrasa kvalitehtii ja maiddái luondu-, eanadat- ja kulturbirasárvvuide. Dasa lassin dat galgá váldit vuhtii sihke geainnu, energiija- ja diehtojohtolatjohtasiid várás várrejuvpon sajjid ja maid ráddjehusat eará eanageavaheampái.

Deatnogátti ja oassái Ohcejohgátti galgá ovddidit sihke turismaguovddážiid, dálonguovloturismma, bálvalusaid ja geinnodagaid vuogálaš ollisvuohtan nu ahte dat doibmet ovttas guovllu váldogeavahanulbmiliigui.

Oasseoppalašlávvaguvllus leat kulturbiras-, eanadat- ja maiddái luonduárvvut ja geainnut, geinnodagat, virkkosmahttin- ja turismabáikkit, ee. Badjegeavgná riikkaidgaskasaččat dehálaš virkkosmahttinguolástanbáiki. Gáttiin galgá dorvvastit johtinvejolašvuoda.

Čoahkkebáikái galgá sajáidahttit nu olu go fal vejolaš dakkár bálvalusaid, main ávkašuvvet buot čoahkkebáikki ja maid eará lagaš guovllu ássit. Dáinna lágiin dorvvastuvvo dat ah te olbmot sáhttet geavahit bálvalusaid buot johtolatneavvuiquin.

Dulve-, doddjon- ja fierranvárraguovlluid galgá merket oppalaš- ja sajádatlávain guovlun dahje huksenráddjehussan. Huksenbáikkiid ii oaččo plánet dakkár báikkiide, gos lea dulve-, doddjon- dahje fierranvárra.

Boazodoalu ja eará luondduealáhusaid guovlluidegeavahuslaš doaibman- ja ovddidanvejolašvuodaid galgá dorvvastit. Meahccedoalu, lavdnjedoalu, turismadoaimmaid ja luopmoássama plánedettiin galgá váldit vuhtii boazodoalu dáfus dehálaš guovlluid. Stáhta eatnamiidda ja boazodollui váikkuheaddji doaimmaid plánedettiin galgá ráddádallat gažaldatvuloš bálgosa ovddasteddjiguin.

Ráhkkanusaid dahje eará stuorra ráhkkanusaid ii galgga plánet hearkkes eanadatguovlluide, dego baskkes njárggaide, mutkkiide dahje gátteguovlluid bolnniide.

4.9.3 Riikkaviidosaaš guovlluidegeavaheami mihttomearit

Oasseoppalašáva gusket erenomážit čuovvovaš riikkaviidosaaš guovlluidegeavaheami mihttomearit, ja daid lea dohkkehan stáhtaráđđi:

Guovlluidegeavaheapmi doarju guovllu huksema dásseedettolaš ovddideami ja maiddái ealáhusaid gilvalannávcicaid ja riikkaidgaskasaš sajádaga nannema nu ah te dat ávkkástallá nu bures go vejolaš daid huksejuvvon báikkiid mat guovllus juo leat ja lassin nu ah te dat buorida eallinbirrasa kvalitehta ja luondduriggodagaid bisteavaš ávkkástallama. Ovddideapmi vuodđuduuvvá vuosttas sajis guovlluid iežaset nanusvuodaide ja sajiide.

Guovllu ráhkadus ovddiduvvo ollisvuohtan, masa gullet bálvalusat ja fierpmádagat ja maiddái buorit johtolatoktavuođat.

Guovlluidegeavahanplánemis galgá váldit vuhtii rádjegohcima dárbbuid ja dorvvastit guvlii doarvái olu rádjegohcima iešguđegelágan doaibmanvejolašvuodaid.

Guovlluidegeavaheapmi ovddida servodagaid ja eallinbirrasiid sihke ekologalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš bisteavašvuoda. Servodatráhkadus ovddiduvvo nu ah te bálvalusat ja bargosajit leat lagašguovllus. Dalle dat leat maid iešguđet olmmošjoavkku olámuttos ja lassin dárbu smávvabiillaide lea nu unni go vejolaš. Guovlluidegeavaheapmi ovddida ealáhuseallima doaibmama nu ah te dat čujuha ealáhusdoibmii doarvái olu sajáiduvvanvejolašvuodaid ja váldá seammás vuhtii guovllu servodatráhkadusa.

Guovlluidegeavahanplánemis galgá ovddidit guovllu ráhkkanusaid ávkkástallama ja maiddái duddjot vejolašvuodaid buori giligovvii. Čoahkkebáikki ovddidanbarggus galgá fuolahit das ahte ruonasguovllut hábmejit ollisvuodaid.

Guovlluidegeavaheamis galgá várret doarvái olu vázzin- ja sihkelastingeainnuid ja maid ovddidit dáid geainnuid joatkašuvvama, dorvolašvuoda ja kvalitehta.

Guovlluidegeavaheamis galgá váldit vuhtii virgeoapmahaččaid čielggadusaid, main leat dulvevárraguovllut, ja viggat seammás eastadir ovddalgihtii dulvamii laktáseaddji riskkaid. Guovlluidegeavaheami plánemis odđa huksema ii galgga sajáidahttit dulvevárraguovlluide.

Guovlluidegeavahanplánemis galgá váldit vuhtii eana- ja báktevuodu heivvolašvuoda. Billasuvvan eanaguovllu buhtisteami galgá čielggadit ovdalgo láva ollašuhttojuvvo.

Guovlluidegeavaheamis galgá eastadir ovddalgihtii buot hehttehusaid, mat bohtet ruojas, doarggisteamis ja áimmu eahpebuhtisvuodas. Seammás galgá maid geahpedit daid hehttehusaid mat juo leat. Odđa ássanguovlluid dahje eará rudjii hearkkes doaimmaid ii galgga ollašuhttit guovlluun, mat leat hearkkit daidda almmá doarvái buori ruoja eastadeami.

Guovlluidegeavaheapmi galgá ovddidit energija seastima ja odasmuvvi energijagálduid ja gáiddusliggema geavaheami.

Guovlluidegeavahanplánemis galgá dorvvastit dan ahte buhtes čázi oažžu doarvái ja dan ahte čoahkkebáikkiid iešguđet guovllu čáhcefuołahusčovdosiid sáhttá ollašuhttit. Dasa lassin guovlluidegeavaheami plánemis galgá váldit vuhtii bázahusčáhcehehttehusaid eastadeamis ovddalgihtii.

Guovlluidegeavaheapmi ovddida našuvnnalaš kulturbirrasa ja huksenárbevieru ja daid iešvuodaid vaikko dat leat iešguđegeláganat guovllus nubbái. Guovlluidegeavaheapmi ovddida heakkalaš ja heakkahis luondu dáfus mívssolaš ja hearkkes máŋggahápmásasuoda seailluheami. Guovlluidegeavaheamis galgá váldit vuhtii bodne- ja gieračáziid suodjalandárbbu ja lassin daid geavahandárbbu.

Guovlluidegeavaheapmi ovddida luondu virkkosmahttingeavaheami nu ahte dat ovddida sihke luondo- ja kulturturismma eavttuid. Dasa lassin dat ovddida sihke suodjalan- ja eanadatguovlluid ekologalaččat bistevaš ávkkástallama virkkosmahttingeavaheamis, turismaguovlluun ja dáid lagašguovlluid turismma ovddideamis ainjuo suodjalandárbbu rámmaid siste.

Guovlluidegeavaheamis galgá sihkkarastit ahte riikkaviidosaččat dehálaš kulturbirrasiid ja luonduárbbi árvvut seilot. Virgeoapmahaččaid riikkaviidosaš inventeremát válđojuvvojtu vuhtii guovlluidegeavahanplánemá vuolggasadjin.

Guovlluidegeavahanplánemis galgá váldit vuhtii ekologalaččat dahje dahje virkkosmahttingeavaheami dáfus dehálaš ja oktilaš luondduguovllut. Guovlluidegeavaheami galgá stivret nu ahte dát guovloollisvuodaid eai bearehaga háddje duokko dákkot.

Guovlluidegeavaheamis gáttiid luopmoássama galgá plánet nu ahte luonduárvvuid dáfus mívssolaš gáttiid sailun ja luopmoássama guoibmáivuohta dorvastuvvo.

Dárbašlaš johtolatoktavuođaide galgá ráhkkanit nu ahte ovddidit vuosttas sajis guovllu válđojohtolatoktavuođaid ja fierpmádagaid. Guovlluidplánemis galgá

dorvvastit riikkaviidosäččat dehálaš geainnuid, mađiid ja jođáhagaid joatkašuvvama ja ovddidanvejolašvuodaid ja lassin riikkaviidosäččat dehálaš rádjeraštildanbáikkiid ovddidanvejolašvuodaid.

Guovluidegeavaheapmi dorvvasta energijafuolahusa riikkaviidosäš dárbbuid ja ovddida ođasmuvvi energijagálduid ávkkástallanvejolašvuodaid.

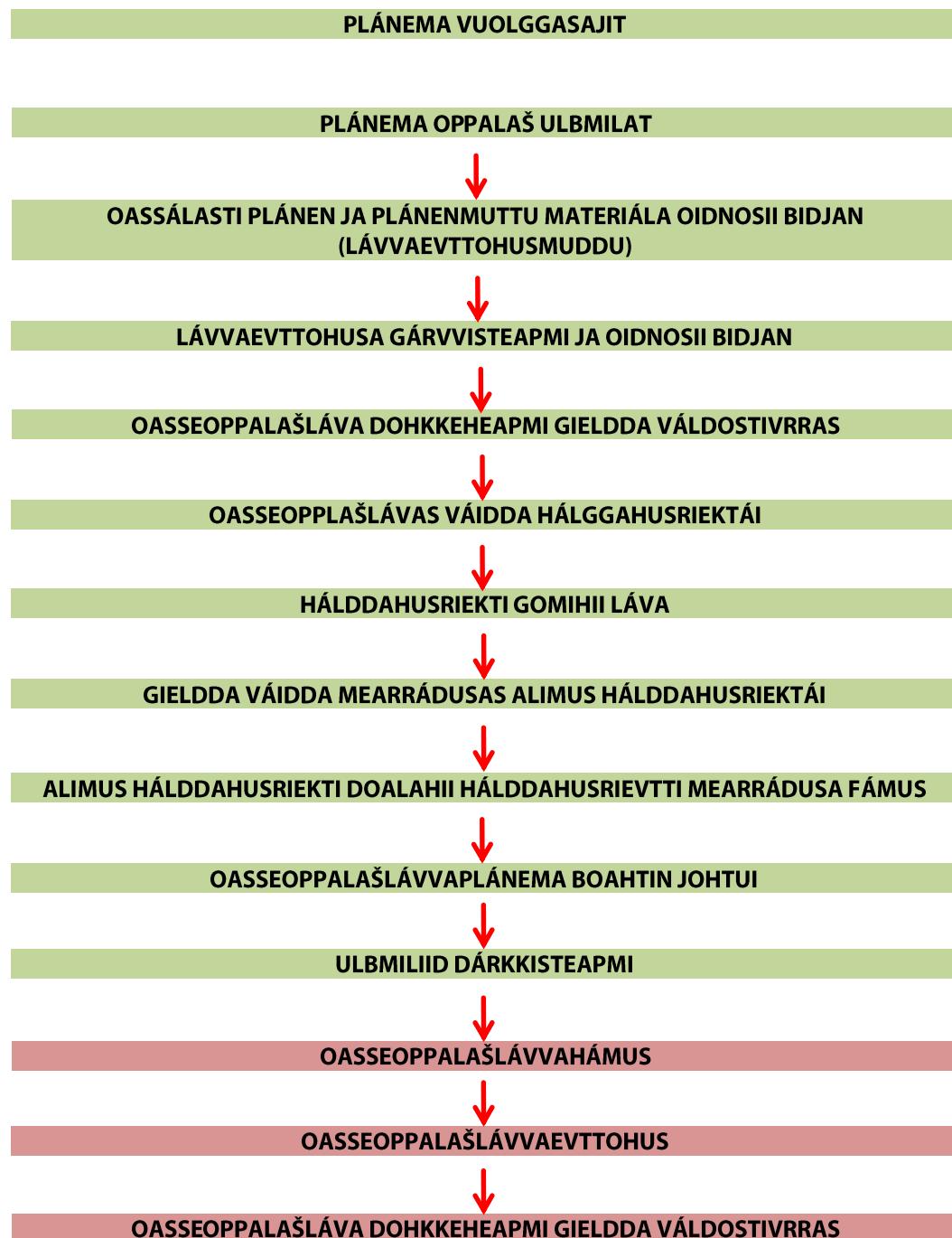
Guovluidegeavaheapmi ovddida Lappi duottarguovluid seailuma luondu- ja kulturárvvuid dáfus erenoamáš dehálaš guovloollisvuohtan. Seammás galgá sihkkarastit ahte ássama ja ealáhusdoaimma eavttut seailot. Guovluid erenoamášsárgosiid galgá dovdát ja guovluidegeavaheami galgá heivehit dásseedettolaččat vai nuppástuvvi luonddudilit, luondu bistevašvuhta ja kulturárvvut dorvvastuvvojit. Seammás dat doarju luonddudiliide vuogáiduvvan iešlágálaš giliid ja kulturbirrasiid seailuma.

Sámiid ruovttuguovllu guovluidegeavaheapmi váldá vuhtii sápmelaččaide eamiálbmogin gullevaš vuoigatvuhta doalahit ja ovddidit iežaset kultuvra, vai sápmelaš árbevirolaš ealáhusaid ovddidanvejolašvuodat dorvvastuvvojit. Boazodoallogouvllus dorvvastuvvojit boazodoalu guovluidegeavahuslaš eavttut.

5. OASSÁLASTIN JA OVTTASBARGU

Vulobealde leat oppalašlávvaproseassa váldomuttut.

Lávvaproseassa váldomuttut (ruonán dássáš ja ruokadin joatkkamuttut)

5.1.1 Oasálaččat

Osolaččat leat guovllu eanaoamasteaddjit ja dat, geaid ássamii, bargui dahje eará dillái bargguvuloš lávva sahtá mearkkašahti ollu váikkuhit. Dasa lassin osolaččat

leat dat virgeolbmot ja servošat, geaid doaibmasuorggi lávas giedħallat. Osolačċain lea vuogatvuoh ta váldit oasi láva válmmaštallamii, árvvoštallat dan väikkuhusaid ja cealkit lávas iežaset oaivila (EHL 62 §).

Dárikilabbot osolačċat leat váld dahallon Oassálastin- ja árvvoštallanplána, mii lea čuovusin.

5.1.2 Johtui boahtin ja plánemii guoski mearrādusat

Alimus hálddahusrievtti mearrādusa manjá Ohcejoga gieldda váldostivra dagai lávvaráhkadanmearrādusa 30.9.2011 § 56 Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašláva rāhkadeami várás. Lávva bodii johtui teknalaš lávdegotti mearrādusain 30.3.2012 § 41 ja das gulahuvvui 12.4.2012.

Teknalaš lávdegoddi lea giedħallan lávvii merkenlákħkái stáhta huksensi iid sajádaga 14.12.2012 § 139.

Gieldda váldostivra giedħalai lávvhápmosa 11.2.2014 § 22. Lávvahámus lei oaidnisláhkai 19.2.2014 – 20.3.2014. Lávvaráhkadanbargojoavku lea giedħallan lávvii laktáseaddji áššiid 11.11.2015, 20.9.2016, 15.11.2016 ja 20.12.2017.

5.1.3 Oassálastin ja vuorrováikkuhanmeannudeamit

Teknalaš lávdegoddi giedħalai oassálastin- ja árvvoštallanplána 30.3.2012 § 41 ja bijai dan oaidnisláhkai 12.4.–2.5.2012 gaskasaš áigái.

Láva válmmaštallanmuttus dollojuvvui buohkaide rabas álbmotdilálašvuoh ta 29.10.2013, gos buktouvvui ovdan álgolávvahámus.

Lávvahápmosis bohte 11 cealkámuša ja 42 oaivila. Sihke máhcaħagas ja addojuvvon vástdusain lea čállojuvvon čoahkkáigeassu, ja dat lea čilgehusa čuovusin. Lávvahámus lea dárkkistuvvon ee. bodnečáziid suodjaleami, luondo- ja kulturárvvuide laktáseaddji merkejumiid, boazodoalloguovllu iešgudet huksenbáikki ja ovttaskas giddodagaid huksenbáikkiid sajádaga dáfus. Máttadállóčielggadusas fuomášuvvon feaillaid dihte ovttaskas giddodagain lea divvon huksensi iid meari. Dasa lassin leat váldojuvvon vuhtii earret eará oħħra turisma fidnut guovddážis gieldda mearrādusaid mielde.

Meahciráđđehusain ja bálgosiiguin leat ráđđadallan 28.5.2014.

5.1.4 Eiseválddiid ovttasbargu

Álggahanmuttu eiseválderáđđadallan lea dollojuvvon 12.6.2012. Álggahanmuttu virgeoapmaħašágastallan lea dollojuvvon 12.6.2012. Hápmosa čájeheami manjá EJB-guovddážiin leat dollojuvvon bargosiehtadallamat 5.11.2014, 27.8.2015 ja 21.11.2017.

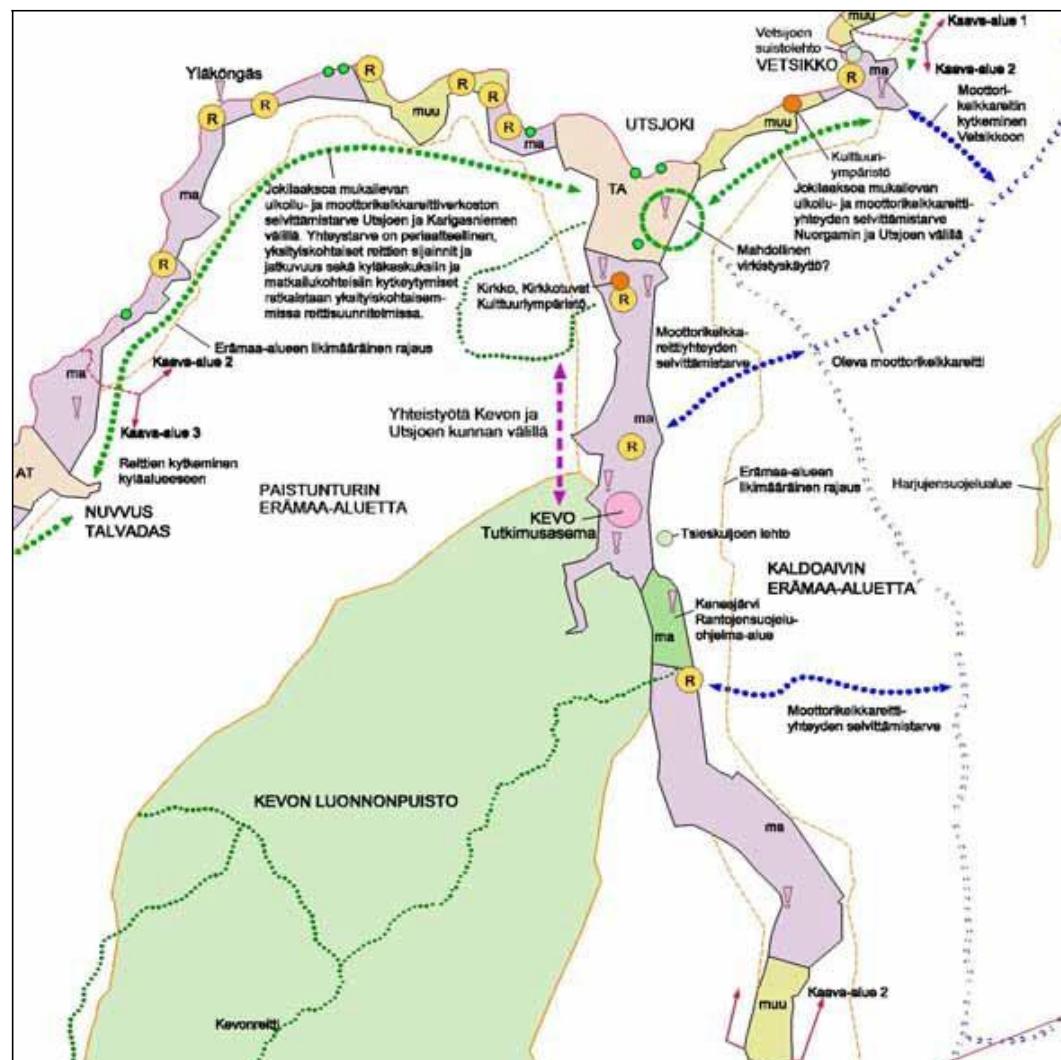
6. OPPALAŠLÁVA VÁLDDAHALLAN

6.1 OPPALAŠ RÁHKADUS

Oppalašlavvačovdosa guovddáš vuodđun lea Deanuleagi ovddidanplána 2020 ja das meroštallojuvvon doaimmaide ja birrasii guoski avádatollisvuodat ja dáidda čujuhuvvon eanageavaheami stivrejeaddji almmolaš plánenprinsihpat.

Ohcejoga oassegouvllu ollislaš ráhkadus boahtá čuovvovaš ovddidanplánas gávnahuvvon doaimmaid ja birrasha dáfus sierralunddot oasseollisvuodain:

- Ohcejoga giliguovddáš
- Veahčat - mánjgaárvosaš luondo-, eanadat-, kultur- ja turismaollisvuohta
- Badjegeavgŋá mánjgaárvosaš luondo-, eanadat- ja turismaollisvuohta
- Girku, girkostobut kulturbiras
- Geavu dutkanstašuvdna ja oktavuodat Geavu bálgái
- Ganejávrri gáttidsuodjalanprográmmaguovlu
- Mánjgat smávvaviidosáš (čuoggálágan) turismačuozáhagat
- Deanu ja Ohcejoga eará leahkeguovllut

Govva: Avádatollisvuodat ja guorahallama vuollásáš doaibmabijut Ohcejoga oassegouvllus Deanuleagi ovddidanplána 2020 mielde.

Doaimmaide ja birrasii guoski iešvuodaid dovdan ja dáid doarjun guđege oasseguvlui buoremusat heivejeaddji eanageavaheami guovlovárremiin yeahkeha plánenguovllu ovddideami birrasa dáfus máŋggaárvosaš ollisvuhtan.

Ulbmilin spesifiserejuvvon lávvamerkemiiguin ja -guovlovárremiiguin lea ee. heivehit huksenvuoigatvuodaid meari ja dan sajušteami báikkalaš birrasii. Huksema sajuštanákkat ja huksenvuoigatvuodat leat sierraláganat birrasa ja visttiid geavahanulbmila mielde.

6.2 MIHTTENPRINSIHPAT

6.2.1 Ovddidanpláanas čuovvu vuolggasajit

Deanuleagi ovddidanpláanas 2020 lea árvvoštallojuvvon man láhkai oppalašlávvii biddjojuvvon guovlluid huksema mearri boahtá ollislaččat rievdat. Almmolaš vuolggasadji lea, ahte jagis 2004 gitta jahkái 2020 ássanvistesajiid mearri lassána fámolaččamusat giliguovddášguovlluin. Odđa huksensajit bohtet Deanuleagi buot giliguovddážiidda. Go váldá vuhtii ássiidlogu de odđa ássansajiid árvvoštallat lassánit eanemusat Njuorggáma ja Gáregasnjárgga giliguovddážiin Odđa, eandalii turismma ja eará fitnodatdoaimma yeahkeheaddji, luopmovisttiid huksen boahtá buot giliguovddážiidda.

OHCEJOGA GIELDA DEANULEAGI OVDDIDANPLÁNA	Oasseoppalašlávvaguovlluide gullevaš giliguovddášguovllut Njuorggán, Ohcejohka, Gáregasnjárga	Oasseoppalašlávvaguovlluide gullevaš giliguovddážiid olggobeale guovllut		
Dálá-/ulbmildilli	v.2004	v.2020	v.2004	v.2020
Ássanvistebáikkit (AO)	s.300	s.400	s.170	s.200
Luopmovisttiid huksenbáikkit (RA)	s.100	s.200	s.350	s.800

Fitnodagaid idjadansajiid huksenbáikkit leat tabeallas RA -čuozadagain oktan oassin. Dálá dilis badjel bealli idjadankapasitehtas lea giliguovddážiid olggobealde. Boahttevuodas fitnodagaid idjadankapasitehta stuorrun lea fámoleabbo giliguovddášguovlluin go daid olggobealde.

Ovddidanpláana mielde Ohcejoga gielddas leat ráhkkanan idjadanfitnodagaid kapasitehta stuorumii guovtgegardásazjan jegi 2004 rájes jahkái 2020.

6.2.2 Ohcejoga giliguovddás

Deanuleagi ovddidanpláana 2020 mielde giliguovddášguovlluin galgá ráhkkanit sihke birrajahkásaš ássan- ja luopmohuksema lassáneapmái Giliguovddášguovlluin galgá ovddidanpláana mielde ráhkkanit buohkanassii sullii 100 ássanvistebáikki lasáhussii. Dán mielde Ohcejoga giliguovddášguovllus galgá eanageavaheamis ráhkkanit unnimustá 30–40 odđa ássanvistebáikái. Ássama lassin eanageavaheamis galgá ráhkkanit maiddái turismadoaimmaid ja eará ealáhusaid máŋgabéalagin šaddamii ja lassáneapmái

Vuolggasadji lea, ahte Ohcejogas lassekuksema luondu lea dakkár, ahte dat čavddásmahattá giliráhkadusa. Čavddásmahatti ja muhtun muddui deahtisteaddji

huksen lea ákkastallon maiddái gieldateknikhalaš fierpmádagaid ávkkástallama dáfus. Dárbbu mielde fierpmádagat ordnejuvvojit ja viiddiduvvojit.

Dálá sajádatlávvaguovllus leat friija huksenguovllut (AP, AR, AO) s. 30 ássanvistái. Dáid sajádat lea vállooassái giliguovddáža máttaoassái gullevaš muhtin muddui huksejuvpon ássanguovllus ja gohttenbáikki davábeale guovlluin. Gárvásit sajádatlávvii merkejuvpon huksekeahthes guovlu lea maiddái earret eará Hotealla Luossajohka lahkosiin, dát guovlu heive turisma- /fitnodathuksemii.

Gárvásit sajádatlávvii merkejuvpon guovluid lassin maiddái giliguovddáža ravdaguovluid giligova čavddásmahettin lassehuksemiin lea ákkastallojuvpon. Ná jearaldahkii bohtet lagamustá Tenola - Niemel stealli (Njuorggáma guvlui) sihke nuppe sajis Áibmiejoga birrasa (Gáregasnárgga guvlui) dievasmahtinhuksen dálás dili mielde ássan- ja turismavisttiid hámis. Dáidda guovluide sáhttá dahkat oðða huksenguovluid s. 10 - 15 ássanvistái ja s. 20 turisma- ja / dahje luopmovistái.

Omd. guovluid lassin Ohcejoga giliguovddáš lea árvaluvvon viiddiduvvot dan máttabealde gitta Máttajávri davágeahčai. Dán guovllus fitnodat- ja bargobáikedoaimmat sáhttet boahtit maiddái válodgeainnu (vg. 4) guoraide. Muhtun muddui guvlui sáhttá hukset maiddái dievasmahtti ássanbáikkiid (s. 10 ássanvistti várás) Máttajávri dálá ássanbáikkiid oktavuhtii. Ohcejoga giliguovddáža oppalašláva ollašuhtti ovttaskas ášsiid eanageavaheapmi čovdojuvvo sajádatlávain.

6.2.3 Gáddeguoovllut

Gáddehuksenvuoigatvuoda vuoiggalaš meroštallamis lea geavahuvvon ng. máttadálloprinsihpa. Máttadálu meroštallama vuodðoáigodahkan geavahuvvo jahki 1969, goas gáddelávvaláhka bodii fápmui.

Máttadálloguorahallamis lea čielggaduvvon dat álgóalgosaš dálut, mat guovllus ledje duon áigge.

Máttadálloprinsihpa čuovodettiin juhkojuvvo mihtennorbmavuogágada mielde boahttevaš huksenvuoigatvuhta gv. máttadálu álgóalgosaš gáddesárgá vuodul. Máttadálu oðða huksenbáikkiid meari oažu go geahpeda gv. máttadálu ollislaš huksenvuoigatvuodas jo huksejuvpon ja juhkojuvpon sihke huksenlobi ožzon huksenbáikkiid.

Huksema mearis válđo vuhtii doaimmalaččat ja birrasa dáfus earálunddot avádatollisvuodaid/-guovluid iešvuođat. Huksemii heivetmeahttun gáddeguoovlluin ii leat huksenvuoigatvuhta.

Vuolábeale tabeallas oidnojít ovddidanplána vuohkásaš almmolaš avádatguovdasaš eanageavahanprinsihpat ja daidda Ohcejoga oassegouovllus oppalašlávvalaplánemis heivehuvvon mihttenvuodustusat.

Tabealla. Avádatguovdasaš almmolaš eanageavahanprinsihpat ja avádagaiide heivehuvvi gáddehuksema mihtenvuodustusat.

AVÁDAT / GUOVLU	ALMMOLAŠ AVÁDATGUOVDASAŠ EANAGEAVAHANPRINSIHPAT	GÁDDEGUOVLLU VUOÐÐOMIHTTEN Huksenbáikkiid mearri nuppástuhton johkagáddesárggis-km guovdu
TA Giliuvvoddášguovllut	Huksen ollašuhtto dáláš huksema čavddásmahattimiin. Doarju bálvalusaaid. Huksema mearri sahttá leat valljámus. Laktojuvvo gieldateknihkalaš fierpmádagaiide. Ollislaš ráhkadus čovdojuvvo oppalašlávain. Dárbbu mielde ollašuhtima dahkko sajádatlávva	Huksen ollašuhtto giliráhkadusa eavttuiguin ja čavddásmahattimiin ja deahstistemiin dálá ráhkadusa.
AT Smávva giliuvvollut	Govttolaš huksen heivehuvvo giliárvvuide. Oppalašlává vuodul čovdojuvvojít huksenbáikkit. Dárbbu mielde huksema várás addojuvvojít rávvagat.	5-6
R, RM Smávva turismačoahkkeguovllut	Oppalašlávain čovdojuvvo huksema ollislaš mearri. Válđo vuhtii turismma sierradárbbut, gáddáiboahtinbáikkit, oktasašguovllut jna. Figgojuvvo čoahkkeguovlluide, dalle huksema mearri sahttá leat stuorát go dábálačcat.	4-6
MA Mávssolaš dahje huksemii hearkkes eanadatguovllut	Huksen heivehuvvo eanadahkii. Eanadaga gierdannákca mearrida huksema meari. Dálá huksemii dorvasteaddji dahje suojisguovlluin huksenbeaktivuohta lea valljimus, jalges eanadatguovlluin unnimus.	1-3
MUUT Eará guovllut	Sierrasárgosiid haga leahkki dábálaččain teknihkalaččat huksemii heivvoláš gáddeguovlluin huksema mearri lea gaskamearálaš eará guovluid ektui - ii valljimus iige maiddái unnimusge.	3-5
Ovttaskasdási huksenmearit ja -guovllut meroštallojuvvojít plánenmuttus lávvaplánejeaddji, eanaoamasteaddji ja eará intreassadáfuid gaskka ráđđadallamin.		

6.2.4 Giliguovddáža olggobeale gáddeguovllut

Giliuvvoddáža olggobeale guovllut leat plánejuvvon ulbmilásahallamis čuovvu almmolaš avádatguovdasaš prinsihpaid mielde. Gáddeguovlluin leat geavahan ovddit čuoggás ovdanbuktojuvvon avádadatguovdasaš mihtenvuodustusaid. Mihtenvuodustusaid čuovvu huksenbáikkit leat sajádagaiide mielde čujuhuvvon luopmovisttiid (RA) dahje ássanvisttiid (AO) huksema várás.

Gáddeavádahkii boahtti huksenbáikkiid leat geahčalan sajuštít joavkuide nu, ahte oktilaš ja nu viiddis go vejolaš friija gáddeguovllut bázášedje doarvái ovdalis máinnašuvvon dárkkhuusaide. Oasseoppalašlávva lea gárvistuvvon nu, ahte huksenlobiid giliuvvoddážiid olggobeale ja oasseoppalašlává čuovvu huksenbáikkiide sahttá mieđihit njuolga oasseoppalašlává vuodul. Gáddeavádagaiide huksenbáikkit leat gávnnauhuvvon leat ovtačilggolaš guovlovárremiin.

Gáddehyksenvuoigatvuhta lea meroštallojuvvon ng. máttadáluid ja eanaoamastanovttadagaaid vuodul. Eanageavaheapmái guoski čovdosiid leat dáid guovlluin dahkan oppalašláva ulbmilásahaemi vuodul. Plánenbarggu áigge leat doallan eanaoamasteaddjiide oaivvilduvvon ráddádallandilálašvuodaid.

Jagis 2012 álggahuvvon oasseoppalašláva odđasit giedjahallama várás Meahciráđdehus evttohii iežas oamastan eatnamiin guovlluid, maidda stáhtii čujuhanlákai huksensajiid sajusteapmi dutkojuvvošii. Dahkon čielggademiid vuodul heivvolá sajide čujuhuvvojedje oktiibuot 26 huksensaji.

Oasseoppalašlávva stivre huksema lassin maiddái eará eanageavaheamí, dego turismadoaimmaid, astoággeguovlluid ja olgolihkadeami bálgáid sajušteami. Huksemis luovusin báhcán gáddegouovllut bálvalit ee. almmolaš gáddáiboahntima ja vánddardeami.

Gáddegouovlluid oppalašlávvaevttohusa čuovvu huksenbáikkit, heivehuvvon gáddesárgá guhkkodahkii, leat ovdanbukton vulobeale tabeallas.

GILIGUOVDDÁŽA OLGOBEALE GÁDDEGUOVLLUID HUKSEN			
OHCEJOGA OASSEGUOVLU	HUKSENBÁIKKIT ST.	NUPPÁSTUHTTON GÁDDESÁRGGIS - KM	BEAKTILVUONTA ST. / KM
DÁLÁ DILLI	s. 320	s. 150	2.1
LÁVVADILLI	s. 506	s.150	3.4

6.2.5 Girkosiida

Áibmejohkii, Tenolai ja Máttajávrri däviosiide lea evttohusmuttus ráhkaduvvon mihtten, man mielde huksenbáikkit leat merkejuvvon lávvakártii. Merkejuvvon huksenbáikkiide lea vejolaš mieđihit huksenlobi njuolga vuogatvuodaváikuheaddji oasseoppalašláva vuodul.

Mihttenprinsihpat:

Mihtten lea teorehtalaš eanemushuksenvuoigatvuhta. Dat mearkkaša dan ahte huksenvuoigatvuoda geavaheapmi eaktuda ahte bálstá/eanasajis lea doarvái olu huksendohkálaš duktasadji. Dán várás galgá váldit vuhtii dulveráddjehusaid, eanadaga, luondu- ja birasdiliid, johtinoktavuodaid, čáhcefuołahusa lágideapmi, oppalašláva eanageavahanmihtomeriid. Gielddas ii leat buhtadusgeatnegasvuhta, jos lávvaguvlui ii sáhte sajáduhttit mihttejuvvon huksenvuoigatvuoda.

Olles guovllus geavahuvvo gáddenorbman 6 rehkenastojuvvon huksenbáikki/km. Gáddin, mii mihttejuvvo, geavahuvvo njulgejuvvon gáddi, nappo gáddi mas smávva mohkit ja njárggat leat sihkojuvvon eret ja omd. mihtiduvvon dušše njárgga máttä. Lagasdahkkit eai válđojuvvo vuhtii nuppástuhittimis. Huksenvuoigatvuhta rehkenastojuvvo ovtta desimálain.

Viidotatnorbman geavahuvvo olles guovllus 1 ha / 1 huksenbáiki. Nappo nu ahte 0,2000 ha - 1 ha addá ovtta huksenbáikki ja dán maŋŋá juohke 1 ha addá lassebáikki. Desimálat 0,45 jorbejuvvojít bajásguvlui.

Máttadálloáigodat lea 01.01.1960. Máttadállodulkojupmi geavahuvvo dárkkisteami várás, dain dálui/bálsttái, main lea mihttema mielde geavakeahthes huksenvuoigatvuhta eanet go ovtta huksenovttadaga veardde.

Jos bálstá/dállu lea huksejuvvon, de mihttejuvvon huksenvuoigatvuohta guoská unnimustá juo huksejuvvon dili, vaikko mihttenárvvoštallan čujuhivččiige uhcit huksenbáikkiid meari.

6.3 GUOVLOVÁRREMAT

6.3.1 Ássanguovllut ja luopmoviessoguovllut

Oasseoppalašlávvaguvvillus buot, sihke dálá ja plánejuvvon, ássanguovllut leat bearasdállo- ja ráidodálloguovllut. Oasseoppalašlávas leat geavahan čuovvovaš ássanguovlluide guoskevaš guovlovárrenmerkejumiid.

AP Smávvavisttiid ássanguovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon sierrasmávvadáluid ja ráidodáluid huksemii. Guovlovárrenmerkejumi leat geavahan giliguovddášguovllus, gosa dahkko sajádatlápva.

AO Sierrasmávvavisteguovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon sierrasmávvavisttiid huksemii. Huksenbáikái oažžu hukset ovta dahje guovtti lanjadaga ássanvistti lassin ovtta sierra sávnni ja dárbbašlaš smávvvalágan dálloodoallo- ja buvttadanvisttiid nu, ahte visttiid oktiirehkenaston geardeviidodat lea eanemustá 300 g-m^2 . Ássanvistti geardeviidodat oažžu leat eanemustá 200 g-m^2 . Huksenbáikki viidodat galgá leat giliguovddášguovllus uhcimustá 2000 m^2 ja giliguovddáža olggobeale guovlluin uhcimustá 3000 m^2 .

Dáinna lávvamerkejumiin leat čujuhan giliguovddáža olggobeale ovttaskas bearasdáluid huksenbáikkiid.

AO-1 Boazodáluid ássanguovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon boazodáluid ássanhuksemii. Guvlui oažžu hukset boazodoalu ja dasa heivvolaš oalgeealáhusaid várás ássan-, buvttadan- ja dálloodoallovisttiid nu, ahte visttiid oktiirehkenaston geardeviidodat lea uhcimustá 500 g-m^2 . Ássanvisttiid (eanemustá 2 ássanvistti) geardeviidodat oažžu leat oktiibuot eanemustá 250 g-m^2 . Odda huksenbáikki viidodat galgá leat uhcimustá 5000 m^2 .

AL Ássan-, fidno- ja doaimmahatvisttiid guovlu.

Guvlui oažžu hukset eanemustá II-gearddi ássan-, fidno- ja doaimmahatvisttiid, nu ahte mange geavahanulbmila ossodat okto ii oaččo mannat badjel 2/3 oasi huksenbáikki oppalašhuksenvuoigatvuodas. Huksenbáikki huksenvuoigatvuohtha lea eanemustá 15 % guovllu viidodagas.

Ohcejoga giliguovddášguovllus leat čujuhan guovlovárremiid dáinna merkejumiin - dakkár guovlluin, main lea jo maiddái ássanhuksen. Guovlluin lea lobálaš ássanvistehuksema lassin gilibirrasii heivvolaš omd. giliássama bálvaleaddji smávvvalunddot fitnodatdoaibma. Sajádatlápva dahkama vuollásáš guovlluin sajádatlápva meroštaljoit guovlluid ollašuhttinprinsihpat, mat leat eambo ovttaskasdási mielde.

RA Luopmoássanguovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon luopmoviesuid huksemii. Huksenbáikái oažžu hukset ovta luopmoviesu, sávnni ja dárbbašlaš dálloodoallovisttiid nu, ahte visttiid oktiirehkenaston geardeviidodat lea eanemustá 120 g-m^2 , jos lávvakártái ii leat sierra merkejuvvon eará. Huksenbáikki viidodat galgá leat uhcimustá 3000 m^2 .

RA-1 Luopmoássanguovlu, mii boahť eanadaga dáfus hearkkes guvlui

Guovlu lea oaivvilduvvon luopmoviesuid huksemii. Huksenbáikái oažju hukset ovta luopmoviesu ja dárbbašlaš dálloodallovisttiid nu, ahte visttiid oktiirehkenaston geardeviidodat lea eanemustá 80 g-m^2 . Huksenbáikki viidodat galgá leat uhcimustá 3000 m^2 .

RA-2 Jiekŋabuođđo-, dulve- ja / dahje erošuvdnaguvlui sajuštvuvi luopmovisteguovlu

Visttiid, mat leat dán guovllus, oažju ordnet. Huksenlobi gáibideaddji doaibmabijuide ii oaččo álgit.

Oppalašlávas lea gávn nahuvvon plánenguovllus Deanujoga gáddeg uovllus dálá luopmovisttiid huksenbáikkit sihke avádat- ja máttadáluid guorahallamiid vuodul meroštallojuvvon ođđa vejolaš huksenbáikkit.

6.3.2 Bálvalan- ja bargosadjeguovllut

Oasseoppalašlávas leat geavahuvvon bálvalusaïd ja bargosadjeguovlluid birra čuovvovaš lávvamerkemät.

C Guovddášdoaimmaid guovlu

Dán guovlovárremis leat čujuhuvvon Ohcejoga giliguovddáža dálá gávpievistebáikkit oktan vejolaš viiddidanguovlluiguin.

P Bálvalusaïd ja hálddahusa guovlu

Dáinna guovlovárremiin lea čujuhuvvon meahcebivdostohpu giliguovddážis Gáregasnjárgii manni geainnu guoras ja lassin sajádatláva mielde bálvalusaïd guovlu lea Ohcejoga nuortagáttis, Njuorggángeaidnoguoras.

PY Almmolaš bálvalusaïd ja hálddahusa guovlu

Oasseoppalašlávvaguovllus dálá almmolaš bálvalanbáikkit - gielddadállu, skuvla, vuojadanbhálla, dearvvasvuodastašuvdna, rádjegozáhus, searvegoddedállu, RKTL - leat oppalašlávas merkejuvvon PY -merkemiin.

YK Almmolaš bálvalusaïd ja hálddahusa guovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon Ohcejoga girku.

TP Bargosadjeguovlu

Guovlovárremis leat čujuhuvvon Ohcejoga giliguovllu dálá bargosadjebáikkit.

TV Vuorkáguovlu

Guovlovárremiin lea čujuhuvvon TVL:a vuorkáguovlu Njuorggámii manni geainnu guoras, viiddiduvvon guovlu Ohcejohgeaidnoguoras girkosiidda máttaoasis ja Geavu guovllus Meahciráđđehusa vuorkáguovlu.

RM Turismabálvalusaïd guovlu

Huksenbáikki huksenvuoigatvuhta lea eanemustá 10 % guovllu viidodagas, jos guovllu huksenvuoigatvuoda ollislaš mearri ii leat almmuhuvvon sierra huksenvuoigatvuoda govvideaddji lohkun.

RM-1 Turismabálvalusaid guovlu, gos oažju maiddái ássat

Ássanhuksema ossodat oažju leat eanemustá goalmádas guovllu ollislaš huksenvuoigatuodas.

Turismabálvalusaid (RM, RM-1) guovlun ovddiduvvojít ja viiddiduvvojít dálá turismaguovllut dego Dánsejoga, Badjegeavgná, Osmá, Gáva, Junttejoga, Veahčaha, Geavostobu ja Ganešstobu guovllut. Turismadoaimmaid sáhttá ollašuhttit maiddái ee. Riđunjárgga ja Leaibejoga guovlluin.

Ohcejoga giliguovddášguovllus hotealla Luossa Johka lahko siin giliráhkadusa sáhttá čavdudit nu, ahte dohko huksejuvvojít lasi turismabálvalusat. Seammaláhkai Tenola birrasiin sáhttá ovddidit dálá touristafitnodagaid ja ođđa turismaguovlovárremiidi.

RL Gohttensadji

Dáinna lávvemerkein lea čujuhuvvon dálá gohttensadji Ohcejoga giliguovddášguovllus.

6.3.3 Astoáiggeguovllut

Oasseoppalašlávas leat geavahuvvon čuovvovaš astoáiggeguovlomerkemát.

VL Lagašastoáiggeguovlu

Ohcejoga giliguovllus sierra eanageavahanhámiid gaskasaš guovllut leat eanaš čujuhuvvon lagašastoáiggeguovlun. Dát guovllut doibmet maiddái giliguovllu lunddolaš ruonasoktavuohtan.

VL/s-1 Lagašastoáiggeguovlu, gos leat birasárvvut

Guovllu geavaheamis galgá váldit vuhtii joganjálmmi mágssolašvuoda guliiđ oalgejohkii goargjuma dáfus.

VU Valástallan- ja astoáiggebálvalusaid guovlu

Ohcejoga skuvllaid valástallangieddi lea čujuhuvvon dáinna lávvamerkein.

VV Vuojadangáddegguovlu

Ohcejoga giliguovddášguovllu vuojadangáddi Nisojávrri gáttis lea čujuhuvvon dáinna guovlovárremiin.

VR Vánddardan- ja astoáiggeguovlu

Eanageavahan- ja huksenlága 43.2 § vuodul mearriduvvo, ahte dán guvlui oažju huksset visttiid ja rusttegiid dušše vánddardeami ja eará almmolaš astoáiggeanu várás. Visttiid, rusttegiid ja fanasgeavahanbáikkiid ii oaččo huksset gáddešattogearddi ja čázi gaskasaš guvlui dakkár nubbái gullevaš guollebivddus geavahuvvon buođuid dahje firpmiid buohta, mat doarjalit gáddái, iige dakkár bivdosiid vuolábeallai 50 mehtera lagabui. Guovllu eanadatgova ja birasárvvuid seailluheapmái galgá giddet erenoamáš fuopmášumi.

Giliguovddášguovlluin gv. merkejumiin leat čujuhan guovlluid Badje-Jalvvi gáddelávvaguvllus.

6.3.4 Luonddusuodjalanguovllut- ja čuožáhagat

Luondoárvvut leat váldon vuhtii oppalašávas huksenguovlluid sajušteamis ja čujuhemiiin gávn nahuvvon luondoárvvuid earálágan lávvamerkejumiin.

Dárkilet čuožáhatgovvideamit gávdnojit luondočielggadusoasis čuoggás 3.8.

Oasseoppalašávas leat luondo- ja eanadatárvvuid mielde geavahan čuovvovaš lávvamerkejumiid:

SL Luonddusuodjalanguovlu

Luonddusuodjalanlága vuodul ráfáidahtton dahje ráfáidahttit jurddašuvvon guovlu, man ollašuhttá stáhta.

- Veahčajoga njálmmádatrohtu
- Geavu álgogoeži ja Geavojávrri lahkosiid natura-guovllut
- Ganežávrri gáttiidsuodjalanprográmma vuollásaš guovlu
- Dat oassi Bášduoddara meahcceuovllus, mii cáhká Mieražávrri máttageahčai

Natura 2000 -fierpmádahkii gullevaš guovlu

Doaimmat guovllus eai oaččo fuonidit čuožáhaga árvvuid.

- Mierašluobbala gieddi
- Veahčajoga njálmmádatrohtu
- Geavu álgogoeži ja Geavojávrri lahkosiid natura-guovllut

rso Gáttiidsuodjalanprográmma gullevaš guovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon gáttiidsuodjalanprográmmii gullevaš guovllut.

s-1 Suodjalanláhkái guovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon ráfáidahtton nuortasiemanástti dehálaš šaddanguovllut Girkosiidda guovllus. Johtima stivremii galgá giddet fuopmášumi nu, ahte gollan dáin čuožáhagain ii lassán liiggás.

Iluo Luonddu máŋggabealtvuoða dáfus earenomáš dehálaš guovlu

Guovllut leat luonddusuodjalan- ja meahccelága mielde erenoamáš dehálaš guovllut. Guovllus ii galgga hárjehit dakkár doaimmaid, mat sáhttet uhkidit gávn nahuvvon luondoárvvuid seailuma.

Lávvaávžžuhus:

Birrasa dillái čuohcci doaimmain galgá giddet fuopmášumi dasa, ahte guovllu luondoárvvuid ii galgga áitit iige heajudit.

Čuovvovaš čuožáhagat leat čujuhuvvon Luo -merkemiin:

- Gistuskáiddi guovlu
- Reatkágieddi gielddadálu guoras
- Gárnjársuolu ja Luosnjársullot
- Ganežávrri oarjjabeale heaŋgu
- Stáhta eatnamat Ganešguoigáttis
- Ganežávrri viesttarbealli geaidnoguoras Ganešguoika-Ganešláttu
- Mieražávrri máttageaži árbebiotohpa

- Mierašluobbala árbebiotohpa
- Buksal árbebiotohpa
- Cieskuljoga lávvaguoovllus dat guovllut, mat leat joga vuolágeahčen
- Buollánmuotkki njárgageaži árbebiotohpa
- Veahčanjárgeaži árbebiotohpa
- Geavu álggogeaži luonddudilálaš sáttogáttit
- Sáttogáddi Máttajávri boares boarrásiidsiidda lahkosiin
- Sáttogáddi Mierašjávrri oarjedavágeahčen

ge Mávssolaš buolžaguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon Lappi buolžzaid mánjjgabealat geavaheami dutkamii gullevaš riikkaviidosaččat mávssolaš buolžžat. sihke Buollanjárgga (Vuolit Cuokkajávri buolžanjárga) riikkaviidosaččat mávssolaš buolžža. Lassin merkemiin lea čujuhuvvon Puksaljávri -Leaibejohka oasseoppalašlávvaguoovllus suodjalanguovllus rikkaviidosaččat mávssolaš juovva Ganešguoikka viestarbealde (dovddaldat KIVI-19-181).

6.3.5 Birassuodjaleapmi

pv Dehálaš dahje čáhceháhkamii heivvolaš vuodđočáhceguovlu

Lávas leat čujuhuvvon I ja II-luohká bodnečáhceguovllut.

Lávvamearrádusa mielde:

Guovllus galgá giddet erenoamáš fuopmášumi bodnečáhce suodjaleapmai.

Guovllus huksema ja eará eanageavaheami sáhttet ráddjet čáhcelága 3 logu 2 §:a mieldásaš bodnečázi kvlalitehta, meari ja anolašvuoda heajudeami guoski čáhceekonomijafidnu lobálašvuhta (bodnečázi nuppástuhttingieldu) ja maiddái birassuodjalnlága 16 §:a (eanavuodu bilidangieldu) ja 17 § (bodnečázi bilidangieldu).

Guovllus lea kemikálaid ja bodnečázi dáfus vahátlaš bázahusaid vuorkun gildojuvvon. Bodnečáhceguovllus lea gildojuvvon mirkkuid vurkkodeapmi ja bensiidnastašuvnna vuodđudeapmi.

Oljolihtiid galgá sajuštit visttiid sisa dahje eatnama ala gokčojuvvon čáhcejehkki suodjeáldái, man geassu galgá leat stuorát go áldas vurkejuvvon olju eanemusmearri. Rákhadusaid galgá plánet dakkárin, ahte lihtiid deahtisvuoda sáhttá jámma dárkut.

Bázahusčážiid njammásahettin eanavuđđui lea gildon.

Huksema ja goivvohagaid ja eatnama roggama galgá dahkat nu ahte dat eai váikkut bodnečázi kvalitehttii dahje dagat bissovaš nuppástusaid bodnečázi čázeoaivvi allodahkii. Huksen iň oaččo dagahit vahátlaš bodnečázi golgama.

Bázahusčáhcebohcciid galgá ráhkadir deahtisin nu ahte bázahusčázit eai beasa eanavuđđui.

Erenoamážit lahka čáhceváldinsajiid almmolaš geainnu guovlun oaivvilduvvon jodáhagat ja daid njiejahagat sihke gáhttaguoovlluid vuojáhagaid, parkerensajiid ja - guovlluid galgá bajildit čáhcejehkki materiálain. Arve- ja eanačáziid galgá dán guovlluin jodihit bodnečáhceguovllu olggobeallai.

Bodnečáhceguovlluide ráhkaduvvon biillaid parkerensajiin galgá golggahit arve- ja eanačáziid bohcciin dahje rabas goivvohagain bodnečáhceguovlluid olggobeallai. Bázahusčážiid diktin njammasit eatnamii lea gildojuvvon.

Industrija lásten- ja burginguovllut sihke fievrojohtolatgeavahan guovluid ja parkerensajiid galgá bajildit čáhcejehkki materálain. Arve- ja eanačáiid, mat čoggot lásten- ja burginguovllus galgá oljosirrengávvuid bokte jođihit bázahuscáhcebohcciid mielde bodnečáhceguovllu olggobeallai. Dain lásten-, burgin- ja vuorkunguovlluin, gos giedhallojít bodnečáhcái váralaš ávdnasat, galgá šillju bajildusmaterálá leat dakkár mii jeahká máinnašuvvon ávdnasiid ja maiddái arve- ja eanačáiid jođihamei galgá ollašuhttit sierra biraseiseválddiid dohkkehán vugiin. (Guovluid bajildeapmi čáhcejehkki materálain guoská duktasajíid parkeren -, lásten - ja vuorkunguovlluid. Oljosirrengávvuid sajušteapmi guoská duktasajíid.)

Ávžžuhus: Geainnuid ortnegisdoallamis galggašii geavahit dakkáraš ávdnasiid ja vugiid, mat eai dagat vára bodnecázi kvalitehtii. Odđa viiddes eanaávdnasiid válđinguovlluid ii galggašii miedihit. Boares válđinguovlluin eanaávdnasiid válđima galggašii loahpahit nu jođánit go vejolaš ja eanadat guovluid ovddeštit.

Dárkilet čuozáhatgovvideamit gávdnojít luondočielggadusoasis čuoggás 3.8.7.

6.3.6 Kulturárvvut, eanadat-, huksensuodjaleapmi- ja dološbázahusčuozáhagat

Ekologalaš, eanadahkii guoski ja kultuvrralaš dilit leat ásahan ravdaeavttuid ovddidanplána ráhkadeapmái ja viidásabbot eanageavaheami plánemii. Luondu, eanadat ja kultuvra – márssolaš mihtilmasuoduadeaset seailluheami lassin - leat maiddái nanusvuohtan ja geasuheaddjin, guovllu loavtvehahttivuođa ja ealáhusaid doarju dahkkit omd. turisma ovddideamis.

Huksejuvvon birrasa dáfus lávas lea bukton ovdan vuolggasajíin logahallojuvvon kulturhistorjjálaččat divrras kulturbirasoppalašvuodat, huksenčuozáhagat ja dološmuitočuozáhagat, mat leamaš dieđus.

Visttiid ja nuppe dáfus márssolaš birasoppalašvuodaid vuhtiiválđima oaivilin lea dorvvastit márjggabealat ja sierra áigodagain muitaleaddji kulturbirrasa.

Oppalašlávas leat geavahuvvvon čuovvovaš lávvamerkemat márssolaš eanadat- ja kulturollisvuodaid ovdan buktimii:

SRS Vistesuodjalanlága ja / dahje stáhta oamastan visttiid suodjaleamis addojuvvon láhkaásahusa vuodul suodjaluvvvon čuozáhagat

Merkejumiin lea čujuhuvvvon kulturbirrasa dáfus márssolaš guovlu. Guvlui guoskevaš suodjalanmearrádusat leat addojuvvon guovllu guoskevaš suodjalanmearrádusas, mii čuovvu vistesuodjalanlága. Vuhtii válđo maiddái stáhta oamastan visttiide guoski suodjaluslogahallama sisdoallu.

- Girkostobut, báhppal, boares girku báiki ja boares hávdeeana
- Bolesdálu birrasat

SR Visti dahje eará čuozáhat, man galgá suodjalit

Kulturhistorjjálaččat, huksenhistorjjálaččat dahje eanadaga dáfus márssolaš eanageavahan- ja huksenlága vuodul suodjaluvvvot oaivvilduvvvon visti, vistejoavku dahje eará čuozáhat (čuozáhatnummir čujuha lávvakártii).

Lávvamearrádus:

Eanageavahan- ja huksenlága 41.2 §:a ja 127 §:a vuodul mearriduvvo, ahte vistti/vistejoavkku dahje eará čuozáhaga ii oaččo burgit iige daid olgguldas hámi

rievdadit nu, ahte daid kulturhistorjálaččat māvssolaš dahje gilibirrasa/ birrasa dáfus māvssolaš luondu billašuvvá.

SR – čuozáhatmerkejumiin lea čujuhuvvon čuovvovaš čuozáhagaid (čuozáhatgovven g. čuokkis 1.6 Kulturbiras):

- Ohcejoga turistahotealla
- Ohcejoga boares skuvlavisttit
- Ohcejoga leansmánni virgedállu Onnel
- Ohcejoga poastastohpu
- Ohcejoga buohccestohpu
- Villa Teno
- Ohcejoga gielddadállu
- Syrjäl
- Ovddeš poastadállu

Ohcejoga girku lea čujuhuvvon čuovvovaš merkemiin: srk-1 Girkolága 14 logu 5 ſ:a vuodul suodjaluvvon girkolaš visti. Huksen- ja riedadanbargguin galgá bivdojuvvot Musealágádusa cealkámuš.

SR-1 Kulturhistorjálaččat, huksenhistořjálaččat dahje eanadatgova dáfus māvssolaš visti, vistejoavku dahje eará čuozáhat

Čuozáhatnummir čujuha lávvakártii

Lávvamearrádus:

Plánemis, mii guoská čuozáhaga, galgá čielggadit dárkleappot Sámemusea Deanuja Ohcejohleagi kulturinventerema guoski báiki ja ráddjen.

Lávvaávžzuhus:

Visttiid dahje čuozáhaga ii galggašii almmá duođalaš siva burgit iige daid olgguldas hámi rieddadit nu, ahte daid kulturhistorjálaččat māvssolaš dahje gilibirrasa dáfus māvssolaš luondu billašuvvá.

SR-1 – čuozáhatmerkemiin lea čujuhuvvon čuovvovaš čuozáhagat (gč. muddu 3.7 Kulturbiras):

– Sámemusea Siidan inventeren čuozáhagat

/s   **Guovlu, gos biras seailluhuvvo**

Guovllus leat kultur- ja / dahje luondobirrasa dáfus fuomášuhti čuozáhagat. Doaibmabijuin, mat rieddadit guovllu eanageavaheami, galgá váldit vuhtii dáid árvvuid sealuma.

Merkejumiin lea čujuhuvvon:

- Luosnjársullo huksenguovllut (RA-2/s)
- Geavonjálmmi gietti huksenguovlu (RA-1/s) ja (MA/s)
- Gođđunjárgga šilljobiras (AO/s)
- Mierašluobbala šilljobirrasat (AO-1/s)
- Rádjegozáhusa dálut (AP/s)
- Gilidállu Giisá(AL/s)
- Veahčaha giliqovlu (at/s)

ht Historjjálaš geaidnooktavuohta

Suodjalanlähkái historjjálaš geaidnooktavuohta. Geainnu luonduu galgá seailluhit, ee. geainnu ráhkadusa ii oaččo sakka rievdadit.

Merkemiin lea čujuhuvvon boares poastabálggis Ganešjávrri nuorttabealde.

SM Dološbázahuslága ráfáidahttin giddes dološbázahus

Dološbázahusa roggan, gokčan ja eará duohtadeapmi lea gildojuvvon. Guvlii guoskevaš eanageavahanplánat galget sáddejuvvot cealkámuša várás museaeiseválddiide. Lávvakártta čuozáhatnummir čujuha lávvačilgehussii.

Dárbbu mielde dološbázahusa viidodaga galgá meroštallat.

Máttajárguolbana guovllus RM-guovllus leat dološbázahusbáikkit 1000001296, 1000001296 ja 1000020187 sihke Luossagoatneljávri 890010051 ovdal láva ollašuhtima museavirgedoaimmahat galgá inventeret ja merket daidda čujuhuvvon ráddjema.

Dáinna merkemiin leat čujuhuvvon vuolggadieđuin máinnašuvvon čuozáhagat (g. čuokkis 3.7 Kulturbiras).

srk-1 Girkolága 14 kapihtala 5 § vuodul suodjaluvvon girkolaš visti. Divvun- ja rievdadanbargguin galgá bivdit Musealágádusa cealkámuša.

Merkemiin lea čujuhuvvon Ohcejoga girku.

S Mávssolaš ráhkkanus

Merkemiin lea čujuhuvvon Sámi šaldi. Birrasa plánemis galgá váldit vuhtii šalddi mearkkašupmi eanadagas.

vma Riikkaviidosäččat mávssolaš eanadatguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon riikkaviidosäččat mávssolaš eanadatguovlu

- Ohcejohleahki

km Riikkaviidosäččat mávssolaš kultureanadatollisvuohta

Merkemiin lea čujuhuvvon riikkaviidosäččat mearkkašahhti kulturhistorjjálaš birrasat ja kultureanadagat.

Kultureanadatavádaga elemeanttat leat viiddis ja oktilis gilvvaguovllut, vuorjxit dáid oktavuođas leahkki dálloguovddážat ja jalga sajiid birastaahhti vuovderavddat ja oidnosiid ealáaskaahhti vuovdebohtut.

- Strömstad ráfi rádjegedeđgit
- Ohcejoga girkoeanadat (Báhppal ja girkostobut)
- Ohcejohleagi sámeássan
- Ohcejoga poastabálggis
- Luosnjársullo guođohansullot
- Máttajávri
- girku, girkostobut, báhppal, boares girkku sadji ja hávdeeana sihke boares boarráisiidda birasollisvuohta
- Jumbála biras
- Geavu dutkanstašuvvdna
- Máttit Mierašluoppal (riikkaviidosäččat mearkkašahhti kulturbiras)

Lávvaávžžuhus:

Birrasa dillái váikkuheaddji doaimmaid čađahettiin ja guovllu eanageavaheami dárkilut ollašuhttimis galggašii erenoamážit váldit vuhtii guovllu kultureanadaga árvvuid.

Visttit ja rusttegat galggašedje heivet sajádaga, sajáiduhtima, málle, materálaid, mihtuid ja ivnniid dáfus guovllu luonddu- ja kultureanadahkii. Rabas bealdouguovluide ii galggašii hukset. Odđa visttit galggašedje huksejuvvot kultureanadaga eavttuiguin, nu ahte dat dievasmahttet dan dahje dálá visttiid ja vistejoavkkuid oktavuhtii.

Dárkilut čuozáhatgovvemát gávdnojít kulturhistorjáoasis 3.7.

6.3.7 Eana-, meahcce- ja luonddudoalloguovllut

Oasseoppalašávas eana-, meahcce- ja luonddudoalloguovllut leat juogaduvvon daid dálá geavahanulbmila mielde. Jos guovlluin lea mearkkašupmi olgolihkadeami dáfus dahje guovlluin leat eanadaga dáfus árvvut dahje birasárvvut, de dat bohtet ovdan lávvamerkemiid sisdoalus.

Oasseoppalašávas leat, nu ahte leat váldojuvvon vuhtii birrasii guoskevaš ja jed. ášsit, čujuhuvvon lávvamearrádusaid dáfus sierralágan guovllut čuovvovaččat:

M-1 Luonddu-, eana- ja meahccedoallovalldálaš guovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon luonddu-, eana- ja meahccedoalloatnui. Dáid guovlluid geavaheamis galgá váldit vuhtii daid seailuma nu luonddudilis go vejolaš. Eanageavan- ja huksenlága 43.2 §:a vuodul mearriduvvo, ahte duovdaga ii oaččo rievdadit almmá eanageavan- ja huksenlága 128 §:s oaivvilduvvon eanadatbarganlobi. Eanadatbargolohpegáibádus ii guoskka meahccelága dárkuhan ruovttudárbbuide váldima.

Dáinna guovlovárrenmerkemiin leat čujuhuvvon dábálaččat buot Deanugeainnu várebeale vielteguovllut.

MT Eanadoalloguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon guovllut, mat leat eanadoalloanus.

MA Eanadaga dáfus móvssolaš bealdouguovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon vuosttažettiin eanadoalu várás. Dáinna merkemiin čujuhuvvon rabas šaddadaneanadagat hábmejit móvssolaš kultureanadaga ruŋgu.

Lávvaávžžuhus:

Dáin guovlluin góannáha doarjut erenoamážit bealdduid rabasin seailuma ja vejolaš birasdikšundoibmabijuid.

Merkemiin leat čujuhuvvon ee. Luossagoatnila, Báđoža, Jumbála, Geavonjálmmi, Cieskula, Buksala, Mierašluobbala ja Mierašjávrri máttabeali góatti kultureanadagaide guoskevaš šaddadanguovllut / árbegiettit.

MU-1 Luonddu-, eana- ja meahccedoalloválddálaš guovlu, man geavahit olgolikhadeapmái ja / dahje mas leat birasárvvut

Guovlu lea oaivvilduvvon luonddu-, eana- ja meahccedoalu várás ja das lea olgolikhadeami stivrendárbu. Eanageavahan- ja huksenlága 43.2 §:a vuodul mearriduvvo ahte guovllus oažju hukset dušše om. ulbmiliid bálvaleaddji, vuodđoviidodaga dáfus eanemustá 40 m² sturrosaš rusttegiid/visttiid (dego lávuid, godiid). Eanadaga ii oaččo rievadat almmá eanageavahan- ja huksenlága 128 §:s oaivvilduvvon eanadatbarganlobi. Eanadatbargolohpegáibádus ii guoskka meahccelága dárkuhan ruovttudárbbuide válđima.

MY-1 Luonddu-, eana- ja meahccedoalloválddálaš guovlu, mas leat sierra birasárvvut

Eanageavahan- ja huksenlága 41.2 § vuodul mearriduvvo, ahte guovllus gávn nahuvvon birasárvvuid ii oaččo heajudit. 43.2 §:a vuodul mearriduvvo ahte eanadaga ii oaččo rievadat almmá eanageavahan- ja huksenlága 128 §:s oaivvilduvvon eanadatbarganlobi. Muoraid oažju njeaidit ruovttudárbbuide. Eanadatbargolohpegáibádus ii guoskka vuovdelágas oaivvilduvvon ruovttudárbováldimii.

Gávn nahuvvon luondduárvvut leat čujuhuvvon MY-1 –merkemiin čuovvovaš guovlluun:

- Suhpevári vuodđočáhceguovlu
- Luosnjársullot
- Veahčajoga njálmádatrođu natura-guovllu lahkosat
- Geavu álgogeaži gáddeg uovllut, mat eai gula natura-guovlluide
- Cieskuljoga gáddeg uovllut joga vuolágeahčen
- Ganešguoikka gáttit, mat eai gula gáttiidsuodjalanprogrammii

W Čáhceguovllut

Merkemiin leat čujuhuvvon Deatnu, Ohcejohka ja guovllu eará čázadagat.

Dehálaš guollebivdoguovlu

Merkemiin leat čujuhuvvon luondduealáhusaide, árbevirolaš guolástangáttit, main lea johtin- ja guolástanvuoigatvuhta.

Caggnáidi bohccuid várás

Merkemiin leat čujuhuvvon bohccuid várás ráhkaduvvon caggnáiddit.

Mohtorgielká- ja olgolikhadangeinnodagaid plánemis galgá váldit vuhtii boazodollui dehálaš caggnáiddiid. Geinnodagaid ráhkadeami caggnáiddiid čáđa galgá garvit ja bohccuid johtima áiddi čáđa geinnodaga buohta galgá eastit.

6.3.8 Sierraguovllut

Sierraguovlovárremat laktásit báikkálašservodatteknihkalaš fuolahusa dahje eará sierra eanageavahandoaimmaid dárbbuide. Dálá dili ektui ođđa guovlovárremat dáidda doaimmaide eai leat čujuhuvvon.

Oasseoppalašlávas leat geavahuvvon čuovvovaš guovlovárremat.

ET Báikkálašservodatteknihkalaš fuolahusa guovlu

Dáinna guovlovárremiin leat čujuhuvvon Ohcejoga giliguovllu gieldalašteknikhalaš guovllut, dego čáhceváldinrusttet ja duolvačáhcebuhtistanrusttet ja maid Osmá gáddesajádatlávas čujuhuvvon bázahusčáhcebuhtistanrusttega báiki.

EN Energijafuolahusa guovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon Ohcejoga elrávdnjestastašuvdna girkosiiddas.

ENT Energijafuolahusa ja industrijavisttiid goartilguovlu, mas biras bidjá doaimma šládjii earenomáš gáibádusaid. Doaibma ii oaččo dagahit govttohis hehttehusa lagaš ássamii (Rgl 17§).

Girkosiidii skuvlla máttabeallái lea čujuhuvvon odđa várren liggenguovddážii. Guvlui sáhttá bidjat maiddái industrijadoaimmaid, mat eai dagat birasheađuštusaid. Guovllus ii oaččo vurkkodit bodnečáhcái váralaš boaldinávdnasiid. Doaibma ii oaččo dagahit hehttehusaid vála, gavja, hája, ded. hámis.

EO Eanaávdnasiid váldinguovlu

Eanaávdnasiid oažzu váldit sierra plána mielde. Go váldinlohipi lea vássán, de guovllu eanadat galgá ovddeštuvvot.

Dáinna guovlovárremiin leat čujuhuvvon dálá eanaávdnasiid váldinguovllut Ganejávrri máttabealde ja Luossagoatnila lahkosii.

EH Hávdeeanaguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon hávdeeanana Máttajárgáttis.

Erošuvdna (ja/dahje dulve- ja/dahje jiekjabáttas) ja gokko dát áittaguovlu sullii lea

Dáinna merkemiin leat čujuhuvvon dat erošuvdnabáikkit, mat dál leat dieđus. Dulveriskaguovllut leat buktojuvvon ovdan EJB-guovddáža dieđuid mielde.

Lávvamearrádusaid mielde:

Lávttasuhtii hearkkes ráhkadusosiid galgá sajáidahttit unnimustá 0,5 m badjelebbui go oktii 100 jagis rehkenastojuvvon dulvvimus áiggi čázi allodat (HW 1/100), jus láva dohkkeheami maŋŋá válmmaštuvi čielggadusain ii čielgga eará dahje huksenlobi miedžieaddji virgeoapmahaš ii gáabit ahte ráhkkanusa galgá sirdit badjelabbui. Jos ovdalis namuhuvvon allodat lea leamašan eanet (omd. jiekjabuođđodulvi), galgá dán allodaga váldit vuolggasadjin go meroštallat vuolit huksenallodagaid.

saa Buhtistanláhkái / ordnenláhkái eanaguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon geavahusas eret báhcán boares ruskabáikki guovlu girkosiidda máttabealde. Guovllu eanavuođu galgá dutkat ja ordnet ovdal go guvlui čujuhuvvon ássanguovllut váldojit atnui.

Z Fápmojođas 220 kV

Merkemiin lea čujuhuvvon Fingrida 220 kV fápmojođas Ivalo-Varangerbotn.

6.3.9 Johtolat

Oasseoppalašlavas leat válđojuvvon vuhtii dálá válđogeainnut ja čáhcejohtolaga guovlovárremat.

Ohcejoga giliguovllu lávvačovdosii lea merkejuvvon olgolikhadanjohtolahkan dálá olgolikhadanjohtolagat sihke dáid vejolaččat dievasmahti ođđa johtolatktavuođadárbbut (dát čovdojuvvoyit goittot sierra johtolatplánain, válđimiin vuhtii ee. ovddidanplána jurdagiid johtolagaid ovddideamis, ee. Vánddardanjohtolatjurdda Ohcejogas Gáregasnjárgii). Ohcejoga giliguovllu siste leat čujuhuvvon lagamusat dálá geahppajohtolatfávllit - dárkilabbot johtolagaid galgá čoavdit oppalašláva dárkilut fidnoplánain johtolagaid hárrái.

Giliráhkadusa siskkáldas mohtorgielkájohtolatktavuođa ii sáhte čoavdit oppalašláva vuodul. Dat galgá dárbbu mielde čovdojuvvot sierra johtolatfitnuid oktavuođas. Oppalašlavas lea čujuhuvvon oktavuođadárbu dán johtolahkii.

LTA Gálvojohtolaga terminálaguovlu

Njuorggángeaidnogurrii lea čujuhuvvon traileriid vuoinjastan- ja terminálaguovlu Destia dálá vuorkká báldii. Guovllus lea lobálaš maiddái vurkkodeapmi oanehis áigái.

LP Parkerenguovlu

Merkemiin lea čujuhuvvon almmolaš parkerenguovllut. Ovdal go parkerenguovlu ollašuhuttojuvvo galgá ráhkadir dárkilis geavahan- ja huksenplána.

LV Čáhcejohtolaga guovlu

Merkemiin leat čujuhuvvon almmolaš sátkoguovllut. Guovlu lea oaivvilduvvon sátku, fanashámmanna ja čáhcejohtolaga dárbašan bálvalusaid ja ráhkadusaid várás.

6.3.10 Eará merkemät

ranta Gáddeavádaga ja -guovllu rádji, man siste lea čuvvojuvvon máttadálloguorahallan huksenvuoigatvuoda meroštallamis.

Ohcejoga oassegouovllu, Gáregasnjárgga ja Njuorggáma oasseoppalašlavava-guovlluide lea ráhkaduvvon oktasaš máttadálloguorahallan. Dan vuodul meroštallojuvvon huksenvuoigatvuhta lea čujuhuvvon lávas juo leahkki ja ođđa huksensadjin dánna merkemiin čujuhuvvon gáddeavádagas. Dáidda báikkiide sáhttá EHL 72§ mielde mieđihit huksenlobi oppalašláva vuodul.

rk Guovlu, gosa lea dahkon dahje leat dakhmin gádde- dahje gáddesajádatláva.

Oppalašlavva eanaš čuovvu juo dahkon gádde- dahje gáddesajádatlávaid eanageavahančovdosiid. Oppalašlavva lea rávan gáddesajádatlávaid ráhkadettiin ja rievdadettiin.

(asemak) Sajádatlávvadahkama vuollásaš gilleguovddášguovlu

Oasseoppalašlavas lea čujuhuvvon dálá gilleráhkadusa dievasmahti ja viiddideaddji huksen. Oasseoppalašlavas ovdanbuktojuvvon čoavddus sáhttá válđot vuhtii oktan huksenlohpe- / plánendárbočovdosa vuoduštussan. Válđooassái oppalašlavas čujuhuvvon huksenguovlluide huksema galgá plánet sajádatlávain, mii lea ovttaskasáššiid dáfus dárkilut go oppalašlavva.

at Smávvalágan measta gililágan huksenčohkiideapmi

Guovllu huksemis galgá giddet erenoamáš fuopmášumi guovllu siskkáldas čáhcefuołahusa (čáhceváldin, bázahusčáziid giedahallan) lágideapmái.

at-1 Measta gililágan huksema ovddidanguovlu

Guovllu sahttá ovddidit giliguovddážii dorjejeddji, dálá dili ektui beaktilut huksenguowlun dainna eavttuin, ahte guvlui dahkojuvvo dárkilut plána go oppalašlåvva. Dáinna plánain galgá čoavdit maiddái guovllu siskkáldas čáhcefuołahusa lágideami.

6.3.11 Almmolaš mearrádusat

Sámekultuvrra galgá váldit oktan eanageavaheami ja huksema vuolggasadjin.

Boazodoalu ja eará luondduealáhusaid guovlluidegeavahuslaš doaibman- ja ovddidanvejolašvuodaid galgá dorvvastit.

Huksen

Gáddegoullu ja -avádaga huksenvuoigatvuhta lea dálloguovdasaččat čujuhuvvon AO-, AL-, RA-, RM- ja RL- guovlluide. Oasseoppalašlåvva lea dáid guovluid hárrái dahkojuvvon eanageavahan- ja huksenlága 72.1 ja 72.2 §:a mielde nu, ahte huksenlobiid dáidda huksenbáikkiide sahttá mieđihit njuolgga oasseoppalašlåva vuodul.

Oppalašlåva vuodul ii sahte njuolgga mieđihit huksenlobiid gáddesajádatlåvva-dahje sajádatlåvvaguovlluide. Oppalašlåvas árvaluvvon čövdosa sahttá guovluuin, maidda galgá sajádatlåvva, váldit vuhtii oktan ággan huksenlohpe- / plánendárbočövdosiidda. Dát galgá dáhpáhuvvat ovdal sajádatlåva dahkama.

Eanageavahan- ja huksenlága 43.2 § vuodul mearriduvvo, ahte gáddeguvlui dahje -avádahkii sajáiduvvi M-1-, MA-, MU-1 ja MY-1 -guovlluin ii leat huksenvuoigatvuhta earret MU-1 -guovlluin sierra mieđihuvvon huksema. Giddodatguovdasaš mihttemii vuodđuduvvi huksenvuoigatvuodat leat sirdojuvvon M-1, MA, MU-1 ja MY-1 -guovlluin AO, AL, RA, RM ja RL -guovlluide.

Oppalašlåva easttekeahyttá huksenlobi sahttá mieđihit sámekultuvrii guoskevaš ealáhusaiguin bargama dáfus dárbašlaš dálloalo- ja doarjjavistiid huksemii nu, ahte ovttaskas vistti geardeviidodat gáddeavádagas lea eanemustá 40 m². ja gáddeavádaga olggobéalde eanemustá 60 m².

Huksemii čujuhuvvon guovluid rájiid hárrái sahttá spiehkastit vuodđokártta dárkivuođagáibádusaid olis.

Lávttasuhtii hearkkes ráhkadusosiid galgá sajáidahttit unnimustá 0,5 m badjelebbui go oktii 100 jagis rehkenastojuvvon dulvimus áiggi čázi allodat (HW 1/100), jus láva dohkkeheami maŋjá válmmaštuvi cielggadusain ii čielgga eará dahje huksenlobi mieđiheaddji virgeoapmahaš ii gábit ahte ráhkkanusa galgá sirdit badjelabbui. Jos ovdalis namuhuvvon allodat lea leamašan eanet (omd. jiekjabuođđodulvi), galgá dán allodaga váldit vuolggasadjin go meroštallat vuolit huksenalodagaid.

Dat, guhte álgá huksenfidnui, galgá čájehit huksenbáikki huksehahttivuđa ja dárbbu mielde doaibmabijuid huksenbáikki nannen dihte huksenlobi oktavuođas dan čielggadusa (vuodđudan- ja vuodđodilit) lassin, mii galgá dahkojuvvet eanageavahan- ja huksenásahusa 49 §:a mielde.

Almmolaš geainnuid guorain galgá ođđa huksenbáikkiide ovdal huksenlobi miedžiheami ohcat geaidnolaktalobi dahje geaidnolavta geavahanulbmila rievadanlobi.

Go ráhkaduvvojit ođđa geainnut, de galgá giddet erenoamáš fuopmášumi dasa, ahta daid ráhkadeapmi ii dagat mearkkašahti vahágiid eanadahkii.

Guovluid huksemis čuvvojuvvojit gieldda huksenortnegis daddjojuvvon mearrásusat, jos lávas ii leat nuppeláhkai čujuhuvvon.

Guovluid huksen čuovvu maid gieldda birassuodjalanmearrásusaid jos lávas eai leat suokkardallojuvvon gáibádusat, man dihte boadus livčii birassuodjaleami dáfus buoret.

Virgeoapmahaččat galget sihkkarastit ahte girkosiidda ođđa guovluide ráhkaduvvojit maiddái vázzin- ja sihkkelastingeainnut.

Dulkonráva huksenlohpemeannudeapmái

Huksenlobiid mearrásusas oaivvilduvvon guovluide sáhttá gieđahallat njuolgga oppalašláva vuodul go dat čuvvot láva.

Oppalašláva eará guovluid huksenlobiid gieđahaladettiin válđojuvvo vuhtii láva vuogatvuodáváikkhuhusat čuovvovaččat:

Evttolaš huksenráddjehusa (43.1 §) guovllut

Ovdamearkka dihte M-1, MA-, VL- ja MY-1 guovllut gáddeavádaga ja -guovllu olggobealde.

Álgos huksenlohpemvirgeoapmahaš árvvoštallá, hehttego ohccojuvvon fidnu oppalašláva ollašuvvama

Jus árvvoštallo, ahte ii hehtte, de lobi sáhttá miedžihit, jus eará huksenlobi gáibádusat ollašuvvet Hehttejupmi árvvoštallo láva ulbmiliid, ohccojuvvon fidnu, guovllu diliid jed. vuodul.

Jus árvvoštallo, ahte hehtte, muhto biehttaleapmi lobi miedžiheamis dahká eanaeaiggádii fuomášahti vahága, iige gielda dahje stáhta (SL) Iono guovllu dahje mássse hehttejumis buhtadusa, lobi sáhttá miedžihit. Vahága šaddan eanaeaiggádii árvvoštallo ee. dan miedle, mat eará vejolašvuodat eanaeaiggádis leat fidnu sajušteapmái ja ovdamerkka dihte eaiggátvuoda rievdamiid eai oppalašláva dohkkeheami maŋŋá válđde vuhtii.

Juos fidnu hehtte, muhto ii daga eanaeaiggádii fuomášahti vahága, lohpi ii miedžihuvvo. Dalle lea vejolašvuhta ohcat spiekasteami lávvii. Spiekkkaseapmái eai gal válđonjuolggaduslaččat leat dáid dáhpáhusain lágas ásahuvvon gáibádusat. Gielda mearrida vejolaš spiekastanášši.

Eavttuhis huksenráddjehusa (43.2 §) guovllut

VR- ja MU-1 -guovllut sihke buot dakkáraš gáddeavádaga ja -guovllu ráddjen guovllut, main ii leat huksenvuoigatvuhta.

Álgos árvvoštallo seamma vugiin go ovdalis, hehttego fidnu oppalašláva ollašuvvama Hehttejupmi árvvoštallo láva ulbmiliid, ohccojuvvon fidnu, guovllu diliid jed. vuodul.

Jus ii hehtte, lobi sáhttá mieđihit, jus eará huksenlobi gáibádusat ollašuvvet Váldonjuolggaduslaččat dušše dakkár fidnu, mii čuovvu oppalašláva, ii hehtte oppalašláva ollašuvvama

Jus hehtte, dahjege váldonjuolggaduslaččat jus fidnu spiekkkasa oppalašláva geavahanulbmilis dahje mearrádusas, huksenlobi gáibádussan lea spiekstanlobi oažun dán ráddjehusas.

Spiekasteami mearrida váldonjuolggaduslaččat gielda (MRL 171.1 §), goittotge gáddeavádagas dahje -guovllus odđa visttiid spiekasteamit huksekeahes guovlun oaivvilduvvon guovlluide čoavdá guovllu EJB-guovddás (KHO 2006:89). Spiekasteami gáibádusat leat ásahuvvon lága 172 §:as. Dan mielde spiekasteapmi ii oaččo ee. hehttet lávvabarggu, hehttet luonddusuodjaleami iige huksejuvvon birrasa suodjaleami ulbmiiliid.

Huksenvuohki ja eanadaga vuhtii váldin

Visttit ja rusttegat galget heivet málle, materálaid, mihtuid ja ivnniid dáfus árbevirolaš huksenvuohkái ja luonddueanadahkii, iige daid galggašii bidjat rabas gádde- ja bealdo guovlluide. Odđa visttiid galgá geahččalit heivehit eanadahkii ja sajáduhhttí dálá visttiid ja vistejoavkkuid oktavuhtii. Sámekultuvra galgá váldojuvvot vuhtii oktan guovddás vuolggasadjin eanageavaheapmái ja huksemii.

Gilliguovddášguovllu gávpe- ja bálvalusvisttiin ožžot leat geardelogu dáfus eanemustá II-gearddi visttit. Ássanvisttit ja luopmoviesut galget leat I-gearddi visttit earret daid guovlluid, main sáhttá hukset vieltái. Vielteguovluin visttiid váldogearddi bajá- dahje vuolábeallai sáhttá hukset dasa lassin eanemustá 2/3 gearddi. Huksemis galgá váldit vuhtii lávvačilgehusas ovdanbuktojuvvon huksenvuohkerávvagiid.

Eanadaga galgá giedħahallat nu, ahte guovluid mihtimasvuōdat eai olus rievdda. Joga gáddeg uolu ja dan ravdašaddogearddi galgá seailut nu luonddudilis go vejolaš. Hukset galgá gáddešaddogearddi jogabeale ravddas mihtidettiin uhcimustá 10 m duohkái ja uhcimustá huksenortnega gáibidan gaskka duohkai gáddesárgás.

Bissovaš ájarokkiid dahje suddančáziid dálá dahje jáhkrimis stuorát golganjohtolagaid ii oaččo olus rievdadit viessosaji dahje geaidnooktavuoda goikadeami dahje ráhkadeami oktavuoda almmá bákkolaš siva. Ovdalis namuhuvvon ja odđa doaimmat eai oaččo hehttet guliid goargjuma godđin- ja borransajide.

Guovluin, main sáhttet leat áitatvuloš beaiveloddešlájat, galgá ovdal huksenlobi mieđiheami čielggaduvvot, leatgo doppe áitatvuloš beaiveloddešlájat.

Bázahusčáziid ja bázahusaid gieħħahallan

Doppe, gos lea čáhcef uolahus, visttit galget laktojuvvot čáhcef uolahuslága gáibidan vuogi mielde čáhcejoħas- ja duolvačáhcefierpmádagħaide.

Giddodagat, mat eai leat ovttastuvvan boħċcefierpmádahkii, galget ordnet bázahusčáhcef uolahusa birassuodjal lanlāga (86/2000) 3 a logu ja stáhtaradī ásahusa ruovttudo allobázahusčáziid gieħħahlamis boħċcefierpmádagħa id olggobeal guovluin (209/2011). Dáid lassin dat galget čuovvut maid gieldda birassuodjal mearrádusaid.

Bázahusaid čoaggimis ja giedħahallamis čuvvojuvvojít Ohcejoga gieldda almmolaš bázahusfuolahuスマrġġad.

7. OPPALAŠLÁVA VÁIKKUHUSAT

7.1 ALMMOLAŠ ÁŠŠIT

Oppalašlava váikkuhusat árvvoštallojít EHÁ 1 §:a mielde. Váikkuhusaid árvvoštallama ulbmilin lea čajehit eanageavahannuppástusaid mearkkašumi birrasa ja oasálaččaid perspektiivvas. Dasa lassin árvvoštallojuvvo oppalašlavaárvvalusa gaskavuohta riikkavidosaš, eanagottálaš, guovlluguovdasaš ja báikkálaš ulbmiidda. Árvvoštallama bohtosat ja válmmaštallamii guoskevaš oassálastin ja mearrádusdahkan leat vuodđun joatkkaválmmaštallamii.

Go oppalašlava ollašuvvá, de dat rievda veagal ee. plánenguovllu eanageavaheami ja luonddubirrasa. Go oppalašlava ollašuhttojuvvo vuohkkasit, de huksema váikkuhusaid sáhttá árvvoštallat buorebut ja vaháblaš váikkuhusaid geahpedit dan ektui ahte huksen dáhpáhuvašii almmá birasdiliid vuhtiiváldi oppalašplána haga.

Lávvaplánema várás dahkkojuvvon čielggadusaid vuodul huksema ja eará eanageavaheami geahċčalit oppalašlavin ja oppalašlava ollašuhti dárkilet plánaiguin lágidit nu, ahte birrasii čuohcci heajos nuppástusat bázáshedje nu uhccin go vejolaš ja buorit váikkuhusat fas livčé nu stuorrát go vejolaš.

7.2 VÁIKKUHUSAT EANAGEAVAHEAPMÁI

7.2.1 Oppalašráhkadus

Dahkkojuvvon oasseoppalašlava guovddáš ulbmilin lea leamaš meroštallat Ohcejoga girkosiidda ja giliguovllu olggobeale Deanu- ja Ohcejohleagi oppalašráhkadusa ovddideaddji eanageavahančovdosiid.

Oasseoppalašlava guorahallojít ja deattuhuvvojít plánenguovllus čuovvovaš, birrasa ja doaimma dáfus sierralágan oasseollisvuodat:

- Ohcejoga giliguovddáš
- Veahċat - májggaárvosaš luondo-, eanadat- ja turismaollisvuohta
- Badjegeavgnejá májggaárvosaš luondo-, eanadat- ja turismaollisvuohta
- Girku, girkostobut kulturbiras
- Geavu dutkanstašuvdna ja oktavuodat Geavu johtolahkii
- Ganejávrri gáttidsuodjalanprógrámmaguovlu
- Moanat smávva (čuokkeslágan) turismačuozáhagat
- Deanu ja Ohcejoga eará gáddehuksenguovllut

Oasseoppalašlava stuorámus nuppástusat dáidda ollisvuodaide leat čuovvovaččat:

- Oppalašlava meroštallá Ohcejoga gili dievasmahttinhuksenguovlluid.
- Oppalašlava čujuhuvvon odđa huksenguovllut májggabealagaħtet Ohcejoga giliguovddáža ja Deanu- ja Ohcejohleagi huksenbáikefálaldagaid.
- Erenoamážit Ohcejoga gilli ja Veahċaha birrasat májggabealaguvvet ee. turismačuozáhahkan dan lassehuksema dihte, maid lávva dahká vejolažjan.
- Giliguovddáža olggobeale gáddegouvlluin huksenbáikkiid lohku šaddá sullii guovtgeopardásazzan dáláža ektui.

- Mávssoleamos luondu-, eanadat- ja kulturárvvut bohtet seailut ja daid mearkkašupmi oppalašráhkadusas deattuhuvvo.

7.2.2 Huksen / giliguovddáš / giliguovddáža olggobeale guovllut

Oppalašlávva meroštallá Ohcejoga giliguovddášguovllu ja nuppe dáfus gille-giliguovddášguovllu olggobeale bieđggosássanlágan huksenguovlluid. Vulgojuvvo das, ahte giliguovddášguovllus huksen stivrejuvvo dárkileappot oppalašlává ollašuhhti sajádatláva vuodul. Sajádatlávvaguovllu olggobeale huksenguovlluin sáhttá huksel njuolgga oppalašláva vuodul dahje dan rávvagiid mielde. Dát prinsihppa stivre eanageavaheami oppalašláva dáfus ekonomalaš dahje bálvalusráhkaduslaččat bistevaš vuogi mielde ja doarju gilleráhkadusa čavduma dan biđgejeaddji bieđggoshuksema sajis.

Huksema dagahan birasnuppástusat báhcet uhcibun, go huksejuvvo juo huksejuvvon birrasa oktavuhtii dahje lahkosiidda. Go huksejuvvo guovlluide, gosa leat juo geaidno- ja eará bálvalusoktavuođat, de heajos váikkuhusat omd. Luonddubirrasii báhcet uhcibun go dalle jos huksejuvvo huksekeahthes guovlluide, gosa lea váttis beassat.

Huksemii guoskevaš almmolaš guovlluguovdasaš váikkuhusat leat čuovvovaččat:

- Ohcejoga giliguvlui leat čujuhuvvon dálá giliráhkadusa dievasmahti ođđa huksenguovllut, mat leat sullii merkejuvvon oasseoppalašlávvakártii.
- Oasseoppalašávas árvaluvvon eanageavahančoavddus (ee. giliráhkadussii heivvoláš ođđa huksenguovllut) válđojuvvo vuhtii sajádatlávaid dahkamis ja dárbbu mielde maiddái plánendárbočovdosiid oktan ággan.
- Giliguovllu olggobeale, oppalašávas čujuhuvvon huksenbáikkiide sáhttá huksenlobiid mieđihit njuolgga oasseoppalašláva vuodul.

7.2.3 Bargosadjeguovllut / bálvalusat

Ohcejoga giliguvlui leat oasseoppalašávas čujuhuvvon ođđa bargosadje-, terminála-, gávpefitnodat- ja priváhtabálvalusaid guovllut, maidda leat buorit johtolatoktavuođat.

- Árvaluvvon ođđa guovlovárremat máŋgabéalagahttet Ohcejoga giliguovddáža dontefálaldagaid (birasvejolašvuodaid dáfus sierralágan guovlluid).
- Earret eará gielddadálu ja hotealla Luossajoga birrasiidda leat čujuhuvvon ođđa huksenguovllut, mat heivejít erenoamážit priváhta turisma- ja fitnodatdoaimmaide.
- Bargosadje- ja fitnodatdoaimmaid sáhttá bidjat maiddái giliguovddáža máttabeallái.
- Go giliguovddážii čujuhuvvon ođđa ássanguovllut ollašuvvet, de dat dorjot ee. dálá bálvalusráhkadusa seailuma.
- Oasseoppalašáva ulbmilin ja eahpenjuolggo váikkuhussan lea atnit ávkin dálá almmolaš ja priváhta bálvalusráhkadusa nu ollu go vejolaš.
- Vejolaš dárbbašlaš lasáhusaid almmolaš bálvalusaid hárrái sáhttá čađahit eanaš dálá bálvalusguovlluid oktavuođas.

7.2.4 Báikkálašservodatteknihkalaš fierpmádagat / johtolatoktavuođat

Báikkálašservodatteknihkalaš fierpmádagaid hárrái Ohcejoga giliuguovlu geavaha dálá fierpmádagaid. Oasseoppalašláva guovddáš váikkuhusat báikkálašservodatteknihkalaš fierpmádagaise ja johtolatktavuođaide leat:

- Oasseoppalašlávas čujuhuvvon Ohcejoga giliuguovddáža lassehuksenguovlluid ollašuhttin gáibida guovlluid laktima gieldateknihkalaš fierpmádagaise.
- Go giliuguovddáš lávgá sihke Njuorggáma ja Gáregasnjárgga guvlui, de geahppajohtolatfávlliid viiddideapmái maiddái Njuorggáma ja Gáregasnjárgga guvlui gávdnojit ákkat.

7.2.5 Astoággeguovllut / johtolagat

Oasseoppalašláva vuodul almmolaš guovlluid – dego astoággeguovlluid ja olgolihkadanjohtolagaid – ollašuhttindárbbu lea ákit meroštallat go dál. Oppalašláva stuorámus váikkuhusat astoággedoaimmaide ja johtolagaide leat čuovvovaččat:

- Ohcejoga giliuguovllus oasseoppalašlávva deattuha ruonasguovlluid jotkkolašvuoda guovllus nubbái ja nuppe dáfus ruonasguovlluid almmolaš mearkkašumi giliuguovllu sierra doaimmaid gaskasaš guorahallamis.
- Ruonasguovllut bálvalit maiddái johtolatktavuođaid seailuma ja dárbbu mielde ođđa johtolagaid ráhkadeami.
- Dálá ja vejolaš ođđa johtolagat ee. Ohcejoga giliuguovddážis ja Veahčahis viidásut johtolagaide leat oasseoppalašlávas válđojuvvon vuhtii.

7.2.6 Luondduealáhusat / eana- ja meahccedoallu

Oasseoppalašlávas leat čujuhuvvon sierralágan guovllut, mat leat oaivvilduvvon eanaš eana-, meahcce- ja luonddudoalu dárbbuide. Oasseoppalašláva guovddáš váikkuhusat dáidda guovlluide leat:

- Ohcejoga giliuguovllu olggobealde válđoeanageavahanvuohkin boahtá seailut dálá vuogi mielde luonddudoallu dasa gullevaš doaimmaiguin.
- Giliguovddáš-, turisma- ja gáddegueguovlluid oktavuođas moanat luonddudoalloguovllut leat gávnnahuvvon dakkárin, main olgolihkadeami lea dárbu stivret (MU-1).
- Guovlluin (MU-1, M-1), main olgolihkadeami lea dárbu stivret dahje mat leat eanadaga dáfus márssolaččat, eanadaga dáfus mearkkašahti doaimmaide galgá leat eanadatbargolohpi.
- Oppalašlávas leat čujuhuvvon eanadaga dáfus márssolaš kulturollisvuodat (km) oktan bealdouguovlluiguin, maid rabasin seailuma doarjumii ja vejolaš birasdíkšundoaimmaide gávdnojit erenoamáš buorit ákkat.
- Luonddu-, eana- ja meahccedoalloguovllut (MY-1), main leat sierra birasárvvut, leat buktojuvvon ovdan. Dáin guovlluin ii oaččo čađahit dakkár doaibmabiju, mii sakka rievđada birasárvvuid.
- Dehálaš guolástanguovllut ja gáttit, main lea guolásteami dihte johtin- ja guolástanvuogatvuhta, leat merkejuvvon kártii.

7.3 VÁIKKUHUSAT EANADATRÁHKADUSSII

7.3.1 Guovloráhkadus

Lávvaguvlu lea viiddis ja das leat sierralágan oassegouovllut. Huksejuvpon birrasa dáfus ráhkadusa sáhttá oppalaččat juohkit roavvát golbman sierralágan guovlun: Veahčaha ja Girkosiidda gaskasaš guovlu, Deanuleagi bieđggosássanguovlu ja bieđggos luopmoássanguovlu Ohcejoga siste ja badjin Deanu.

Lávas odđa huksenbáikkit leat eanaš Girkosiidda viidáneami odđa guovlluin máddin ja Deanuleagi bealde. Viidáneapmi dáhpáhuvvá eanaš dievasmahtinhuksemin dálá ráhkadusa sisá Deanu beallai. Odđa ássanvistehuksenbáikkit leat čujuhuvvon eanaš Girkosiidda oktavuhtii. Eará sajis odđa huksen oaivvilda eanaš ovttaskas luopmoviessobáikkiid dálá visttiid oktavuhtii. Luopmoviessohuksema váttisuuohtan lea ráhkadusa bieđggusvuhta, muhto nuppe dáfus smávit huksen álkidahttá dan heiveheami eanadahkii.

Lávas eai leat čujuhuvvon odđa geaidnoordnemát dahje mearkkašahti odđa geainnut, main lea eanadahkii mearkkašupmi. Gieldateknihka hárrái guvlui eai leat čujuhuvvon maiddái odđa elerávdnjelinnját dahje eanadahkii váikkuheaddji eará odđa rusttegat.

Odđa huksema olggobeallái leat guđđojuvvon johkalegiid vielteguovllut, Máttajávrri guovlu ja buorre muddui dat bealli, mii lea Ohcejoga geainnu nuppe bealde. Dát oassegouovllut leat láva mágsoleamos elemeanttat eanadaga seailuma dáfus. Guovllut leat čujuhuvvon MU-1 dahje M-1 merkemiiguin.

Lávas leat sáhttán guođđit maiddái viehka guhkes huksekeahes gáddeguovlluid Ohcejoga sisá ja bajás Deanu. Stuorát huksen álgá iešalddes Geavu guovllus ja joatkašuvvá johkaráiggiid vulos gitta Veahčahii.

7.3.2 Girkosiidda ja Veahčaha guovlu

Girkosiidda viidánanguovlun leat čujuhuvvon Deanuleagi gáddeguovllut sihke vulos ja bajás, ja gili máttabeallái Ohcejoga ja Máttajávrri guvlui. Girkosiidda guovllus dálá ráhkadus iešalddes lávgá sihke sajádatlávas ja oasseoppalašlávii merkejuvpon girkosiidda mihttemiin, man mielde odđa huksenbáikkit leat merkejuvpon lávvakártii. Váikkuhusat eanadahkii báhcet báikkálažžan ja váikkuhit vuostazettiin girkosiidda siskkáldas giligovvii. Ohcejoga Girkosiidda čoahkkebáikeráhkadus viidána Deanuleagi mielde goabbat guvlui ja viiddida ná gilibirrasa ja nanne girkosiidda váikkuhusa Deanu eanadagas, go lávva ollašuvvá. Giligovva boahtá lávgat maiddái máttaoasis Máttajávrri davábeale juo huksejuvpon guovllu rádjái.

Lávas Girkosiidda guovllu rádjín lea dálá guovlorájideami mielde Ohcejoga oarjjabealegáddi. Gáddeguovllut ja Ohcejoga nuorttabealli báhcet odđa huksema olggobeallái. Huksenguovllu viidun maiddái máttásguvlui ii vákkut Máttajávrri kultureanadahkii. Váikkuhusat Ohcejoga ja Ohcejohleagi eanadagas báhcet maiddái uhccin. Johkaleagit leat árbevirolaš huksenbáikkit ja lávvačoavddus čuovvu dán vuogi huksenbáikkiid sajáidahttimis. Girkosiidda guvlui ráhkaduvvo maid sajádatlávva, mii stivre huksema dárkileappot. Girkosiidda viesttarbeallái lea čujuhuvvon dálá ráhkadusa oktavuhtii unna guvlui vieltehuksen. Máttajávrri davábeale guvlui lea čujuhuvvon birrajagi ja luopmoássan. Guovlluid gaskkas ja johkagáttis seilot muorat, ja dievvaduovdagat veahkehít dan, ahte visttiid sáhttá sajustit dan láhkái, ahte dat eai čuoza Máttajávrri kultur- ja eanadatárvvuide. Odđa goartilguovlluide doalvu gáhtat geahččaluvvojtit heivehit duovdagiiddu nu unnán duovddaduohtademiiguin go vejolaš.

Veahčaha guovllus huksejuvvo eanaš dálá huksejuvpon guovllu oktavuhtii iige huksemii leat čujuhuvvon viidánanguovlu. Huksen ii leava sakka Veahčajoga

njálmimmádahkii. Huksen ii váikkut olus eanadahkii Veahčajoga bealde ja Deanu bealde váikkuhusat leat eanaš juo huksejuvvon guovllus. Veahčaha ja girkosiidda gaskii báhcá doarvái huksekeahthes gáddeavádat, ja nuba Veahčat lea Girkosiidda ektui iehčanas ollisvuohta.

7.3.3 Deanuleahki

Deanuleahki lea lávvaguvvllus guovtteeasat: Veahčaha - Girkosiidda gililágan guovlu, mas huksejuvvo eanaš čielgasit Veahčahii ja Ohcejoga girkosiidii ja dasa lassin vel bieđggus luopmoviessoohuksenbáikkit girkosiiddas oarjjás.

Lávas Ohcejoga girkosiidda váikkuhus Deanuleagis lassána dálázis, dasgo Girkosiida boahtá viidánit sihke vulos ja bajás Deanu. Girkosiida viidána nuorttasguvlui nu ahte báikkálašservodatráhkadus lávgá, dalle huksen mearri lassána eanadagas. Huksenguovlluid leavvan oarjjás ollašuhttojuvvo muhtumassii nu, ahte lávgaduvvo dálá ráhkadus ja jotkojuvvo dat oarjjásguvlui. Johkaleagi hárrái dilli rievda ráhkadusa lávgama bokte ja geaidnoeanadagas nu, ahte gilleráhkadus viidána gitta Áibmejohkii.

Badjelis Deanuleagis eanadat rievda ovttaskas luopmoviessobáikkiid hárrái, maid váikkuhus báhcá eanaš báikkálažjan. Deanuleahkái leat sáhttán guođđit maiddái viiddis oktilaš huksekeahthes gáddeguovlluid, main guhkimus lea Bihkkasavvonis Goatneljohkii olli badjel guđa kilomehtera guhkkosaš avádat, mas lea dušše okta huksenbáiki.

7.3.4 Ohcejohleahki

Nuppástusat Ohcejohleagi eanadagas šaddet eanaš ođđa luopmoviessoohuksemis, mii báikkuid hábme báttilágan ođđa ollisvuodaid geainnu ja Ohcejoga gaskasaš guovllus erenoamážit Máttajárbogi ja Buođđobogi gaskii. Vuolit Cuokkajávri ja Bajit Cuokkajávrri guvlu šaddá nubbi ođđa luopmoviessoohuksema avádat, mas huksenbáikkiid lohku šaddá badjel guovtgeardásažjan dálázis. Seammás guovllu geainnubeale gáddái huksejuvvo lasi. Erenoamážit guovllu davágeaže guokte ođđa luopmoviessoohuksenguovllu rievdadit guovllu dálá eanadaga

Mierašjávrri guovllus ođđa huksenbáikkiid leat sáhttán čohkket gáržes guovluide, dalle leat seilon viiddis huksekeahthes gáddeguovllut. Muđui lávas leat eanaš čujuhuvvon dušše ovttaskas huksenbáikkit dálá huksema oktavuhtii.

7.3.5 Turismma bálvaleaddji guovllut (RM)

Girkosiidda guvlu čujuhuvvon RM-guovlu dahká vejolažjan Turistahotealla viidáneami nuorttas ja davás. Váikkuhusat eanadahkii eai leat olus, dasgo huksejuvvoii juo huksejuvvoon guvlu iige huksenguovlu ole gitta Ohcejohkii. Guovllu birra leat čujuhuvvon ruonas- ja friddjaguovllut ja sajádat heive muđuige buresturismma dárbbuide.

Deanuleahkái Girkosiiddas nuorttas Goatneljávrri lahkosiidda čujuhuvvon RM-guovllut bohtet juo huksejuvvon guovlluid guovdu ja ná lávgadit báikkálašservodaträhkadusa. Odđa huksen sáhttá čuoħcat muhttin veardde Goatneljávrri viehka viiddis rássegieddelágan guovluide láddo oarjja ja oarjedavá bealde. Headuštus boahtá gollama lassáneamis

Odđa RM -guovlu guovddážis oarjjásdavás viiddida dálá báttilágan ráhkadusa Deatnorágge bajás. Lávaguovllus leat maiddái eará uhcit RM -guovllut, mat bohtet dálá huksenbáikkiid oktavuhtii.

7.3.6 Luopmoviessohuksen (RA)

Deanuleagis luopmoviessohuksen lea dálá viidodaga ja sajáiduvvama ektui dievasmahti eaige odđa mearkkašahti luopmoviessohuksenguovllut šatta. Váikkuhusat eanadahkii Deanuleagis leat eanaš uhcán dan mielde, mo huksejuvvo.

Ohcejohleagis luopmoviessohuksemis leat stuorát váikkuhusat. Doppe huksejuvvo eanet ja guvlui šaddet odđa luopmoviessohuksenguovllut. Stuorámus nuppástus lea Máttajávrri ja Buodđobogi gaskasaš guovllus, gos huksenbáikkiid lohku šaddá guovttegeardážžan dálá sullii golmmalogi huksenbáikkis. Ohcejohleagis leat goittot dakkár unnamihtot eanadagat ahte huksema váikkuhusat eanadahkii báhcet eanaš báikkálažžan eaige oidno viidáseappot eanadatgovas dego Deanuleagis.

7.3.7 Meahciráđđehusa huksenbáikkit (AO ja RA)

Jagis 2012 Guošnjárgii ja Áiteguolbanii lasihuvvon Meahciráđđehusa AO-huksensajit leat čujuhuvvon válodgeainnu gurrii moatti vistti joavkun. Huksema váikkuhus báhcá eanáš báikkálažžan.

Meahciráđđehusa AO-huksensajit Máttajávrái, Suohpajávrái sihke RA-huksensajit Buodđobohkái ja Mierašjávrái leat čujuhuvvon válodgeainnu gurrii dahje odđa geaidnooktavuoda duohkái moatti vistti joavkun. Huksema váikkuhus báhcá eanáš báikkálažžan. Huksenvugiin, materíalaiguin ja visttiid ivnniiguin sáhttá váikkuhit eanadahkii čuoħcci váikkuhusaide.

7.3.8 Váikkuhusat kultureanadahkii

Odđa huksenbáikkit Luosnjársulluid buohta Suoma beale gáddeguvlui čuhcet sulluid mávssolaš kulturbirrasii eahpenjuolggaa nu, ahte rievdadit birastahti eanadaga, jos huksejuvvo menddo lahka gátti.

Ohcejohleagi kulturhistorjjálaččat ja eanadaga dáfus mávssolaš ollisvuodás odđa luopmoviessohuksen čuoħcá dáidda árvvuide. Váikkuhusat eanadahkii vuhttojít eanaš dasstán huksenbáikki lahkosiin. Jos huksejuvvo menddo lahka gátti Ohcejoga rabas jávreeanadagas, de váikkuhusat ollet guhkkeli. Lávas eai árvaluvvo dakkár nuppástusat, mat vuhttojít johkaleagi mihttolávas.

Ohcejoga girku lahkosiidda ii leat čujuhuvvon odđahuksen, mii čuozašii Máttajávrri ollisvuhtii. Máttajávrri ja Buodđobogi gaskasaš guovllu oarjjabeale gátti geaidnobiras rievdá, go dohko huksejuvvojít luopmoviesut. Váikkuhus vuhtto lahkosiidda, geidnui ja vejolaččat Ohcejoga rabas čáhcegierragii.

Nubbi guovlu lea Máttajávrri máttageahčen Ánnáluovta buohta nuorttabeale gáddái čujuhuvvon njeallje odđa huksenbáikki golmma dálá huksenbáikki lassin.

Jos huksenbáikkit válljejuvvojit fuollameahttumit, de dat sáhttá čuohcit gitta Máttajárvri beallái. Máttajárvri davábeale gátti dálá huksema ektui váikkuhusat eai leat goittot stuorrát Máttajárvri dáfus.

Ohcejoga ođđa luopmoviessohuksema váikkuhusat eai leat goittot nu stuorrát, go válđá vuhtii dálá huksema meari ja geainnu ráhkadeami váikkuhusaid eanadahkii.

Huksema váikkuhusat Ohcejoga álbmotlaš eanadahkii ja riikkaviidosaččat mávssolaš eanadatguovlluide leat báikkalaččat mearkkašahttit, muhto oppalaččat viidáset eanadagas nuppástus dáláža ektui ii olus čuoze dillái. Guvlui eai boađe ođđa, mearkkašahti eana-, geaidno- dahje čähcehuksemat dahje ođđa giliquoovddážat, mat rievadivčče mearkkašahti láhkai guovllu oppalaš iešlágí. Kulturhistorjjálaš čuozáhagaide ja árvvuide láva ii sáhte čajehit čuohcat.

7.4 VÁIKKUHUSAT LUONDDUBIRRASII

7.4.1 Duogáš

Luonddusuodjalanlága 65 § gáibida ahte jos fidnu dahje plána okto dahje ovttas eará fitnuiguin ja plánaiguin jáhkkimis mealgat čuohcá Natura 2000 -guovllu luondduárvvuide, de galgá fitnu ollašuhtti dahje plána dakhki árvvoštallat fitnu váikkuhusaid suodjalanvuloš luonddutiippaide ja šlájaide. Eanageavahan- ja huksenlágas fas gáibida ahte lávvafitnu váikkuhusat luonddubirrasii árvvoštallojitet eanageavahan- ja huksenlága vuođul.

Árvvoštallama vuolggamateriálan leat geavahuvvon plánenguovllus 2004-05 dakhkojuvvon luondočielggadus (Maa ja Vesi Oy) ja Natura-guovlluide guoskevaš Natura 2000 -diehtoskovit (Lappi birasguovddáš 2001).

Dán čielggadusas árvvoštallojuvvo maiddái, čuohcágo Deanu ja Ohcejoga gáddegouovlluid huksen plánenguovllus dahje dan lahkosiin leahkki Geavu Natura-guovllu (FI 130 2001), Mierašluobbala gietti (FI 130 2013), Báhppala gietti (FI 130 2012), Veahčaha njálmmádatrođu (FI 130 2008), Gálldoaivvi meahcceguovllu (FI 130 2002) ja Bášduoddara meahcceguovllu (FI 130 2003) luondduárvvuide.

Aitosaš Natura-guovlluide čuohcci luonddusuodjalanlága 65 §:s oaivvilduvvon sierra váikkuhanguorahallan ii dán dáhpáhusas dakhkojuvvon, dan sivas go eanageavhanlágas oaivvilduvvon váikkuhusguorahallan gávn nahuvvui lean doarvái. Muhtun Natura-guovllut leat gádosis lávvaguovlluin ja nuppe dáfus lassehuksen Natura-guovlluid lahkosiidda lea unnán. Jurddaboađus lei, ahte váikkuhusat Natura-guovlluide oppalašvuodas leat nu smávvát, ahte sierra árvvoštallan ii leat dárbbašlaš.

Gáddeoasseoppalašláva čielggadusa čuovuskárttas leat ovdanbuktojuvvon lávas árvaluvvon ođđa huksenbáikkit, maid lohkomeari ja sajádagaa leat veardádallan Natura-guovlluid ja eará mearkkašahti čuozáhagaid ektui. Guorahallan ovdána máttill davás ja vuos giedahallojuvvo Deatnu ja dasto Ohcejohka.

7.4.2 Almmolaš ášsit

Lassehuksen čuohcá luonddubirrasii juogo njuolgga dahje eahpenjuolgga. Njuolggo váikkuhusaide gullá dat, ahte huksejuvpon guovllu luonddudilli rievdá ja šattut ja eallit jávket muhtun muddui. Eahpenjuolggo headuštus sáhttá ollit guhkkelige, dasgo omd. johtolaga ja lihkadeami lassáneapmi loaktá eatnamiid ja dagaha vállaheaduštusaid.

Lávvačovdosa birasulbmlin lea seailluhit guovllu mávssoleamos luondduárvvuid. Mávssoleamos luondduárvvut leat nuppe dáfus boaimmáža bessensajit, šaddošlájaid mávssolaš gávdnonbáikkit ja dihto luondoollisvuodat.

Dat ahte man ollu lassehuksen čuohcá birrasii čuožžu das, gosa ja mo huksejuvvo. Lávas huksema dagahan heajos váikkuhusaid birasárvvuide sáhttá mealgat geahpedit, go guođđa luondduárvvuid dáfus mávssolaš guovluid ja daid birrasiid ollásit huksema olggobeallai ja stivre huksema baicce dakkár guovluide, mat luonddudiliideaset dáfus bures dan girdet.

Ohcejoga oasseoppalašlávas guovllus gávnnahuvvon luondu- ja duovddaárvvuid leat eanaš sáhttán seailluhit. Luondučielggadusain ovdanbukton čuožáhagain ja guovluin eatnašat leat merkejuvpon luonddudoallováldáláš guovlun, main leat birasárvvut (MU-1, MY-1ja M1 merkemat). Dárbbu mielde maiddái oassegouvluid mearkkašumi birra lea diedihuvvon luo- dahje s-1 -rájidemiiguin.

7.4.3 Čuožáhatguorahallan

1. Suohpajoga skurču oktan birrasiiguin

Árvaluvvon lávvačoavddus ii buvtte Suohpajoga skurčui ja dan vielteguovlluide ođđa huksema. Joganjálmmi lahkosiidda lea árvaluvvon okta huksenbáiki, muho dat ii váikkut skurču luondduárvvuide. Árvaluvvon lávvačoavddus dorvvasta guovllu luondduárvvuid seailuma.

2. Luossagoatneljávrri – Luossagoatnila guovlu

Lávvačovdosis lea árvaluvvon okta ođđa huksenbáiki mearkkašahttin gávnannahuvvon Luossagoatneljávrri ja Deanu gaskasaš guvlui. Árvaluvvon lávvačoavddus ii várra čuoze om. jávrái. Lávvačovdosis árvaluvvon MU + luo - rájideapmi lea doarvái dorvvastit čáhceguovllu ja láddo davábeale reatkágieddái guoskevaš luondduárvvuid.

3. Goatnelveijávrri guovlu

Árvaluvvon lávvačoavddus dorvvasta Goatnelveijávrri luondduárvvuid seailuma. Čovdosis ii árvaluvvo oktage ođđa huksenbáiki jávrri birrasiidda. Bádoža guovllus jávrri máttabeallái árvaluvvojut guokte ođđa huksenbáikki. Goatneljoga guvlui fas árvaluvvojut golbma ođđa huksenbáikki, muho dat eai váikkut Goatnelveijávrri luondduárvvuide.

4. Rišnjárvári guovlu

Lávvačovdosis eai árvaluvvo ođđa huksenbáikkit Rišnjárvári vielteguovlluide. Viiddis guovllut geainnu nuorttabealde leat merkejuvpon MY-guovlun.

5. Báktevári guovlu

Lávvačoavddus (MY) lea doarvái dorvvastit Báktevári-Gistuskáiddi viiddis vielteguovlluid luonduárvvuid. Boahtteáiggis galggašii jurddašit maiddái guovllu suodjaleami, dasgo vielteguovllus leat valjis hárvenaš ja áitatvuloš šaddošlájaid šaddansajit ja vielteguovlu lea maiddái geomorfologalaččat miellagiddevaš. Mávssoleamos guovllut leat dán lávvaguovllu olggobealde.

6. Gistuskáiddi guovlu (Geavŋjnis - Bađđá johkaleahki)

Árvaluvvon huksen ii njulgestaga čuoze Gistuskáiddi vielteguvlui, muhto muhtun muddui árvaluvvon lassehuksen geainnu lahkosiidda daninassii vuogas guvli duolba soahkevuovdái (oktiibuot njeallje ođđa huksenbáikki) sáhttá dagahit lassáneaddji johtaleami Gistuskáiddi vielteguovllus ja ná sáhttá čuohcit guovllu luonduárvvuide.

Bađđá johkaleahki báhcá lávvačovdosis huksema olggobeallai. Joga njálmmádatguvli čujuhuvvo okta ođđa huksenbáikki, muhto dat ii rievdat stuorábut njálmmádatguovllu dálá dili. Guovllus leat dál njeallje huksenbáikki.

7. Bađđá johkaleahki-Goržán

Osmá ja Gáva gaskasaš guovllus šaddet valjis vuollegris reatkábohtut ja lávvačoavddus ii stuorábut rievdat om. guovlluid. Lávvačovdosis árvaluvvo dušše okta ođđa huksenbáikki Osmá guvli.

Gáva luonddudilálaš sáttogáddái eai leat maiddái mearkkašahtti váikkuhusat, maiddái smávva rássegieddeguovlu bissu huksema olggobealde. Dasttán rássegietti lahkosiidda árvaluvvo okta ođđa huksenbáikki ja nubbi rássegieddeguovllus máttás. Stálojohkii ja Junttejohkii ii huksejuvvo (MY).

Lávvačoavddus (MY) dorvvasta maiddái Rátnojoga oarjjabeale bávtti luonduárvvuid seailuma. Gáva ja Goržáma gaskasaš gáddegouovlu lea lottiid dáfus mearkkašahtti guovlu ja lávvačoavddus dorvvasta guovllu seailuma dálá dilis.

Goržáma guvli lávvačovdosis árvaluvvojít gávcci ođđa huksenbáikki. Guovllus eai leat erenoamáš mearkkašahtti luonduárvvut.

8. Goržánláddo guovlu

Lávvačovdosis eai árvaluvvo ođđa huksenbáikkit Goržánláddo lahkosiidda. Lávvačoavddus MU lea doarvái dorvvastit láddo seailuma dálá dilis.

9. Áibmejohka ja Ohcejoga girkosiidda guovlu

Lávvačoavddus dorvvasta Áibmejoga gaska- ja gieraosiid seailuma (MY), muhto joganjálbmái ee. Guldal guvli lávvačovdosa dihte boahtá eanet ja eanet olbmodoaibma, mii sáhttá loaktit guovllu kulturšlájaid.

10. Luosnjársullot ja Veahčat

Lávvačoavddus dorvvasta Luosnjársulluid seailuma (MU), muđui sulluide galggašii jurddašit goittot MY-merkema dahje luo-rájideami dahje maiddái SL-merkema sulluide guoskevaš kulturhistorjálaš ja ekologalaš árvvuid dihte. Sulluid buohta leat árvaluvvon golbma ođđa huksenbáikki, muhto dat eai čuoze sulluide guoskevaš árvvuide.

Veahčatnjunnása báktevielti lea lottiid dáfus mearkkašahhti čuozáhat. Lávas eai guvlui dahje dan lahkosiidda árvaluvvo odđa huksenbáikkit. MY-merken dorvvasta guovllu seailuma dálá dilis.

Veahčaha njálmmádatrohtu lea rájiduvvon SL-merkemiin dálá Natura-guovlorájideami mielde. Dasa lassin árvaluvvon lávvačoavddus váldá vuhtii dálá Natura-guovllus oarjjás sajáiduvvi niitorohoguovllu MY-merkemiin. Maiddái dán guvlui sahtáshii jurddašit SL- merkema. Maiddái Veahčajoga sisá árvaluvvon MY-rájideapmi dorvvasta guovllu luonduárvvuid seailuma. Veahčaha guvlui árvaluvvo viehka uhccán lassehuksen, mii dorvvasta ovdalis máinnašuvvon luonduárvvuid seailuma dálá dilis.

Riđunjárgga buohta lea Deanus máttabealevielti, mii ii leat dábálaš Suoma bealde. Árvaluvvon lávvačoavddus (MY) dorvvasta vielteguovllu seailuma dálá dilis. Guovllus leat juo dán áigge ollu ássanbáikkit ja árvaluvvon lávvačoavddus buktá guvlui ovtta odđa huksenbáikki. Dat ii čuoze olus guovllu luonduárvvuide.

11. Ohcejoga girkosiida - Máttajávri

Guovllus eai leat sierra luonduárvvut.

11 B. Boaresbáikki gieddi

Lávvačoavddus dorvvasta Boaresbáikki gietti seailuma huksema olggobealde.

Eará čuozáhagat girkosiiddas

Gálgojoga ájaguovlu dáidá leat vuovdelágas oaivvilduvvon čuozáhat. Lávvačoavddus guodđá ájarokki huksema olggobeallai. Árvaluvvon lávvamerkemát VL ja MU ja luo- rájideapmi leat doarvái dorvvastit ájarokki seailuma.

Goatneljávri lea lottiid dáfus máŋggahápmásaš guovlu ja láddo oarjja- ja oarjedavábeale rássegieddegouovllut leat maiddái mearkkašahtit. Árvaluvvon lávvačoavddus dorvvasta eanaš ovdalis máinnašuvvon rássegieddegouovlluid seailuma huksema olggobealde (MY ja MU -merkemát), muhto eanaš oassi eará guovllus lea čujuhuvvon RM-1 merkemiin. Olbmodoaimma váikkuhus ovdalis máinnašuvvon rássegieddegouovlluin boahtá várra lassánit, muhto lea váttis árvvoštallat man ollu ja man áigegaskkas lassáneaddji olbmodoaimma váikkuhus čuohcigoahdá rássegiettelágan guovlluid luonduárvvuide.

12. Máttajávri

Máttajávri mearkkaša eanadatárvvuidis lassin maiddái ollu kulturhistorjjálaččat ja lottiid ja šattuid dáfus. Kulturhistorjjálaččat móvssoleamos čuozáhat leat Báhppala boares girkostobut Máttajávrri oarjjabeale gáttis. Dat gullá maiddái Natura 2000 - guvlui. Erenoamážit guovlu lea davvegiehpabeaivelotti suodjalanguovlu. Dasa lassin guovllus gávdno okta áitatvuloš šaddošlädja.

Árvaluvvon lávvačoavddus ii čuoze Báhppala Natura-guovllu ja árbeeana datguovllu luonduárvvuide. Guovllu lahkosiidda eai árvaluvvo odđa huksenbáikkit. Dan sadjái lávvačovdosis árvaluvvojut njeallje odđa huksenbáikki Máttajávrri nuorttabeale gáddái jávrri máttageahčái. Dákko bokte čovdosa ii sáhte atnit oalle buorrin, dasgo huksen lassána maiddái nuorttabeale gáttis, unnán gal ja dálá huksenbáikkiid oktavuhtii earret Máttatguoikka nuorttabeale ovtta odđa huksensaji.

Nuorttabeale ceakko báktevieltit leat lottiid dáfus móvssolaččat. Čáhkáljoga vielteguovlu báhcá goittot lassehuksenma olggobeallai.

13. Námmájávri-Suolojávri

Geainnu lahkosiidda jávrri oarjjabeallai leat čujuhuvvon njeallje odđa huksenbáikki. Go guovllu luondduárvvut leat viehka dábálaččat ja guvlui lea muhtumassii juo huksejuvvon, de ii lávvačoavddus čuoze stuorábut guovllu luondduárvvuide.

14. Suohpajávri

Oanehisláttu, Guhkesláttu ja Ákšoláttu leat šattuid dáfus mearkkašahti čuozáhagat. Dat leat lávvačovdosis guđđojuvvon huksema olggobeallai. Eige maiddái daid lahkosiidda leat čujuhuvvon odđa huksenbáikkit. Ládduid birrasat leat merkejuvvon MU- merkemiin. Dasa lassin galgaašii jurddašit luo-rájideami.

15 A. Buollánmuotkki árbbeeanaadatguovlu

Árvaluvvon lávvačoavddus seailluha Buollánmuotkki árbbeeanaadatguovllu huksema olggobealde. Buodđobogi-Jorbajávrri guvlui huksejuvvo uhcán lasi.

16. Buodđobohki - Gođđunjárga

Buodđobogi-Gođđunjárgga gaskasaš guovllus Ohcejohka golgá viehka baskkes ja mohkkás johkarokkis. Guovllus leat dán áigge viehka valjis ássanbáikkit. Guovllus eai leat báikki alde fitnamiid dahje ovddit dutkamiid vuodul eará mearkkašahti birasárvvut go Rássejoga ájaleahki. Ájaleahki lea oasseoppalašlavas merkejuvvon MU ja MY - merkemiiguin, mat leat doarvái dorvvastit leagi luondduárvvuid seailuma.

16 A) Jumbála gieddi

Guvlui eai leat lávvačovdosis árvaluvvon odđa huksenbáikkit.

17. Geavojávri oktan birrasiiguin

Ekologalaččat mearkkašahti čuozáhat lea Cieskuljoga ájaleahki. Lávvočovdosis eai leat árvaluvvon huksenbáikkit ájaleagi lahkosiidda. Ájaleagi vulogeahči lea merkejuvvon MY ja MU -merkemiiguin. Dat leat doarvái dorvvastit guovllu luondduárvvuid seailuma.

Geavonjálmmi gieddi lea Geavojávrri oarjjabeale gáttis. Mearkkašahti šlájain sáhttá máinnašit ee. márjjáčoavdaga, alitgierraga ja davveruhtarási. Lávvačoavddus guođdá Čársejotnjálmmi lassihuksema olggobeallai.

18. Buksaljávri

Buksala gieddeguguovlu (18 B) lea Buksal dálu lahkosiin. Cieskula gieddi (18 C) fas lea Buksaljávrri davágeahčen. Buksaljávrái leat oasseoppalašlavas čujuhuvvon vihtta odđa huksenbáikki. Dat leat viehka guhkkin ovDALIS máinnašuvvon árbbeeanaadatguovlluun ja daid leat sáhttán sajáiduhttit birrasa dáfus vuogas guovlluide. Lassehuksen ii čuoze om. árbbeeanaadatguovlluide dahje Cieskuljoga gáiskerohtui. Gáddeguguovlluid gokču lassána vehá lávvačovdosa dihte.

19. Ganešjávri

Ganešjávri gullá gáttiidsuodjalanprógrámmii ja lávas eai čujuhuvvo jávrri gáddeguguovlluide odđa huksenbáikkit. Gáddeguguovllut leat lávas čujuhuvvon SL-guovlun. Čoavddus dorvvasta ahte boralottiide dehálaš Ganešjávrri guovlu seailu.

20. Leaibejohka-Vuolit Cuokkajávri

Luonddubirrasa dáfus mearkkašahttit leat goittot guovllu moanat láddožat, maid šaddošlájat leat hui rašit. Boaresgiettejávrri oarjjabealegáddi lea lottiid dáfus mearkkašahti guovlu ja maiddái Aškkasjoga duottarádjaga birrasat Guhkesluobbala oarjjabealegáttis. Dát guovllut leat šattuid dáfus málvssolaččat. Dihto ládduin ee. Guhkesluobbala buohta leat áitavuloš šattut. Šattolašvuoda dáfus hui mearkkašahti eará čuožahagain sáhttá mánnašit ceakko vielteguovllu Guhkesluobbala ja Vuolit Cuokkajávrri gaskkas goabbat bealde geainnu.

Vaikko luondučielggadusas eai ávžutge huksema ráddjema várás sierra lávvamerkeemiid, de eai lávas leat čujuhuvvon huksenbáikkit ovdalis mánnašuvvon guovlluide. Guovllut leat lávas merkejuvpon MU-merkeemiin, mii dáidá leat doarvái dorvvastit guovlluid luonduárvvuid ja boralottiid bessenbirrasa seailuma.

21. Bajit Cuokkajávri

Málssoleamos čuožáhat dán oassegauvllus lea Gukčejoga skurču. Guovlu lea lottiid dáfus mearkkašahti. Lávvačovdosis eai čujuhuvvo odđa huksenbáikkit skurčui dahje dan lahkosiidda.

21A) Mierašluobbala rássegieddi

Lávvačovdosis eai čujuhuvvo odđa huksenbáikkit rássegieddeguvlui dahje dan lahkosiidda. Čoavddus dorvvasta guovllu seailuma dálá dilis.

21B) Mierašluobbala máttit gieddi

Lávvačovdosis eai čujuhuvvo odđa huksenbáikkit rássegieddeguvlui dahje dan lahkosiidda. Čoavddus dorvvasta guovllu seailuma dálá dilis.

22. Mierašjávri

Davvin mánnašan veara guovlu lea Čuoŋáláddos luoiti ádjaga birrasat. Nubbi mearkkašahti guovloollisuohta lea Gárggoláddo Dápmotluobbala birrasiin Mierašjávrri nuorttabeale gáttis. Guhkesnjárgga guovlu jávrri oarjjabeale gáttis lea maiddái mearkkašahti guovlu (boralottit) ja Moalkejohnjálbmi. Moalkejoga sáhttá atnit vuovdelágas oaivvilduvvon ávžin.

Njealját čuožahahkan sáhttá mánnašit Mierašjávrri gieddegauvllu (22 A) jávrri máttageahčen, gosa luitet moanat jogazat ja ádjagat. Gieddegauvlu lea báikkálaččat mearkkašahti ja lea sullii 5,5 ha viiddu. Dáid jogaid njálmmádatguovlluin leat valjis ollu gáibideaddji ráfáidahton šlájat.

Sáhttá dadjat ahte lávvačoavddus lea ovdalis mánnašuvvon čuožahagaid hárrái viehka buorre. Luondučielggadusaid ávžuhusaid mielde huksenbáikkit eai leat čujuhuvvon om. jogaid lahkosiidda earret Mierašjávrri báda, gosa leat čujuhuvvon odđa huksenbáikkit. Huksen sáhttá čuohcit om. jogažiid dahje ádjagiid luonduárvvuide. Maiddái gieddeguvlui čuhcet odđa váikkuhusat. Váikkuhusat sáhttet leat guovllu gieddešlájaid dáfus maiddái positiivvalaččat, jos gieddegauvlu dikšojuvvo árbevirolaš vuogi mielde láddjemiin.

7.4.4 Váikkuhusat Natura-guovluide

Geavu Natura-guovlu (FI130 2001)

Luonddumeahci čađa golgá goikelágan Geavvu, man ávželeahki leat okta Suoma áibmaleamos geologalaš čohkiidemiin. Ávžzi heaŋggoiveltit leat báikkuid badjel 150 m alu. Geavu luonddumeahcci lea goittot eanaš njoaiddoslágan duottarjuovva dahje -guolbba (skáidi). Dehálaš diedalaš dutkama čuozáhat

- áitatvuloš ja hárvenaš šaddo- ja eallišlajat
- hárvenaš luonddutiippat

Suodjalandili dárkkálmuhttin ja ollašuhttinvuogit:

Guovlu lea vuodđuduvvon luonddusuodjalanylága vuodul luonddumeahccin.

Geavu Natura 2000 -guovllus leat gávdnon 11 luondodirektiivva čuvvosii II gullevaš šlája, main okta lea vuoruhuvvon šládjatiipa. Luondodirektiivva čuvvosa I šlájat leat gávdnon guovllus 18. Guovllus leat 5 áitatvuloš šlája.

Lávvačovdosis ovdanbuktojut čieža ođđa huksenbáikki Geavvorokki álggogeahcái. Vihtta dain bohtet dálá huksenbáikkiid oktavuhtii. Lea dušše okta ollásit ođđa huksenbáiki. Dat lea dat huksenbáiki, mii boahtá Gearddosjávrri nuortadavábeale geažis nuorttasdavás. Ovddežis leat gávcci huksenbáikki.

Ođđahuksen ii njulgestaga čuoze Geavu Natura-guovllu luondodirektiivva luonddutiippaide dahje direktiivašlájaide, muhto lasiha goittot olbmodoaimma meari ja ná maiddái váikkuha birrasii muhtun muddui omd. bávttiid lahkosiin, mat leat mearkkašahti bessenbáikkit. Sáhttá goittot dadjat ahte lassehuksen čuohcá nu uhcán guovllu luondduárvvuide ahte sierra Natura-árvvoštallamii ii leat dárbu.

Girkostobuid gieddi (FI 1302009)

Girkostobuid guovlu Ohcejohleagi riikkaviidosacčat mágssolaš eanadatguovllus čohkiida historjjálaččat mágssolaš girkostobuin ja daid birastahtti šilljogiettis. Bajildushámi dáfus guovlu lea goike vielti, mii lea állut jávrrí guvli. Vielti lea eanaš goike suoidnegieddi, man válodošlädjan lea sávzzasinut, biehtárrássi ja fiskesrássi. Viehka viidát lea hárvenaš guolbbagieddi, man válodošlädjan leat čáhppesmuorji, joknja ja sávzzasinut. Gáttis lea maiddái lákta niitu, mas šaddet uhccánaš suoinnit ja sinut.

Dát guovlu lea dehálaš davvigeahpabeaveloddái. Dálálágan geavaheapmi dorvvasta guovllu luondduárvvuid seailuma. Guovllu šaddošlajain sahtá mánnašit alitgierraga, márjjáčoavdaga, davvirásselávkki ja bealdosáhpánrási, mat leat Suomas fuomášanveara šlájat. Girkostobuid lahkosiidda eai oasseoppalašlavas čujuhuvvo ođđa huksenbáikkit ja lávvačoavddus dorvvasta guovllu luonddutiippaid seailuma ja luondodirektiivvas mánnašuvvon šlája seailuma. Go ođđa huksen ii leat čujuhuvvon Girkostobu guvli. ii sierra Natura-árvvoštallama leat dárbu dahkat.

Gálddoaivvi meahcceguovlu (FI 130 2002)

Luondodirektiivva luonddutiippat guovllus lea moanat, main viidásepmosat leat áhpejeakkkit ja alpiinnalaš ja boreála duottarguolbanat ja lagešvuovddit (oktiibuot 75 %). Guovllus gávdnojut jeavddalaččat luondodirektiivva čuvvosa II šlájat 6 ja guovllus lea okta áitatvuloš šládja. Loddeditdirektiivva čuvvosa I šlájat guovllus leat gávdnon oktiibuot 9.

Lávvačoavddus ii njulgestaga čuoze Gálldoaivvi meahcceguvlui, dasgo lávvaguovlu ii ole Natura-guvlui. Lea diedusge vejolaš ahte olbmodoaimma oppalaš lassáneapmi Ohcejoh- ja Deanuleagis lasiha johtaleami ja vánddardeami guovllus, muhto dákkár doaimma váikkuhusaid lea váttis árvvoštallat. Lea goittot čielggas ahte váikkuhusaid sahtá geahpedit, go stivre johtaleami.

Mielde čuovvu doaimmas boahtán vejolaš vahágat meahcceguvlui leat nu smávvát, ahte sierra Natura-árvvoštallan ii leat dárbbashašlaš.

Báíšduoddara meahcceguvlu (FI 130 2003)

Lávvačoavddus ii čuoze Báíšduoddara meahcceguvlui, dasgo lávvaguovlu ii ole Natura-guvlui. Sierra Natura-árvvoštallama ii dárbbashaš dahkat, dasgo eahpenjuolggage váikkuhusat meahcceguvllu luondoárvvuide leat nu smávvát.

Veahčaha njálmmádatrohtu (FI 130 2008)

Veahčajoga guovlu lea duolbbas ja báhcá ain giđđadulvvi vuollái. Guovllus leat moanat ádjagaččat ja goikan ájarokkit. Šaddogeardin lea čáppa gáiskedulverohtu, man válđošláđjan lea vuogodolgi. Dábáleamos muorran lea soahki, muhto daid siste leat maiddái skábit ja miestagat. Dulverođu olggobealde leat maiddái luonddubirrassa dáfus fuomášanveara eallinbirrasat, mat leat govviduvvon manjelis teavsttas.

Imaš šattolaš čuozáhat Veahčajoga njálmmádagas.

Eará šlájat leat ee. táigalukti, mii lea dán guovllus átitavuloš šláđja. Dárkilis šláđjadiedut leat dasa lassin ovdanbukton rođuidsudjalanprogramma inventerenskovis.

Veahčajoga njálmmádatrohtu gullá rođuidsudjalanprogrammii (LHO).

Rođuidsudjalanprogramma guovllu šlájain sahtá máinnašit eavrru, fiskessiemanástti, vuogodolggi, njálanjuokčama, rásselávkki, táigalukti, duottarsiemanástti, duottarsáhpala ja boskka.

Lávvačoavddus ii čuoze njuolgga Veahčaha njálmmádatrohtui, dasgo huksenbáikkit leat guhkkin Natura-guovllus ja dasa lassin Natura-guovllu olggobeale guovllut (rohtonii) leat merkejuvvon lávas MY-merkemiin. Olbmo lassánan doaimmat Natura-guovllu lahkošiin sahttet goittot áiggi mielde dagahit ahte guovlu ludnejuvvo, gollá ja dan ráfi heahtašuvvá.

Vaikko lávvačoavddus buktá odđa huksema njálmmádatrođu lahkošiidda, huksen báhcá goittot viehka guhkás Natura-guovllus ja ná lasseksemá njuolggo váikkuhusat leat unnán guovllu luondduárvvuide. Dasa lassin lávvačoavddus geahččala dorvvastit luondduárvvuid maiddái MY -merkemiin. Sierra Natura-árvvoštallan ii jáhkkimis buvtášii odđa čielga dieđu geavaheami eahpenjuolggó váikkuhusain.

Mierašluobbala gieddi (FI 130 2013)

Mierašluobbala boares ássangieddi lea riikkaviidosacčat mearkkašahti Ohcejohleagi eanadatguovllus. Sávzzat leat guhton guovllus 80-logu rádjai, man manjá gieddi lea ain gaskkohagaid láddjejuvvon. Bajildushámi dáfus giettis leat dievástagat ja dan šaddogeardin lea viehka mihtimas goike suoidnegieddi. Váldošláđjan leat biehtárrássi, sávzzasinut, ruksessinut ja gieddesuoidni.

Guovlu lea davvegiehpabeaivelotti dehálaš gávdnonguovlu. Guovllu dálálágan geavaheapmi dorvvasta guovluid luonduárvvuid seailuma. Guovllu eará šlájain sáhtta máinnašit alássáhpánrási, nuortasiemanástti ja márjjáčoavdaga.

Lávvačovdosis eai čujuhuvvo huksenbáikkit Mierašluobbala Natura-guvlui dahje dasttán dan lahkosiidda. Ná sáhtta gávnahit ahte lávvačoavddus ii čuoze guovllu luonduárvvuide dahje daidda ákkaide, maid vuodul guovlu lea váldojuvvon Natura-guovlun.

Sierra Natura-árvvoštallamii ii leat dárbu.

Báhppala gieddi (Fl 130 2012)

Báhppala gieddi lea riikkaviidosaččat mágssolaš eanadatguovllus Máttagávrri gáttis. Dán ássangiettis lea čudiid jagiid áigge ássojuvvon, mii lea áiggiid mielde rievadan dan šaddogearddi dáláláganin. Guovlu lea vehá állut jávri guvlui. Dat lea eanaš goike suoidnegieddi ja hárvenaš guolbbagieddi. Suoidnegietti váldošlájat leat sávzzasinut, biehtárrássi ja fiskesrássi. Guolbbagietti váldošlájat leat fas jokja, sávzzasinut ja čáhppesmuorji. Gáttis lea maiddái uhccánaš lákta niitu, mas šadet eanaš suoinnit ja sinut.

Guovlu lea davvegiehpabeaivelotti dehálaš gávdnonguovlu. Eará šaddošlájain sáhtta máinnašit alitgierraga, márjjáčoavdaga, bealdosuorbmarási, dävvirásselávkki, alássáhpánrási ja muoh tacivzaga.

Guovllu dálálágan geavaheapmi dorvvasta guovluid luonduárvvuid seailuma. Lávvačovdosis eai čujuhuvvo huksenbáikkit Báhppala Natura-guvlui dahje dasttán dan lahkosiidda. Ná sáhttage gadjat ahte lávvačoavddus ii čuoze guovllu luonduárvvuide dahje daidda ákkaide, maid vuodul guovlu lea váldojuvvon Natura-guovlun.

Go odđa huksen ii leat čujuhuvvon Báhppala guvlui ja eahpenjuolgga váikkuhusaid Natura luondoárvvuide sáhttit gávnahit leat unnán, de sierra Natura-árvvoštallama ii leat dárbu dahkat.

Čoahkkáigeassu

Čoahkkáigeassun sáhttit gávnahit, ahte oasseoppalašlávas oaivvilduvvon eanageavahančovdosat eai daga mearkkašahti rievdadusaid Natura-guovlluid luondoárvvuide otná dillái veardidettiin. Huksen sajuštuvvá áidosii Natura-guovlluin ja lea volyma dáfus smávis. Duššefal Geavu Natura-guvlui sáhttet čuohcit vehá earáid eanet mearkkašahti váikkuhusat. Čovdosiin odđahuksen lea goittotge váldoáššai sajuštuvvon dálá huksevuodu oktavuhpii ja ná váikkuhanguovlu ii olus viiddo otná dili ektui. Johttin Natura-guovllu lahkosiin lassána otná dillái veardidettiin. Maiddái eará Natura-guovlluin váikkuhusat bohtet johtima lassáneami bokte.

Natura-árvvoštallama dárbooruahallan

Natura-árvvoštallama dárbooruahallama galgá dahkat álo dalle, go fidnu čuohcá Natura-guvlui. Dan galgá maiddái dahkat dalle, go ieš doaibma lea guovllu olggobealde, muhto doaimmas sáhttet leat njuolggó dahje eahpenjuolggo mearkkašahti váikkuhusat lagaš Natura-guovllu suodjalanvuođustusaide. Dárbooruahallamis vihkkelallo dat, galgágo fidnus dahje pláanas dahkat Natura-árvvoštallama vai ii. Das árvvoštallo, ahte heajudago fidnu vejolaččat daid suodjalanárvvuid, maid vuodul guovlu lea Natura fierpmádagas. Árvvoštallama čađaheapmi guoská sihke fidnuid ja plánaid.

Fidnu dahje plána heajudeaddji váikkuhus mearkkaša, ahte doaimmas sáhttá árvvoštallat dahje áicat váikkuhusa luonddutiippa dahje šlájaid mearrái.

Luonddutiipa hedjona, go dan viidotat gáržu dahje dárbašlaš ekosystema ráhkadus dahje doaibma hedjonit. Šlája eallinbiras hedjona ja hehttehus dáhpáhuvvá, jus šlája eallinbiras gáržu dahje šlája eallingelbbolašvuhta jávká. Doaibma heajuda suodjalanvuodustusaid mearkkašahtti láhkai, go šlája luonddutiippa oiddolaš suodjaleami dássi hedjona. Mearkkašahttivuođa ferte mihtidit álo dáhpáhusaid mielde ja dasa váikkuha šlája dahje luonddutiippa áitatvulošvuhta. Mearkkašahttivuhtii váikkuha rievdadusaid viidotat guovllu viidotaga ektui, luondoárvvuid mearkkašahttivuhtii ja sajuštuvvamii.

Dárboguorahallan Ohcejoga gáddeoasseoppalašláva oktavuođas

Aitosaš Natura-guovlluide čuohcci luonddusuodjalanlága 65-66 §:ain daddjon sierra váikkuhusguorahallan ii leat dán oktavuođas čađahuvvon, dasgo eanageavahanlága mielde dahkkon váikkuhusguorahallan gehččojuvvui leat doarvái. Sáhttit árvvoštallat, ahte Natura-guovlluid luonddutiippaide ii čuoza dakkár váikkuhus, man sáhttá dadjat heajudit direktiivašlájaid eallingelbbolašvuoda dahje ovdamearkka dihte eallinbirrasa gáržuma. Muhtun Natura-guovllut leat vel gáidosis lávvabarggu vullosaš guovlluin ja nuppe dáfus lassehuksen Natura-guovlluid lahkosiidda lea unnán. Jurddaboađus lei, ahte váikkuhusat Natura-guovlluide ja daid suodjalanvuodustusaide leat oppalohkái nu unnán, ahte sierra árvvoštallama ii dárbaš.

7.4.5 Lunddolaš čáhcebirrajohtin ja dan vuhtiiváldin eanageavaheamis

Almmolaš áššit

Čázi birrajohtimii Deanuleagis váikkuhit ng. makrodálkkádat, leahkebiekkat ja ee. vieltti áluvuoda ja háltti vuodul šaddi ng. mikrodálkkádat, ja báktevuodu ja eanavuođu jeahkkilvuhta ja eará iešvuodat.

Válđojoħkarokki hydrologijja

Gáddái olli viessosajiide leat hui ollu váikkuheamen Deanu golgan ja čázi allodaga nuppástusat. Deanu golganguovllu viidotaga dihte hydrologalaš dáhpáhusat dáhpáhuvvet earret jiekjabáddasiid dagahan dulvedilálašvuodaid viehka njozet. Dálvegolgama ja giđđageasi dulvegolgama earru lea stuoris. Garra čakčadulvvit eai leat gallii (Gáldu: Alaraudanjoki et al. Tenojoen eroosio - Tenon säilyttäminen luonnonmukaisena lohijokena). Golgan lea uhcimus muttus cuoŋomáanus ja alimus dulveáigi deaivá sullii miessemánu álgobeivviid ja geassemánu álgobeivviid gaskii. Njuorggámis garra dulvvi áigge golgan lea leamaš stuorámus muttus $3209 \text{ m}^3/\text{s}$ ja uhcimus muttus $29 \text{ m}^3/\text{s}$ (Gáldu: Suomen ympäristökeskuksen vesijärjestelmämalli). Gieddesavvona buohta Deanu allodatmolsašuddan lea sullii njeallje mehtera. Deanu golgan lea čađahuvvon guhkesággeguorahallamiid mielde bisson hydrologalaččat seammaláganin goittot váile čuohte jagi.

1966:s ledje ollu jiekjabáddasat ja lei hui garra dulvi.

Deanuleagis dohkkehahhti vuolimus huksenallodaga sáhttá meroštallat gaska-mearálaččat 100 lagi gaskkaid geardašuvvi dulvečáhceallodaga vuodul (HW/100). Vuollegis jávráivuođaproseantta dihte dása lasihuvvo okta mehter (lávaplánema stivrenjoavkku muittuhančála 11.5.2005). Dohkkehahhti huksenallodaga meroštallamis sáhttá maiddái geavahit gaskamearálaš dulvegolgama ja lasihit dasa guokte mehtera.

Johka lea jienas skábmamánu gaskkamuttus giđa jiekñagolgami. Giđđat jiekñagolgan dáhpáhuvvá ovdalaš alimus dulvvi. Maññidis jiekñagolgamat leat dulvebáddasiid čohkiideami dáfus buot váddásepmosat.

Jieņa deaddinfápmu johkamilliid vuostá čuohcá ng. sárggesdeaddun ja gáddemielli sáhttá borraluvvat juoba guokte mehtera.

Jiekñabáddasat sáhttet šaddat maiddái čakčat, jos bivalda gaskaboddosaččat dahje golgan šaddá stuorábun go lea dábálaččat.

Jieņa faskun loaktá maiddái joga botni. Gollan dáhpáhuvvá namalassii dulvin, goas dat čuohcá erenoamážit fierramiidda.

Erošuvdna- ja dulveáittabáikkit leat lávvakártaas čujuhuvvon sullii boatkasáhcorájidiemiiin. Dulve- ja erošuvdnadieđut leat fidnejuvvon Birasguovddázis ja báikkálaš olbmuid jearahallamiid bokte (ee. Antti Katekeetta 9.6.2005).

Detnui luoiti oalgejogat ja ádjagat

Detnui luitet lávvaguovllus (Suoma bealde) logi stuorábuš oalgejoga. Dat golggiidit duoddaris ja leat dábálaččat vuollel vihtta kilomehtera guhku. Buot ádjagat leat biddjojuvvon golbat geaidnotrumbbu dahje šalderáiggi ráigge Ohcejohka-Njuorggán -geainnu vuoli. Dáid johkarokkiid lunddolaš ovdáneami dihte johkarokkit dábálaččat gulul rivdet ja borraluvvet čiekñalebbui garra eanašlájaid ja vuodđobávtti guvlu. Muhtumin hárvenaš dilálašvuodđaid dihte sáhttá leat stuorátge erošuvdna, omd. ájamieillit doddjojit. Eanemuus erošuvnna dagahit goittot omd. geainnu vuolil mannamat.

Láva bokte eai stivrejuvvo doaimmat, mat váikkuhit njuolgga oalgejogaide. Huksenbáikkiide manni geainnuid ráhkadeamis ja eará viessosadjegavaheamis galgá goittot váldit vuhtii ahte ájaleagit ja daidda manni rokkit ja skurččut seilot luonddudilis. Jos geaidnu ráhkaduvvo birra lagi golgi ádjaga dahje oasi jagis čázi fievrídeaddji ájaleagi dahje -rokki rastá, de geavahuvvot oaivvilduvvon trumbobohcciid válljemis galgá giddet fuopmášumi hárvet geardašuvvi stuorát golgamiid vejolašvuhtii.

Aškkassajit šaddet go bodnečáhci cirgasa olbmo dagahan dahje lunddolaččat šaddan čuohpahagaid bokte eatnan ala. Dákkár sajt leat ee. Ohcejohka-Njuorggán -geainnu guoras ja Ohcejoga čoahkkebáikkis.

Čázi eará birrajohtin viessosajiin

Ceakko vilttiin lea álo erošuvnna várra, man visttiid, geainnuid ja eará rusttegiid ráhkadettiin leat dábálaččat máhttán váldit vuhtii. Eatnama lokkodettiin, bolttodettiin dahje rokkadettiin sáhttet goittot rievdat bajildusčáziid golgandilálašvuodđat dahje čuhppojuvvot čázi jodiheaddji eanagearddit nu ahte bohciidit viessosaji geavaheami dahje eanadaga dáfus headušusat. Dáid lea muhtumin nu áddjái dahje divrras divvut ahte viessosaji geavaheaddji dahje eará oasálaččaid, dego ránnjá dáfus vahátlaš ášši báhcá divššokeahttá.

Gáddeoasseoppalašlavas visttiid rávamearriduvvon báiki lea dábálaččat čujuhuvvon duolba dahje njoaddos guovlluide. Ceakko geaidnooktavuodaid báktečuohpahagat dahje nannemat oidnojit goittot eanadagas ja ođđa šaddogardi bohciida gulul dahje ii ollege. Čuohpahatsajiid ovddešteapmi lea divrras ja muhtumin maiddái veajjemeahttun, go juohke bajildusgolgan giđđat hehtte šattuid ruohtasmuvvama dahje doidá šaddanvuoláža eret.

Deanuleagis ii dárbaš gallii luopmoviesuid dahje eará huksema oktavuođas šilljogouvlluid gokčat čázijeahkki eanagerddiiguin. Smávvage dákkár guovlluid goikadančáziid gánnáha fas golggahit eanavuđđui.

Lávas lea addojuvvon almmolaš mearrádus:

Bissovaš ájarokkiid ii oaččo stuorábut rievadait viessosaji dahje geaidnooktavuođa goikadeami dahje huksema oktavuođas almmá bákkolaš siva haga. Dát seammá lea fámus maiddái dieđus leahkki dahje jáhkrimis stuorát golganjohtolagaid hárrai.

Dasa lassin dálá visttit erošuvdna- / dulveguovlluin leat lávvačvdosis váldojuvvon vuhtii. Dán guovlluin (RA-2) lea lohpi bajásdoallat dálá visttiid, muhto ii oaččo álgit doaibmabijuide, maidda galgá leat huksenlohpi.

7.4.6 Buolžaguovllut

Ohcejohleagis leat márssolaš buolžaguovllut, mat leat inventerejuvvon Lappi buolžzaid mán̊ggabealat geavaheami dutkamis 1983.

Beaiváduvvon Sámeguovlluid kulturduovdagat -inventeremis 2014 mánnašuvvo ahte Ohcejohleagi ássan lea sajáiduvvan duše muhtun ássamii gelbbolaš stelliide, main oaidná joga. Háravit ássojuvvon ja uhccán huksejuvvon leagi ássamálle čuovvu ain jahkečuđiid boares ássamálle. Jiekjaáigi lea fievrredan ja gearddástuhtán leahkái buolžzaide mihtilmas eanaávdnsaaid, main namuhuvvon buolžžat ja árbevirolaš ássansteallit čohkiidot. Buolžaguovllut ja daid steallit leat leamašan áidna ássamii dohkálaš báikkit leagis, gos leat skurččut. Árbevirolaš buolžaguovlluid stelliid adnin ássamii čuovvu maid sápmelaš kultuvrra.

Árbevirolaš dálut leat eanaš ovttaskas dálut, uhca hirsastobut, maidda gullet maid olgovisttit duokkot dákkó leagis. Ássanbáikkit leat válljejuvvon fuolalaččat, daid birrasiin leat stuora niittut ja guohtunbáikkit. Ráhkkanusat sajáiduvvet friddja ássangittiide, daid sajádaga lea mearridan dábálaččat gietti topografija.

Oppalohkái ráhkkanusaid gánnáha hukset nu ahte doarvái olu muorat suddjejit daid, dat leat ovttageardánat ja ráhkkanusaid ivdni lea ruškes- dahje ráneslágan, vai dat heivejtit oktii eanadatgovain. Guovllus sáhttá stivret sihke huksenmateriálaid, ivnni, stiilla, allodaga ja maiddái guovlluid čuovggaid nu ahte ráhkkanusat eai earrán čielgasit eanadagas. Maid dáhkki galggalii leat čáhppes ja matta ivdnái. Geaidnooktavuođaid galggalii plánet nu ahte ii livčče dárbu čuohppat muoraid, mii ain dagahivččii erošuvnna, ja lassi nu ahte njiejahagat eai vuhtto čielgasit eanadatgovas. Ráhkkanus, mii geaigá steallis dahje stealli ravddas, oidno čielgasabbot eanadagas, daningo stealli vulobealde eai leat nu olu muorat. Ráhkkanusa gánnáha sajáiduhtit dássidis eatnamii. Fuolalaš plánen ja huksema stivren dahket ráhkkanusaid heiveheami buolžaeananahkii vejolažžan. Buolžaguovllu šattut leat hearkkit ja dat šaddet hihtásit. Erenomážit ceakkus derpmiide huksema galggašii garvit ja oppalohkái seailluhit daid šattuid mat doppe leat nu olu go fal vejolaš.

Suhpevári buolžaguovlu lea čielggadusa mielde gávnnahuvvon guovlolacčat dahje báikkálaččat márssolaš guovlun (árvoluohkká III-IV). Dat lea girkosiidda viesttarbealde, Deatnogáttis. Guovllus leat gearddástuvvan stealli- ja deltalágan hámít, ee. dearpmiit. Guovllus lea bálddalasbuolžžat ja bolnnit ja vejolaččat dološdeanus maid gárgu, mii lea dál čielgi. Hearkkimus guovllut leat ceakkus dearpmiit ja šaddoguovllut.

Guovlu lea mihttejuvvon deahdis gilimihttemiin ja dohko leat čujuhuvvon oktiibuot 31 huksenbáikki, mat viiddidit girkosiidda čoahkkebáikki viesztarguvlui. Guovlu lea I luohká bodnečáhceguovlu. Guovllus lea bodnečáhceváldinsadjji ja gielddateknikhka.

Muorat, eanaš beazit ja lagežat, leat vuollegaččat ja šaddet oalle háravit. Eanadahkii heivemeahttun huksenvuohki sáhttá čuohcit buolžaguvlui olu. Odđa huksenbáikkit leat dattetge čujuhuvvon eanaš geainnu máttabeallái, ja dalle váikkuhus Deatnogáddái ii leat nu stuoris. Buolžžat, mat báhcet Deanu ja geainnu gaskii seilot. Dološ gárgoguovllus lea sajádatláva mielde huksejuvvon luopmoássan.

Dálut, mat leat hui ceakkus sajiin, sáhttet oidnot buolžaeaanadagas jos stealli ja ráhkkanusaid gaskii eai báze doarvái olu muorat. Erenomážit ceakkus sajiin ja stelliin ja muoraid seailluheapmái galgá erošuvnna dihte giddet huksemis erenoamás olu fuopmášumi. Stelliide huksema sáhttá ollašuhttit iešguđetlágan steallečovdosiiguin ja viggat dárkilut plánemis geahpedit eatnama gaikuma.

Ridunjárgga buolžaguovlu lea báikkálaččat mágssolaš (árvoluohkká IV) ja dat lea girkosiidda nuorttabealde Deatnojohgáttis, luohkká III bodnečáhceguovlu. Guovllus leat buolžäcielggit ja ee. steallilágan deltaguovlu ja viidon gárgu ja maiddái dološ nuorri.

Buolžža čielgái dahje steallái ja dološ nuorrái leat čujuhuvvon 8 odđa huksenbáikki ja maiddái odđa RM-guovlu. Deltaguovlu ja gárgu báhcet sajádatlávvaguovllu olggobeallái. Guovllus leat juo ráhkkanusat, ja odđa huksenbáikkit leat daid lahka. Huksenbáikkit leat viehka dássedis eatnamiin iige daid ollašuhttin eaktut eanačuohppamiid. Guovllu muorat leat lagežat ja diekko bokte dálvit muorat eai suddje nu bures. Ovttagardánis ráhkkanusat ja dasa lassin ruškes- ja ráneslágan materíalaivnnit geahpedit eanadatgovvii laktáseaddji váikkuhusaid. Guvlu čujuhuvvon turismadoaibma sáhttá golahit eatnama. Johkaderpmiin johtima sáhttá dárbbu mielde stivret eará geinnodagaide, vai šattut ja eana eai gola.

Girkosiidda-Máttajávrri buolžaguovlu lea čielggadusaid mielde mágssolaš (árvoluohkká III). Buot hearkkimus báikkit leat ceakkus dearpmiit ja šaddoguovllut.

Buolžža mättaoasi geomorfologijas sáhttá vuohttit čielggilágan kamestealli, bálddalas čilgiid ja suhpáid, gaskaosiin fas leagi deavddadelta, seamma láhkai davveoassi lea leagi deavddadelta, gos leat valjis suhpát.

Guovllus leat Ohcejoga girkosiidda guovllu dan áigásáš huksejuvvon guovlluid earret guovddáža ja Savela. Manjelis guovddáš lea čielggadusa mielde oassái viidon ráddjejuvvon buolžaguvlui. Ohcejoga nuortabealli ja lassin Máttajárguolbanis leat ain eanaš huksekeahes guovllut. Guovlu lea I luohká bodnečáhceguovlu ja guovllus lea maid várrečáhceváldinsadjji.

Oasseoppalašlavas girkosiidda davveoasi guovllut, maidda sáhttá hukset, leat čujuhuvvon viehka olu daidda goartilguovluide, mat leat sajádatlávas. Dát sajádatlávva lea dál fámus. Buolžaguovllu gaskamuddui lea várrejuvvon odđa ássanguovlu Savela máttabeallái. Guovlu lea oassái buolžaguovllu ráddjema siskkobéalde, johgáttis ja dat laktása guovllu gárvves servodaträhkadussii. Joga nuortabeallái gáddái leat čujuhuvvon golbma odđa huksenbáikki. Guovllu suhppáeanadat seailu meahccedoalloguovlun.

Máddin, Ohcejohgeainnu nuortabeallái leat čujuhuvvon ođđa guovllut, mat bohtet sajádatlávvii, ja lassin Máttajávrri gáddái čujuhuvvojit ođđa huksenbáikkit. Máttajárguolbba lea seailluhuvvon lagasvirkkosmahttinguowlun. Dán guvlui báhcet eanaš guovllu suhpát ja bálddalas buolžzat.

Hui lahkalaga huksen ii čuovo sápmelaš árbevieru, muhto dat čuovvu baicce dálá áigge mihttomeriid, ee. riikkaviidosaš guovlluidegeavahanmihttomeriid dáfus. Dálá áigge huksen viggá maid čävdudit ja divttistit čoahkkebáikeráhkadusa ja giligova, mii guovllus juo lea. Ohcejoga girkosiidii dárbbasuuvvojit ođđa ássan- ja bargosajit ja maid bálvalesguovllut vai gieldda ealaskasvuhta dorvvastuvvo. Ođđa guovllut laktojuvvojit guovddášguovlluid ráhkadussii, mii doppe juo lea, ja gos huksen juo ráđđe eanadatgova ja lea juo váikkuhan buolžaguvlui.

Goartilguovllut ja gáhtat leat sajáidahttojuvpon eatnama mielde. Ráhkkanusaid sáhttá eanaš viessosajiin sajáidahttit viehka dássidis eatnamii. Muhtin viessosajiin sáhttá fas hukset iešguđegelágan dearbmečoavddusin, ja dalle viessosajis ii leat dárbu olus goaivut eatnama. Buolžaguovllut ja suhpát báhcet virkkosmahttin- dahje meahccedoalloguovlluide. Váikkuhusat, mat čuhcet bulžii, leat nappo eanaš eanadatgovalaš váikkuhusat. Plánen ja ollašuhittin, mat váldet vuhtii birrasa, geahpedit hehttehusaid.

Buođđobohki-Kurula buolžaguovlu (árvoluohkká III) sistisdoallá johgáttiid girkostobuin gitta Jorbajárgáddai. Guovlu lea eanaš III luohká bodnečáhceguovlu.

Guovllu lea guhkes ruvžaoasis, man aláš lea oassái duolbbas. Doppe leat maid valjis čielggit, bolnnit ja hárjjit ja maid kamesteallit.

Čielggadusas leat mánnašuvvon viehka boares ássanbáikkit ja johgáddeniittut. Dán sáhttá duođaštit maid dainna ahte guovllus leat olu dološbázahušguovllut ja kulturčuožáhagat. Guvlu leat sajáidahton muhtin ođđa huksenbáikkit buolžzaid čielgeguovlluide dohko gokko leat juo ássanbáikkit ja maiddái čielggadusas namuhuvvon Nieluharjuselänne nuortabeallái bálddalasbulžii ođđa huksenguovllut ja maiddái geaidnu huksema várás. Joga nuortabeale seilot guhkes duolbadasat, gosa iii leat huksejuvpon, go fas ođđa huksenbáikkit lea eanaš joga viesttargáttis, gosa lea juo huksejuvpon.

Guovllus leat vel hui olu, oalle lahkalaga huksejuvpon ráhkkanusjoavkkut. Máttaoasis lea vel eanaávdnasiid váldinbáiki, mas lea báikkálaš váikkuhus buolžaguovllus. Guvlu lea čujuhuvvon buohkanassii sullii 50 ođđa huksenbáikki. Guovlu lea, nugo juo lea mánnašuvvon, hui boares ja árbevirolaš ássanguovlu, ja diekko bokte ođđa čujuhuvvon huksenbáikkit leat vuđoštallojuvpon. Ráhkkanusaid huksemis sáhttá giddet fuopmášumi eanadatgovvii, masa ráhkkanusat váikkuhit.

Jorbajárris davás lea Ohcejoga nuortabeallái čujuhuvvon ođđa geaidnooktavuohta, 11 huksenbáikki várás. Lávvakárttas ovdanbuktojuvpon linnjen čuovvu eatnama hámiid ja jos huksen ollašuhttojuvvo fuolalačcat, de dan várás ii dárbbas buođđut dahje čuohppat guovllus. Guovllu muorat leat sihke lageżat ja beazit.

Jumbála buolžaguovlu lea báikkálačcat mánnašuvvon (árvoluohkká IV). Čilgiid gaskii báhcá sullii 0,5km guhkkosaš buolžahávdi ja nuortabealde lea fas siidoviidun, mas lea kamesteallilágan duolbadas.

Guovllus lea juo ássanbáikkit, ja dohko leat čujuhuvvon 11 ođđa huksenbáikki, eanaš páraig mielde. Huksenbáikkit leat buolžža čielgeguovlluin dahje duolbadasaid ravddas. Guovlu lea eanaš III luohká bodnečähceguovlu. Guovllu muorat leat dábálaččat beazit ja mealgat stuorrá.

Geavojoga buolžžat leat árvvoštallojuvvon árvoluohkkái II dahjege riikkaviidosaččat mágssolažan. Diekko bokte dat leat mágsoleamos Ohcejoga oasseguovllu buolžžain. Buolžaguovlu čohkiida mánga čielggis ja leagi deavddaávdnasis. Oasseoppalašlávvi gullá sullii bealli buolžaguovllus. Joga nuortaguovlu gullá lassin eanaš Geavu Natura-guvlui. Joga nuortabealde leat vel Geavu luonddusuodjalanguovllut ja Natura.guovlu, man dihte huksenbáikkiin lea uhcit huksenvuoigatvuhta. Buolžaguovlu lea III luohká bodnečähceguovlu.

Gáttis leat duoppil dáppil soames luopmovisti. Guvlui leat čujuhuvvon buot buohkanassi 8 ođđa ovttaskas huksenbáikki eanaš dohko gos lea juo huksejuvvon. Fuolalaš plánemiin ja ollašuhittiin huksen ii váikkut mearkkašahti olu buolžaeaanadahkii.

Cieggaguoikka buolžaguovlu (árvoluohkká III-IV) lea Leaibejoga guovllus. Dat čohkiida bálddalasčilggiin ja guovllus leat maid suhpárokkit. Davvin buolža viidu buolžadeltáagan guovlun. Čielggi siidduin leat bolnnit ja hárjjit ja kamestealliláagan hámit, muhtin sajiin duolbadasat.

Guovlu gullá eanaš III luohká bodnečähceguvlui. Guovllu davveoasis lea anu eatnama váldinsadji, mas lea báikkálaš váikkuhus buolžaguvlui.

Buolžaguovllus ja dan lahkosiin lea luopmoássan ja oasseoppalašlávas leat čujuhuvvon 7 ođđa huksenbáikki joga nuortabeallái, joga ja geainnu gaskasaš guvlui. Dálá ássama ii olus oainne go geahčada geainnus, muorat šaddet oalle suohkadit ja beazit leat alladat. Buolžaguovllu váldoguovlu lea joga nuppe bealde viesztarguovllus, gos oidnojít jávrrit, mat leat golgan dolin johkan ja lassin suhpát. Dát guovllut seilot huksekeahttá, iige guvlui čujuhuvvon ođđa huksenbáikkiin leat stuorra váikkuhusa guovllu árvvuide.

Ođđa ráhkkanusaid sáhttá heivehit eanadahkii nu ahte dain ii leat stuorra váikkuhus buolžaeaanadahkii ja eanadatgovvii. Báttilágan sajáidahttin spiehkkasa árbevirolaš hádje huksenvuogis muhto dat seastá oktilaš huksekeahthes gáttiid daningo eanaš huksejuvvo dihto gáttiide.

Buolžaguovlluide huksema váikkuhusat leat maid árvvoštallojuvvon Maire Puikko luondočielggadudas 15.11.2016.

7.5 VÁIKKUHUSAT SOSIÁLA DILIIDÉ

Ovddidanplána oktavuođas Ohcejoga gielddadálus skuvillas dollojuvvui almmolaš dieđihan- ja ovddidanságastallandilálašvuhta plánenfitnu ulbmilis. Láva plánedettiin dollojuvvojedje hotealla Pohjan Tulis njeallje beaivviguukkosaš ráđđadallandilálašvuoda, mat ledje erenoamážit oaivvilduvvon guovllu eanaeaiggádiida. Dán dilálašvuodain eanaeaiggádat ja ássit sáhtte ráđđadallat njuolgga lávaplánejeaddjiin boahttevaš eanageavahančovdosiid birra.

Jagis 2012 álggahuvvon láva ođđasit giedahallama áigge lea maiddái dollojuvvon álbmotdilálašvuodat ja eanaaoamasteaddjiin leamaš vejolašvuhta háleštit lávvaráhkadeaddjiin.

Oassálasti ja dieđiheaddji plánenproseassa ulbmilin lea leamaš kártet báikkálaš ja eiseváldebeliid oainnuid plánenguovllu eanageavaheami ovddidan dihte ja nuppe dáfus dieđihit sierra oasobeliiide plánenbirrasa dálá dilis ja boahttevaš eanageavahančovdosiin. Vuorrováikkuhusa bokte eanageavahančovdosiid lea sáhttán plánet vuhtiiváldimiin sierra oasobeliiid oainnuid. Mávssolaš dákkó lea leamaš sierra berošteaddjiulbmiliid vuhtiiváldin ja daid oktiiveiveheapmi vejolašvuodaid mielde.

Oppalašlávvaproseassa ja dasa gullevaš eanageavahančovdosiid sosiála váikkuhusat leat ee. čuovvovaččat:

- Ássit, eanaeaiggádat ja fitnodatolbmot dovdagohtet buorebut guovllu birasdiliid, dálá eanageavahandili ja eanageavaheami boahtteággi vejolašvuodaid.
- Go olbmot dovdet eanageavaheami boahtteággi, de dalle lea álkit ovddidit ja márkanastit ollislaččat guovllu.
- Go sierra oassebealit dovdagohtet buorebut dili, de ná sii leat gergoseappot boahttevaš eanageavahančovdosiidda.
- Ná gielta, eanaeaiggádat ja earátge, maid diliide lávvačoavddus váikkuha, sáhttet buorebut ráhkkanit nuppástusaide ja ávkkástallat guvlui mihtimas eanageavahanvejolašvuodaiguin.
- Oasseguovlluguovdasaš eanageavahanfitnuide sáttá ráhkkanit ja mearridit áigetávvala.
- Aiddo dál olgguldasat gaskandaga oaidnit Ohcejoga giliráhkadusa lassekuksema ja doaimmaid ođđasit ordnema bokte giliguovllu oppalašráhkadus čielggasmuvvá ja čavdu. Dát láhčá vuodú maiddái dasa, ahte olbmot oppalaččat loaktigohtet buorebut.
- Gáđdeguvlui sajáiduvvi huksema hárrai huksenvuoigatvuodat leat lávas ovttačilggolaččat meroštallon ja ná huksenvejolašvuohtan dorvvastuvvon.
- Eanaeaiggádat eai šat dábálaččat dárbbáš dahkat sierra gáddesajádlávaid.
- Oasseoppalašláva mieldášaš ovttaskas huksenbáikkiid huksenlobiid sáttá miedđihit njuolgga oasseoppalašláva vuodul.
- Ieš huksendoaibmabidjui lea dalle álkit beassat go dálá dilis. Dálhan huksenvuoigatvuodat eai guorahallojuvvo láva vuodul.
- Gáđdeavádahkii sajáiduvvi huksenvuoigatvuoda juohkimis lávva giedħahallá dássebealagit eanaeaiggádiid ja vuoddodáluid ovttalágan birrasis.
- Diehtu dálu huksenvuoigatvuodas álkidahttá giddodatárvvoštallama.
- Huksenbáikki ollašuhhti dovdagohtá birasguovllu boahttevaš eanageavaheami.
- Daid, geat eai oamas gáđdeguovlluid, vejolašvuodat omd. almmolaš láddemii leat meroštallojuvvon (de go vánndardanguovllut, láttasajit).
- Go plánenguovllu sierra oasseguovlluid mihtimas eanageavahanrollat deattuhuvvojit ja čielggasmahttojit, de dalle sáttá ovddidit oppa Ohcejoga gieldda. Maiddái "olggobealeolbmot" oaidnigohtet čielgasabbott Ohcejoga ovdáneaddji ollisvuohtan.
- Lávvačoavddus deattuha ja ovdanbuktá sámekultuvrii guoskevaš vuolggasajiid ja deattuha dáid árvvuid seailluheami. Ee. boazodálut ja árbevirolaš sámekultuvrii guoskevaš čuozáhagat leat lávvamerkemiin válđojuvvon vuhtii.

7.6 VÁIKKUHUSAT KULTUVRII

7.6.1 Kulturbiras

Plánaiguin sáhttá kultuvrra seailluheami lassin maiddái doarjut dan ovdáneami. Eanageavaheami sáhttá stivret nu, ahte árbevirolaš doaibmavugiguin lea vejolaš joatkit ja dasa lassin sáhttá buoridit árbevirolaš ealáhusaid (omd. luondduealáhusat ja duodji) nannema vejolašvuodjaid. Maiddái ruhtadeami sáhttá stivret kultuvrra ovddideaddji fitnuide.

Oasseoppalašlávvačovdosiin buktojuvvoyit ovdan dahje ávžžuhuvvojot suodjaluvvot ee. kulturárvvut, huksensuodjalan- ja dološbázahusčuozáhagat

- Kulturollisvuodat
- Huksenčuozáhagat
- Dološbázahusat

Kulturbiras lea hápmášuvvan guvlui sápmelaš eallinvieruid bokte go árbevirolaš ealáhusat ja ássan leat hábmen eanadaga. Guovllu árbevirolaš sápmelaš kulturbiras lea earáhuvvan dálá suopmelaš ássama ja huksenkultuvrra bokte. Riikkaviidosáš lágat ja njuolggadusat, maid mielede maiddái Ohcejoga oasseguovllu oasseoppalašláva lea ráhkaduvvon, hábmejit birrasa, mii spiehkkasa sápmelaš kulturbirrasis. Lassánan huksendárbu ee. luopmoássan diehtelas earáhuhttá guovllu birrasa, muhto nuppe dáfus dat dakhá vejolažžan ovdamearkka dihte turismii laktáseaddji bálvalusaid ovddideami ja kulturbirrassa ávkkástallama geasuheaddji dakhkin. Guovllu boahrttevaš ekonomalaš ja bálvalusaid ovddideapmi sáhttet váikkuhit nappo eahpenjuolgadit kulturbirrasis ee. kulturbirrassa dikšumii ja kulturturisma ovddideapmái čujuhuvvon doarjagiid bokte.

Huksen, mii čuovvu máttadállomihttema, hábme guvlui odđa huksenbáikkiid, mat earáhuhttet eanadaga báikkálaččat. Daningo máttadállomihtten vuodđuduuvvá dálloguovdasaš huksenbáikkiid sajáduhttimii, de odđa huksenbáikkiid ii leat álo vejolaš sajáduhitt doarrás guovlluun, mat sistisdollet kulturárvvuid. Odđa huksenbáikkit leat dattetge geahččaluvvon sajáduhittit oasseoppalašlavas nu ahte lávva gudnejahttá kulturárvvuid sealuma. Mánja mágssolaš ráhkkanusa leat giliin, gos maid huksejuvvo dálá áigge eanet. Vaikko giliguovlluid rehkenastojuvvon mihttema mielede šaddet eambbo huksenbáikkit, de guovluide ii leat liikká leamašan vejolaš juo geavahuvvon huksenvuoigatvuoda lassin čujuhit oasseoppalaš lávain nu mánja odđa huksenbáikki. Dan dihte huksen váikkut giliguovlluide mearkkašahti olu. Mágssolaš giliguovlluin birrasis galgá lávvamearrádusa mielede seailluhit ja fuolahit kultur- ja luondoárvvuid sealumis.

Dološbázahusat

Guovluid birra ráhkaduvvon čielggadusaiguin leat kártejuvvon mágssolaš guovllut ja čuozáhagat, mat leat čujuhuvvon lávvakárttaian ja válđojuvvon vuhtii guovlovárremiin. Dološbázahusguovllut leat seailluhuvvon huksekeahthes ruonasguovlun. Daningo dat laktásit sápmelaččaid dološ ássanbáikkide ja ealáhusaide, de mánjasat dain leat hui lahka dálá áigge ássanbáikkiid. Dološbázahusat leat oallelhkai suodjaluvvon lágaiguin, iige oasseoppalašláva váikkut daid sealumii.

Riikkaviidosaččat móvssolaš kultureanadatollisvuodat ja čuozáhagat

Riikkaviidosaččat móvssolaš girku, girkostobuid ja báhppala biras seailu. Ovddeš boarrásiidsiidda ja hávdeeatnama birrasii leat čujuhuvvon moadde ássanbákki. Dat leat dattetge viehka bieðgguid, iige dain leat stuorra mearkkašupmi kulturávvuid seailuma dáfus. Ovddeš boarrásiidsiida doaibmá dálá áigge hoteallan.

Luosnjársullo guohtunsuologuvlui eai boade nuppástusat. Sulluid buohta, Njuorggángeaidnogurri leat čujuhuvvon golbma ođđa huksenábikki. Huksen váikkuha lagámustá muhtin vejolaš eanadahkii, jos ráhkkanusat oidnojít čielgasit birrasis dahje gátti šattolašvuhta geahppána hui olu. Fuolalaš plánen le eaktun ahte váikkuhusat geahppánit.

Máttajávri gullá riikkaviidosaččat móvssolaš Ohcejohleagi guvlui. Oasseoppalašláva mielde Máttajávrri davvegáddái bohtet moadde ođđa huksenábikki dohko gos leat juo ráhkkanusat. Huksema váikkuhusat eai leat nu stuorrá go fal huksen dáhpáhuvvá fuolalaččat ja heivehuvvo birrasii ja šattolašvuhta seailluhuvvo. Jos muorat čuhppojuvvojit dahje ráhkkanusat leat stuorrá dahje oidnojít birrasis čielgasit, de dalle dat váikkuhit báikkálačat Máttajávrri eanadahkii girkui ja girkostobuide ja maiddái dološ boarrásiidsiidi. Dasa lassi oasseoppalašlávaš leat várrejuvvon dáid guovlluid davábeallái báikkit, main ráhkaduvvojtit sajádatlávat. Dál leat ráhkadeame girkosiidda sajádatláva, ja dan ráhkadeami gusket sierra rávvagat.

Jumbála guovlu seailu. Joga nuppe bealde čujuhuvvon ođđa huksenbáikkit eai nuppástuhte eanadaga nu olu, eaige váikkut Jumbála árvvuid seailumii. Geavu dutkanguovddázii lea čujuhuvvon viiddes PY-guovlovárren, eaige dasa boade onuppástusat asseoppalašlávas. Joga nuppebeallái ja guovllu máttabeallái čujuhuvvon luopmohuksenbáikkit eai váikkut guovllu árvvuid seailumii. Ohcejoga poastabálgá guovlu lea viidásit suodjaluvvon guovlu ja seailu moatti ovttaskas huksenbáikkis fuolakeahhttá dakkárin go dat lea. Poastabálgá linnjen lea čujuhuvvon lávas ja merkejupmi lea dievasmahttojuvvon mearrádusaíd dáfus. Diekko bokte oasseoppalašláva doarju árvvuid seailuma.

Ohcejotleagi sápmelaš ássanguvlui leat čujuhuvvon muhtun ođđa huksenbáikkit.

Leaibejoga davábealde leat moadde ođđa luopmoráhkkanusjoavkku ja máttabealde guokteráhkkanusjoavkku. Ođđa huksenbáikkiid ollašuvvamis galggalii váldit vuhtii erenomážit čuozáhaga kulturárvvuid, vai váikkuhusat eai leat nu stuorrá. Leaibejoga šilljoguovlu ii nuppástuva.

Ollela davveoarjebeallái lea čujuhuvvon ođđa luopmohuksenbáiki. Dan galggašii plánet fuolalaččat ja heivehit birrasii ja maiddái šiljoguvlui, vai váikkuhusat leat nu uhcit kulturárvvuide go vejolaš. Maiddái joga nuppe beallái bohtet ođđa luopmoráhkkanusat ja daid eanadatlaš váikkuusaide gánneha giddet fuopmášumi.

Mierašluobbala máttanuorttabealde bealdoquovllu seailun lea dorvvastuvvon MA/s -merkejumiin ja mearrádusain. Ássangieddi lea lassin Natura 2000 – guovllus. Mierašluobbala dahje máttit Mierašluobbala šiljoguvlui eai boade oasseoppalašlavanuppástusat. Ođđa huksenbáikkiin šaddet nuppástusat lagamustá eanadatnuppástuisain, jos ođđa ráhkkanusat oidnojít eanadagas.

Huksejuvvon kulturbiras

Mávssolaš ráhkkanusat laktásit hui olu juo ássojuvvon šiljuide ja guovlluide. Oasseoppalašlåvaguovllus leat lohkameahttun olu mávssolaš ráhkkanusat, šiljut ja eará árbebáikkit, main mángasat gullet ain nannosit guovllu historjái ja sápmelaš identitehtii. Go guovllut ja čuozáhagat leat merkejuvvon lávvakártii, de daid vuhtiiváldin sajádatlávas ja eará plánemis lea álkit. Dát ain ovddida daid seailluheami.

Čuozáhagaid galgá váldit vuhtii guovllu eanageavaheami, huksema ja birrasa dikšuma dáfus. Erenomážit oðða ráhkkanusaid, mat bohtet árvočuozáhagaid lahkosi, galgá plánet ja heivehit birrasa árvvuide vuogálačcat ja fuolalačcat sihke sturrodaga, saji, materálaid go maiddái ivnni dáfus. Seamma láhkai daid birrasa geavaheapmái ja erenomážit muoraid seailluheapmái ja geainnuid ráhkadeapmái galgá giddet fuopmášumi. Dalle váikkuhusat kulturárvvuide leat uhcit. Árvvuid gudnekeahtes ollašuhttin sáhttá headjudit dahje jávkadit kulturárvvuid. Huksenlobiid giedħallamis berre váldit vuhtii ja árvoštallat dárkilit huksema váikkuhusaid.

7.6.2 Váikkuhusat sámekultuvrii

Deanuleagi ovddidanplána, mii lea stivremín láva ja dan dahkama, guovddáš vuolggasadjin ja ulbmilin leat ee. leamaš:

- Árbevirolaš ealáhusaid dorvvasteapmi ja ovddideapmi
- Sápmelašvuoda seailluheapmi, nannen ja ovddideapmi
- Deanuleagi huksen plánejuvvon vuogi mielde
- Deanuleagi luondu, kulturbirrasa ja riikkaviidosacčat mávssolaš eanadaga seailluheapmi ja ovddideapmi
- Turismma ovddideapmi
- Gieldda ássiid huksendárbbuid vuhtiiváldin

Ovddabeale čuoggáid sáhttá stivret guovluidgeavaheami plánema bokte, muhto daid galget leat doarjumin dávjá maiddái eará stivrenvuogit. Maiddái olgguldas dakkit váikkuhit dasa, mo sáhttá stivret ovddáneami nugo hálliida.

Ovddidanplána višuvnnas 2020 Ohcejoga gielda lea nammaduvvon "Kultur- ja ovttasbargogieldan", mas ovddideami guovddášášsit leat:

- Aktiivvalaš ealáhus- ja eanapolitikhka, mas guovddáš doaibmit leat gielda, bálgosat, Sámediggi ja fitnodatolbmot.
- Searvvušlašvuodas ja ovttasbarggus váldodeaddu lea giliid eallinfámolašvuoda dorvvasteamis ja dan ovddideamis, mii vuolgá báikkálaš dárbuin, iežas kultuvrras ja báikkiin. Gieldaovttasbargu ovddiduvvo riikkaráji goabbat bealde.
- Boazodoalu doarjun lea ealáhus- ja kulturpolitikhka geadgejuolgi, ja nuba eanageavahančovdosiin váldojuvvujit vuhtii boazodoalu sadjedárbbut ja doaibmavejolašvuodat.
- Turisma, man vuodđun leat bearashfitnodagat; turisma bohciida báikkálaš kultuvrras ja fierpmáiduvvá viidát.
- Mátkeealáhus buktagahttojuvvo birrajagáš doaibman, ovddáneamis ráhkkanuvvo dasa ahte kapasitehta šaddá dálážis guovtgegeardásazjan 5 jagi sisa.
- Eanageavaheami bokte sáhttá ovddidit gieldda, dasgo gáddeoppalašlåvat ollašuhttojít dássebealátvuoda- ja birasdiliid vuhtiiváldi avádatprinsihpa vuodul nu, ahte huksenvejolašvuodat lassánit.

Sápmelaččat oasálažjan

Sámiid oainnuid ja vuogatvuodaid leat sáhttán váldit vuhtii Ohcejoga gieldda bokte stivrenjoavkobargamis ja ráddádallamiiguin eanaeaiggádiiguin. Maiddái ránnjágieldda Anára oassálastinvejolašvuhta lea dorvvastuvvon EHL:a mieldásáš meannudanvugiid bokte. Norgga Deanu gieldda gullan dikšojuvvo riikkaidgaskasaš meannudeami bokte.

Ovddidanplána ja lávvačovdosat leat ovdanbuktojuvvon Sámediggái giđdat 2005. Stivrenjoavkkus leat ovddasteaddjit Sámedikkis. Jagis 2012 álggahuvvon ođđasit giedħahallamis lávvii dahkon nuppástusain gullojuvvo sámediggi cealkámušmeannudeami bokte.

Sámekultuvrra ja luondduealáhusaid dorvvasteapmi

Sámekultuvrra ja dan vuodđun leahkki luondduealáhusaid dorvvasteapmi lea ásahuvvon geatnegasuohthan lähkaásahaemis ja riikkaidgaskasaš soahpamušain. Sámiin lea eamiálbmogin Suoma vuoddolágas (731/1999) dorvvastuvvon vuogatvuohita bisuhit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra. Sámiiguin oaivvildit sámediggalágas (974/1995) meroštallon olbmuid.

ON:a siviila- ja politihkalaš vuogatvuodaide guoskevaš konvenšuvnna 27 artihkal dorvvasta vehádagaiđe gullevaš olbmuide vuogatvuoda návddašit iežaset kultuvrras (ng. SP-konvenšuvdna). Soahpamuša dáhkidan vuoddovuoigatvuodat leat osku, giella ja kultuvra. Kultuvrii gehčet gullat árbevirolaš ealáhusaid dego boazodoalu, guolástusa ja meahccebivdu.

Láva vuodđul leat geahčalan čujuhit luopmoviessehuksema, birrajagáš ássama, turismahuksema ja Ohcejoga giliguovddážii guoskevaš huksema vuohkkasit ja dássebealagit. Guovddáš vuolggasadjin lea leamaš dorvvastit Deanuleagi eanadaga árvvuid ja sajáiduhttit doaimmaid nu, ahte sierra ealáhusaiguin bargan ja ássan ii čuoze boazodoalu, guolástusa ja meahccebivddu vejolašvuodaide. Erenoamáš fuopmášupmi lea giddejuvvon gátti ja gáddeavádaga eanageavaheami bistevaš ja dássebeallášaš atnui nu, ahte vuhtiiváldojuvvorit návddašanvuogatvuodat, árbevirolaš johtolagat ja láttasajit.

Johkaleahkái čujuhuvvon huksenvuoigatvuohta ja turismaguovllut ovddidit ekonomalaš doaimmalašvuoda guovllus. Dasa lassin Ohcejoga giliguovddáža ráhkadus lea lávgaduvvon.

Ovdalis máinnašuvvon doaimmaiguin ovddiduvvo guovllu turismma eallinfámolašvuohta ja fálojuvvorit vejolašvuodat birrajagáš birgenlákai. Eanageavahančovdosiin leat válđojuvvon vuhtii boazodoalu sadjedárbbut ja doaibmavejolašvuodat.

Lávas leat ovdanbuktojuvvon ja válđojuvvon vuhtii sámekultuvrra dáfus guovddáš čuozáhagat láva várás dahkojuvvon kulturinventerema vuodđul. Dákko lávva doarju sámekultuvrra seailuma ja sirdá bealistis čuozáhagaide guoskevaš árvvuid maŋit buolvvaide.

Go huksenvejolašvuodat lassánit ja huksema sáhttá stivret dássebealagit kultur- ja birasárvvuid vuhtiiváldimiin, de gielddas leat dálázis buoret vejolašvuodat stivret ovdáneami. Luondduealáhusaid sáhttá dorvvastit go fálus leat sierralágan molssaeavttut čohkhet áigáiboadu máŋgga sierra gáldus. Buorre ja máŋggabealat eallinbiras ja vejolašvuohta bargat ruovttuguovllus fas lasiha nuoraid beroštumi báhcit Ohcejohkii dahje máhccat fas dohko.

7.7 VÁIKKUHUSAT GUOLLEBIVDUI

Deatnu

Deatnu lea 250 km guhkkosaš subárktalaš rádjehohka Suoma ja Norgga gaskkas. Jienjat johttajit Deanus miessemánu loahpas ja jiekŋagolgama manjá dulgá sakka, dasgo čázádatguovllus väilot stuorra jávreáldát, mat dássešedje alimus dulvvi. Čáhcedási allodat molsašuddá johtilit Deanus: giđdat čáhcedási allodaga molsašuddamat manjidit luossabivddu álgima ja geasi áigge fas headuštit báikkálaš olbmuid buođđobivddu.

Deanu luossa

Deanu luossa lassána luonddudilálaččat, ja luossanáliid geahččalit seailluhit ja ovddidit guolástusa muddenvugiuguin. Deatnu lea Davvi-Eurohpá stuorámus ja eanemus buvttadeaddji luonddudilálaš luossajohka. Guolástanráddjehusain fuolakeahttá sullii 55-60 % Deanu luosas guolástuvvo dan borranvádjolusa áigge rittus ja vuonain.

Guollebivdu

Luossa lea ainge mearkkašahhti dienasmáldu guovllu olbmuide, vaikko dušše luossavuodimiin ii dán áigge šat eale oktage. Luosa sajis vuvdet luossabivddu ja dasa guoskevaš bálvalusaid. Luondduealáhusbargiide guolástus fállá ainge mearkkašahhti lasi áigáibohtui. Ruovttudárboguolástus mearkkaša ainge ollu, ja dasa laktása maiddái mearkkašahhti astoágiggeárvu. Dán áigge mávssoleabbon ja mávssoleabbon lea šaddan lustabivdu. Guolástanturismma mearkkašupmi lassánišgodii 1950-logus, go johtinoktavuođat Deanuleahkái buorránišgohte.

Guolástanvuogatvuohta

Guolástanvuogatvuohta gullá vuosttažettiin čáhceguovllu oamasteaddjái. Oamasteaddjin sáhttá leat stáhta (Meahciráđđehus), priváhtaoimmoš dahje čáhceguovllu sáhttet leat oamasteamen moanat dálut oktasaččat. Oktasaččat čáhceguovlluid hálldašeamsí vástida osolašgoddi (ovdal oktasašguovlolága ođastusa geavahedje namahusa guolástangoddi). Guolástanvuogatvuoda hálldašeamsí beroškeahttá juohkehaččas lea vuogatvuohta oaggut ja bilket dihto eavttuiguin.

Jagi 1982 guolástanlága 12 §:a (1212/1997) mielde Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddas fásta ássi olbmuin, geat barget ámmátguolástusain, ruovttudárboguolástusain dahje luondduealáhusaiguin, lea vuogatvuohta guolástit nuvtá stáhta čáhceguovlluin máinnašuvvon gielddain.

Olgobáikegoddelaččaide vuvdet lustabivdolobiid. Dolgevuokkain gáttis oažžu guolástit eanaš miehtá johkaossodaga earret dakkár oalgejogaid njálmádatguovlluid, maidda goargju luossa. Vuoggabivdu gáttis lea lobálaš Vuollegeavgjás gáddái merkejuvvon guovlluun. Luossasuhkkis galgá leat iežas guolástanlohpi ja fanas galgá leat registrerejuvvon báikkálaš ássi nammii. Boratbokcá guovllu várás lea geasseguovdil dolgevuoggabivdui guolástanlohpearri.

Guolásteapmái váikkuheaddji guovddáš dahkkít

Deanu luossabivddu leat muddemin Davvi-Atlántta luossa-suodjalanorganisašuvdna (North Atlantic Conversation Organization, NASCO) ja sisriikkalaš eiseválddit. Riikkaviidosaččat, guovlluguovdasaččat ja báikkálaččat guolástusa stivrejít Suomas Eana- ja meahccedoalloministerija, dan guovlluovttadagat, guolástanguovllut ja osolašgottit.

Deanu guolástanbiire siste lea fámus 1989:s Suoma ja Norgga gaskkas Deanu guolástanbiire oktasaš guolástannjuolggadusa birra dahkkojuvvon soahpamuš ja dasa guoskevaš guolástannjuolggadus. Soahpamuša ulbmilin lea suodjalit Deanu čázádagas anadromalaš luossaguliid ja sáivačähceguliid luonddunáliid ja bajásdoallat luonduu mánggahápmásašvuoda ja buvttadeami. Deanu luossanáliid mudden vuodđuduvvá guolástusa muddemii, mas mearrideaba Norga ja Suopma. Hui guovddázis dán muddemis lea ovdalis mánnašuvvon Deanu guolástannjuolggadus.

Guolástandikšunmávssuin ja leanaguovdasaš vuoggalobiin čoggon váriiguin BE-guovddáš ruhtada guolástanguovlluid doaimma. Oassi váriin máhcahuuvvo čähceguovllu oamasteaddjiide. Sierradáhpáhusain BE-guovddáš sáhttá bivdaga vuodul ráddjet almmolaš guolástanvuoigatvuoda (omd. guollenáliid suodjaleapmi, guollečáziid beavttálmahtton dikšundoaimmat).

Jurddabohtosat

Deatnu geasuha jáhkkimis dás duohkoge oktan máilmme deháleamos luossajogain. Turismaguolástus jogas ii sáhte dálážis bearehaga lassánit. Sálašráddjehusat válndojuvvojít várra atnui. Guolástanhápmin dolgevuoggabivdu ja "catch and release" -bivdu bohtet várra lassánit. Maiddái eará sálašguliid go luosa árvu jáhkkimis badjána ja oalgečázádagat ja duottarjávrit geasuhišgohtet eanet ja eanet guolástanturisttaid.

Earret turisma- ja lustaguolásteami Deanu luossa ii šat mearkkaš ekonomalaččat olus. Luosaid kássašaddadeapmi Norgga vuonain lea njeaidán oalát buvttadeaddjihattiid. Muhtun muddui luosa goittot bivdet ainge vuovdimassii ja dan náláštuhttojuvvo gielddas. Deanu luossabivdu mearkkaša goittot báikkálaš olbmuide ollu astoáiggedoaibman, árbevirolaš ja kultuvrii guoskevaš áššin ja ruovttudárboguolásteapmin. Báikkálaš olbmuide guolásteapmi addá maiddái lassedietnasiid guoli vuovdimis juogo nálástahtton hámis dahje nuvván.

Oppalašláva váikkuhus

Oppalašláva bokte čujuhuvvojít ee. gáddegouovlluid huksenvuoigatvuhta ja guovddáš sátkkut / láttaguovllut. Oppalašláva dahkan addá nappo vejolašvuoda ee. ássamii, barttastallamii ja turismii guoskevaš lassehuksemii ja stivre ná guovllus johtaleami. Oppalašlávaplánema váikkuhusat guolástussii leat ná ee. čuovvovaččat:

- lassehuksenvuoigatvuodat addet dárbbu mielde vejolašvuoda lasihit guolástanturismma
- turismma lassáneami mielde báikkálaš guollebuktagiid / -nálástahttonbuktagiid jearru lassána
- turismii guoskevaš guolástanlobiid jearru lassána (sáhttá leat dárbu rievdadit guolástanlobiid?)
- guolástanturismma lassáneapmi váikkuha eahpenjuolggaa maiddái ee. guolástanrusttegiid láigohandoibmii, idjadanjerrui, biebmobálvalusaide jna.
- turismma lassáneami mielde maiddái guolásteami stivrema / muddema mearkkašupmi lassána
- lassehuksenguovllut geahpedit dássážii huksekeahttá seilon gáddegouovlluid
- johtaleapmi Deanu gáddegouovlluin lassána ja gokčá viidáset guovlluid go dál
- láttasajiid ja johtima bagadallama mearkkašupmi lassána
- huksen ii njulgestaga váikkut guolásteapmái guoskevaš guovlluide (omd. guolásteami vuolginbáikkit, suhkanguovllut) - huksen- ja guolástanguovllut eai deaivva seamma guovlluide

Buot buohkanassii sáhttá gávnahit ahte Deanu guolásteapmái ja Deanu lussii váikkuhit buot eanemus ovdalis mánnašuvvon, guolásteami stivrejeaddji njuolggadusat, erenoamážit Deanu guolástannjuolggadus. Oppalašláva plánema váikkuhusat eanageavaheami hárrái láhčet vejolašvuodaid, muho eai njulgestaga váikkut guolásteapmái guoskevaš vuogatvuodaid ja njuolggadusaide.

7.8 OASSEOPPALAŠLÁVA VUOIGATVUOĐAVÁIKKUHUSAT

7.8.1 Almmolaš áššit

Eanageavahan- ja huksenlágaa oktan ulbmilin lea láhčit vuodú buori eallinbirrasii ja ekologalačcat, ekonomalačcat, sosiálalačcat ja kultuvrralačcat suvdilis ovdáneapmái. Lága bokte geahččalit maiddái dorvvastit juohkehažžii vejolašvuoda leat mielde áššiid válmmaštallamis ja dasa lassin plánema kvalitehta, vuorrováikkuhusa, májggabealat áššedovdamuša ja rabas dieđiheami.

EHL:a 4 §:s lea govviduvvon guovlluid geavaheami plánenvuogádat

Gielddaid guovlluid geavaheami ordnema ja stivrema dihte dahkkojuvvoit oppalaš-ja sajádatlávat. Daid galget dohkkehít gielddat. Gielddat sáhttet dahkan maiddái oktasaš oppalašláva, mii biddjojuvvo Birasministerija nannenláhkái.

Eanagoddelávva sisdoallá oppalaš plána guovlluid geavaheamis eanagottis dahje dan oasseguovllus. Eanagoddelávva nanne Birasministerijia.

Dasa lassin stáhtaráđđi sáhttá dohkkehít guovlluid geavaheapmái ja guovlluráhkadussii guoskevaš riikkaviidosaš ulbmiliid.

Plánenvuogádaga prinsihppan lea ahte oppalut lávva lea vuodđun dárikilut lávaid dagadettiin. Eanageavahan- ja huksenlágas bohtet bures ovdan sierra lávvadásiid nubbi nuppis spiekasteaddji sajádat ja doaimmat guovlluid geavaheami plánenvuogádagas.

Sáhttá oppalačcat geahččat ahte guovlluideavaheami plánenvuogádat čuovvu ng.uddenprinsihpa. Dán mielde guovlluideavahangahažaldagaid galgá geahččalit čoavdit dan vuolimus vejolaš plánendásis, mas daid lea buot buoremus čoavdit, go váldá vuhtii čovdosa kvalitatiivvalaš iešvuodaid ja oasálaččaid váikkuhanvejolašvuodaid.

Guovlluideavaheami plánendásit

1. Eanageavahan- ja huksenlágaa njuolggadusat
2. Eanageavahan- ja huksenlákhaásahusa njuolggadusat
3. Riikkaviidosaš guovlluideavahanulbmilat
4. Nannejuvvon eanagottelávva (guovlolávva)
5. **Vuoigatvuodaváikkuheaddji, gieldda váldostivrra dohkkehán oppalašlávva**
6. Detálljalávat (sajádat- ja gáddesajádatlávat)
7. Huksenortnet
8. Ii-vuoigatvuodaváikkuheaddji oppalašlávva
9. Eará plánat

Guovlluid geavaheami plánenvuogádat deattuha gielddaid iehčanas sajádaga lávaplánemis. Áidna lávvan, man stáhta nanne, eanagottelávas lea sierra mearkkašupmi riikkaviidosaaš ja báikkálaš ulbmiliid oktiivehiveheaddjin.

Oasseoppalašlávva dahkkojuvvo vuogatvuodáváikkuheaddji oppalašlávvan, mii lea oaivvilduvvon gieldda váldostivrra dohkkehanlákai. Huksenortnega mearrádusat báhcet fápmui vuogatvuodáváikkuheaddji oppalašláva guovllus, jos dat eai mana ruossalassii oppalašlávvamearrádusaiguin, goas oppalašlávvamearrádusat mannet huksenortnega meattá.

7.8.2 Huksen oppalašlávvaguovllus

Gáttit

Oppalašlávvi leat rájiduvvon gáddeavádat ja -guovllut, main lávvačovdosa vuodđun lea vuodđodálu- ja avádatguovdasaš guorahallan. Dáid guovlluid huksenvuoigatvuohaa lea dáluid mielde čujuhuvvon AO-, AL-, RA-, RM- ja RL-guovlluide. Oasseoppalašlávva lea dáid guovlluid hárrái dahkkojuvvo eanageavahan- ja huksenlága 72.1 ja 72.2 §:a mielde nu, ahte huksenlobiid dáidda huksenbáikiide sahttá mieđihit njuolggaa oasseoppalašláva vuodđul.

Oppalašláva vuodđul ii sahte njuolggaa mieđihit huksenlobiid gáddesajádatlávva-dahje sajádatlávvaguovlluide. Oppalašlávva lea vuodđun gáddesajádatláva dagadettiin ja rievdadettiin.

Gádddeguvlui dahje -avádahkii boahtti MA-, MT-, MU-1 ja MY-1 -guovlluin ii leat huksenvuoigatvuohaa (earret MU-1 -guovlluin luonddudollui guoskevaš lobálaš huksema). Huksenlobi sahttá mieđihit, almmá ahte oppalašlávva dan hehtté, sámekultuvrii guoskevaš ealáhusaiguin bargama dáfus dárbašlaš dálloodoallo- ja doarjavisttiid huksemii nu, ahte ovttaskas vistti geardeviidotat gáddeavádagaa lea eanemustá 40 m².

Gáttiid olggobeale guovllut

Ovdalgo oppalašlávva boahtá fápmui, de dain gádddeguvluid olggobeale guovlluin, maidda lea huksejuvvon ja mat galget gehččojuvvot plánendárboguowlun (omd. Njuorggáma ja Gáregasnjárgga giliguovddášguovllut AT), giellda sahttá mieđihit huksenlobi gieldda eiseválddi viiddiduvvon huksenlohpeguorahallama mielde (plánendárbočoavddus, EHL 137 §), goas giedahallan lea viidáset go dábalaš huksenlohpegiedahallan. Plánendárbočovdosis, mii vástida iešalddes ovddes čoahkkeássanspiehkasteami, lea ulbmil guorahallat vejolaš huksema eavttuid daid sierra vejolašvuodáid ektui, mat EHL:s máinnašuvvojt. Dáin vejolašvuodáin huksen guorahallojuvvo ee. birasperspektiivvaid hárrái.

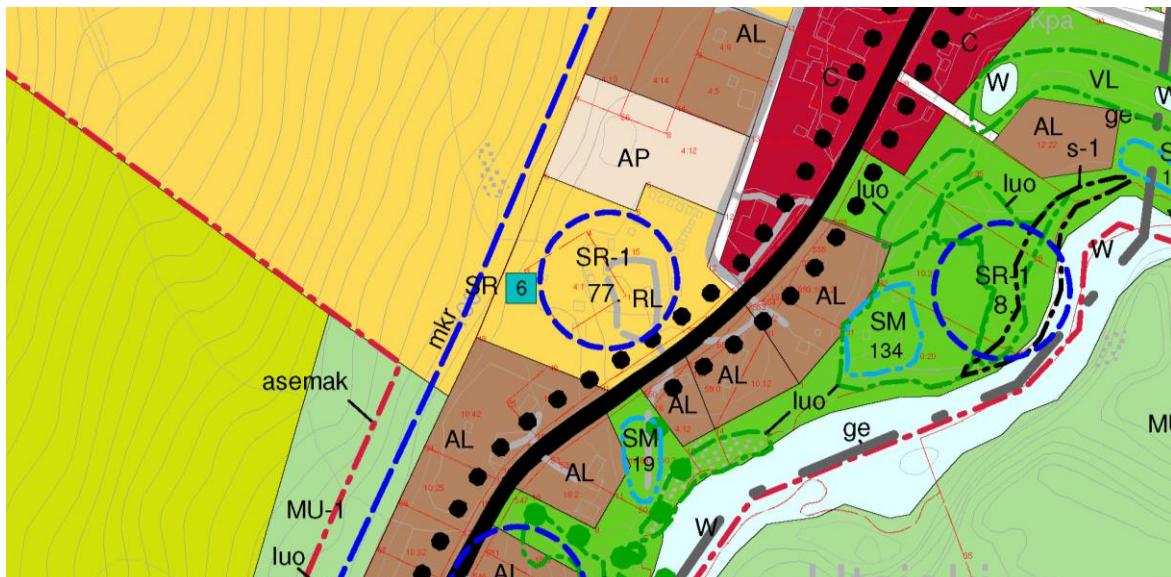
Go om. guovlluin lea fámus vuogatvuodáváikkuheaddji oppalašlávva eage leat olus huksendeattut, de sahttá dán guovlluin eanemustá guovtteesot ássanvistti dahje eanadoalus dárbašlaš vistti hukset njuolggaa huksenlobi (EHL 137.3 §) vuodđul oppalašlávas huksemii várrejuvvon guovlluin (AO, AL, RM, RA). Dasa lassin lea eaktun ahte eará osiin oppalašláva mearrádusaid eavttut omd. huksenbáiki viidodagaa, guvlui suvvojuvvon huksemis ja huksenvuoigatvuodás divvet.

Oppalašláva easttekeahattá huksenlobi sahttá mieđihit sámekultuvrii čatnaseaddji ealáhusaiguin bargama dáfus dárbašlaš dálloodoallo- ja doarjavisttiid huksemii nu, ahte ovttaskas vistti geardeviidotat gáddeavádagaa lea gáddeavádaga olggobealde eanemustá 60 m².

7.8.3 Huksenlohpemeannudeapmi

Ohcejoga giliguovddáža sajádatlávvaguovllut (asemak)

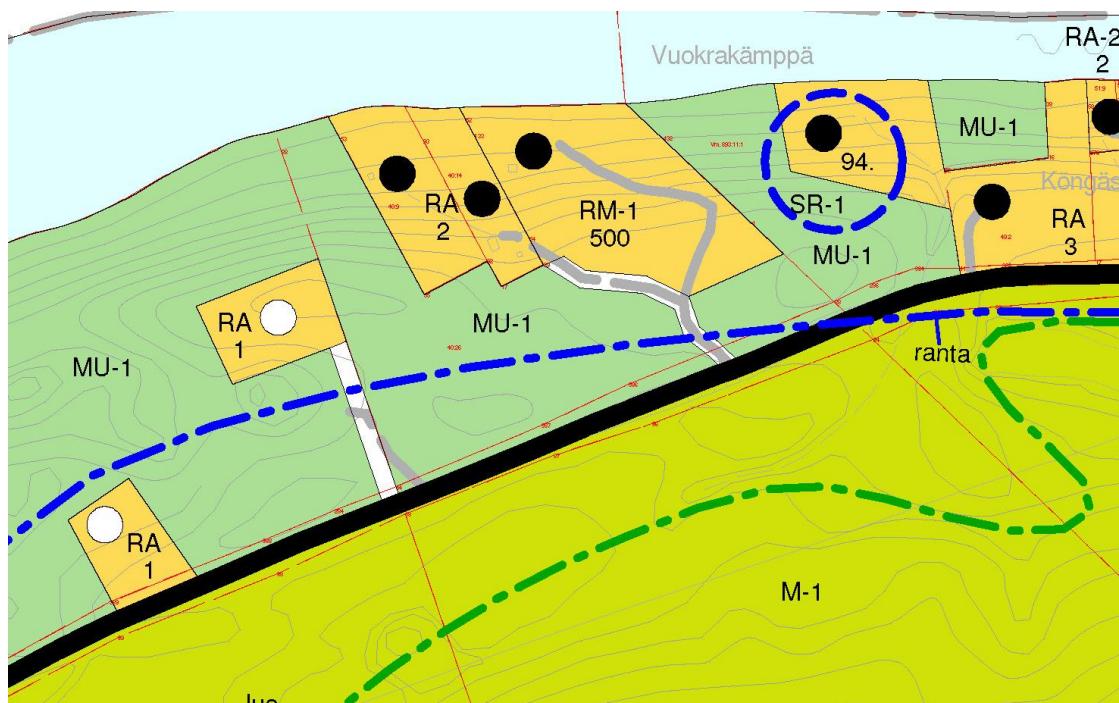
- oppalašlávas lea meroštallon giliguovddášguovllu eanageavaheami oppalašráhkadus; dálá eanageavaheapmi ja ee. dasa guoskevaš odđahuksenguovllut sierra eanageavahanhámiid mielde
- oppalašlávas čujuhuvvon oppalaš eanageavaheami galgá plánet dárkileappot sajádatlávain, man vuodul gielda mieđihä maiddái huksenlobi
- jos oppalašlávas čujuhuvvon giliguovddáža dievasmahttin- dahje viiddidanguovlluin ii leat vel dahkkojuvvon sajádatlávva, de oppalašlávas árvaluvvon čovdosa sáhttá váldit vuhtii huksenlohe- / plánendárbočovdosiid oktan vuodđun
- ovttaskas dáhpáhusain gielda sáhttá mieđihit huksenlobi plánendárboguorahallama mielde oppalašláva vuodul, jos fidnu dáhpáhuvvá oppalašláva mieldásaš eanageavaheami mielde, iige dat ná váttásmuhte oppalašláva ollašuvvama dahje manjelis dárkilut sajádatláva dahkama

Govva: Oppalašlávvakárttaválddus sajádatlávvaplánenvuloš (asemak) guovllus. Ovdamearkka dihte bajábeale oppalašlávvakártta mieldásaš odđa ássanguovllu (AP) dievas ollašuhtima várás guvlui galgá dahkkojuvvot sajádatlávva.

Sajádatlávva- ja giliguovddášguovlluid olggobeale gáddeavádagat / -guovllut

- oppalašlávii lea merkejuvvon gáddeavádaga ja -guovllu rájideapmi, mas lea čuvvojuvvon máddodálloguorahallan huksenvuoigatvuoda meroštallamis (kárttas boatkasáhcorájideapmi "ranta")
- om. guovlluid huksenvuoigatvuodat leat čujuhuvvon huksenbáikin dáluid mielde
- gielda sáhttá mieđihit huksenlobiid dáidda huksenbáikkiide njuolgga oasseoppalašláva vuodul (almmá gáddesajádatláva, mii lea dárkilut go oppalašlávva)
- oppalašláva vuodul ii sáhte njuolgga mieđihit huksenlobi juo dahkkojuvvon gádde- sajádatlávva- dahje gáddelávvaguovlluide

Govva: Oppalašlávvakártaválddus Deatnogáttis. Lávvakárttas čáhppes spáppat govvidit huksejuvon huksenbáikkiid ja vilges spáppat oðða huksenbáikkiid, mat leat vejolačcat láva vuodul. Huksenlobiid om. huksenbáikkiide (kártaas RA-guovllut) sáhtta miedžhit njuolggaa oppalašláva vuodul. Kárttas čájehuvvon turismabálvalusaid (RM-1) guvlii sáhtta hukset eanemustá lávvamerkema čájehan geardenjealjehasmeari (500 g-m²) visttiid.

Eará guovllut:

M-1 Luonddudoalloválddálaš guovlu

Guovlu lea oaivvilduvvon luonddudoalloatnui ja guovlluid geavaheamis galgá váldit vuhtii ahte guovllut seilot nu bures luonddudilis go vejolaš. Eanageavahan- ja huksenlága 43.2 §:a vuodul mearriduvvo ahte eanadaga ii oaččo rievdadit almmá eanageavahan- ja huksenlága 128 §:s oaivvilduvvon eanadatbarganlobi. Muoraid oažžu njeaidit ruovttudárbbu várás. Eanadatbarganlohppegáibádus ii guoskka vuovdelágas oaivvilduvvon ruovttudárbováldimii.

Vejolaš huksenlohpegurahallamis oppalašláva gáddeguovlu - rájideami olggobeale luonddudoalloválddálaš guovlluin (M-1) gielda dutká, čuohcágó fidnu oppalašláva ollašuhttimii. Jos ii čuoze ja jearaldagas lea stuorralágan fidnu, de gielda dakhá plánendárbočovdosa. Jos gielda lea miedžis dán čovdosii, de čoavdá huksenlobi. Dábálaš huksenfidnu dutkojuvvo huksenlohpemeannudeamis. Jos fidnu váttásmuhttá oppalašláva ollašuhtima, de gielda dutká spiehkastanlobi vejolašvuodžaid.

Eará guovllut:

MU-1 Luonddudoalloválddálaš guovlu, mii geavahuvvo olgolikhadeapmái ja/dahje mas leat birasárvvut

Guovlu lea oaivvilduvvon luonddudoaluin bargamii. Eanageavahan- ja huksenlága 43 §:a 2 momeantta vuodul mearriduvvo ahte guvlii oažžu hukset dušše om. ulbmiliid bálvaleaddji, eanemustá 40 m²:a viidosáš rusttegiid/visttiid (dego lávut ja goađit) ja ahte eanadaga ii oaččo rievdadit almmá seamma lága 128 §:s oaivvilduvvon eanadatbarganlobi. Muoraid oažžu njeaidit ruovttudárbbu várás. Eanadatbarganlohppegáibádus ii guoskka vuovdelágas oaivvilduvvon ruovttudárbováldimii.

**Eará guovllut: Luonddusuodjalanguovlu (SL), eanadaga dáfus
mávssolaš bealdofovlu (MA) ja luonddudoalloválddálaš guovlu, mas leat
sierra birasárvvut (MY-1)**

SL-, MA- ja MY-1 -guovlluin ii leat huksenvuoigatvuhta.

Almmolaš áššit huksema hárrái

Oppalašláva hehttekeahttá huksenlobi sáhttá mieđihit dakkár dállodoallo- ja veahkkevisttiid huksemii, mat leat dárbašlačcat, go bargá sámekultuvrii guoskevaš ealáhusaiguin. Dákkár vistti geardeviidodat gáddeavádagas oažju leat eanemustá 40 m² ja gáddeavádaga olggobealde eanemustá 60 m².

Eanageavahan- ja huksenlága 72.3 §:a vuodul boazodollui guoskevaš visttiid ja rusttegiid sáhttá oažžut hukset maiddái oppalašláva dohkkeheami maŋjá almmá ahte oppalašlávva dan hehtte, jos dákkár huksen deavdá boazodálu vuodđudeapmái guoskevaš lágaláš eavttuid.

Huksemii čujuhuvvon guovluid rájiid hárrái sáhttá spiehkastit vuodđokártta dárkilvuodagáibádusaid olis.

Visttiid vuolimus rusttegiid, mat leat bahá njuoskat, galgá bidjet uhcimustá allodatdássái HW/100 (gaskamearálačcat 100 lagi gaskkaid geardašuvvi dulvečázi allodat) + 0,5 m. Jos ná fidnejuvvon allodaga badjel dihtet goas nu mannan, de galgá alimus áicojuvvon dulveallodat válđojuvvot mearrideaddji ággan huksenbáikki ja huksenallodaga dohkkehettiin.

Almmolaš geainnuid guorain ovdal huksenlobi mieđiheami galgá odđa huksenbáikkiide ohcat geaidnolaktalobi dahje geaidnolavtta geavahanulbmila rievadanlobi. Guovluid huksemis čuvvojuvvoyit gieldda huksenortnegis dálá mearriduvvon gullat guovlluguovdasaš EJB-guovddážii.

7.8.4 Spiehkastanmeannudeapmi

Oppalašlávvaguovllus galgá geahčcat ahte huksejuvvo láva mielde. Jos ii ná leat, de huksenlobi mieđiheami eaktun lea ahte fidnui sáhttá mieđihit spiehkasteami. Gielda giedħahallá dábálačcat buot spiehkastanáššiid, jos ii juoga ášši leat lágas namalassii mearriduvvon gullat guovlluguovdasaš EJB-guovddážii.

Spiehkasteami doaibmaválddi juohkáseapmi lávvaplánejuvvon gáttiin

- huksenbáikki láva mieldásaš geavahanulbmilis spiehkasteami čoavdá gielda (omd. luopmoviesu RA rievdaapmi ássanvistin AO)
- gáddeguovllu dahje -avádaga MU- ja eará guovlluin, mat leat oaivvilduvvon guđđojuvvot huksekeahttá, lávas spiehkasteaddji huksema čoavdá guovlluguovdasaš EJB-guovddáž

Spiehkasteami eavttut leat máinnašuvvon eanageavahan- ja huksenlága (EHL) 172 §:s.

Spiehkasteapmi ii oaččo

- dagahit vahága lávvaplánemii, láva ollašuhittimii dahje guovluid geavaheami eará lágideapmái
- váttásmuhttit luonddusuodjalylanulbmiliid juksama
- váttásmuhttit huksejuvvon birrasa suodjaleapmái guoskevaš ulbmiliid juksama

Lávvaplánenásit, mat galget válđojuvvot vuhtii spiehkastanguorahallamis

- guovllu diliide, eanadahkii ja lundui vuogáiduhtton huksema mearri
- doarvái oktilaš huksekeahes gáddegouvllut
- eanaeaiggáiid dássebealát giedahallan seammalágan diliin
- birassuodjaleami vuhtiiváldin

7.9 LÁVA GASKAVUOHTA RIIKKAVIIDOSAŠ GUOVLLUIDGEAVAHANULBMILIIDDA

Ohcejoga oassegouvllu oppalašáva gárvvisteamis lea váldon vuhtii riikkaviidosaš guovlluidgeavahanulbmilat. Erenomážit leat geahčalan giddet fuopmášumi kultura- ja luondoárbai, astoággeatnui, luondduresurssaide sihke luondo- ja kulturbirrasa dáfus sierra guovlooppalašvuodaide laktáseaddji ulbmiliidda ja maiddái doaibmi guovloráhkadussii sihke oktavuohtafierpmádahkii ja energiijafuolahussii gullevaš ulbmiliidda.

Kultur- ja luondoárbi, astoággeatnu ja luondduriggodagat

Ohcejoga oasseoppalašávas eai leat hehtjeeddji váikkuhusat čuovvovaš (guovllu dáfus mearkkašahtti luondo- ja kulturárvvut) Natura 2000 -fierpmádahkii gullevaš guovlluide:

- Veahčajoga njálmmádatrohtu: čujuhuvvon luonddusuodjalanguovlun, birrasis MY-mearkkain
- Gálldoaivvi ja Báíšduoddara meahcceguvllut (lávvaguovllu lahkosiin): Lávas eai leat njuolggo váikkuhusat
- Geavu Natura-guovlu
- Girkostobuid gieddi
- Mierašluobbala gieddi
- Báhppala gieddi

Maiddái eará lávvaguovllu luondo- ja kulturárvvut leat váldon vuhtii eanageavahančovdosis. Lundolaš cähcejohtu daid dulvedieduin, mat leat dieđus, lea váldon vuhtii huksenguovlluid sajušteamis ja lávvamerkejumiin. Seamma maiddái vuodđočáhceguvllut leat váldon vuhtii lávvačovdosis.

Luondo- ja kulturbirasin erenoamáš guovlooppalašvuodat

Sámiid ruovttuguovllus guovlluidgeavaheamis dorvvastuvvo sámekultuvrra ja -ealáhusaid ovddidanvejolašvuodaid ja heivehuvvo oktii luondu gierdannávccain. Eará guovlluinge boazodoalloguovllus dorvvastit boazodoalu guovlluidgeavaheami gáibádusaid.

Lávas lea váldon vuhtii sámekultuvrii gullevaš eanageavaheami ášsit; ee. boazodoalu härjeheapmi lea váldon vuhtii boazodáluid čujuheapmin lávvamerkejumiin, huksenguovlluid olggobeale guovllut leat čujuhuvvon válđooassái luonddudállodoalu vuollásáš guovlun, sámekultuvrii gullevaš báikkit leat merkejuvvon informatiivvalacčat lávvakártii ja daid seailluheapmi/ vuhtiiváldin deattuhuvvo eanageavaheamis.

Doaibmi guovloráhkadus

Lávvačoavddus dahká vejolažjan ovddidit Ohcejoga giliguovddáža ee. luondduealáhusaid dahje turismma vuodul. Muđuide fámolaš lassehuksen (fitnodatdoaibma, ássan) lea stivrejuvvon oppalašlavin nu, ahte dat čavddásmuhtá giliguovddásráhkadusa - beavttálmahtá gieldateknihkalaš fierpmádagaid geavaheami.

Giliguovddáža olggobeale guovlluin láva čuovvu huksen lea vállooassái boaittobeale ássama vuohkásaš - iige nu leat mearkkašahti láhkai háddjemin servodatráhkadusa. Čuovvovaš *tabeallas lea govviduvvon čoahkkáigeassun, mo lávva ollašuhttá váldegottálaš guovlluidgeavahanulbmiliid.*

Doaibmi guovloráhkadus	
Guovlluidgeavaheami plánemis galgá váldit vuhtii eatnanbealuštusa ja rádjebearráigehču dárbbuid	Lávva ii njuolggga váikkut guovllus rádjebearráigehču vejolašvuodaide. Ohcejoga rádjestašuvnna dárbbut leat váldojuvvon vuhtii láva guovlovárremiin
Čavdu báikkálašservodatráhkadus ja eallinbirrasa kvalitehta	
Guovlluidgeavaheami plánemis ii galgga bidjat ođđa mearkkašahti ássan-, bargosadje- dahje bálvalanguovlluid bođuid dálá báikkálašservodatráhkadusas. Bođugávppi stuorraovttadagat biddjojuvvoyit doarjut báikkálašservodatráhkadusa. Dán ulbmiliin sáhttá spiehkastit, jos dárbo- ja váikkuhusčielggadusaid vuodul sáhttá duođaštit ahte huksejuvvo suvdilis ovdáneami vuogi mielde.	Ohcejoga gieldaguovddáš ovddiduvvo vuosttažettiin nu, ahte dan dálá giliráhkadus lávggaduvvo muhtun muddui. Báikkálašservodatráhkadusa viidánanguovllut leat čielgasit laktojuvvon dálá báikkálašservodatráhkadussii. Plánenguvlui eai leat čujuhuvvon bođugávppi stuorraovttadagat. Láva guovddášdoaimmaid (C) guovlovárremiid leat goittot vejolaš dárbbu mielde čujuhit.
Guovlluidgeavaheami plánemis galgá dálongoouvlu ássanbáikkiid ja turisma- ja astoággi eará doaimmaid bidjat nu, ahte dat vejolašvuodaid mielde dorjot dálongoouvlu čoahkkebáikkiid, gilifierpmádaga ja infrastruktuvrra ávkin atnima.	Fásta ássanbáikkit leat čujuhuvvon Ohcejoga gieldaguovddážii ja dálá giliide, ja luopmoviesuid bidjamis leat geahčalan váldit vuhtii ahte bálvalusat galget vejolašvuodaid mielde gávdnot lahka.
Guovlluidgeavaheami plánemis galgá várret doarvái guovlluid vázzin- ja sihkkelastinfierpmádagaid ja seammás galgá ovddidit fierpmádagaid jotkkolašvuoda.	Ohcejoga gieldaguovddážis lea jurdda dahkat sajádatlávaid, maiguin stivrejuvvošii dárkileappot eanageavaheapmi. Oasseoppalašlavas leat láhčojuvvon vejolašvuodaid maiddái geahppa johtalussii.
Guovlluidgeavaheami plánemis galgá fuolahit das, ahte olbmuin galgá leat doarvái dearvaslaš ja buorre čáhci ja ahte čoahkkebáikkiid čáhcefuhlusčovdosiid sáhttá ollašuhttit. Guovlluidgeavaheami plánemis galgá maiddái váldit vuhtii bázahusčáhceheađuštusaid dustema.	Guovlluguovdasaš čáhcefuhlusčovdosiid sáhttá dorvastit. Luopmoviesuid bázahusčáziid giedahallama vuodđun lea ahte guhgege giddodat buhtista ieš bázahusčáziidis. Ii galle sajis gieldaguovddážiid olggobalde leat vejolašvuhta čohkkejuvvon bázahusčáhcefuhlusii.
Kultur- ja luondduárbi, astoággeatnu ja luondduriggodagat	
Guovlluidgeavaheamis galgá sihkkarastit ahte riikkaviidosaččat mearkkašahti kultur- ja luondduárbbi árvvut seilot. Guovlluidgeavaheamis galgá váldit vuhtii kultur- ja luondduárbaí guoskevaš riikkaidgaskasaš soahpamušaid	Árvvoštallamis leat váldojuvvon vuhtii riikkaviidosaččat málvssolaš eanadatollsuođaid rájít ja dat eanadatiešvuodat, maid geažil guovllut lohkojuvvoyit stáhtaráđi mearrádusa vuollásaš guovlluide. Dasa lassin leat

<p>geatnegahttimiid ja stáhtaráði mearrádusaid. Dasa lassin eiseválldiid dahkan riikkaviidosaš inventeremát válđojuvvojít vuhtii guovlluideavaheami plánema vuodđun. Eanagottelávvaplánemis galgá čujuhit riikkaviidosacčat mágssolaš eanadagaid ja kulturárbeguovlluid ja -čuožáhagaid. Riikkaviidosacčat mágssolaš čuožáhagain ja guovlluin galgá guovlluideavaheapmi heivehuvvot daid historjjálaš ovdáneapmái.</p>	<p>válđojuvvon vuhtii Ohcejohleagi mihtilmasuodat álbmoteanadahkan. Kulturhistorjjálaččat mágssolaš huksejuvvon kulturbirrasiid riikkaviidosaš inventeremát lassin lea leamaš geavahusas Sámi kulturbiras oahpisin -fittu materiála, Sámémusea Siidda dahkan čielggadusmateriála ja eará dievasmahti materiálat. Ovddidanplána dagadettiin ollašuhton viiddis eanadatčielggadus lea geavahuvvon ee. meroštaladettiin huksemii heivvoláš guovlluid ja huksema meari. Guovlluideavaheami heivema guovlluid historjjálaš iešlákai leat geahčalan sihkkarastit ii dušše vuogas huksenbáikkiid ja eará eanageavaheami čujuhettiin muhto maiddái nu ahte leat dahkojuvvon huksenlohpéravvagat doarjut huksenlohpéguruorahallama.</p>
<p>Guovlluideavaheami plánemis galgá válđit vuhtii ekologalaččat dahje astoággeanu dáfus mearkkašahti ja oktilaš luondduguovlluid. Guovlluideavaheapmi galgá stivrejuvvot nu, ahte dát guovloollisvuodat eai dárbašmeahttumit juogaduvvo osiide.</p>	<p>Plánenguolu lea buot buohkanassii ekologalaččat ja astoággeanu dáfus mágssolaš. Huksema heivvolášvuhta lea guorahallon erošuvdaharkivuođa, čáziid birrajohtima, luondu mihtilmasuodaid ja ekologalaš oktavuođaid ektui. Eatnašat dálá dieđuin leat leamaš láva dahki geavahusas ja láva dahkama oktavuođas dieđut leat čohkkejuvvon ja ordnejuvvon lávvaplánema dárbbuid várás. Láva vuodđočielggadusaid ja váikkuhusaid árvvoštallama bokte lea čielgan ahte čujuhuvvon huksenbáikkit heivejít huksemii, beare huksenlohpéguruorahallamis vel sihkkarastojuvvo ahte dieđut leat áiggi dásis.</p>
<p>Guovlluideavaheami plánemis luopmoviesuid gáđdeguovlluide huksedettiin galgá dorvastit ahte luondduárvvuid dáfus mágssolaš gáđdeguovllut seilot ja luopmoássanguovllut šaddet geasuheaddjin.</p>	<p>Earret soames ovttaskas spiehkastaga huksenbáikkit eai leat čujuhuvvon estetihkalaččat dahje eanadaga dáfus heivemeahttun guovlluide dahje mágssolaš gáđdeguovlluide.</p>
<p>Guovlluideavaheamis galgá válđit vuhtii vuodđo- ja bajildusčáziid suodjalan- ja geava-handárbuid. Rusttegiid ja doaimmaid, mat sáhttet bilidit ja rievadatit vuodđočáziid, galgá bidjet doarváí guuhkás čáhceháhkama dáfus dehálaš čáhceváldinguovlluin.</p>	<p>Láva bokte stivrejuvvoyit uhccánaš vuodđo-dahje bajildusčáziide váralaš doaimmat. Lávas eai čujuhuvvo dakkár doaimmat, mat sáhttet čuohcit čáziid birasárvvuide.</p>
<p>Doaibmi oktavuođafierpmádagat ja energiijafuolahus</p>	
<p>-</p>	<p>Lávvačovdosis dorjejuvvo dálá fierpmádagaiide, iige dat ná biđge dálá báikkálašservodatráhkadusa.</p>
<p>Luonddu- ja kulturbirasin sierra guovloollisvuodat</p>	
<p>Guovlluideavaheemiin ovddidit [...] Lappi duottarguovlluid [...] seailuma luonddu- ja kulturárvvuid dáfus erenoamáš mearkkašahti</p>	<p>Sámi duottarguovlluid iešlági gáhtten ja sámekultuvrra seailunvejolašvuodaid dorvvasteapmi lea leamaš mágssoleamos</p>

guovloollisvuohtan. Seammás sihkkarastojuvvo ahte ássan- ja ealáhusdoaibmavejolašvuođat seilot. Guovlluid mihtilmasvuođat identifiserejuvvojit ja guovlluideavaheapmi heivehuvvo nu burest go vejolaš oktii eahpedábálaš luonddudiliid ja kulturárvvuid dorvvastan dihite. Seammás bargojuvvo dan ovdii ahte luonddudiliide vuogáiduvvan iešlágalaš gille- ja kulturbirrasat seilot oktilažjan.	vuođđun ovddidanplána ja oasseoppalašlávaid dagadettiin. Láva bokte ii sahte stivret dan, gii sáhttá oamastit eatnama dahje mat olmmošjoavkkut sáhttet ekonomalačcat ávkašuvvat huksem dahje eará guovlluideavaheamis. Plánema vuodđun lea leamaš jurdda ovddidit mággalágan birrajagáš turismma nu, ahte báikkálaš olbmot sáhttet bargat dássebealagit ja vuoiggalačcat guolástusain, boazodoaluin ja eará sámealáhusaiguin, almmá ahte dat čuhcet eanadahkii, ekologalaš doaibmivuhtii dahje kultuvrra sealumii ja suvdilis ovdáneapmái.
Sámiid ruovttuguovllus dorvvastuvvojit guovlluideavaheamis sámekultuvrra ja - ealáhusaid ovddidanvejolašvuođat ja dat heivehuvvojit oktii luonddu suvdinnávccaiquin.	

7.10 LÁVA GASKAVUOHTA FÁMUS LEAHKKI EANAGOTTELÁVVII JA DAN ULBMILIIDDA

Ohcejoga oassegouvllu oppalašlávva lea gárvistuvvon eanagotteplánas ovdii boahtán ulbmiliid vuhtiiváldimiin

- *sápmelaš kulturbiras dasa guoskevaš čuožáhagaiguin leat válđojuvvon vuhtii oppalašlávas*
- *kultur- ja mággaárvošaš luonddubiras ee. addá vejolašvuođa ovddidit eanageavaheami omd. turismma dáfus*
- *lávvačoavddus addá vejolašvuođa mággabearlagahattit omd. turismma hárrái (guovlovárremat fitnodatdoaimma ja turismma dárbuide)*
- *oppalašláva guovlovárremat addet vejolašvuođa bargat smávvásit árbevirolaš ealáhusain ieš fitnodaga lassin maiddái ođđa ássanbáikkiid oktavuođas*

Oppalašlávas leat válđojuvvon vuhtii maiddái eanagotteláva vuolggasajit ja ulbmilat guovllu plánema várás:

Turismma ja astoáiggedoaimmaid ovddidanavádat:

- *Deatnogátti moanaide čuokkeslágan turismabálvalusčuožáhagaide čujuhuvvon lassehuksenvuoigatvuođat*
- *ee. Veahčaha ja Badjegeavgná guovlu ovddiduvvojit mággabearlat turisma-, kultur- ja luonddubirasollisvuohtan*
- *dasa lassin čujuhuvvon ođđa guovlovárremat turismabálvalusaid várás Ohcejoga giliguovddášguovllus gieldalašteknihkalaš fierpmádagaid oktavuođas*
- *oppalašlávva addá vejolašvuođa (C-guovlovárren) ee. čohkket gávpebálvalusaid Ohcejoga giliguovddášguovllus*
- *turisma ja eará ealáhus sáhttá ná ovdánit maiddái čoahkkebáikebirrasis nu, ahte seammás doarju dálá báikkálašservodatráhkadusa*

Jiekŋameara manahaga ovddideapmi:

- *Dálá ja ođđa huksenbáikkit leat eanaš máinnašuvvon manahaga guovllus*
- *Mávssolaš turismma dáfusge mearkkašahti luondu- ja eanadatčuožáhagat seilot dálá dilis, dego Ganešjávri gáttiidsuodjalanprográmma vuollásas*

guovlu, eanadaga dáfus ja kultuvrralaččat mearkkašahtti Girkostobuid ja Máttajávrri hábmen ollisvuohta

- *Lassáneaddji trailerjohtolaga bálvalit lea čujuhuvvon ođđa terminálaguovlu Destia dálá vuorkká báldii. Guovlu lea johtolaga dáfos álkket olámmuttus ja lahka girkosiidda bálvalusaid. Guovlu doaibmá vuoddjiid vuoiŋŋastanguovlun ja lástta gaskaboddosaš vuorkágouvlun.*

Ollisvuohtan oppalašlávvačoavddus čuovvu oalle guhkás eanagotteplánema ulbmiliid. Ferte muitit, ahte ovddidanplána ja oppalašlávvaplánen leat fas váikkuhan maiddái eanagottedási plánemii.

8. LÁVA OLLAŠUHTTIN

8.1 OLLAŠUHTTIN JA DAN ÁIGI

Láva sáhttá ollašuhttigoahdit go lávva lea fidnen lágafámu.

8.2 OLLAŠUHTTIMA ČUOVVUN

Ollašuhttima čuovvumis vástida Ohcejoga gielda.